

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

61. gadagājums

2018. gada 11. aprīlis

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 530. plenārsesija 2017. gada 6. un 7. decembrī

2018/C 129/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nevienlīdzīga bagātību sadale Eiropā: gūtās peļņas un strādājošo ienākumu neatbilstība dalībvalstīs" (pašiniciatīvas atzinums)	1
2018/C 129/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtermiņa sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmas digitālajā laikmetā" (pašiniciatīvas atzinums)	7
2018/C 129/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sadarbība ar pilsonisko sabiedrību jauniešu radikalizācijas novēršanai" (pašiniciatīvas atzinums)	11
2018/C 129/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības ieguldījums visaptverošas pārtikas politikas veidošanā Eiropas Savienībā" (pašiniciatīvas atzinums) . .	18
2018/C 129/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Tirdzniecības un ieguldījumu svarīgā nozīme ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā un īstenošanā" (pašiniciatīvas atzinums)	27
2018/C 129/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sabiedrības virzītas vietējās attīstības (SVVA) koncepcijas sniegtās priekšrocības integrētai vietējai un lauku attīstībai" (izpētes atzinums)	36

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 530. plenārsesija 2017. gada 6. un 7. decembrī

2018/C 129/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Iniciatīva strādājošo vecāku un aprūpētāju darba un privātās dzīves līdzsvara atbalstam" (COM(2017) 252 final), "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem, un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES" (COM(2017) 253 final – 2017/0085 (COD))	44
2018/C 129/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programma" (COM(2017) 294 final)	51
2018/C 129/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Aizsardzības fonda izveide" (COM(2017) 295 final)	58
2018/C 129/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas 2017. gada 28. aprīļa paziņojums "Komisijas paziņojums par tiesu pieejamību vides lietās" (C(2017) 2616 final)	65
2018/C 129/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/1/EK par bez transportlīdzekļa vadītājiem nomātu transportlīdzekļu izmantošanu kravu autopārvadājumiem" (COM(2017) 282 final – 2017/0113 (COD))	71
2018/C 129/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par dzelzceļa transporta statistiku" (COM(2017) 353 final – 2017/0146/(COD))	75
2018/C 129/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Atjaunota partnerība ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna reģiona valstīm" (JOIN(2016) 52 final)	76
2018/C 129/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Iniciatīva zilās ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai Vidusjūras rietumu reģionā" (COM(2017) 183)	82
2018/C 129/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Rīcības plāns dabai, cilvēkam un ekonomikai" (COM(2017) 198 final)	90
2018/C 129/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regulu (ES, Euratom) Nr. 1141/2014 par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu" (COM(2017) 481 final – 2017/0219 (COD))	96
2018/C 129/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 1303/2013 groza attiecībā uz izmaiņām resursos, kas paredzēti ekonomiskajai, sociālajai un teritoriālajai kohēzījai, un resursos, kas paredzēti mērķim "Investīcijas izaugsmei un nodarbinātībai" un mērķim "Eiropas teritoriālā sadarbība" (COM(2017) 565 final – 2017/0247 COD)	98

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 530. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 6. UN 7. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nevienlīdzīga bagātību sadale Eiropā: gūtās peļņas un strādājošo ienākumu neatbilstība dalībvalstīs”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2018/C 129/01)

Ziņotājs: **Plamen DIMITROV**

Pilnsapulces lēmums	22.9.2016.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārā savienība, ekonomiskā un sociālā kohēzija
Pieņemts specializētās nodaļas saskaņojumā:	7.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	188/30/23
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka ienākumu un bagātību sadales nevienlīdzība Eiropas Savienībā ir kļuvusi par ekonomisku un sociālu problēmu, kas būtu jārisina ar attiecīgiem pasākumiem valstu līmenī, kuru atbalsta ES līmeņa rīcība. Ienākumu nevienlīdzībai tiek piešķirta lielāka nozīme neatkarīgi no tā, vai tā vērojama Eiropā vai visā pasaulē. EESK uzsver nepieciešamību arī pievērst uzmanību bagātību sadales nevienlīdzībai, kas tomēr izpaužas daudz mainīgākos veidos un kam ir daudz ilglaicīgāka ietekme. Tas nozīmē, ka jāprecizē šīs nevienlīdzības cēloņi un faktori, kas to nosaka, un jāizstrādā politikas risinājumi nevienlīdzības novēršanai.

1.2. Rūpīgi jāanalizē un precīzi jāizvērtē bagātību sadales būtība Eiropas Savienībā, un savlaicīgi jāveic preventīvi pasākumi, lai izvairītos no negatīvām sekām, piemēram, no vidusskiras straujas izzušanas un no tā, ka arvien lielāks skaits iedzīvotāju nonāk nabadzīgu strādājošo kategorijā vai nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto kategorijā. Būtu jāsaprot, ka tirgus ekonomika ir ne tikai līdzeklis, ar ko panākt spēcīgu ekonomikas izaugsmi, bet arī viens no mehānismiem, kuri nepieciešami, lai sasniegtu sabiedrībai svarīgus mērķus.

1.3. Vissvarīgākais dalībvalstu rīcībā esošais instruments, ar ko veicināt pievienotās vērtības taisnīgu pārdali visas sabiedrības labā, ir fiskālā politika. Priekšplānā būtu arī jāizvirza gan aktīva darba tirgus politika, kas sekmē vienmērīgu pāreju starp izglītību, apmācību un nodarbinātību, gan nodokļu un sociālo pabalstu politika. EESK iesaka dalībvalstīm pēc iespējas drīzāk īstenot fiskālos pasākumus, kas var mazināt nevienlīdzību un nodrošināt jaunas pievienotās vērtības taisnīgu pārdali visā sabiedrībā kopumā.

1.4. EESK uzskata, ka ir vajadzīga labi funkcionējoša sociālo pabalstu un sociālās palīdzības sistēma. Pārdaļei kā kompensācijas mehānismam vajadzētu lielā mērā novērst nepilnības tirgus sistēmā. Publiskie aktīvi (sociālā infrastruktūra, iestādes, kas sniedz sabiedriskā labuma pakalpojumus, u. c.) būtu jāveido, un būtu jāuzskata, ka tie ir līdzeklis nevienlīdzības mazināšanai. Nodokļu ieņēmumi būtu jānovirza no darbaspēka nodokļiem uz nodokļiem, kuri vairāk balstīti uz bagātību, ar mantojuma un ienākumu no kapitāla nodokļiem kompensējot nepietiekamos ieņēmumus no darbaspēka nodokļiem.

1.5. Bagātības koncentrācija arī rada milzīgu varas koncentrāciju, kas izpaužas dažādos veidos, tostarp kā konkurences izkropļojumi. EESK uzskata, ka intensīvai ekonomikas izaugsmei ir īpaši svarīga nozīme centienos mazināt nabadzību un bagātību sadales nevienlīdzību. Šāda izaugsme būtu jāveicina, labāk izmantojot struktūrfondus un Kohēzijas fondu, veicinot uzņēmējdarbību, aizsargājot konkurenci, izmantojot MVU atbalsta programmas un īstenojot politiku ar mērķi novērst diskrimināciju pret sievietēm un cilvēkiem, kuri atrodas nelabvēlīgā stāvoklī.

1.6. EESK pauž bažas par to, cik efektīva ir pašreizējā ES politika saskaņā ar stratēģiju "Eiropa 2020", kurā īpaši uzmanība pievērsta tieši nabadzībai. Tāpēc ir vajadzīgs pienācīgs politiskais atbalsts, lai sekmētu dalībvalstu centienus ierobežot vērojamo nevienlīdzības palielināšanos. Ir jārikojas aktīvāk, lai cīnītos pret nabadzību, kas dažos pēdējos gados absolūtos skaitļos ir palielinājusies⁽¹⁾. Politikas pasākumi jāizstrādā pārvalstiskā Eiropas līmenī, lai veicinātu iekļaujošāku izaugsmi, izmantojot integrētu pieeju. Eiropas sociālo tiesību pilārs būtu daudz ciešāk jāsaista ar Eiropas pusgadu, un tie savukārt būtu jāsaista ar stratēģiju "Eiropa 2020", lai efektīvi sasniegtu tajā izvirzītos Eiropas mēroga un valstu mērķus.

1.7. Vienlaikus ir vajadzīgi mērķtiecīgi darba tirgus pasākumi, kas saistīti ar sociālo aizsardzību. Tā kā darbvietas, kas dinamiski mainās, ne vienmēr iespējams aizsargāt, uzsvars būtu jāliek uz nodarbinātības veicināšanu un darba ņēmēju aizsardzību. Ir ļoti svarīgi nodrošināt obligātos sociālos standartus, kas garantē pienācīgu samaksu un darba apstākļus. Uzsvars būtu jāliek uz centieniem atvieglot pāreju uz nodarbinātību, vienlaikus nodrošinot kopējas darba un sociālās tiesības, tostarp tiesības pievienoties arodbiedrībai un tiesības uz kolektīvām sarunām.

1.8. EESK uzskata, ka jāievieš pārredzams mehānisms, lai sistemātiski uzraudzītu visus datus par ienākumiem un bagātību, un jānodrošina iespēja konsolidēt šādus datus. Šāds mehānisms, no vienas puses, uzlabos administrēšanu un, no otras puses, atvieglos iespējas apkopot statistikas informāciju par bagātību sadali dalībvalstīs. Šajā sakarā svarīga loma būtu korporatīvo akcionāru reģistra izveidei Eiropas līmenī.

2. Vispārīga informācija

2.1. Nevienlīdzīgā bagātības sadale Eiropā noteikti nav jauna parādība. Tas ir vēsturisks process, kas nav apstājies pat pēc eurozonas izveides, jo atšķirīgie ekonomikas konkurētspējas faktoru līmeņi ir radījuši pastāvīgu iekšējo un ārējo nelīdzsvarotību. Šie faktori ietver cenu/izmaksu aspektus, un tos patlaban vēl vairāk saasina arī ievērojamās politiskās problēmas, ar ko saskaras ES, piemēram, terorisms, populisms, valstīs notiekošās vēlēšanas un – ekonomikas jomā – zems ieguldījumu līmenis, lēna izaugsme, augsts bezdarba līmenis, demogrāfiskās pārmaiņas un Eiropas pozīcijas jaunajā globālajā sāncensībā, kura vērojama tirdzniecības un digitalizācijas jomā.

2.2. Skaidri jānošķir ienākumu nevienlīdzība un bagātību sadales nevienlīdzība, jo pēdējai no minētajām ir ilgtermiņa ietekme, un tādēļ ir ļoti svarīgi padziļināti izpētīt šos nevienlīdzības veidus. Sistemātiski bagātības tiek sadalītas nevienlīdzīgāk nekā ienākumi. Bieži vien ekonomikas dalībniekiem var būt salīdzinoši līdzīgi ienākumi, taču dažādu nemonētāru, altruistisku, ar mantošanu saistītu un citu iemeslu dēļ var ievērojami atšķirties to bagātības līmenis. Tādējādi, pievērsoties bagātību sadales nevienlīdzībai, mēs varam iegūt objektīvāku priekšstatu par reālajām ES iedzīvotāju finanšu stāvokļa atšķirībām.

⁽¹⁾ Piemēru min *Salverda et al.* (2013. gads, 2.3. un 5.2. tabula).

2.3. EESK uzskata, ka ekonomiskās norises Eiropā kļūst arvien dinamiskākas un rada izaicinājumus iestādēm un to spējai neatpalikt no pārmaiņām. Šis jautājums ir īpaši aktuāls, arī ņemot vērā debates par atšķirībām ES dalībvalstu attīstības jomā. Pastāv būtiskas atšķirības starp attīstītajām valstīm un jaunattīstības valstīm, starp Rietumeiropu un Austrumeiropu, starp eurozonas dalībvalstīm un dalībvalstīm ārpus tās, kā arī starp dalībvalstīm Šengenas zonā un dalībvalstīm ārpus tās.

2.4. EESK norāda, ka ienākumu un bagātību nevienlīdzīga sadale Eiropā ir pakāpeniski palielinājusies kopš 1970. gada. Kopumā globalizācijai vajadzētu pozitīvi ietekmēt ienākumu un materiālo labumu atšķirību mazināšanos dažādās valstīs, taču pēdējos gados tendence ir bijusi pretēja. ES-28 dalībvalstīs 10 % turīgāko mājsaimniecību ne tikai gūst aptuveni 31 % no kopējiem ienākumiem, bet tām arī pieder vairāk nekā 50 % no kopējām bagātībām. Daudzās valstīs bagātību pieaugums ir apsteidzis IKP pieaugumu, radot arvien lielāku nevienlīdzību⁽²⁾. Šādai nevienlīdzībai ir nopietnas ekonomiskas, sociālas un politiskas sekas, un šajā saistībā jāriko nopietnas publiskas diskusijas un ekspertu un politiķu debates par to, kā risināt šo jautājumu, un ir vajadzīga politiska rīcība.

2.5. EESK uzskata, ka pastāv reāls risks, ka nevienlīdzības problēma pasaules mērogā varētu saasināties, jo ekonomisko norišu temps Eiropā ir ārkārtīgi straujš un kļūst arvien sarežģītāk īstenot savlaicīgu makroekonomikas politiku. Ienākumu un bagātību nevienlīdzīgu sadali pēdējās desmitgadēs ir apstiprinājis Džini koeficienta pieaugums, kas ESAO valstīs vidēji ir palielinājies no 0,29 20. gadsimta astoņdesmito gadu vidū līdz 0,32–0,35 2013.–2015. gadā. Tendence atsevišķās ES dalībvalstīs ir līdzīga⁽³⁾. Taču jāņem vērā, ka tādās valstīs kā Bulgārija, Lietuva un Rumānija tas jau ir sasniedzis kritisku lielumu – vairāk nekā 0,37⁽⁴⁾. Lai gan ir ļoti daudz datu un pētījumu par ienākumu nevienlīdzību, daudz mazāk ir informācijas par mājsaimniecību bagātības nevienlīdzīgo sadali gan valstu iekšienē, gan starp valstīm. Faktiski pat pašlaik nav starptautisku standartu, ko valstu statistikas biroji un citi datu veidotāji varētu izmantot, vācot datus par bagātību sadali⁽⁵⁾.

2.6. Satraucoši ir tas, ka vispārēja uzticēšanās trūkuma dēļ daudzās Eiropas valstīs ekonomikā uzkrātā peļņa netiek atkārtoti ieguldīta, un tas ir radījis konkurences vājināšanos, ieguldījumu krasu samazināšanos un jaunu darbvieta trūkumu. *Thomas Piketty* savā grāmatā⁽⁶⁾ sniedz empiriskus pierādījumus saistībā ar šo jautājumu un īpaši analizē Eiropas ekonomiku. Ja peļņa tiek vienkārši uzkrāta un rekapitalizēta, tas nepalīdz radīt pievienoto vērtību vai palielināt no resursiem gūto peļņu reālajā ekonomikā. Tāpēc ir loģiski, ka desmitgadēm ilgi plaisa starp bagātajiem un trūcīgajiem Eiropas Savienībā ir padziļinājusies.

2.7. EESK uzskata, ka pastāv risks, ka Eiropas Savienībā vidusšķira vidējā termiņā tiks pakļauta spiedienam. Paredzamā nākotnē digitalizācijas un robotizācijas dēļ izzudīs arvien vairāk darbvieta. Turklāt izzūd arī konkrētas profesijas, taču gan vēsturiski, gan pašreizēji pierādījumi liecina, ka šīs tendences var arī radīt jaunas darbvietas un profesijas. Sagaidāms, ka šīs pārmaiņas – ja tās netiks pienācīgi pārvaldītas – veicinās nevienlīdzības palielināšanos. EESK uzskata, ka laikus jārikojas, lai novērstu negatīvās sekas, ko rada citādi novatoriskie un kopumā sociāli labvēlīgie tehnoloģiju atjaunošanas procesi.

2.8. EESK pauž bažas par to, ka attiecība starp peļņas likmi un pievienoto vērtību, ko rada darba spēka faktors, dalībvalstīs kļūst arvien nesamērīgāka. Tas rada gan bagātību sadales, gan ienākumu nevienlīdzības palielināšanos Eiropā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Bagātību sadales nevienlīdzība parasti ir daudz lielāka nekā ienākumu nevienlīdzība⁽⁷⁾. EESK uzsver, ka galvenokārt tieši dalībvalstu rīcībā ir atbilstoši instrumenti, – piemēram, programmas ieguldījumiem, ekonomikas izaugsmei un jaunām darbvietām, nodokļi un sociālie pabalsti, – lai risinātu ekonomiskās un sociālās nevienlīdzības problēmas. Tomēr ir

⁽²⁾ Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press, 2014, ISBN 978-0674430006.

⁽³⁾ *Economic Inequality*, Eiropas Parlaments: Ekonomikas un monetārie jautājumi, nodarbinātība un sociālās lietas, brifings, 2016. gada jūlijs.

⁽⁴⁾ Eurostat, Kopienas statistika attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem, 2015. gads.

⁽⁵⁾ OECD *Statistic Brief*, 2015. gada jūnijs, Nr. 21.

⁽⁶⁾ Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press, 2014, ISBN 978-0674430006.

⁽⁷⁾ Skaitliskā izteiksmē.

iespējams rīkoties arī Eiropas līmenī, un Eiropas iestādēm šis jautājums būtu jārisina daudz nopietnāk, jo tā ietekme uz reālo uzņēmējdarbības ciklu būs kompleksa un daudz ilgstošāka. Pašlaik īstenotie politikas pasākumi joprojām ir vairāk vērsti uz ienākumiem, nevis uz bagātību.

3.2. EESK par galveno problēmu uzskata to, ka Eiropas ekonomika rada izaugsmi, kas bieži vien nesniedz labumu tiem, kuri atrodas finansiāli sliktākā stāvoklī. Nodoms nekādā ziņā nav vērsties pret tirgus ekonomikas darbību, kas sniedz iespējas radīt bagātību, ieviešot jauninājumus, izveidojot uzņēmumus, radot darbvietas un tādējādi sniedzot ieguldījumu ekonomikas izaugsmē, nodarbinātībā un sociālā nodrošinājuma finansēšanā. Tomēr cilvēki, kuri atrodas bagātību un ienākumu pārdales piramīdas apakšā, kopumā negūst labumu no jaunizveidotajām darbvietām. Tādēļ var secināt, ka sabiedrība būs finansiālā ziņā vienlīdzīgāka, ja Eiropas Savienības politika būs vēsta uz pasākumiem, kas sniedz iespēju arvien lielākam skaitam iedzīvotāju ienākt darba tirgū un gūt labumus, kuru nodrošina iekļaujoša ekonomikas izaugsme. Šajā saistībā jāsecina, ka nevienlīdzīgas bagātību sadales mazināšana un ilgtermiņa ekonomikas izaugsmes konsolidēšana ir vienas monētas divas puses.

3.3. EESK pauž bažas par to, ka arvien lielāka bagātību uzkrāšanās var veicināt rantjē domāšanu sabiedrībā un nevēlēšanos atkārtoti ieguldīt bagātību. Šādā gadījumā netiks veicināta reālās ekonomikas attīstība un potenciālā IKP pieaugums. Šī ir galvenā problēma, ko *Piketty* aplūko savā grāmatā, kura tapusi, piecpadsmit gadus veicot pētījumus un vācot empīriskos datus par ienākumu un bagātību nevienlīdzīgu sadali kapitālistiskā sabiedrībā. Galīgie rezultāti – pat tad, ja dažas no viņa metodēm tiek apstrīdētas – parāda būtiskas atšķirības Eiropas Savienībā. Saskaņā ar *Piketty* sniegtajiem datiem gada peļņa no ieguldītā kapitāla ir 4–5 %, savukārt gada ienākumu pieaugums Centrāleiropā atkarībā no konkrētās valsts un valstu nenoliedzamās daudzveidības dēļ ir aptuveni 1–1,5 % atkarībā no konkrētās valsts.

3.4. EESK uzskata, ka attiecīgajos līmeņos ir vajadzīgi papildu pasākumi tādās jomās kā pārmērīga finansializēšana un nodokļu politikas turpmāka koordinēšana un saskaņošana, kā arī pasākumi, kas vērsti pret tā dēvēto nodokļu oāžu izmantošanu, izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un krāpšanas nodokļu jomā, lai apkarotu ēnu ekonomikas ilgtermiņa tendenci – nepatiesi deklarētus uzņēmējdarbības ienākumus, neregistrētus vai slēptus darba ņēmējus un “aplokšņu” algas –, un pasākumi ar mērķi optimizēt nodokļu struktūru un to relatīvo nozīmi dalībvalstu nodokļu ieņēmumos. Nodokļu ieņēmumi būtu jānovirza no darbaspēka nodokļiem uz nodokļiem, kuri balstīti uz bagātību.

3.5. Pēdējās divās desmitgadēs fiskālā konkurence starp dalībvalstīm ir likusi daudzām valdībām veikt pasākumus, kas ir mainījuši nodokļu politikas pārdalošo raksturu un veicinājuši lielāku nevienlīdzību. EESK iesaka dalībvalstīm izvērtēt nodokļu politikas negatīvās sekas un pēc iespējas drīzāk tās novērst.

3.6. EESK uzskata, ka Junkera plāns prioritārā kārtā būtu jāīsteno valstīs, kurās nevienlīdzība ir vislielākā neatkarīgi no tās veida. Ir ļoti svarīgi veicināt ārvalstu un vietējos ieguldījumus. Visi minētie pasākumi jāīsteno saskaņotā veidā atbilstoši Eiropas tiesību aktiem un ņemot vērā attiecīgās dalībvalstu īpatnības, un finansējuma izmantošana būtu rūpīgi jāuzrauga.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Vācija un Austrija ir eurozonas valstis, kurās nevienlīdzīga bagātību sadale ir visizteiktākā. Vācijā 5 % turīgāko iedzīvotāju pieder 45,6 % valsts bagātību, savukārt Austrijā šis rādītājs pārsniedz 47,6 %⁽⁸⁾ ⁽⁹⁾. Šī problēma pastāv – un tendence ir tāda pati – arī tādās valstīs kā Kipra, Portugāle, Francija, Somija, Luksemburga un Nīderlande⁽¹⁰⁾. Tas uzskatāmi parāda būtiskās atšķirības resursu sadalē atsevišķās valstīs. Šajās valstīs ir vērojams zems ienākumu nevienlīdzības līmenis, no vienas puses, un augsts nevienlīdzības līmenis bagātību sadales jomā, no otras puses.

⁽⁸⁾ Eurosistēmas apsekojums par mājaisimniecību īpašumu un patēriņu, 2010. gads.

⁽⁹⁾ Vermulen, 2016. gads (ECB WP), aplēšu pamatā ir *Forbes* veidotie bagātāko cilvēku saraksti.

⁽¹⁰⁾ HFCS – 2010. gads; *Sierminska* un *Medgyesi* – 2013. gads; *Holzner, Jestl, Leitner* – 2015. gads.

4.2. 1910. gadā 10 % Eiropas iedzīvotāju piederēja 90 % bagātību, turklāt 1 % bagātāko iedzīvotāju piederēja 50 % bagātību. Vēlāk, pēc diviem pasaules kariem un Lielās depresijas, kas pazudināja lielu daļu finanšu kapitāla, kā arī pēc dažādiem īstenotiem valsts politikas pasākumiem, kurus raksturoja lielā mērā progresīvu nodokļu piemērošana ienākumiem un mantojumam, finanšu spekulāciju ierobežošana un ienākumu no kapitāla nodokļu palielināšana, un citiem veiktiem pasākumiem nevienlīdzība būtiski mazinājās. 20. gadsimta 70. un 80. gados 1 % turīgāko iedzīvotāju piederēja 20 % bagātību, nākamajiem 9 % piederēja 30 % bagātību, savukārt vidussķirai, kas veidoja 40 % no iedzīvotāju kopskaita, piederēja 40 % bagātību. Būtiski samazinājās arī ienākumu nevienlīdzība⁽¹¹⁾. Taču, sākot ar 1980. gadu, nevienlīdzība atkal sāka palielināties. Šodien privātais kapitāls ES 28 attīstītajās valstīs ir 500–600 % no IKP – Itālijā privāta kapitāla apmērs ir 800 % no IKP.

4.3. EESK uzskata, ka būtiska problēma ir arī bagātību sadalījums pa dzimumiem. Šī problēma visnopietnāk skar tādas valstis kā Slovākija un Francija, nākamās sarakstā ir Austrija, Vācija un Grieķija. Slovākijā un Francijā vīriešiem pieder vairāk nekā 75 % bagātību, savukārt sievietēm – tikai 25 %, lai gan dzimumu līdzsvars minētajās valstīs ir ļoti atšķirīgs. Austrijā, Vācijā un Grieķijā vīriešiem pieder aptuveni 55 % bagātību⁽¹²⁾. Ir svarīgi izvērtēt šādu tendenču iemeslus, kā arī to, vai šis aspekts būtu jāņem vērā ES mēroga dzimumu līdztiesības politikā.

4.4. EESK uzskata, ka ir ļoti svarīgi, kā bagātības tiek sadalītas, lai apmierinātu vajadzības tādās jomās kā izglītība, arodmaģības, dažādi veselības aprūpes pakalpojumi, mājokļi un citās. Atbilstīgi Eiropas sociālajam modelim mums jāievēro pamatprincipi, proti, vienlīdzīgas iespējas un vienlīdzīga attieksme, dzimumu līdztiesība, nediskriminācija un taisnīgums starp paaudzēm. Strukturālās reformas, kuru mērķis ir palielināt cilvēkkapitālu, ir svarīgas, lai paaugstinātu dzīves līmeni, un tās varētu arī mazināt darba ienākumu un bagātību sadales nevienlīdzību.

4.5. Aptuveni 44 % eurozonas iedzīvotāju ir kāda veida parādsaistības pret bankām vai finanšu iestādēm. Stāvoklis ir labāks nekā, piemēram, ASV, kur šis rādītājs ir 75 %, taču parādsaistību pieauguma tempi pēdējos gados ir satraucoši⁽¹³⁾. Arī banku sistēmas atbildība ir ļoti liela, jo tā varētu veikt primāros novēršanas pasākumus, vēršoties pret sabiedrības parādsaistību palielināšanos. Uzmanības centrā ir jāizvirza jautājums par atbildīgu rīcību.

4.6. Paātrinātas globalizācijas dēļ pēdējās trijās desmitgadēs ir palielinājies nodokļu slogs darbaspēkam un būtiski mainījies atalgojuma un kapitāla īpatsvars iekšzemes kopproduktā. Tādēļ atalgojuma īpatsvars IKP laikposmā no 1980. gada līdz 2006. gadam lielākajā daļā ESAO dalībvalstu samazinājās vidēji par 0,3 % gadā. Tajā pašā laikposmā peļņas īpatsvars IKP ES-15 dalībvalstīs palielinājās no aptuveni 31 % līdz 47 %⁽¹⁴⁾. EESK uzskata, ka dalībvalstīm un Eiropas Savienībai būtu steidzami jāīsteno politikas pasākumi, lai būtiski mainītu šo tendenci.

4.7. EESK pauž bažas par to, ka tādās valstīs kā Lielbritānija un Francija vairāk nekā 50 % no bagātībām veido mājokļi. No vienas puses, šāds stāvoklis liecina par bagātības diversifikācijas trūkumu. No otras puses, tas nozīmē, ka liela daļa iedzīvotāju veido savu bagātību no ienākumiem no nekustamā īpašuma. Šī bagātība pēc tam netiek atkārtoti ieguldīta. Rekapitalizācija nodrošina uzkrājumu pati par sevi. Tas rada jautājumu par kapitālu, kas pieaug daudz straujāk nekā pievienotā vērtība. *Oxfam*⁽¹⁵⁾ jaunākajā ziņojumā ir konstatēts, ka pasaules astoņu bagātāko cilvēku bagātības apmērs ir vienāds ar bagātību, kas pieder 50 % nabadzīgāko iedzīvotāju, – šī ziņa izpelnījās plašu sabiedrības nosodījumu. Kapitāls bija būtisks faktors industriālajā periodā, taču, ja kapitāls kļūst par pašmērķi, tas zaudē savu jēgu.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, Harvard University Press, 2014, ISBN 978-0674430006.

⁽¹²⁾ Rehm, M., Schmeebaum, A., Mader, K., Hollan, K., *The Gender Gap Wealth Across European Countries*, Vienna University of Economics and Business, Department of Economics, Working Paper 232, 2016. gada septembris

⁽¹³⁾ HFCS – 2010. gads; Sierminska un Medgyesi – 2013. gads; Holzner, Jestl, Leitner – 2015. gads.

⁽¹⁴⁾ OECD, *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*, OECD Publishing, Parīze, 2015. gads.

⁽¹⁵⁾ *An Economy for the 99 %* (Oxfam, 2017. gads).

Pielikums

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Šis grozījums ieguva vairāk nekā ceturtdaļu balsu, taču tika noraidīts debatēs.

1.4. punkts

Grozīt šādi:

EESK uzskata, ka ir vajadzīga labi funkcionējoša sociālo pabalstu un sociālās palīdzības sistēma. Pārdalei kā kompensācijas mehānismam vajadzētu lielā mērā novērst nepilnības tirgus sistēmā. Publiskie aktīvi (sociālā infrastruktūra, iestādes, kas sniedz sabiedriskā labuma pakalpojumus, u. c.) būtu jāvērtē, un būtu jāuzskata, ka tie ir līdzeklis nevienlīdzības mazināšanai. ~~Nodokļu ienēmumi būtu jānovirza no darbaspēka nodokļiem uz nodokļiem, kuri vairāk balstīti uz bagātību, ar mantojuma un ienākumu no kapitāla nodokļiem kompensējot nepietiekamos ienējumus no darbaspēka nodokļiem. Dalībvalstīm būtu vēlams pārskatīt nodokļu ienējumus, samazinot tajos darbaspēka nodokļu īpatsvaru.~~

Pamatojums

Ņemot vērā subsidiaritātes principu, atšķirības dalībvalstīs un izmaiņas, kas saistītas ar digitālās sabiedrības attīstību, kā arī nepieciešamību nodrošināt ilgtspējīgu attīstību, nodokļu sistēmu pārveidošanā lielāku nozīmi vajadzētu piešķirt dalībvalstīm. Iespējams, ka šeit uzskaitīto nodokļu vietā būtu pamatoti lielāku uzmanību pievērst vides nodokļiem un CO₂ emisijas nodoklim vai pilnīgi jauna veida nodokļiem (mašīnu nodoklis).

Balsojumā ar 95 balsīm par, 116 pret un 24 atturoties grozījumu noraida.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgspējīgas sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmas digitālajā laikmetā"**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2018/C 129/02)

Ziņotājs: **Petru Sorin DANDEA**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sākumā	8.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	157/3/5
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Digitalizācija rada jaunus nodarbinātības veidus, kas sociālā nodrošinājuma sistēmas pakļauj spēcīgam spiedienam. EESK iesaka dalībvalstīm un arī ES iestādēm reglamentēt šos jaunus nodarbinātības veidus tā, lai varētu skaidri noteikt darba devēju un darba ņēmēju. Šajā sakarā EESK iesaka izmantot Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, kurā darba ņēmēju statuss ir atzīts personām, kas, lai gan bez standarta darba līguma, veic algotu darbu, pamatojoties uz darba attiecībām.

1.2. Daudzos gadījumos individuālais darba līgums ir tas, kas veido pamatu pašreizējo sociālā nodrošinājuma sistēmu finansēšanai. Uz daudziem jaunajiem saimnieciskās darbības veidiem un nodarbinātību, kas radusies saistībā ar jauno tehnoloģiju attīstību, vairs nav attiecināms darba līgums. EESK uzskata, ka tas nopietni apdraud darba ņēmējus, kas strādā šādos apstākļos, jo viņus vairs neaizsargā noteikumi par darba algām, darba nosacījumiem un sociālo nodrošinājumu.

1.3. EESK uzskata, ka tiesību aktos, kas reglamentē pensiju shēmas, dalībvalstīm būtu jāapsver tāda noteikuma ieviešana, kurš uzliek pienākumu veikt iemaksas par visām personām, kas gūst profesionālos ienākumus. Šis pasākums ir absolūta nepieciešamība, jo daudzos gadījumos darbiniekus, kas strādā jaunos, ar digitalizāciju saistītajos darba veidos, pienācīgi nesedz spēkā esošās pensiju shēmu regulējuma prasības.

1.4. EESK uzskata, ka dalībvalstīm vajadzētu apsvērt iespēju savstarpēji savienot valstu pensiju shēmu un veselības apdrošināšanas shēmu attiecīgo pārvaldītāju elektroniskās sistēmas ar nodokļu iestāžu sistēmām. Tas ļautu ātri apzināt personas, kurām, neraugoties uz ienākumiem no profesionālās darbības, nekad nav bijis apdrošinātās personas statuss valsts pensiju un veselības apdrošināšanas shēmu ietvaros.

1.5. Dalībvalstu sociālās aizsardzības sistēmās ir paredzētas citas reglamentētas tiesības, kas ļauj to izmantotājiem saņemt pabalstus. To vidū ir bērna kopšanas atvaļinājums, ģimenes pabalsts, bērnu pabalsts un cita veida pabalsti. Lai gan bieži vien tās ir no iemaksām neatkarīgas tiesības, attiecīgo pabalstu piešķiršana tiek veikta, pamatojoties uz tiesībām saņemt šo pabalstu, un tas daudzos gadījumos nozīmē, ka to potenciālajam saņēmējam ir darba ņēmēja statuss. EESK iesaka dalībvalstīm meklēt risinājumus, lai nodrošinātu, ka šie pabalsti pienācīgā apjomā tiek piešķirti darba ņēmējiem, kas strādā jaunos darba veidos.

1.6. Attiecībā uz darba ņēmējiem, kuri ir iesaistījušies jaunajos, digitālajam laikmetam raksturīgajos darba veidos, EESK uzskata, ka būtu iespējams rast vispārēju risinājumu problēmām, kas saistītas ar viņu sociālā nodrošinājuma tiesību atzīšanu, visaptveroši reformējot sistēmas finansēšanas veidu. Komiteja aicina dalībvalstis meklēt risinājumus, kas ļautu finansēt sociālā nodrošinājuma sistēmas, izmantojot instrumentus, kuri nodrošinātu to ilgtspēju un vienlaikus ņemtu vērā nepieciešamību paredzēt piekļuvi personām, kuras strādā jaunos darba veidos. Lai nodrošinātu sociālo sistēmu ilgtspēju arī nākotnē un lai atvieglotu darbaspēka slogu, būtu jāapsver iespēja šim nolūkam izmantot daļu no digitalizācijas dividendes.

1.7. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijas uzsāktajās debatēs par Eiropas sociālo tiesību pilāra izvēšanu ir jāiekļauj arī jautājums par jaunajos darba veidos strādājošo darba ņēmēju situāciju un, jo īpaši, par viņu statusa atzīšanas veidu, kā arī jānodrošina viņiem adekvāta piekļuve sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmām.

2. Konteksts: digitalizācija un tās ietekme uz sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmām

2.1. Digitalizācija izraisa būtiskas pārmaiņas ekonomikā, darba tirgos un sabiedrībā kopumā attiecīgās valsts, reģionālajā un globālajā līmenī. Atzīstot acīmredzamās priekšrocības, kas no tā izriet, ir skaidrs, ka digitalizācija radīs izaicinājumu daudzām struktūrām sabiedrībā un tautsaimniecībā un tai var būt negatīvas sekas dažos sektoros, ja tie nepielāgosies šiem jaunajiem apstākļiem. Viena no jomām, kur digitalizācijai var būt negatīva ietekme, ir sociālā nodrošinājuma sistēma.

2.2. Sociālā nodrošinājuma sistēmas, kas pašlaik darbojas Eiropā, tika izveidotas pirms vairāk nekā gadsimta. To pamatā ir tieša saikne ar darba tirgu, un tās lielā mērā tiek finansētas ar iemaksām, ko veic darba ņēmēji un darba devēji, kā arī, dažādā apjomā ar nodokļiem. Daudzās dalībvalstīs būtisks priekšnosacījums, kas nosaka darbinieka apdrošināšanas kvalitāti, ņemot vērā sociālā nodrošinājuma sistēmas trīs galvenos pilārus, proti, pensijas apdrošināšanu, veselības apdrošināšanu un bezdarba apdrošināšanu, ir oficiāli reģistrēts individuālais darba līgums.

2.3. Digitalizācija izraisīja lielas pārmaiņas darba tirgū, un tās joprojām turpinās. Šīs pārmaiņas vērojamas nodarbinātības veidu daudzveidībā, kas atšķiras no nodarbinātības, kura balstās uz pastāvīgu individuālu darba līgumu, kas dominēja darba attiecībās pēdējās desmitgadēs. Tieši lai izvairītos no “algota darbinieka”, “uzņēmēja” vai “pašnodarbinātas personas” tradicionālajiem jēdzieniem, dažos gadījumos tika ieviesti jauni nodarbinātības veidi, kuri slēpjas zem tādiem nosaukumiem kā “neatkarīgs līgumslēdzējs” vai “asociēts līgumslēdzējs”⁽¹⁾. Šajos apstākļos būs jāveic pielāgojumi sociālā nodrošinājuma sistēmās, lai tās turpinātu būt noturīgas un atbilstīgi pielāgotas ilgtermiņā.

2.4. Sociālās aizsardzības sistēmas būs pakļautas spiedienam, jo tā saucamā demogrāfiskā sprādziena paaudzes darbinieki atstās darba tirgu un viņus zināmā mērā aizstās darba ņēmēji, kas iekļausies tādos jaunos nodarbinātības veidos kā nulles stundu līgumi, darba līgumi pēc pieprasījuma vai civiltiesību līgumi; jo vairāk Eiropas sabiedrība novecos, jo lielāks būs šis spiediens.

2.5. Šajā sakarā ir skaidrs, ka sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmas būs jāpielāgo jau notiekošajām digitalizācijas radītajām pārmaiņām darba tirgū. Dažās dalībvalstīs sociālie partneri ir sākuši dialogu, kas vajadzīgs, lai apzinātu politisko izvēli un to īstenošanai nepieciešamos pasākumus, lai sociālās aizsardzības sistēma arī turpmāk būtu dzīvotspējīga un piemērota jaunajiem digitālās pārejas apstākļiem. Tāpat ir jāizstrādā pamatnostādnes, lai precizētu darba ņēmēju nodarbinātības statusa iespējamās “pelēkās zonas” attiecībā uz nodokļu sistēmu un sociālo nodrošinājumu.

2.6. Iespējams, ka arvien lielāka daļa darba ņēmēju neveic iemaksas sociālā nodrošinājuma sistēmās un tāpēc negūst labumu no tām, piemēram, bezdarbnieka pabalsta, veselības un pensijas pabalsta vai apdrošināšanas veidā. Sociālajiem partneriem un dalībvalstu valdībām šī situācija būtu nopietni jāizvērtē. Taču ir lietderīgi šīs diskusijas paplašināt ES līmenī un iesaistīt vietējās pašvaldības, citus pilsoniskās sabiedrības dalībniekus, apvienības un pakalpojumu sniedzējus, lai izstrādātu dzīvotspējīgus un ilgtspējīgus politikas un likumdošanas pasākumus, kā arī papildu noteikumus, kas nodrošinātu atbilstīgu sociālās aizsardzības līmeni visiem darba ņēmējiem, tostarp pašnodarbinātajiem.

⁽¹⁾ “Nodarbinātības nākotne, kādu mēs gribam” – Starptautiskās Darba organizācijas un EESK konference par nodarbinātības nākotni, kas notika Briselē 2016. gada 15. un 16. novembrī.

3. Politikas nostādnes attiecībā uz sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmu ilgtspēju digitālajā laikmetā

3.1. Digitalizācija izraisīja lielas pārmaiņas darba tirgū, un tās joprojām turpinās. Patlaban ir daudz nodarbinātības veidu, kas neietilpst tradicionālo darba devēja-darbaņēmēja attiecību satvarā, piemēram, platformu darbinieki, kurus bieži uzskata par pašnodarbinātajiem. Šī parādība sociālā nodrošinājuma sistēmas pakļauj spēcīgam spiedienam. EESK iesaka dalībvalstīm pievērsties minētajiem jautājumiem un, tām reformējot savus darba tirgus un sociālā nodrošinājuma sistēmas, vajadzības gadījumā reglamentēt šīs parādības.

3.2. Tiesību akti, kas konkrēti attiecas uz darba tirgu un kuri ir spēkā lielākajā daļā dalībvalstu, nosaka, ka darba attiecību pamatā ir individuāls darba līgums. Daudzi jauni nodarbinātības veidi, kas radušies saistībā ar jauno tehnoloģiju attīstību, vairs neizmanto darba līgumu. EESK uzskata, ka šādu darbaņēmēju stāvoklis būtu jāprecizē tā, ka viņiem atbilstīgi attiecīgo valstu sistēmu pamatprincipiem var piešķirt adekvātu nodrošinājumu attiecībā uz darba tirgu un sociālo nodrošināšanu. Darba zaudēšanas gadījumā šie darbaņēmēji uzreiz nonāktu trūcīgo personu kategorijā, jo viņus neaizsargā sociālā nodrošinājuma sistēma.

3.3. Dalībvalstu pensiju shēmu pamatā ir paaudžu solidaritātes princips. Tomēr aroda pensijas apmēru parasti aprēķina, balstoties uz iemaksu vērtību, ko darba dzīves laikā ir samaksājis darbaņēmējs un viņa darba devējs. No tā izriet, ka darbaņēmēji, kas ir veikuši netipiskas darbības, kuru pamatā nav standarta darba līgums, cenšoties uzkrāt adekvātas pensijas tiesības par attiecīgajiem periodiem, daudzos gadījumos saskarsies ar grūtībām. Ja šiem darbaņēmējiem darba līguma nebija ilgā laikposmā, pensija, ko viņi saņems, būs ārkārtīgi zema, un tāpēc pastāv risks, ka viņi nonāks zem nabadzības sliekšņa. EESK uzskata, ka tiesību aktos, kas reglamentē pensiju shēmas, dalībvalstīm būtu jāievieš noteikums, kurš uzliek pienākumu veikt iemaksas par visām personām, kas gūst profesionālos ienākumus.

3.4. Saskaņā ar tiesību aktiem par pensijām lielākā daļa dalībvalstu paredz, ka pašnodarbinātām personām ir pienākums veikt iemaksas pensiju fondā. Nodokļu vai darba tiesības regulē attiecīgās pašnodarbinātības un algota darba definīcijas. Tomēr daudzos gadījumos iestādēm ir grūti konstatēt, kāds ir attiecīgās darbības raksturs, jo īpaši gadījumos, kad darbaņēmēji tiek iesaistīti jaunos nodarbinātības veidos. EESK iesaka dalībvalstīm vajadzības gadījumā precizēt savus tiesību aktus, lai atvieglotu algota darba veidu identificēšanu. Tādējādi būs vieglāk apzināt darbaņēmējus, kas darbojas tiešsaistē vai strādā jaunos darba veidos, un dalībvalstīm būs iespēja efektīvāk aizsargāt viņu pensijas tiesību uzkrāšanu.

3.5. EESK uzskata: lai varētu vieglāk identificēt darbaņēmējus, kuri, lai gan kādā konkrētā brīdī ir bijuši nodarbināti kādā jaunā darba veidā, nav apdrošināti valsts pensiju sistēmā, dalībvalstīm vajadzētu apsvērt iespēju savstarpēji savienot valstu pensiju sistēmu pārvaldītāju elektroniskās shēmas ar nodokļu iestāžu shēmām. Tas ļautu ātri apzināt personas, kurām, neraugoties uz ienākumiem no profesionālās darbības, nekad nav bijis apdrošinātās personas statuss valsts pensiju sistēmas ietvaros. Tādējādi šīs personas varētu apdrošināt pēc iespējas ātrāk.

3.6. Attiecībā uz bezdarba apdrošināšanu EESK iesaka sīkāk analizēt šo priekšlikumu, kas paredz ieviest apdrošināšanas sistēmu, kura darbotos ES līmenī⁽²⁾, ja šāda apdrošināšanas sistēma tiktu finansēta no iemaksām, ko veic visi uzņēmumi Eiropas Savienībā. Turklāt būtu jāizskata arī iespēja valstu bezdarba apdrošināšanas sistēmās ieviest ES mēroga obligātos standartus, lai cita starpā nodrošinātu, ka jebkura persona, kas meklē darbu, būtu tiesīga saņemt finansiālu atbalstu, arī tie cilvēki, kuri iesaistījušies jaunos nodarbinātības veidos.

3.7. ES dalībvalstu veselības apdrošināšanas sistēmas nodrošina gandrīz vispārēju apdrošināšanu. Pašnodarbinātiem darbaņēmējiem bieži ir juridisks pienākums veikt iemaksas valsts veselības apdrošināšanas shēmā un rezultātā iegūt apdrošinātās personas vai saņēmēja statusu. Tomēr dažu darbaņēmēju gadījumā, kuri strādā jaunos nodarbinātības veidos un oficiāli nedeklarē profesionālās darbības ienākumus, pastāv risks, ka viņi neiegūs apdrošinātās personas statusu valsts veselības apdrošināšanas sistēmā. EESK aicina dalībvalstis veikt vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu šādā situācijā esošu cilvēku apdrošināšanu.

3.8. Līdztekus sociālā nodrošinājuma tiesībām, kuru pamatā ir darbaņēmēju un darba devēju iemaksas, dažu dalībvalstu sociālās aizsardzības sistēmas paredz arī citas reglamentētas tiesības, kas to subjektam ļauj saņemt pabalstus. To vidū ir bērna kopšanas atvaļinājums, ģimenes jeb bērnu pabalsts vai cita veida pabalsti. Lai gan tās ir no iemaksām neatkarīgas

⁽²⁾ OV C 230, 14.7.2015. 24. lpp.

tiesības, attiecīgo pabalstu piešķiršana tiek veikta, pamatojoties uz tiesībām saņemt šo pabalstu, un tas dažās dalībvalstīs un atsevišķos gadījumos nozīmē, ka to potenciālajam saņēmējam ir darba ņēmēja statuss. Šī situācija *de facto* izslēdz darba ņēmējus, kas strādā jaunos darba veidos un kuri šīs tiesības nevar izmantot.

3.9. EESK uzskata, ka ES iestādēm un dalībvalstīm vajadzētu pielikt pūles, lai rastu risinājumus darba ņēmēja statusa atzīšanai personām, kas veic profesionālu darbību saistībā ar jaunajiem amatiem digitālo tehnoloģiju jomā. Šajā sakarā EESK iesaka izmantot Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, kurā darba ņēmēju statuss ir atzīts personām, kas, lai gan bez standarta darba līguma, veic algotu darbu, pamatojoties uz darba attiecībām. Darba ņēmēja statusa atzīšana ieinteresētajām personām varētu atrisināt problēmu saistībā ar piekļuvi sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības pabalstiem tādā pašā veidā kā tradicionālajiem darba ņēmējiem.

3.10. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija ir uzsākusi debates par Eiropas sociālo tiesību pilāru. Šajās diskusijās būtu noteikti jāiekļauj arī jaunajos darba veidos strādājošo darba ņēmēju situācija un, jo īpaši, viņu statusa atzīšanas veids, kā arī tas, kā nodrošināt viņu piekļuvi sociālā nodrošinājuma un sociālās aizsardzības sistēmu attiecīgajiem pakalpojumiem.

3.11. EESK iesaka dalībvalstīm izveidot platformas, kurās iesaistītos sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas un kuras izstrādātu priekšlikumus, kā darba tirgu pielāgot globalizācijai. EESK uzskata: lai risinātu digitālā laikmeta problēmas, darba tirgum ir jāpielāgojas jaunajiem apstākļiem, nodrošinot darbaspēka brīvu pārvietošanos, bet vienlaikus garantējot, ka darba ņēmēji ir apdrošināti sociālā nodrošinājuma sistēmā un uz viņiem attiecas tiesību akti par darba nosacījumiem.

3.12. Ņemot vērā sarežģīto situāciju, kādā atrodas darba ņēmēji, kuri ir iesaistījušies jaunajos, digitālajam laikmetam raksturīgajos darba veidos, EESK uzskata, ka būtu iespējams rast vispārēju risinājumu problēmām, kas saistītas ar sociālā nodrošinājuma tiesību atzīšanu, visaptveroši reformējot sistēmas finansēšanas veidu. Tāpēc Komiteja aicina dalībvalstis meklēt risinājumus, kas ļautu finansēt sociālā nodrošinājuma sistēmas, izmantojot instrumentus, kuri nodrošinātu to ilgtspēju un vienlaikus ņemtu vērā nepieciešamību paredzēt piekļuvi personām, kuras strādā jaunos darba veidos. Lai nodrošinātu sociālo sistēmu ilgtspēju arī nākotnē un lai atvieglotu darbaspēka slogu, būtu jāapsver iespēja šim nolūkam izmantot daļu no digitalizācijas dividendes.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sadarbība ar pilsonisko sabiedrību jauniešu radikalizācijas novēršanai”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2018/C 129/03)

Ziņotājs: **Christian MOOS**

Apspriešanās	27.4.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa:	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	8.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	138/0/12
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi

1.1. Lai novērstu jauniešu radikalizāciju, vajadzīga dažādu iesaistīto dalībnieku ilgtermiņa apņemšanās, un šajā procesā būtiska loma ir pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Pilsoniskā sabiedrība sekmē sociālu un vērtībās balstītu noturību pret radikalizāciju.

1.2. Dalībvalstīm un ES iestādēm ir vairāk jāatzīst pilsoniskās sabiedrības dalībnieki kā partneri, nevis jāizmanto kā instrumenti vardarbīga ekstrēmisma apkarošanai. Visās radikalizācijas novēršanas jomās jau pastāv gan paraugprakse, gan programmas un citas profilaktiskas iniciatīvas, taču tās nesaņem pietiekamu ilgtermiņa atbalstu, turklāt ir pakļautas budžeta samazinājumu ietekmei.

1.3. EESK atbalsta daudzāģentūru pieeju radikalizācijas novēršanai, kam vajadzīga vērīnīga kapacitātes veidošana visos attiecīgajos sektoros. Šī pieeja apvieno politikas veidotājus, valstu iestādes, piemēram, policiju un ieslodzījuma iestādes, sociālos darbiniekus (īpaši darbam ar jaunatni), akadēmisko aprindu pārstāvjus, plašsaziņas līdzekļus, uzņēmējus un uzņēmumus, kā arī organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, tai skaitā ģimeņu un sociālo partneru pārstāvības organizācijas, īpaši pievērsties jauniešu organizācijām.

1.4. Ir vajadzīgs lielāks valsts un Eiropas līmeņa atbalsts pilsoniskās sabiedrības organizācijām, vairāk ilgtermiņa budžeta līdzekļu, ES mēroga koordinācija, tīklu izveide un politikas īstenošana. Tāpēc Eiropas Savienības Radikalizācijas un teroristu vervēšanas apkarošanas stratēģijā vēl vairāk jāapsver iespēja iesaistīt pilsoniskās sabiedrības dalībniekus un sniegt tiem atbalstu, jo par radikalizācijas apkarošanu kopīga atbildība jāuzņemas gan politiķiem, gan plašākai sabiedrībai. Daudzsoļoša iniciatīva šajā saistībā varētu būt ES interneta forumā uzsāktā programma “Iespējas pilsoniskajai sabiedrībai”⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Konkurss izsludināts 4. oktobrī: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/isfp/topics/isfp-2017-ag-csep.html>

1.5. Pilsoniskā sabiedrība un sociālo partneru struktūras vairāk jāiesaista Radikalizācijas izpratnes tīklā ⁽²⁾. Dalībvalstīm vajadzētu proaktīvāk atbalstīt minētajam izpratnes tīkam līdzīgu struktūru veidošanu reģionālā vai vietējā līmenī.

1.6. ES Radikalizācijas izpratnes tīkls (RAN) un instrumenti, kurus ir nodrošinājuši Komisija, ir solis pareizajā virzienā, taču tiem jābūt vairāk vērstiem uz vietējām pilsoniskās sabiedrības struktūrām, turklāt jānodrošina vairāk darbinieku un resursu, lai efektīvi iesaistītu gan publiskā sektora, gan organizētas pilsoniskās sabiedrības ekspertus.

1.7. Dalībvalstīm būtu pilnībā jāizmanto ES instrumenti un programmas, kuras paredzētas radikalizācijas novēršanai, tostarp Eiropas Stratēģiskās komunikācijas tīkls – 26 dalībvalstu sadarbīgs tīkls, kurā notiek apmaiņa ar analīzi, paraugpraksi un idejām par stratēģiskās komunikācijas izmantošanu vardarbīga ekstrēmisma apkarošanā ⁽³⁾.

1.8. Nozīmīga loma jāuzņemas arodbiedrībām, jo tās pārstāv darba ņēmējus visos attiecīgajos publiskajos sektoros. Jo īpaši tiešā saskarsmē esošajiem darbiniekiem ir vajadzīga apmācība radikalizācijas novēršanas jautājumos, ko var nodrošināt ciešā sadarbībā ar lietpratīgām pilsoniskās sabiedrības struktūrām.

1.9. EESK atzinīgi vērtē to, ka ir izveidota Komisijas augsta līmeņa ekspertu grupa radikalizācijas jautājumos, kas Komisijai palīdzēs efektīvāk reaģēt uz radikalizāciju un vardarbīgu ekstrēmismu, labāk koordinējot politiku un iesaistot visus attiecīgos dalībniekus, tostarp pilsonisko sabiedrību.

1.10. Jānodrošina, lai īpašas konsultācijas, atbalsta pakalpojumi un tīkli, kas palīdzētu apzināt radikalizācijas pazīmes, vienlaikus novēršot jebkādas diskriminācijas izpausmes, būtu pieejami ne vien publisko pakalpojumu sniedzējiem, piemēram, skolām, bet arī ģimenēm.

1.11. EESK uzsver, ka milzīga nozīme ir iekļaujošai formālai un neformālai izglītībai, kas ir absolūti nepieciešamas aktīvai līdzdalībai daudzveidīgā sabiedrībā, jo māca kritiski domāt, palīdz apgūt mediju lietotprasmi, kā arī veicina sabiedrības noturību pret antidemokrātiskām, ksenofobiskām un populistiskām tendencēm, kuru ietekme uz politisko diskursu dažviet pieaug aizvien vairāk, jo tās pielāgojas ksenofobiskam noskaņojumam un uzskatiem.

1.12. Centienos novērst jauniešu radikalizāciju īpaši jāpievēršas un attiecīgi ieguldījumi jāveic pilsoniskās sabiedrības darbā ar jauniešiem un jauniešu organizācijās, kas nodrošina alternatīvas identifikēšanās struktūras un iespējas, kā arī drošu telpu dialogam, aktīvai uzklaušanai un personiskai izpausmei.

1.13. Arī ieguldījumi daudzās ES valstīs ļoti augstā jauniešu bezdarba līmeņa un ļoti izplatītās nodarbinātības nestabilitātes mazināšanā uzskatāmi par veidu, kā novērst radikalizāciju. Turklāt EESK aicina augstāku prioritāti noteikt ieguldījumiem nabadzības novēršanā, kā arī jauniešu integrēšanai sabiedrībā, izglītības sistēmā un darba tirgū.

1.14. EESK uzsver reliģisko kopienu būtisko lomu un sociālo atbildību radikalizācijas novēršanā un aicina pastiprināt stratēģisku iesaistīšanos liberālas demokrātijas vērtību un noteikumu aizstāvībā un vērtībās balstīta starpkultūru dialoga, miera un nevardarbības sekmēšanā.

1.15. Radikalizācijas novēršanu var sekmēt aktīvas partnerības ar uzņēmumiem. Sociālo mediju uzņēmumi jāiesaista naida runas, alternatīvu faktu un ekstrēmistu vēstījumu apkarošanā savos plašsaziņas līdzekļos.

⁽²⁾ Radikalizācijas izpratnes tīkls ir ES finansēts projekts, kas apvieno praktizējošus speciālistus visā Eiropā, kuri darbojas radikalizācijas novēršanas jomā. Sīkāku informāciju skatīt: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network_en

⁽³⁾ ESKT mērķis ir nodrošināt ES dalībvalstu tīklu, kurā notiek apmaiņa ar paraugpraksi un atziņām par stratēģiskās komunikācijas izmantošanu vardarbīga ekstrēmisma apkarošanā, un dot dalībvalstīm padomus, piedāvājot bezmaksas, pielāgotas un konfidenciālas konsultācijas par to, kā piemērot stratēģiskas komunikācijas pieeju, lai attīstītu pašas valsts spējas ar mērķi vajadzīgajā ātrumā un mērogā mazināt vardarbīgu ekstrēmistu ietekmi.

1.16. Eiropas Savienībai būtu jādemonstrē pārliecinoša ieinteresētība radikalizācijas novēršanā un ciešāk jāsadarbojas ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām trešās valstīs.

1.17. Ir svarīgi slēgt finanšu plūsmas, kas paredzētas ekstrēmistu struktūru atbalstam gan Eiropas Savienībā, gan trešās valstīs, un kas traucē publiskajām iestādēm un pilsoniskajai sabiedrībai novērst radikalizāciju.

2. Vispārīga informācija

2.1. Šajā atzinumā aplūkoti efektīvi ilgtermiņa pasākumi, kas veicami agrīnā posmā, lai novērstu jauniešu radikalizāciju. Šajā atzinumā jēdziens "radikalizācija" nozīmē procesu, kura laikā indivīdi vai grupas pievēršas ekstrēmismam⁽⁴⁾ un attiecīgā situācijā lieto, veicina vai atbalsta vardarbību savu mērķu sasniegšanai. Radikalizācija, kas noved pie vardarbīga ekstrēmisma, ir īpašs process, kuru nevar izpaust ar politisku radikālismu, nevardarbīgām radikālām idejām vai darbībām, vai leģitīmu demokrātisko opozīciju. Tā ir neatraujami saistīta ar vardarbīgu ekstrēmismu, kā aprakstīts Eiropas Parlamenta 2015. gada rezolūcijā, un var izpausties dažādos sabiedriskos kontekstos. Atzinumā norādīts uz svarīgiem pasākumiem, kas tiek veikti, pateicoties pilsoniskās sabiedrības projektiem un valsts pārvaldes iestāžu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības sadarbībai, un izteikts aicinājums turpināt darbu pie saskaņotas ES koncepcijas, kurā iekļauts ilgtspējīgs un efektīvs Eiropas atbalsts, finansēšana un koordinācija.

2.2. EESK norāda, ka ir nepieciešams izstrādāt kopīgas definīcijas un panākt kopīgu izpratni visās ES dalībvalstīs un akadēmiskajās aprindās attiecībā uz tādām parādībām kā radikalizācija, vardarbīga, antidemokrātiska rīcība un terorisms un saikni starp šiem jēdzieniem. Tādēļ EESK vēlas turpināt pētīt šos tematus no pilsoniskās sabiedrības viedokļa, lai sniegtu turpmākas perspektīvas šajā jomā.

2.3. Radikālu ideoloģiju motivētam vardarbīgam ekstrēmismam ir daudz "seju", un daudzas no tām ir jauniešu sejas. Bieži vien tiek vervēti jaunieši no dažādām sociāli ekonomiskām vidēm un ar ļoti atšķirīgu izglītības līmeni. Turklāt arvien biežāk tiek vervētas arī jaunas sievietes.

2.4. Jaunieši, kuri ir neaizsargāti pret radikalizāciju, kas var novest pie vardarbīga ekstrēmisma, bieži vien jūtas sabiedrības atstumti un pamesti vai apjukusi identitātes apziņas un pārmaiņu jautājumos. Radikālās ideoloģijas bieži apgalvo, ka tās piedāvā orientāciju, virzienu un atbalstu ikdienas dzīvē un kompensē dažādu iemeslu dēļ radušos mazvērtības sajūtu. Tieši šajā ziņā pilsoniskā sabiedrība var piedāvāt alternatīvas un vispārīgi sekmēt ilgtspējīgu sociālu un vērtībās balstītu noturību pret radikalizāciju.

2.5. Radikalizācijas process var būt ļoti straujš, dažkārt tas notiek tikai dažu nedēļu vai mēnešu laikā. Liela nozīme ir sociālajiem medijiem, kuri nodrošina anonīmas un ātras platformas vervēšanai un propagandas izplatīšanai.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Par savas valsts drošību primāri ir atbildīgas dalībvalstis. Tomēr Eiropā būs daudz grūtāk koordinēt un īstenot atbilstīgus pasākumus, ja koordinēšana starpiestāžu līmenī būs neskaidra un ja nebūs visaptverošas pieejas. Problēma kļūst arvien nopietnāka, ņemot vērā, ka terorisms un radikalizācija pēc savas būtības sniedzas pāri robežām, tādējādi ir vajadzīga plašāka koordinēšana, tīklu veidošana un politikas īstenošana.

3.2. Kopš 2005. gada visas ES radikalizācijas novēršanas iniciatīvas ir īstenotas saskaņā ar ES Radikalizācijas un teroristu vervēšanas apkarošanas stratēģiju, kas tika atjaunināta 2008. gadā un pēdējoreiz 2014. gadā. ES stratēģija ir atspoguļota arī divos paziņojumos, kas pieņemti 2014.⁽⁵⁾ un 2016. gadā⁽⁶⁾, kā arī vairākos Padomes secinājumos⁽⁷⁾, Eiropas Parlamenta 2015. gada ziņojumā un Reģionu komitejas 2016. gada atzinumā⁽⁸⁾. ES stratēģijā vairāk uzmanības jāpievērš pilsoniskās

⁽⁴⁾ Šis apzīmējums būtu jālieto uzmanīgi. Tas ietver dažādas parādības, piemēram, kreiso un labējo ekstrēmismu vai reliģisku fundamentālismu, kas vērstas uz nelikumīgu vai vardarbīgu rīcību. Šis termins ir disponēts uz nepareizu interpretāciju un politiski nekorektu lietojumu. Ekstrēmistiski uzskati var pastāvēt arī sabiedrības vidū.

⁽⁵⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM:2013:0941:FIN>

⁽⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=COM%3A2016%3A379%3AFIN>

⁽⁷⁾ Piemēram, par krimināltiesisku atbildi (2015. gada novembris), par jauniešiem un radikalizāciju (2016. gada jūnijs), par mediju lietotprasmī un kritisko domāšanu (2016. gada jūnijs) un par tādas radikalizācijas novēršanu, kura var novest pie vardarbīga ekstrēmisma (2016. gada novembris).

⁽⁸⁾ OV C 17, 18.1.2017., 33. lpp.

sabiedrības dalībnieku iesaistei un viņu atbalstīšanai. Politiku un sabiedrības kopīgs uzdevums ir novērst neapmierinātību ar liberālās demokrātijas sistēmas vērtībām, ko izjūt jaunieši, un nepieļaut viņu radikalizāciju.

3.3. Eiropas Komisijas nopelns ir tas, ka tā jau ļoti agrīnā posmā ir atzinusi, ka radikalizācijas novēršanā milzīga nozīme ir visaptverošai pieejai. Komisija ir paudusi atbalstu ES mēroga pieredzes un paraugprakses apmaiņai RAN tīklā. 2015. gada 28. aprīlī pieņemtajā Eiropas Drošības programmā ⁽⁹⁾ Komisija paredzēja izveidot RAN Izcilības centru, kas tika nodibināts 2015. gada 1. oktobrī. Īpaši būtu jāpiemin ES interneta forums, kas sāka darboties 2015. gada 3. decembrī. Pārskatītajās pamatnostādnēs par Eiropas Savienības Radikalizācijas un teroristu vervēšanas apkarošanas stratēģiju (2017. gada 24. maijs) ⁽¹⁰⁾ efektīvāk iekļauta ES Radikalizācijas izpratnes tīkla pieredze un ieteikumi un tādējādi tās mērķis ir daudzāģentūru pieejas īstenošanā palielināt arī pilsoniskās sabiedrības iesaisti.

3.4. Paziņojumā par tādas radikalizācijas novēršanu, kas ved uz vardarbīgu ekstrēmismu ⁽¹¹⁾, Eiropas Komisija norādīja, ka tā nāks klajā ar priekšlikumu Padomes ieteikumam par sociālās iekļaušanas veicināšanu. EESK atbalsta šo ieceri un mudina Eiropas Komisiju tuvākajā laikā izstrādāt šādu priekšlikumu un iepazīstināt ar to.

3.5. Pieliekot lielākas pūles, lai novērstu un apkarotu radikalizāciju, kas noved pie vardarbīga ekstrēmisma un terorisma, un uzlabotu visu iesaistīto dalībnieku koordināciju un sadarbību, Komisija ir izveidojusi radikalizācijas novēršanas un apkarošanas jomas augsta līmeņa ekspertu grupu (Komisijas Augsta līmeņa ekspertu grupa radikalizācijas jautājumos). Šī grupa sniegs konsultācijas par ES rīcībpolitiku tālāku attīstību tādas radikalizācijas novēršanas jomā, kas var novest pie vardarbīga ekstrēmisma un terorisma, un par iespējām nākotnē izvērst labāk strukturētu sadarbību starp dažādām šīs jomas ieinteresētajām personām, tai skaitā praktizējošajiem speciālistiem un dalībvalstīm.

3.6. Tomēr EESK uzskata, ka ES un dalībvalstu iniciatīvas radikalizācijas novēršanai, kā arī pasākumi, kas veikti to īstenošanai, joprojām ir nepietiekami. Daudzās pašreizējās ES rīcībpolitiskās pārāk liels uzsvars tiek likts uz pilsoniskās sabiedrības organizācijām kā instrumentu, nevis kā partneri cīņā pret vardarbīgu ekstrēmismu (piemēram, kā instrumentu atbildes vēstījumu sagatavošanai tiešsaistē). EESK arī uzskata, ka šo rīcībpolitiku pamatā galvenokārt ir "krīzes" situācijas, piemēram, pēdējo gadu laikā notikušie teroristu uzbrukumi, un tādējādi tās lielākoties vērstas uz islāmistu terorismu un īstermiņa, sodoša rakstura drošības politiku ⁽¹²⁾, lai gan faktiski lielāki ekstrēmisma draudi ir tie, kuros kā attaisnojums tiek ļaunprātīgi izmantotas reliģijas, un no ekstrēmistisku politisku grupējumu puses. Tā vietā mums jāiegulda ilgtspējīgā un ilgtermiņa preventīvajā darbībā. Atzinumā par tematu "ES Pretterorisma politika" (2011) ⁽¹³⁾ un par ES stratēģiju "Eiropa 2030" ⁽¹⁴⁾ EESK jau ir aicinājusi vairāk iesaistīt pilsonisko sabiedrību un vietējās ieinteresētās personas un sniegt tām institucionālo atbalstu ⁽¹⁵⁾, jo tām ir nozīmīga loma, lai sekmētu uzticēšanos, sociālo līdzdalību un demokrātisku integrāciju vietējā, reģionālā un valsts mērogā.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK stingri atbalsta daudzāģentūru pieeju radikalizācijas novēršanai. Tam būs nepieciešama vērienīga kapacitātes veidošana visos attiecīgajos sektoros. Tādējādi daudzāģentūru pieeja apvieno politikas veidotājus, valsts iestādes, piemēram, tiesībsargāšanas iestādes un ieslodzījuma vietas, sociālos darbiniekus, akadēmisko aprindu, plašsaziņas līdzekļu un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, kā arī sociālo partneru organizācijas, kas darbojas šajā jomā, piemēram, policistu, ieslodzījuma vietu darbinieku un skolotāju arodbiedrības.

4.2. EESK uzsver pilsoniskās sabiedrības lomu radikalizācijas apkarošanā un norāda, ka šo kopīgo ieguldījumu nedrīkst ierobežot ar drošības politikas aspektiem. Šajā atzinumā minēti organizētas pilsoniskās sabiedrības darbību un projektu piemēri, kas sekmē sociālo ilgtspēju un sociālo iekļaušanu. Tā ir viena no daudzajām jomām, kurā pilsoniskā sabiedrība dod lielu ieguldījumu, kas tālu pārsniedz visus iedomājamus drošības politikas pasākumus.

⁽⁹⁾ COM(2015) 185 final, COM(2013) 941 final.

⁽¹⁰⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9646-2017-INIT/lv/pdf>

⁽¹¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52016DC0379>

⁽¹²⁾ Sk. arī [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU\(2017\)583124_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/583124/IPOL_STU(2017)583124_EN.pdf)

⁽¹³⁾ OV C 218, 23.7.2011., 91. lpp. un OV C 211, 19.8.2008., 61. lpp.

⁽¹⁴⁾ OV C 34, 2.2.2017., 58. lpp.

⁽¹⁵⁾ Par plašākiem pasākumiem vietējā līmenī sk. RK atzinumu "Vardarbīgas radikalizācijas un ekstrēmisma apkarošana: preventīvie mehānismi vietējā un reģionālajā līmenī", OV C 17, 18.1.2017., 33. lpp.

4.3. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas 2017. gada februārī izveidoto politikas veidotāju tīklu preventīviem pasākumiem valsts līmenī, kura mērķis ir palielināt zināšanu un pieredzes apmaiņu dalībvalstīs un pastiprināt dalībvalstu līdzdalību Radikalizācijas izpratnes tīkla darbā. Nesen izveidotā Augsta līmeņa ekspertu grupa radikalizācijas jautājumos ir vēl viens solis virzībā uz intensīvāku šādu apmaiņu visu ieinteresēto personu vidū.

4.4. Dalībvalstīm būtu pilnībā jāizmanto ES instrumenti un programmas, kuras paredzētas radikalizācijas novēršanai, un tām arī pašām vajadzētu atvēlēt pienācīgus budžeta līdzekļus, kuru deficīts pastāv gandrīz visur. Lai sasniegtu ilgspējīgus rezultātus, radikalizācijas novēršanas pasākumiem nepieciešama ilgtermiņa apņemšanās.

4.5. Nozīmīga loma ir arodbiedrībām, jo tās cita starpā pārstāv visu attiecīgo publisko sektoru darbiniekus, kuri ir tieši iesaistīti šajā saskarsmē, un saviem biedriem var nodrošināt mācības un sniegt pakalpojumus. Tāpēc EESK aicina arī nodrošināt pietiekamus resursus (tostarp cilvēkresursus) publisko pakalpojumu sniedzējiem visos līmeņos, it īpaši vietējā līmenī, kā arī pietiekami sociālo darbinieku skaitu. Piemēram, pastiprināta policijas darbinieku klātbūtne vietās, kurās ir augsts noziedzības risks, var novērst tādu zonu veidošanos, kurās nepastāv likumi un ir augsts vardarbības līmenis.

4.6. EESK uzsver, ka milzīga nozīme ir iekļaujošai formālai un ikdienējai izglītībai, kas ir absolūti nepieciešamas aktīvai līdzdalībai sabiedrībā. Tā spēj veidot iecietīgu un plurālistisku sabiedrību, sekmējot izpratni par liberālām un cilvēciskām vērtībām un standartiem, kas balstās uz demokrātiju un tiesiskumu. Skolai, izglītībai, arodizglītībai, kā arī darba ar jaunatni iniciatīvām var būt būtiska loma radikalizācijas novēršanā jau agrīnā posmā, ja tās māca kritisko domāšanu un mediju lietotprasmi⁽¹⁶⁾ un apvienojumā ar funkcionējošu darba tirgu veicina sociālo integrāciju, piedāvājot labas iespējas, jo īpaši jauniešiem. Labas izglītības un apmācības sistēmas pašas par sevi nespēj novērst radikalizāciju, bet tās var palielināt noturību pret to.

4.7. Izglītības darbs jāizvērs arī ārpus valsts skolu sistēmas, un atbilstīgām pilsoniskās sabiedrības iniciatīvām ir jāsaņem vēl lielāks atbalsts, lai radītu izpratni par citām kultūrām un vienlaikus rosinātu skaidru apņēmību iestāties par brīvību, liberālu demokrātiju un tiesiskumu. Prevenciju var aktīvi sekmēt uz informāciju balstīta pieeja dažādām kultūrām un pasaules reģioniem, it īpaši migrācijas krīzes kontekstā, taču paužot arī neapspriežamu mūsu sabiedrības vērtību izpratni, piemēram, par sieviešu un vīriešu lomu sadalījumu, kura pamatā ir līdztiesība un vienlīdzīgas iespējas.

4.8. Konkrētāk, būtu vairāk jāiegulda pilsoniskās sabiedrības darbā ar jaunatni un jaunatnes organizācijās, kas organizē kultūras, sporta un citas brīvā laika aktivitātes, lai nodrošinātu alternatīvas identifikēšanās struktūras un iespējas, kā arī drošu telpu dialogam un personiskai izpausmei.

4.9. EESK jau ir norādījusi⁽¹⁷⁾, ka līdztekus valsts izglītības sektoram organizēta pilsoniskā sabiedrība dod lielu ieguldījumu, izstrādājot augstas kvalitātes atbildes ziņas un atbildes vēstījumus uz radikālo grupējumu "piedāvājumu". Reliģiskās kopienas un, pirmām kārtām, aculiecinieki, upuri un konfliktu reģionos izdzīvojušās personas, kā arī tie, kas ir pametuši ekstrēmistu grupas, var dot vērtīgu ieguldījumu, rādot paraugu ar savu rīcību. Tieši tāpēc, ka tām ir būtiska nozīme radikalizācijas novēršanā, izglītības sistēmām, pilsoniskajai sabiedrībai un vietējām pašvaldībām ir nepieciešams vairāk palīdzības, atbalsta un finansējuma ilgstošā laika periodā.

5. Īpaši ieteikumi

5.1. Komiteja īpaši atbalsta iniciatīvu, kas veicina dialogu ar politikas veidotājiem Eiropas un valsts līmenī, un aicina izveidot formālu ietvarsistēmu regulārai apmaiņai visos līmeņos, nodrošinot, ka RAN var sniegt dalībvalstīm un Eiropas iestādēm praktiskus ieteikumus. Turklāt tīkla ieteikumu un informācijas par darbības rezultātiem sistemātiskāka izplatīšana varētu maksimāli palielināt tā ietekmi visos līmeņos. Par to savus ieteikumus sniegs Augsta līmeņa ekspertu grupa radikalizācijas jautājumos.

5.2. Šajā saistībā EESK atzinīgi vērtē ideju katrā dalībvalstī apkopot pārskatus par pašreizējām prevencijas un izstāšanās programmām. Šādus pārskatus varētu darīt pieejamus arī Eiropas līmenī, piemēram, izmantojot RAN, nolūkā uzlabot dialogu starp valsts iestādēm un pilsoniskās sabiedrības ieinteresētajām personām, tādējādi veidojot sinerģiju un novēršot programmu dublēšanos. Visā Eiropas Savienībā ir būtiski jāuzlabo informācija par minētajām iniciatīvām.

⁽¹⁶⁾ Parīzes deklarācija.

⁽¹⁷⁾ OV C 211, 19.8.2008., 61. lpp.

5.3. RAN tīklā būtu vairāk jāiesaista pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru struktūras, kuras ir ieinteresētas vai jau darbojas radikalizācijas novēršanas jomā. Tāpēc dalībvalstīm jāveicina RAN tīklam līdzīgu struktūru izveide reģionālā un vietējā līmenī.

5.4. Pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem un valdības struktūrām, apvienībām, tostarp sporta klubiem un ģimeņu pārstāvības organizācijām, skolām, jaunatnes organizācijām un aktivitātēm, reliģiskām kopienām, sociālajiem dienestiem un policijai ir jāstrādā kopīgi, piemērojot vienotu, starpdisciplināru pieeju, lai radikalizācijas novēršanai paredzētās stratēģijas varētu īstenot jau agrīnā posmā. Tādēļ jo īpaši tiešā saskarsmē esošiem visu attiecīgo jomu darbiniekiem ir vajadzīga apmācība radikalizācijas novēršanas jautājumos, ko var nodrošināt ciešā sadarbībā ar lietpratīgām pilsoniskās sabiedrības struktūrām. Turklāt darbiniekiem jānodrošina piekļuve attiecīgajām konsultatīvajām iestādēm un tīkliem, kas palīdz identificēt radikalizācijas pazīmes, vienlaikus nepieļaujot nekāda veida diskrimināciju.

5.5. Vietējām pašvaldībām un to iestādēm ir īpaši svarīga nozīme preventīvajā darbā, jo tās spēj apvienot visas ieinteresētās personas vietējā līmenī. Ir jāpastiprina un jāpadara pieejamāki esošie ES un valsts līmeņa finansējuma mehānismi, samazinot birokrātiskos šķēršļus un papildinot tos ar plašu ilgtspējīgu finansējumu.

5.6. EESK aicina vairāk ieguldīt izglītībā, apmācības sistēmās, darbā ar jaunatni un brīvā laika pavadīšanas iespējās, kas veicina integrāciju un demokrātiskās vērtības, kuras ir kopīgas visai ES.

5.7. Dalībvalstis ne tuvu neveic pietiekamus ieguldījumus, lai nodrošinātu jauniešiem lieliskas iespējas un tādējādi risinātu radikalizācijas problēmas, kuras var saasināt sociālā marginalizācija un iespēju trūkums, kas rodas, piemēram, paliekot ārpus izglītības sistēmām. Kopumā arī pasākumi jaunatnes ļoti augstā bezdarba līmeņa un nestabilu nodarbinātības apstākļu mazināšanai daudzās ES valstīs uzskatāmi par veidu, kā novērst radikalizāciju.

5.8. Skolu izglītības programmās, kā arī apmācības programmās valsts iestāžu darbiniekiem, piemēram tiesībsargājošo iestāžu un ieslodzījuma vietu darbiniekiem, vairāk uzmanības jāpievērš tādiem jautājumiem kā identitāte, ar dzimumu vai kultūras piederību saistīti konflikti, sociāli ekonomiskie konflikti un imigrācija, diskriminācija, sociālā atstumtība un iebiedēšana – parādībām, ko var izmantot ekstrēmisma propagandas nolūkā vai ekstrēmistu grupējumi. Tomēr daudzu ES valstu izglītības saturā ar iepriekšminēto saistītiem svarīgiem tematiem, piemēram, pilsoniskajai izglītošanai, ir pievērsta pārāk maza uzmanība. Vēl aizvien ir jāturpina mediju lietotprasmes apguve attiecībā uz interneta un sociālo plašsaziņas līdzekļu izmantošanu jauniešu, vecāku un skolotāju vidū.

5.9. Radikalizācijas riskam ir pakļauti ne tikai nabadzības vai bezdarba skarti jaunieši; arī materiālā nenodrošinātība, iespēju un aktīvas līdzdalības trūkums var novest pie sociālās atstumtības, kas savukārt var pavērt plašākas iespējas radikāliem vervētājiem. EESK aicina ne vien vairāk ieguldīt nabadzības novēršanā⁽¹⁸⁾, bet arī noteikt augstāku prioritāti jauniešu integrēšanai sabiedrībā, izglītības sistēmā un darba tirgū. EESK atkārtoti aicina izstrādāt dalībvalstīs stabilas integrācijas sistēmas, kas atvieglotu piekļuvi darba tirgum, kvalifikāciju atzišanu, arodapmācību un valodu apguvi kā integrācijas instrumentus, un noraida jebkāda veida diskrimināciju etniskās vai reliģiskās piederības dēļ⁽¹⁹⁾.

5.10. Ļoti svarīgi, lai radikalizētu jauniešu ģimenēm būtu pieejami īpaši konsultāciju un atbalsta pakalpojumi. Tāpat, ja šīs ģimenes pamana izmaiņas jauniešu uzvedībā, kas norāda uz radikalizāciju, tām ir jābūt iespējai vērsties pie attiecīgām kontaktpersonām un tīkliem. Tā kā pilsoniskās sabiedrības organizācijas un iniciatīvas ir pieejamas, it īpaši tām ir vajadzīgs atbalsts, lai izstrādātu programmas dialogam un zināšanu apmaiņai ar marginalizētiem jauniešiem un viņu ģimenēm.

5.11. Programmas, kas paredzētas vardarbības ģimenē novēršanai, var palīdzēt nepieļaut radikalizāciju, jo pieredze saistībā ar vardarbību ģimenē var izraisīt nepareizu izpratni par lomām sabiedrībā un tādējādi veicināt noziedzību. Šīm organizācijām ir vajadzīgs arī turpmāks institucionāls un finansiāls atbalsts.

⁽¹⁸⁾ OV C 170, 5.6.2014., 23. lpp.

OV C 173, 31.5.2017., 15. lpp.

⁽¹⁹⁾ OV C 125, 21.4.2017., 40. lpp.

5.12. Preventīvajā darbā var palīdzēt arī aktīvas partnerības ar uzņēmumiem. Tas jo īpaši attiecas uz IKT nozari. Ar inovatīvu instrumentu palīdzību, ko piedāvā sociālie plašsaziņas līdzekļi un internets, var izplatīt atbildes vēstījumu ar zemām izmaksām vai – ideālā gadījumā – bez maksas. Uzņēmumi var palīdzēt pilsoniskās sabiedrības organizācijām un profesionāļiem lietderīgi izmantot to profesionālās mediju un komunikācijas prasmes un atbalstīt mērķtiecīgu reklāmu un kampaņu veidošanu.

5.13. Vienlaikus tiešsaistes pakalpojumu sniedzēji ir jāiesaista naida runas, alternatīvu faktu un ekstrēmistu vēstījumu izplatīšanas izskaušanā no plašsaziņas līdzekļiem un būtu jānosaka tiem pienākums dzēst pretlikumīgu ekstrēmistu saturu no attiecīgajām tīmekļa vietnēm. Tomēr saziņas uzraudzība nedrīkst kļūt par instrumentu, ar ko iejaukties plašākas sabiedrības privātajā dzīvē⁽²⁰⁾.

5.14. Šajā saistībā dalībvalstis tiek aicinātas attīstīt pilsoniskās sabiedrības dalībnieku komunikācijas un plašsaziņas līdzekļu lietotprasmi, lai varētu izstrādāt pasākumus pret radikāla un vardarbību veicinoša satura izplatību un nodrošināt šo pasākumu pieejamību citiem speciālistiem un projektu īstenotājiem. Viens no veidiem, kā šo mērķi sasniegt, varētu būt dalībvalstu ilgspējīgs ieguldījums programmā "Iespējas pilsoniskajai sabiedrībai".

5.15. EESK aicina piešķirt lielāku finansējumu pētījumiem, ko ES jau nodrošina, izmantojot pētniecības programmas radikālizācijas novēršanai, piemēram, saistībā ar RAN izcilības centru, un pastiprināt kontaktus starp akadēmisko aprindu pārstāvjiem un pilsoniskās sabiedrības ekspertiem šajā jomā.

5.16. Radikalizācija ļoti bieži notiek ieslodzījuma vietu sistēmā. Cietuma vidē apvienojas vairāki riska faktori, piemēram, cilvēku koncentrācija, individuāla atstumtības situācija, pārāk daudz laika u. c. Ir nepieciešami proaktīvi pasākumi, lai atvieglotu cietuma darbinieku pienācīgu apmācību un lai viņi spētu atpazīt riska situācijas. Šajā jomā ir uzkrāta pozitīva pieredze un pieejami labi mehānismi šādu situāciju profilaksei. Lai to nodrošinātu, ieslodzījuma vietām jābūt pietiekami lielām un ar kvalificētu personālu, un tajās jābūt samērīgai cietuma darbinieku skaita attiecībai pret ieslodzīto skaitu, kas palīdzētu veicināt rehabilitāciju. Varētu vairāk nostiprināt šā sektora arodbiedrību lomu, piemēram, organizējot mācības un izplatot ar RAN palīdzību apgūtās atziņas.

5.17. Drošības iestāžu, ieslodzījuma vietu, sociālā darba iestāžu, skolu un citu attiecīgu valsts iestāžu amatpersonām, kurām ir daudz saikņu ar organizētu pilsonisko sabiedrību, jāpieņem daudzāģentūru pieeja, kas sniedzas tālāk par soda pasākumiem un paredz vairāk apmācības prevencijas jomā un izpratnes veidošanu par šo tematu. Šajā nolūkā Eiropas līmenī var nodrošināt ekspertzināšanas un resursus un veicināt mērķtiecīgu sadarbību ar pilsonisko sabiedrību.

5.18. Jāuzlabo valsts un nevalstisko organizāciju sadarbība bijušo ieslodzīto reintegrācijas jomā, lai nodrošinātu viņu veiksmīgu sociālo rehabilitāciju. Daudziem radikalizētajiem jauniešiem ir krimināla pagātnē.

5.19. Bijušo ieslodzīto integrāciju darba tirgū apgrūstina ar brīvības atņemšanu bieži saistītie aizspriedumi. Tomēr tas ir ļoti nozīmīgs solis ceļā uz radikalizācijas novēršanu. Sociālie partneri (šajā gadījumā – galvenokārt darba devēji) tiek aicināti sniegt ieguldījumu, dodot šīm personām otro, bet bieži vien arī – pirmo iespēju.

5.20. ES ir jāparāda, ka tā ir ieinteresēta nepieļaut radikalizāciju, un ciešāk jāsadarbojas ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām trešās valstīs, kas rada augstu radikalizācijas risku un kas var kļūt vai kļūs arī par radikalizācijas "karstajiem punktiem".

5.21. Konkrētāk, kā uzsvērts ES globālajā ārpolitikas un drošības politikas stratēģijā, ar ES ārējo darbību terorisma apkarošanas un valsts un sabiedrības noturības jomā jāveicina starpkultūru un dažādu reliģiju dialogs, paplašinot partnerības ar minēto valstu pilsonisko sabiedrību, sociālajām organizācijām, reliģiskajām kopienām un privāto sektoru. Pastāv liels risks, ka pilsoniskās sabiedrības centieni varētu nedot gaidīto rezultātu, jo trešās valstīs esošie ārējie dalībnieki īsteno ievērojamu ietekmi, piemēram, finansējot vardarbīgu ekstrēmistu kustības ES dalībvalstīs un kaimiņvalstīs. Šādas finanšu plūsmas ir jāslēdz.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽²⁰⁾ OV C 218, 23.7.2011., 91. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības ieguldījums visaptverošas pārtikas politikas veidošanā Eiropas Savienībā"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2018/C 129/04)

Ziņotājs: **Peter SCHMIDT**

Pilnsapulces lēmums	23.2.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	21.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	131/3/7

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atkārtoti aicina izstrādāt visaptverošu pārtikas politiku Eiropas Savienībā ar mērķi nodrošināt veselīgu uzturu no ilgtspējīgām pārtikas sistēmām, sasaistot lauksaimniecību ar uzturu un ekosistēmu pakalpojumiem un nodrošinot piegādes ķēdes, kas aizsargā visu Eiropas sabiedrības grupu veselību. Visaptverošai ES pārtikas politikai būtu jāuzlabo ar pārtiku saistīto politikas jomu saskaņotība, jāatjauno pārtikas vērtība un jāveicina ilgtermiņa pāreja no pārtikas produktīvisma un patēriņiskuma pieejas uz pilsoniskuma principu.

1.2. Pašreizējais ES politikas satvars nav piemērots pārejai uz ilgtspējīgākām pārtikas sistēmām, lai nodrošinātu ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu (LAM) faktisku īstenošanu, kā arī tiesības uz pārtiku un citas cilvēktiesības. Lai arī pašreizējie politikas satvari, iespējams, ir palīdzējuši sekmīgi risināt atsevišķas problēmas, tie nenodrošina kopējo saskaņotību, kas vajadzīga, lai risinātu dažādās problēmas, ar ko nākotnē var saskarties globālās un ES pārtikas sistēmas. EESK uzsver, ka esošie ES politikas instrumenti ir jāpārskatī un jāasakaņo, lai nodrošinātu vides, ekonomikas un sociāli kulturālajā ziņā ilgtspējīgas pārtikas sistēmas. EESK arī atkārtoti norāda, ka visaptverošai pārtikas politikai būtu jāpapildina – nevis jāaizstāj – pārveidota KLP⁽¹⁾.

1.3. EESK uzsver, ka ir jānodrošina kultūra, kurā tiek novērtēta pārtikas uzturvērtības un kultūras aspekta nozīme, kā arī tās ietekme uz sociālo un vides jomu. Šajā ziņā ES pieejamais bagātīgais pārtikas klāsts un reģionālais/vietējais sortiments ir patiesa vērtība, kas būtu plašāk jāizceļ. Visaptverošai pārtikas politikai būtu jāveicina patērētāju izpratne par pārtikas vērtību, jāsekmē pārtikas izšķērdēšanas novēršana un samazināšana, kā arī jāpalīdz reintegrēt pārtikas cenas un saskaņot tās ar citām vērtībām. Konkrētāk, tai būtu jānodrošina taisnīgas cenas ražotājiem, lai saglabātu lauksaimniecības dzīvotspēju.

1.4. EESK uzsver, ka visām ieinteresētajām personām visos pārtikas piegādes ķēdes posmos ir jāpiedalās visaptveroša satvara izstrādē, lai nodrošinātu taisnīgu sadali visā ķēdē. To nevar paveikt kādā atsevišķā posmā. Visaptverošai pārtikas politikai būtu jāizmanto nozares un mazumtirdzniecības ietekme, lai paātrinātu patērētāju pāreju uz ilgtspēju. Pārejai uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām ir vajadzīgs arī iesaistīto patērētāju aktīvs pilsoniskums pārtikas jomā. Tas arī nozīmē:

⁽¹⁾ EESK atzinums "KLP iespējamā pārveidošana" (OV C 288, 31.8.2017., 10. lpp.).

visaptverošai pārtikas politikai jānodrošina, ka Eiropas lauksaimniecības un pārtikas nozare spēj pārdot ražojumus tādā kvalitātes līmenī, kas ļauj tai saglabāt savu pozīciju, proti, būt tai nozarei, kam priekšroku dod lielais vairums patērētāju.

1.5. EESK atzīst, ka arvien pieaug reģionālā un vietējā līmenī īstenotu iniciatīvu skaits alternatīvu pārtikas sistēmu atbalstam. Šādas iniciatīvas veido ciešākas saites starp ražotājiem un patērētājiem, sniedz iespējas vietējiem uzņēmumiem un rada jaunas darbvietas, kā arī no jauna pievērš kopienas uzmanību pārtikas jautājumiem. EESK arī uzsver pilsētu lomu integrētākās pārtikas politikas veidošanā. Visaptverošas pārtikas politikas pamatā jābūt kopīgai pārvaldībai visos līmeņos – vietējā, reģionālā, valstu un Eiropas –, un šī kopīgā pārvaldība ir jāstimulē un jāattīsta. Tas radītu satvaru šādu iniciatīvu sekmīgai īstenošanai neatkarīgi no to mēroga.

1.6. EESK aicina ieviest jaunu viedo sistēmu ilgtspējīgas pārtikas marķēšanai. Līdzšinējā politikā galvenā uzmanība tika pievērsta uzturam un citām veselīguma norādēm, taču EESK norāda, ka pieaug bažas par patērētāju nepietiekamu informēšanu par pārtikas ietekmi uz vidi un sociālo ietekmi. Pārtikas nozare apzinās, ka tā zināmā mērā var mazināt ietekmi uz vidi, taču ir jāiesaista patērētāji un jāsniedz informācija.

1.7. Lai atbalstītu tāda visaptveroša satvara izveidi, kurā apvienotas ar pārtiku saistītās ES politikas jomas, EESK ierosina īstermiņā/vidējā termiņā radīt starpnozaru un starpiestāžu darba grupu, iesaistot dažādus Komisijas ģenerāldirektorātus un citas ES iestādes. Šādas darba grupas uzdevums būtu izstrādāt rīcības plānu pārtikas ilgtspējas jomā, lai palīdzētu ES īstenot ar pārtiku saistītos IAM. Rīcības plāns būtu jāizstrādā līdzdalības procesā, iesaistot ieinteresētās puses visā pārtikas aprites ķēdē, kā arī pilsonisko sabiedrību un pētniekus. EESK ierosinātu plānot un izveidot telpu, kurā pilsoniskā sabiedrība var iesaistīties un aktīvi piedalīties šajā procesā.

1.8. EESK jo īpaši iesaka izstrādāt ES rezultātu pārskatu ilgtspējīgas pārtikas jomā, kurš ļautu risināt pārtikas sistēmu problēmas, izmantojot daudzgadu pieeju un tādējādi veicinot politikas saskaņošanu dažādos pārvaldības līmeņos. Šāds rezultātu pārskats nodrošinātu rādītājus un tādējādi veicinātu un pārraudzītu progresu virzībā uz noteikto mērķu sasniegšanu.

1.9. EESK mudina Komisiju izpētīt iespēju ilgākā termiņā un atkarībā no darba grupas secinājumiem radīt īpašu ģenerāldirektorātu pārtikas jautājumos, kas vienuviet koncentrētu ES pienākumus visās ar pārtiku saistītajās politikas jomās un attiecīgā gadījumā būtu regulējuma, tiesību aktu un izpildes avots. Šāda struktūra varētu atspoguļoties visās ES dalībvalstīs kā īpašas ministrijas pārtikas jautājumos.

2. Ievads

2.1. Savā izpētes atzinumā par ilgtspējīgākām pārtikas sistēmām, kurš sagatavots 2016. gadā pēc ES prezidentvalsts Nīderlandes pieprasījuma, EESK aicināja radīt visaptverošu pārtikas politiku, lai veicinātu pāreju uz ilgtspējīgākām pārtikas sistēmām un nodrošinātu labāku saskaņotību starp pārtikas politikas mērķiem (piemēram, ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošanu, veselīgu uzturu, vides aizsardzību, taisnīgākām tirdzniecības attiecībām u. c.). Šā atzinuma pamatā ir minētā dokumenta ieteikumi, lai padziļinātu visaptveroša satvara loģisko pamatojumu un tā redzējumu.

2.2. Šajā laikā ir pieaudzis arī atbalsts visaptverošākai pārtikas politikas koncepcijai. ANO ir pasludinājis šo par rīcības desmitgadī uztura jomā un atzinusi vajadzību reformēt pārtikas sistēmas, lai nodrošinātu veselīgāku un labāku uzturu. Šo prasību uzsvēra arī Pasaules pārtikas nodrošinājuma komitejas Augsta līmeņa ekspertu grupa savā 2017. gada septembra ziņojumā⁽²⁾. ES līmenī Reģionu komiteja nesen pieņēma atzinumu, aicinot radīt visaptverošu, ilgtspējīgu ES pārtikas politiku, kurā ietvertas dažādas ar pārtiku saistītās politikas jomas. Starptautiskā ekspertu grupa ilgtspējīgu pārtikas sistēmu jomā (*IPES Food*) uzsāka triju gadu līdzdalības procesu, lai līdz 2018. gadam izstrādātu redzējumu par kopējo pārtikas politiku, iesaistot zinātniskās grupas, ieinteresētās personas, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un politikas veidotājus. Daudzas starpnozaru iniciatīvas valstu, reģionālā un vietējā līmenī, kuras tiek īstenotas ar aktīvu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību, jau tagad palīdz mainīt Eiropas pārtikas sistēmas.

⁽²⁾ HLPE, 2017. *Nutrition and food systems*.

2.3. EESK uzskata, ka IAM īstenošana Eiropā ir būtiski svarīga, lai virzītos uz visaptverošu pieeju, kas iekļauj dažādas politikas jomas (lauksaimniecību, veselību, vidi, tirdzniecību, attīstību, inovāciju u. c.) un pārvaldības līmeņus (ES, valstu, vietējo), un lai radītu ilgtspējīgākus pārtikas ražošanas un patēriņa modeļus. Arī notiekošās debates par kopējo lauksaimniecības politiku (KLP) pēc 2020. gada ir laba iespēja nodrošināt saskaņotību starp pārveidotu lauksaimniecības politiku un citiem ar pārtiku saistītiem politikas mērķiem⁽³⁾.

2.4. Dažas dalībvalstis (piemēram, Somija, Francija, Vācija, Nīderlande un Zviedrija) arvien aktīvāk pilnveido veselības, vides un ilgtspējas aspektus ar pārtiku saistītajās politikas jomās. EESK brīdina par situāciju, kad dažādu dalībvalstu atšķirīgā pieeja var kaitēt patērētājiem un uzņēmumiem. EESK uzskata to par papildu izejumu, lai aicinātu izveidot visaptverošu satvaru ES līmenī.

3. Vērtējums – kas pašreizējā politikas satvarā nedarbojas

3.1. Ir arvien vairāk zinātnisku pierādījumu par pārtikas ietekmi uz veselību, vidi un sabiedrību kopumā. "Pārtikas pasaule", kuras sakārtošanai tika radīta KLP, ir kļuvusi daudz sarežģītāka. Eiropā nav pārtikas trūkuma, un par to ir jāpateicas KLP un augošiem ienākumiem, kā arī uzlabotām ražošanas metodēm lauksaimniecības nozarē. Nodarbinātība un pievienotā vērtība pārtikas jomā ir pārvirzījusies no zemes un jūras uz rūpnīcām, mazumtirdzniecības nozari un ar pārtiku saistītiem pakalpojumiem. Veselības programmas tematika ir paplašinājusies un ietver ne tikai nepietiekama patēriņa jautājumus vien – lai gan nepiemērota uztura problēma sociālās nevienlīdzības un "jaunās" pārtikas nabadzības dēļ joprojām pastāv, tomēr to pārmāc masveida neinfekciozas slimības. Tās ietver sirds slimības, insultu, diabētu un aptaukošanos. Sirds un asinsvadu slimības ES ik gadu izraisa 1,8 miljonus nāves gadījumu, kas ir 37 % no visiem nāves gadījumiem Eiropas Savienībā⁽⁴⁾. 2015. gadā Eiropas Savienībā dzīvoja gandrīz 49 miljoni cilvēku ar sirds un asinsvadu slimībām.

3.2. Sociālās tendences Eiropā ir izraisījušas arī ievērojamas pārmaiņas pārtikas, gaumes un kulinārijas jomā. Patēriņa un dzīvesveida modeļi kopš KLP izveides ir mainījušies. Pāreja kulinārijas jomā īpaši ir skārusi sievietes, jo vēsturiski tieši viņas uzņemas un bieži vien joprojām uzņemas lielāko daļu atbildības par pārtiku mājās. Pārmaiņām pārtikas tehnoloģijā ir gan labvēlīga, gan nelabvēlīga sociālā ietekme. Izvēle, iespējams, ir uzlabojusies, taču Eiropas daudzveidīgais un bagātīgais kultūras mantojums dažkārt ir vājināts. Pārtikas uzņēmumu ievērojamais mārketinga budžets kopumā ir mudinājis patērētājus lietot sevišķi lielā mērā apstrādātu pārtiku. Nozares dati liecina, ka, piemēram, Beļģijas iedzīvotāji divas trešdaļas kaloriju uzņem no iepriekš apstrādātas, iepakotas pārtikas – tas ir vēl vairāk nekā Lielbritānijā⁽⁵⁾. Sabiedrības veselības aģentūras pauž bažas par pārmērīgu apstrādātas pārtikas patēriņu, jo šādā pārtikā ir augsts sāls, cukura un tauku saturs. Tā var būt lēta, un tāpēc to iegādājas cilvēki ar zemiem ienākumiem, kuru veselība jau tāpat ir sliktāka par vidējo. Tādējādi uzturs veicina Eiropas sociālo nevienlīdzību⁽⁶⁾. Lielās recesijas laikā un kopš tās Eiropā ir pieaudzis pārtikas ziedojumu skaits labdarībai. Šādas ārkārtas pārtikas palīdzības sniegšana Eiropā nedrīkst aizstāt sociālās nevienlīdzības problēmu risināšanu, kuras izraisa ar uzturu saistītu sliktu veselības stāvokli.

3.3. Pārtikas ietekme uz vidi ir dokumentēta un atzīta. Klimata pārmaiņas ir atzīts apdraudējums, un ES stingri atbalstīja 2015. gada Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām, kas pieņemta Parīzē. ES ir arī nodrošinājusi labāku regulējumu vides jomā un kaitējuma novēršanu, piemēram, ar Ūdens pamatdirektīvu. Tomēr eiropiešu gaume pārtikas jomā sekmē patēriņa modeļus, kas ietver slēptu vai iekļautu ūdens lietojumu lielā apjomā, radot apdraudējumu dalībvalstīm⁽⁷⁾ un liekot izmantot integrētāku pieeju zemei, lauksaimniecībai un ūdenim⁽⁸⁾. Bažas rada arī tas, ka augsne Eiropā ir trausla. Saskaņā ar ES Kopīgā pētniecības centra modelēšanas datiem ūdens izraisīta augsnes erozija ir ietekmējusi 130 miljonus ha lielu platību ES 27 dalībvalstīs; gandrīz 20 % platību augsnes zudums pārsniedz 10 tonnas/ha gadā⁽⁹⁾. Bioloģiskās daudzveidības

⁽³⁾ Sk. 1. zemsvētras piezīmi.

⁽⁴⁾ <http://www.ehnheart.org/cvd-statistics.html>

⁽⁵⁾ Euromonitor International, Passport Nutrition 2017.

⁽⁶⁾ Oxfam (2015) A Europe for the many, not the few.

⁽⁷⁾ Piem., Hoekstra & Mekonnen (2016).

⁽⁸⁾ ESAO (2014).

⁽⁹⁾ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/soil-erosion-by-water-1/assessment>

zudums ir konstatēts gan uz zemes, gan jūrā, kur krājumu daudzveidība ir apdraudēta⁽¹⁰⁾. Taču dalībvalstis joprojām iesaka patērētājiem uzturā lietot zivis, neņemot vērā ietekmi uz vidi.

3.4. Ekonomikas ziņā pēdējie 60 gadi tiek uzskatīti par veiksmīgiem. Pārtika ir plaši pieejama. Vidējā mājsaimniecību izdevumu daļa, kas tiek izmantota pārtikai, ir samazinājusies no 30 % līdz 15 %. Līdz ar milzīgo pārtikas mazumtirdzniecības ķēžu rašanos patēriņa cenas ir samazinājušās. Taču tagad ekonomisti jautā, vai pārtikas cenas atbilst patiesajām ražošanas izmaksām, vai arī tās tomēr pilnībā neatspoguļo noteiktas izmaksas. EESK ar interesi atzīmē FAO pašreizējo darbu saistībā ar lauksaimniecības izmaksu pilnīgu uzskaiti⁽¹¹⁾. Arī ietekmes līdzsvara trūkums pārtikas apritē ir pieaudzis, izraisot negodīgas tirdzniecības prakses un ar tām saistītas sekas⁽¹²⁾, un ir samazinājies lauksaimnieku izmaksu īpatsvars patēriņa cenās.

3.5. Pārmērīgas ražošanas tendence ir samazinājusi cenas, taču arī institucionalizējusi pārtikas izšķērdēšanu. Patērētāji pasaules valstīs, kurās ienākumi ir zemi, izšķērdē aptuveni 8 % pārtikas, savukārt patērētāji ES izšķērdē aptuveni trešo daļu no iegādātā. Saskaņā ar ES finansētā *Fusions* projekta aplēsēm Eiropas Savienībā ik gadu tiek izšķērdēti 88 miljoni tonnu pārtikas, kas izmaksā 143 miljardus EUR⁽¹³⁾. Šis kultūras aspekts pārtikas izšķērdēšanā nav pilnībā risināts ar aprites ekonomikas pieeju vai iniciatīvu "Ceļvedis uz resursu ziņā efektīvu Eiropu" – instrumentiem, kas ir vērtīgi tādā ziņā, ka skata pārtiku kā materiālu vienību, tomēr tie neņem vērā tās vērtību patērētājiem vai kultūrā. Eiropas uzdevums ir rast risinājumu, kā pārtikas lietošanas kontekstā veidot jaunu pārtikas pilsoniskuma jēdzienu, lai nodrošinātu ilgtspēju.

3.6. Gan zinātnieku, gan pārtikas nozares apkopotie dati un pētījumi ir uzlabojuši mūsu izpratni par to, kā Eiropas pārtikas sistēmas ietekmē sabiedrību, vidi un veselību. Kopumā tie liek domāt, ka ir vajadzīga integrētāka pieeja. Lai arī pašreizējie politikas satvari, iespējams, ir palīdzējuši sekmīgi risināt atsevišķas problēmas, tie nenodrošina kopējo saskaņotību, kas vajadzīga, lai risinātu dažādās problēmas, ar ko nākotnē var saskarties globālās un ES pārtikas sistēmas. Ar pārtiku saistītas politikas jomas lielā mērā tiek veidotas savstarpēji izolēti, un tajās bieži trūkst konsekvences. Arī dažādos pārvaldības līmeņos šīs politikas jomas ir nošķirtas cita no citas. Piemērs, kas parāda integrētākas pieejas nepieciešamību, ir rezistence pret antimikrobiālajiem līdzekļiem, kura ir izplatījusies ar antibiotiku lietošanu dzīvnieku audzēšanā un tagad apdraud cilvēku veselību. Integrētas pārtikas politikas nozīmi saistībā ar šo jautājumu nesenajā runā uzsvēra arī komisārs V. Andriukaitis. Cits piemērs ir konflikts starp zemes izmantošanu pārtikai un zemes izmantošanu enerģijas ražošanai, mājokļiem un citām vajadzībām. Arī pārtikas izšķērdēšana daļēji ir ražošanas efektivitātes pieauguma rezultāts – notiek pārtikas pastāvīga un masveida plūsma visā sistēmā. Aicināt patērētājus racionāli rīkoties, lai šo problēmu novērstu, ir neefektīvi.

3.7. Ja ES pašlaik rastos no jauna, tā izveidotu visaptverošu pārtikas politiku ar mērķi radīt ilgtspējīgu uzturu no ilgtspējīgām pārtikas sistēmām, sasaistot lauksaimniecisko ražošanu ar uzturu un ekosistēmu pakalpojumiem, kā arī nodrošinot piegādes ķēdes, kas aizsargā visu Eiropas sabiedrības slāņu veselību⁽¹⁴⁾. Politikas uzdevums ir rast risinājumu, kā radīt nepieciešamās pārmaiņas. Vēsturiski ES politika ir veidojusies demokrātisku izmaiņu procesā, straujākām pārmaiņām notiekot krīžu dēļ, piemēram, 2000. gadā attiecībā uz pārtikas nekaitīgumu un no 2013. līdz 2015. gadam zirgu gaļas skandāla gadījumā.

4. Pilsoniskās sabiedrības loma ilgtspējīgākas politikas veidošanā pārtikas jomā

4.1. EESK norāda, ka plaši Eiropas sabiedrības slāņi atzīst jaunās strukturālās problēmas ES pārtikas pārvaldībā. ES no pielāgošanās politikas un reaģēšanas uz situācijām varētu pāriet uz proaktīvāku pieeju. RK savā nesenajā atzinumā norāda uz būtiskiem precedentiem. Lauku attīstības apsvērumos būtu jāņem vērā jauns ieinteresētības pieaugums labākas pārtikas

⁽¹⁰⁾ <https://www.eea.europa.eu/highlights/fish-to-fork-a-need>

⁽¹¹⁾ www.fao.org/nr/sustainability

⁽¹²⁾ EESK atzinums par uzņēmumu savstarpēju negodīgu tirdzniecības praksi pārtikas apgādes ķēdē (OV C 34, 2.2.2017., 130. lpp.).

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en

⁽¹⁴⁾ Mason & Lang (2017). *Sustainable Diets*. Abingdon: Routledge.

politikas radīšanā ES pilsētām un pašvaldībām. Daudzas Eiropas pilsētas aktīvi piedalās pārtikas politikas padomju darbā, ilgtspējas nodrošināšanai paredzētos pilsētu tīklos un/vai klimata pārmaiņu novēršanas darbībās, kā arī PVO programmā veselīgām pilsētām. Šo ieinteresētību atspoguļo 2015. gadā Milānā parakstītais Pilsētu pārtikas politikas pakts.

4.2. Nesen ir veikti dažādi pārtikas aprites reorganizācijas pasākumi, lai no jauna radītu saikni starp ražotājiem un patērētājiem un lokalizētu lauksaimniecību un pārtikas ražošanu. Šie pasākumi ietver kopienas atbalstītu lauksaimniecību, īsas piegādes ķēdes, alternatīvus pārtikas tīklus, vietējās lauksaimniecības sistēmas un tiešo pārdošanu. Arī patērētāju kooperatīviem var būt svarīga loma, nodrošinot spēcīgu saikni ar kopienu, kā arī uzsvāru uz sociālajiem, izglītības un vides jautājumiem. Publiskajām iestādēm ir shēmas, kas arī ietilpst šajā procesā, piemēram, atbalstot vietējās un bioloģiskās pārtikas nodrošināšanu ar publiskā iepirkuma programmām skolām un slimnīcām, kā tas ir Dānijā un Zviedrijā (Malmē). Tas atbilst ES aprites ekonomikas pieejai.

4.3. Radot ciešākas saiknes starp ražotājiem un patērētājiem, vairāk uz vietējo līmeni orientētas pārtikas sistēmas un augšupējas iniciatīvas varētu būt ļoti svarīgas veselīgāka un ilgtspējīgāka pārtikas patēriņa veicināšanā. Pilsoniskās sabiedrības un vietējās kopienas iesaistīšanās stiprina šādas saites, kā var novērot daudzajās ilgtspējīgās pārtikas iniciatīvās pilsētās un pašvaldībās visā Eiropā. Taču pašlaik ES līmeņa politika nav pietiekami piemērota, lai no šādiem eksperimentiem mācītos, nemaz nerunājot par daudzsoļu eksperimentu atbalstīšanu. Tāpēc visaptveroša pārtikas politika varētu palīdzēt šādu iniciatīvu kopējas pārvaldības stimulēšanā un attīstīšanā. Lauku saimniecību uzņēmumi pielāgojas tirgus prasībām, taču tos ierobežo lauksaimnieciskās ražošanas raksturs – lai īstenotu pāreju ražošanas sistēmās, vajadzīgs laiks.

4.4. Pārtikas ekonomika saskaras ar ievērojamiem tehniskiem, finansiāliem un sociāliem⁽¹⁵⁾ izaicinājumiem, kas ir atzīti galvenajās ieguldījumu programmās inovācijai un tehnoloģiskajam progresam. Eiropā ir aptuveni 289 000 pārtikas ražošanas uzņēmumu, savukārt 3 000 no tiem veido gandrīz pusi no ES tirgus⁽¹⁶⁾. Pētījumi liek domāt, ka noturīgām pārtikas sistēmām ir jā saglabā gan lieli uzņēmumi, gan mazās lauku saimniecības. Pastāv ievērojama plaisa starp Eiropas lielākajiem pārtikas uzņēmumiem un MVU sektoru. Tos varētu labāk integrēt sociālā Eiropā. Digitālā ekonomika sniedz iespējas veidot ciešāku saikni starp patērētājiem un ražotājiem. Uzņēmumi atzinīgi vērtē progresīvu vadību ilgtspējas jautājumos un vēlas skaidras nostādnēs.

4.5. Eiropas iedzīvotāji nepārprotami ir ieinteresēti nodrošināt, ka viņu pārtika ir iegūta no ilgtspējīgiem avotiem. Jautājuma sarežģītības dēļ marķēšanas sistēmas gluži vienkārši nespēj sniegt skaidrību. Nesenā *Karl Falkenberg* sagatavotā ziņojumā tika ierosināts, ka Eiropas pārtikas “zīmols” būtu jāveido, pamatojoties uz ilgtspēju jeb “labu dzīvošanu un taisnīgu dalīšanos atbilstoši planētas iespējām”⁽¹⁷⁾. Tas vienlīdz liecina par uzsvāru gan uz sociālo, gan uz vides un ekonomisko aspektu. Daži kultūras jautājumi ir ārpus Eiropas iestāžu darbības jomas, piemēram, spriedze starp apmaksāto (piegādes ķēdēs) un neapmaksāto (mājsaimniecību virtuvēs) darbu pārtikas jomā, taču ir tādi Eiropas pārtikas sistēmas elementi, kas ir pamatā Eiropas pārtikas koncepcijai (jeb “zīmolam”). Eiropas kulinārā un ražošanas daudzveidība ir izslavēta. Tā ir ne tikai jā aizsargā, bet arī aktīvi jā palielina. ES kvalitātes logotipu (AĢIN, ACVN, garantēta tradicionālā īpatnība) sistēma ir lietderīga, taču tā attiecas tikai uz īpašo pārtiku un nesaistās ar tendencēm masveida pārtikā. *Falkenberg* ierosinājumam tiekties uz taisnīgumu pavisam noteikti būtu jāietver “jauns kurss” attiecībā uz atalgojumu un taisnīgu attieksmi pret migrantu darbu ES pārtikas uzņēmumos. Tie ir sensitīvi, taču svarīgi jautājumi, kuru risināšana visaptverošas pārtikas politikas ietvaros var sniegt praktisku atbalstu sociālai saskaņai Eiropā.

4.6. Vecākiem un veselības aģentūrām īpašas bažas rada nevienlīdzīgais finansiālais ieguldījums bērniem paredzētos vēstījumos, kuri saistīti pārtiku. PVO to uzskata par prioritāru jautājumu, jo ievērojama daļa šo vēstījumu attiecas uz tādu pārtiku, kurā ir augsts sāls, cukura un tauku saturs⁽¹⁸⁾. Līdz ar pāreju no tradicionāliem uz digitāliem plašsaziņas līdzekļiem

⁽¹⁵⁾ *Freibauer, Mathijs* un citi (2011), LZPPK 3. ziņojums EK.

⁽¹⁶⁾ <http://www.fooddrinkurope.eu/publication/data-trends-of-the-european-food-and-drink-industry-2016/>

⁽¹⁷⁾ *Falkenberg K.* (2016). *Sustainability Now! A European Vision for Sustainability*. EPSC, 18. izdevums, 20. jūlijs.

⁽¹⁸⁾ PVO Eiropas reģions (2013) http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/191125/e96859.pdf

veidiem visaptverošas pieejas nozīme arvien pieaug. Rietumeiropā 2016. gadā pārtikas digitālajām reklāmām vien tika iztērēti aptuveni 37 miljardi ASV dolāru⁽¹⁹⁾. EESK norāda uz patērētāju neseno aicinājumu pārtikas un mazumtirdzniecības uzņēmumiem, kurā viņi lūdz pārtraukt zīmola personāžu izmantošanu reklāmā un mārketinga kampaņās pārtikai ar augstu tauku, sāls un cukura saturu. Ja nozare neveic pienācīgas darbības, valdībām būtu jāapsver regulatīvo pasākumu ieviešana⁽²⁰⁾.

4.7. ES pārtikas politikas 50 gadu mērķim būtu jābūt veicināt pārtikas jomas pāreju no patēriņiskuma (ko raksturo izšķērdēšana) uz pilsoniskumu (ko raksturo rūpes un atbildība). Pārejai uz ilgtspējīgu uzturu no ilgtspējīgām pārtikas sistēmām ir vajadzīgi apņēmīgi patērētāji, kas aktīvi veicina pilsonisku attieksmi pret pārtiku. EESK atkārtoti pauž savu priekšlikumu uzsākt Eiropas līmeņa informācijas un izpratnes veidošanas kampaņu par pārtikas vērtību. Tas būs nepieciešams, lai ilgtermiņā mainītu patērētāju paradumus⁽²¹⁾.

5. Redzējums – visaptverošas pārtikas politikas mērķi un struktūra Eiropas Savienībā

5.1. Pārtikas politika ir visaptveroša politikas joma, kas organizē un atbalsta pārtikas sistēmu satvaru no primārās ražošanas (lauksaimnieki) līdz ražošanas posmam (apstrāde) un patēriņam. Tā padara skaidru un atklātu to, kas bieži paliek neredzams un slēpts. Tā kā pārtikas jautājums ietekmē tik daudzas dzīves jomas, piemēram, izglītību, veselību, vidi, tirdzniecību, sociālās attiecības un kultūru, visaptverošas pārtikas politikas vērtība ir tā, ka sabiedrība var precizēt, ko tā vēlas un ko tā var sasniegt ar savu pārtikas sistēmu. Tā savieno elementus, kas citādi pārāk vienkārši var tikt nošķirti un sadrumstaloti. Jautājumam par to, ko mēs ēdam, kā mēs ēdam, kādā veidā un par kādām izmaksām pašlaik ražojam pārtiku, būs sekas nākotnē.

5.2. Pārtikas politika spēcīgi ietekmē lauku un pilsētu apgabalu attīstību. Tā rada darbvietas visās saistītajās nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā un tās tehniskajā infrastruktūrā, pārtikas apstrādē, transportā, tirdzniecībā, iepakojuma ražošanā, mazumtirdzniecībā un ar pārtiku saistītajos pakalpojumos. Tā ietekmē miljoniem ES iedzīvotāju iztikas līdzekļus. ES pārtikas ražošanas nozarē ir nodarbināti 4,25 miljoni cilvēku, tās apgrozījums ir 1 098 miljardi EUR, pētniecības un izstrādes izdevumi veido 2,5 miljardus EUR, un apstrādātas pārtikas tirdzniecības pārpalikums ir 25,2 miljardi EUR⁽²²⁾. Lai gan pārtikai ir būtiska nozīme ES ekonomikā, pašlaik nav kopīgas ES pārtikas politikas kā tādas. Tā vietā pārtikas sistēmas nosaka dažādi atsevišķi politikas satvari, kā norādīts iepriekš.

5.3. Pārtikas politikai, kas piemērota 21. gadsimtam, ir jāatbilst daudzējādiem kritērijiem dažādās jomās: pārtikas kvalitātei (piemēram, garša, bauda, izskats un autentiskums), veselībai (piemēram, nekaitīgums, uzturvērtība, pieejamība un zināšanas), videi (piemēram, CO₂, ūdens, zemes izmantošana, augsne, bioloģiskā daudzveidība, gaisa kvalitāte un sistēmiskā noturība), sociālajām un kultūras vērtībām (piemēram, identitāte, vienlīdzīga piekļuve, uzticamība, izvēle un prasmes), stabilai ekonomikai (piemēram, patiesa konkurence un taisnīga peļņa, pienācīgas kvalitātes darbvietas, pilnībā iekļautas izmaksas un samērīgas, konkurētspējīgas cenas), labai pārvaldībai (piemēram, demokrātiska pārskatatbildība, pārredzamība, ētiski procesi un pamatotu zinātnisko pierādījumu izmantošana). Visus pašreizējos ar pārtiku saistītos ES politikas virzienus var iekļaut šajās politikas kategorijās.

5.4. Visaptverošai pārtikas politikai ir jāveicina noturīgas ekosistēmas un jānodrošina, ka visām ieinteresētajām personām un pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem ir pienācīgi ienākumi gan ES, gan ārpus tās. Pārtikas cenas neatspoguļo visas ražošanas izmaksas, un veselības, vides un sociālās izmaksas lielākoties ir eksternalizētas. Tiekšanās pēc lētākas pārtikas par "pieņemamāku cenu" nedrīkst kaitēt citām pārtikas ražošanas un patēriņa iezīmēm un sekām. Visaptveroša pārtikas politika varētu palīdzēt atkal integrēt un saskaņot pārtikas cenu ar citām vērtībām.

5.5. Visaptverošai pārtikas politikai būtu jāapvieno pašreizējie un jaunie politikas virzieni, lai galu galā nodrošinātu ilgtspējīgas pārtikas sistēmas un veselīgu uzturu. Tas nebūt nenozīmē, ka vēlreiz ir jāzūguro velosipēds, radot pilnīgi jaunu politiku vai piespirdot ES jaunas pilnvaras, jo mērķis nav noteikt vienotu standartu. Drīzāk tas nozīmē pielāgot reformas ES

⁽¹⁹⁾ <https://www.statista.com/statistics/237928/online-advertising-spending-in-western-europe/>

⁽²⁰⁾ *Cartoon characters and food: just for fun?*, Position paper, BEUC, 2017.

⁽²¹⁾ Sk. 12. zemsvītras piezīmi.

⁽²²⁾ http://www.fooddrinkeurope.eu/uploads/publications_documents/Data_and_trends_Interactive_PDF_NEW.pdf

līmenī, lai sekmētu jaunu, ilgtspējīgāku rīcību visos līmeņos (vietējā/pašvaldību, reģionālā, valsts un uzņēmumu līmenī), kā arī proporcionāli paplašināt jau ieviestās iniciatīvas, tā radot labāku saskaņotību. Tas nozīmē integrēt ES līmeņa pasākumus ar tādiem pasākumiem, kurus vislabāk var veikt citos pārvaldības līmeņos. Varētu būt pamats ieviest nodokļu režīmus, kas uzlabo piekļuvi veselīgam uzturam, izmantojot pilsētas plānošanu un publisko iepirkumu; tādējādi tiktu atbalstīti vietējie tirgi un veicināta nodarbinātība.

5.6. Visaptverošai pārtikas politikai būtu jāklūst arī par pamatu virzībai uz to, lai izbeigtu negodīgu komercpraksi produktu divējādās un zemākas kvalitātes ziņā – proti, zemākas kvalitātes pārtikas produktu ražošanu un pārdošanu dažādās dalībvalstīs, neraugoties uz to, ka iepakojums ir identisks ⁽²³⁾.

5.7. Lai šos mērķus sasniegtu, ir jākoordinē politikas pasākumi gan piedāvājuma, gan pieprasījuma ziņā. Tas nozīmē, ka pārtikas pieejamība par pieņemamu cenu, izmantojot ilgtspējīgu pārtikas ražošanu, arī ir jākoordinē, nodrošinot patērētājiem labāku piekļuvi un iespējas izvēlēties veselīgu un gardu uzturu. Ir jāveido *leģislatīvās izmaiņas*, lai atceltu regulatīvos šķēršļus un sniegtu nodokļu stimulus, kopā ar *rīcības izmaiņām*, kuru pamatā ir labāka informācija, izglītība un patērētāju un pārstrādātāju izpratnes padziļināšana. Galvenais mērķis ir visos līmeņos padziļināt izpratni par pārtikas vērtību un to atbalstīt, kā arī sekmēt pakāpeniskas, taču būtiskas pārmaiņas. Piemēram, sāls daudzuma samazināšana vislabāk izdodas, ja to dara lēnām, toties regulāri, taču uzņēmumiem nav stimulu pārveidot savus produktus.

5.8. Piedāvājuma jomā ir būtiski, ka Eiropas Savienībā ilgtspējīgā veidā ražotā pārtika ir konkurētspējīga, lai patiešām izpaustos visaptverošas Eiropas pārtikas politikas ietekme uz Eiropas patērētājiem. Tas nozīmē, ka Eiropas lauksaimniecības un pārtikas nozarei ir jāspēj patērētājiem piedāvāt pārtiku par cenām, kurās iekļautas papildu izmaksas, ko rada tādi kritēriji kā ilgtspēja, dzīvnieku labturība, pārtikas nekaitīgums un uzturvērtība, un kuras nodrošina taisnīgu peļņu lauksaimniekiem, un vienlaikus saglabāt savu pozīciju, proti, būt tai nozarei, kam priekšroku dod lielais vairums patērētāju.

5.9. IAM īstenošana sniedz izšķiroši svarīgu satvaru vienotai rīcībai, lai līdz 2030. gadam nodrošinātu ilgtspējīgu uzturu pasaules iedzīvotājiem. Ar pārtiku un lauksaimniecību saistītie jautājumi aptver visus 17 IAM. Konkrētāk, PVO norāda, ka 12 no IAM pieprasa rīcību uztura jomā. IAM īstenošana pēc savas būtības paredz kopīgus un visaptverošus risinājumus, kas ietver dažādus departamentus, ministrijas, nozares un visu pārtikas piegādes ķēdi. Šis process sniedz lieliskas iespējas ES uzņemties vadību kontinenta līmenī.

5.10. Visaptverošai pārtikas politikai būtu jāapvieno dažādas pieejas nolūkā īstenot IAM un jāiekļauj pašreizējā daudzlīmeņu un daudznozaru pārvaldība, lai nodrošinātu vēl jo integrētāku politikas veidošanas procesu. Eiropa pilnveido nostāju attiecībā uz dažādiem pārtikas sistēmas pilāriem, proti:

- lauksaimniecību (pārveidota KLP ⁽²⁴⁾), ilgtspējīgas ražošanas modeļu paātrināta izstrāde, paaudžu maiņa, pietiekami ienākumi lauksaimniekiem, sabiedriskie labumi par publiskajiem līdzekļiem, dzīvnieku labturība),
- līdzsvarotu teritoriālo attīstību / lauku attīstību (Korka 2.0 ⁽²⁵⁾),
- ilgtspējīgu apstrādi (produktu pārveide),
- aprites ekonomiku ⁽²⁶⁾ (pārtikas izšķērdēšana, energoefektivitāte),
- ilgtspējīgu pārtikas patēriņu (pārtikas izvēle, kas aizsargā veselību un vidi, mazumtirdzniecības sektora vadošā loma),
- sociālo ietekmi (taisnīgs atalgojuma un ienākumu sadalījums, sociālā aizsardzība),

⁽²³⁾ Prāgas Ķīmijas un tehnoloģiju universitātes pētījuma rezultāti, 2015. gads, <http://www.sehnalova.cz/soubory/rozdily-potravin/Prezentace.pdf>

⁽²⁴⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁵⁾ EESK atzinums "No Korkas 2.0. deklarācijas uz konkrētiem pasākumiem" (OV C 345, 13.10.2017., 37. lpp.).

⁽²⁶⁾ EESK atzinums par tematu "Aprites ekonomika" (OV C 264, 20.7.2016., 98. lpp.).

- kultūras ietekmi (reģionālā/vietējā identitāte),
- veselību, uzturu (veselīgāks uzturs / pārtikas nekaitīgums),
- vides aizsardzību (augsnē⁽²⁷⁾, bioloģiskā daudzveidība, ūdens/gaisa kvalitāte),
- izglītību (izglītība skolās, pārtikas vērtība, ieteikumi, kā gatavot, kas ir laba pārtika),
- tirdzniecību, tostarp starptautisko tirdzniecību (godīgākas tirdzniecības prakses pārtikas aprītē⁽²⁸⁾, uztursuverenitāte),
- attīstību (attīstības politikas saskaņotība).

5.11. Šai jaunajai visaptverošajai pieejai vajadzētu būt dinamiskai un iesaistīt ieinteresētās personas visā pārtikas aprites ķēdē un pilsoniskajā sabiedrībā kopumā, nodrošinot atbildīgu un pārredzamu "pārtikas demokrātiju".

5.12. Īsumā, visaptverošai pārtikas politikai vajadzētu būt: 1) *ilgtspējīgai* vides, sociāli kulturālajā un ekonomikas ziņā; 2) *integrētai* visās nozarēs un pārvaldības līmeņos; 3) *iekļaujošai* visās sabiedrības jomās un 4) visos līmeņos nostiprināt taisnīgus darba apstākļus.

6. Ceļvedis – kādas darbības jāveic, lai radītu visaptverošu pārtikas politiku?

6.1. Gluži kā kopējā tirgus dibinātāji piecdesmitajos gados, kuri pārtiku uztvēra kā būtisku elementu labākas, mierīgākas Eiropas izveidei, sešas desmitgades vēlāk EESK uzsver vajadzību sākt veidot ilgtspējīgāku pārtikas sistēmu Eiropai. Vajadzības tagad ir labi zināmas un ir pierādītas. Tās ir un būs jārisina vietējā un dalībvalstu līmenī. Taču ir vajadzīga arī rīcība visas Eiropas mērogā.

6.2. EESK ierosina izveidot iestāžu starpnozaru darba grupu, iesaistot dažādus Komisijas ģenerāldirektorātus un citas ES iestādes, lai izstrādātu rīcības plānu pārtikas ilgtspējas jomā un tādējādi palīdzētu ES īstenot ar pārtiku saistītos IAM. Rīcības plāns būtu jāizstrādā līdzdalības procesā, iesaistot ieinteresētās puses visā pārtikas piegādes ķēdē, kā arī pilsonisko sabiedrību un pētniekus.

6.3. EESK saskata iespēju plānot un veidot telpu pilsoniskās sabiedrības iesaistei un aktīvai dalībai šajā procesā, izmantojot izdevību, ko radījusi EESK ekspertu uzklauššana šajā jautājumā.

6.4. Kopīgais pētniecības centrs, Pētniecības ĢD un dalībvalstu pētniecības aģentūras tiek aicinātas izstrādāt ES rezultātu pārskatu ilgtspējīgas pārtikas jomā, lai veicinātu un pārraudzītu progresu virzībā uz noteikto mērķu sasniegšanu. Būs jāapvieno jauni un jau izmantoti rādītāji, lai iekļautu un iestrādātu ar pārtiku saistītos IAM un citus starptautiskos mērķus (piemēram, attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisijām) Eiropas regulējumā.

6.5. Komisija, Parlaments un Padome ir aicināti izskatīt iespējas radīt īpašu ģenerāldirektorātu pārtikas jautājumos, kurš uzlabotu uzdevumu un pienākumu koordināciju visās ar pārtiku saistītajās politikas jomās – no kopējas metodikas, kā analizēt aprites ciklu, līdz pārtikas nozares lielajiem datiem un ilgtspējīgam uzturam. Šāds jauns ĢD sniegtu vajadzīgo satvaru pārtikas prioritātes noteikšanai un attiecīgā gadījumā būtu regulējuma, tiesību aktu un izpildes avots.

6.6. Būtu jāizveido jauna Eiropas Pārtikas politikas padome. Dažās dalībvalstīs šādas struktūras jau ir (piemēram, Nīderlandē un Ziemeļu pārtikas politikas laboratorija). Tā konsultētu jautājumos par pāreju uz pārmaiņām, kuras zinātne uzskata par nepieciešamām, lai sasniegtu IAM un ievērotu Parīzes klimata nolīguma noteikumus.

⁽²⁷⁾ EESK atzinums par tematu "Lauksaimniecības zemes izmantošana ilgtspējīgai pārtikas ražošanai un ekosistēmu pakalpojumiem", pieņemts 18.10.2017. (vēl nav publicēts OV).

⁽²⁸⁾ Sk. 12. zemsvītras piezīmi.

6.7. Lai īstenotu pāreju uz ilgtspējīgām Eiropas pārtikas sistēmām, ir labāk jāintegrē veselības, uztura, vides un ekonomikas apsvērumi. EESK atbalsta ES mēroga ilgtspējīgu uztura pamatnostādņu izstrādi, pamatojoties uz Vācijas, Nīderlandes, Zviedrijas un Francijas iniciatīvām, lai sniegtu patērētājiem un nozarei skaidrākus ieteikumus par to, kā līdzsvarot labu uzturu ar mazāku ietekmi uz vidi, un novērstu nepatīamus apgalvojumus par vidi un veselību, vienlaikus ņemot vērā kultūras īpatnības. Tam būtu jāatspoguļojas jaunā viedajā sistēmā ilgtspējīgas pārtikas marķēšanai.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Tirdzniecības un ieguldījumu svarīgā nozīme ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā un īstenošanā”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2018/C 129/05)

Ziņotājs: **Jonathan PEEL (UK-I)**Līdzziņotājs: **Christophe QUAREZ (FR-II)**

Pilnsapulces lēmums	26.1.2017.
Juridiskais pamats	Reglamenta 29. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	REX
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	7.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	7.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	163/0/1
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. Ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) īstenošana un realizēšana ir būtiska vispārējā prioritāte. Tagad ir būtiski saglabāt impulsu, ja vēlas sasniegt 2030. gada mērķus.

1.1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka IAM un Parīzes nolīguma (COP 21) ⁽¹⁾ īstenošana būtiski mainīs globālo tirdzniecības programmu, jo īpaši attiecībā uz rūpniecības preču un lauksaimniecības produktu tirdzniecību. Vajadzība īstenot šos būtiskos nolīgumus ir jāizvirza visu turpmāko ES tirdzniecības sarunu centrā.

1.2. ES ir ļoti izdevīgā pozīcijā, lai sekmētu IAM īstenošanu. Tā ir uzticams starpnieks, kas var veidot efektīvu saikni starp attīstītājam un jaunattīstības valstīm. Jāpiešķir lielāka prioritāte to politiku attīstīšanai, kas izklāstītas Komisijas paziņojumā “Turpmākie pasākumi” ⁽²⁾, un vairāk uzmanības jāpievērš – sadarbībā ar dalībvalstīm, kur nepieciešams – IAM pilnīgai integrēšanai Eiropas politikas sistēmā un pašreizējās Komisijas prioritātēs.

1.2.1. Komiteja atzīst, ka tas jā dara saskaņā ar Lisabonas līgumu ⁽³⁾. IAM sekmēšanai un īstenošanai, kā arī Eiropas vērtību popularizēšanai pasaulē ir jābūt ciešā sinerģijā.

1.3. Tūkstošgades attīstības mērķos (TAM) ⁽⁴⁾ tirdzniecība ir minēta tikai vienu reizi, savukārt ilgtspējīgas attīstības mērķos (IAM) – īpaši deviņas reizes. Komiteja aicina Eiropas Savienību īstenot ne tikai tiešus pasākumus IAM sasniegšanai, bet arī iekļaut “ilgtspējīgas attīstības mērķiem draudzīgu” tirdzniecību un ieguldījumus. Tirdzniecība un ieguldījumi var daudzdos dažādos veidos pozitīvi veicināt šo mērķu sasniegšanu, pat ja tas dažreiz nenotiek tieši.

1.4. Saskaņā ar **17. mērķi** (atjaunot globālo partnerību ilgtspējīgai attīstībai) īpašs apakšmērķis ir veicināt “vispārēju, uz noteikumiem balstītu, atvērtu, nediskriminējošu un taisnīgu daudzpusēju tirdzniecības sistēmu Pasaules Tirdzniecības organizācijas pārziņā”. ES jau ilgu laiku ir īpašu uzmanību pievēršusi daudzpusējām attiecībām un PTO būtiskajai nozīmei; tai ir aktīvi jāturpina darboties, lai atbalstītu to.

⁽¹⁾ Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Pušu Parīzes konference (UNFCCC COP 21).

⁽²⁾ COM(2016) 739 final.

⁽³⁾ LESD 21. panta 3. punkts.

⁽⁴⁾ TAM Nr. 8 “Izveidot pasaules mēroga partnerību attīstības nodrošināšanai”.

1.5. EESK norāda – tā kā IAM nav juridiski saistoši, turklāt nav strīdu izšķiršanas mehānisma, ES ir jāizmanto sava politika un pasākumi, lai veicinātu šo mērķu īstenošanu.

1.5.1. EESK atzinīgi vērtē ES nodomu katru gadu izstrādāt atjauninājumus, tomēr turpina paust bažas par to, ka ES, šķiet, vairāk vēlas apliecināt, ka pašreizējā politika atbilst IAM mērķiem un ar tiem pārklājas, nevis sasniegt pēc iespējas lielāku sinerģiju, koncentrējot un pielāgojot minēto politiku un pasākumus. Vairāk pievēršoties IAM sasniegšanai, tiktu gūti labāki rezultāti.

1.5.2. Mūsaprāt, vairākās būtiskās politikas jomās ES būtu jāīsteno pasākumi, lai nodrošinātu pilnīgu sinerģiju ar IAM. Tas attiecas uz, piemēram, Kotonū jeb ĀKK un ES partnerattiecību nolīguma atjaunošanu, kā arī ES plašāku sadarbību ar šiem reģioniem. Tas īpaši attiecas gan uz mērķtiecīgu spēju veidošanu nolūkā atbalstīt un palīdzēt īstenot tirdzniecības atvieglošanas nolīgumu, kā arī plašāku kopīgu ES/dalībvalstu stratēģiju tirdzniecības atbalstam. Tas ir būtisks ieguldījums PTO Tirdzniecības atbalsta iniciatīvā un būtiska tās sastāvdaļa; šī iniciatīva paredzēta, lai uzlabotu jaunattīstības valstu spēju izmantot tirdzniecības nolīgumu sniegtās iespējas. Svarīga nozīme būs ilgtspējīgas attīstības mērķu mērķtiecīgam ieguldījumam PTO sestajā globālajā pārskatā.

1.5.3. Tāpat konkrētāk būtu jāatbalsta tas, ka tirdzniecību izmanto kā līdzekli reģionālās integrācijas un IAM sekmēšanai, jo īpaši reģionos, ar kuriem vēl jāvienojas par ekonomisko partnerattiecību nolīgumiem (EPN), lai gan tie pagaidām neīsteno sākotnējās cerības.

1.5.4. Atbilstoši savai kompetencei ES vajadzētu arī tiekties panākt lielāku sinerģiju starp 27 pamata konvencijām, kas ir būtiskas tās VPS+ programmai un ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

1.6. Komiteja turklāt mudina ES veicināt IAM īstenošanu ar tās divpusējo attiecību starpniecību, kad vien iespējams. Šajā sakarībā spilgts piemērs ir sadarbība ar Ķīnu saistībā ar tās iniciatīvu "Viena josla, viens ceļš", kuras īstenošanai, kā tika akcentēts pēdējā ES un Ķīnas apaļā galda sanāksmē⁽⁵⁾, vajadzētu palīdzēt īstenot ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam un tās ilgtspējīgas attīstības mērķus.

1.7. EESK uzsver atbildīgas uzņēmējdarbības prakses nozīmi IAM realizēšanā. Privatā sektora ietekme būs gan izšķiroši nozīmīga, gan nopietna; Apvienoto Nāciju Tirdzniecības un attīstības konferences (UNCTAD) aplēses⁽⁶⁾ liecina, ka ik gadus būs nepieciešami papildu 2,5 triljoni USD: paredzams, ka privātais sektors nodrošinās vienu trešo daļu no minētā apjoma. Daudzi uzņēmumi ir jau izstrādājuši savas IAM stratēģijas, tomēr visi uzņēmumi ir jāmudina vēltīt pienācīgu rūpību risku izvērtēšanai un uzņemties atbildību par radīto ietekmi uz sabiedrību. EESK norāda, ka resursu mobilizēšanu veicina arī starptautiskā nodokļu politika, jo šādi var atbalstīt ieguldījumus, lai īstenotu ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM)⁽⁷⁾.

1.8. Turklāt **17. IAM** īpaši norādīts – "lai ilgtspējīgas attīstības programma būtu sekmīga, ir vajadzīgas publiskā un privatā sektora un pilsoniskās sabiedrības partnerības". Tāpēc EESK mudina nodrošināt, ka turpmāk visās ES tirdzniecības un partnerattiecību sarunās sadaļā "Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība" tiktu garantētas pilnvaras ietvert īpašu klauzulu, ar kuru nosaka, ka pilsoniskās sabiedrības uzraudzības mehānisma abām pusēm ir jāsadarbības, lai veicinātu IAM, un jāuzrauga tā ietekme.

1.8.1. Minētajai tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļai (jo īpaši tāpēc, ka tā aptver IAM, Parīzes nolīgumu un SDO konvenciju ievērošanu) ir jāvelta tāda pati uzmanība kā tām sadaļām, kas skar komerciālos, tehniskos vai tarifu aspektus.

1.9. Visbeidzot, EESK atgādina ES par tās agrāko ieteikumu⁽⁸⁾ veikt pilnīgu ietekmes novērtējumu par IAM un Parīzes nolīguma īstenošanas iespējamo ietekmi uz ES tirdzniecības politiku, tostarp lauksaimniecību. Laba analīze ir labas politikas sākums.

⁽⁵⁾ Pekina, 2017. gada 29. un 30. jūnijs (25. punkts).

⁽⁶⁾ UNCTAD Paziņojums presei, Ženēva, 2014. gads – pēc tam regulāri atkārtots.

⁽⁷⁾ REX/487 –EESK pašiniciatīvas atzinums par tematu "ES partnerības attīstības jomā un problēmas, ko rada starptautiski nolīgumi nodokļu jomā", ziņotājs: Alfred Gajdosik, līdzziņotājs: Thomas Wagnsonner, (vēl nav publicēts OV).

⁽⁸⁾ EESK atzinums par tematu "Tirdzniecība visiem – ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku", ziņotājs Jonathan Peel (OV C 264, 20.7.2016., 123. lpp.).

2. Pamatinformācija. Ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM)

2.1. Apvienoto Nāciju Organizācijas visaptverošās programmas “Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam”, jo īpaši tās svarīgākā elementa – IAM – īstenošana, arī turpmāk līdz noteiktajam termiņam būs galvenā prioritāte pasaules mērogā. Septiņpadsmit ilgtspējīgas attīstības mērķus papildina 169 konkrēti noteikti apakšmērķi.

2.1.1. IAM ir globāli svarīgi un universāli piemērojami un savstarpēji saistīti – visām valstīm ir jāuzņemas kopīga atbildība par to sasniegšanu. Tie jau stimulē jauna veida globālu darbību – plašāku un vairāk vērstu uz līdzdalību un konsultācijām: vairāk nekā 90 valstis jau ir lūgušas citu pušu, jo īpaši ES, palīdzību šo mērķu sasniegšanā.

2.2. Ilgtspējīgas attīstības mērķu nozīmība īpaši pastiprināta ar Parīzes nolīgumu, kas jau ir stājies spēkā. Bet tagad būtisku nenoteiktību ir radījis ASV administrācijas paziņotais nodoms izstāties no nolīguma, kā arī šādas rīcības iespējamā ietekme praksē. Šajā situācijā ES ir iespēja uzņemties globālo vadību, lai nodrošinātu, ka gan IAM, gan Parīzes nolīgums saglabā galveno prioritāšu statusu, ņemot vērā Ķīnas un citu augošu ekonomiku spēcīgo interesi par šiem nolīgumiem. Šobrīd daudzām valstīm ar strauji augošu ekonomiku ir vēl jāīsteno citi būtiski pasākumi, lai palīdzētu citām, mazāk attīstītām valstīm.

2.3. Komisijas 2016. gada novembra paziņojumā “Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei. Eiropas rīcība ilgtspējības jomā” teikts, ka ir paredzēts pilnīgi integrēt IAM “Eiropas politikas sistēmā un pašreizējās Komisijas prioritātēs”, jo tas faktiski ir Komisijas pienākums saskaņā ar Lisabonas līgumu⁽⁹⁾. Komiteja šo iniciatīvu, pie kuras pašreiz notiek darbs, vērtēja atzinīgi, kā tā norādīja savā atzinumā par *lauksaimniecību tirdzniecības sarunām*⁽¹⁰⁾, kurā turklāt ieteica Eiropas Savienībai veikt pilnīgu ietekmes novērtējumu par iespējamo ietekmi uz ES tirdzniecības politiku.

2.3.1. Minētajā paziņojumā teikts, ka IAM būs visa ES globālās stratēģijas īstenošanas darba “transversāla dimensija”. Tajā norādīts, ka Eiropas Savienībai bija svarīga nozīme šīs programmas veidošanā. IAM sekmēšana un īstenošana, kā arī Eiropas vērtību popularizēšana pasaulē jāveic ciešā sinerģijā, lai arī IAM tiešā veidā neveicina labu pārvaldību un tiesiskumu.

2.4. Ilgtspējīgas attīstības mērķi un Parīzes nolīgums būtiski maina vispārējo tirdzniecības programmu, jo īpaši attiecībā uz rūpniecības preču un lauksaimniecības produktu tirdzniecību. Vajadzība īstenot šos nolīgumus ir jāizvirza visu turpmāko ES tirdzniecības sarunu centrā.

2.4.1. ES ir uzticams starpnieks, kas var veidot efektīvu saikni starp attīstītajām un jaunattīstības valstīm. EESK jau iepriekš ir norādījusi⁽¹¹⁾, ka Eiropas Savienībai ir vislabākās iespējas virzīt šīs programmas attīstību:

— tā tiek respektēta kā viens no pasaulē lielākajiem eksportētājiem un importētājiem,

— lauksaimniecības nozarē tā vairs neieņem galvenokārt aizstāvošu nostāju,

— tā ir apliecinājusi noturīgu interesi par tirdzniecību un attīstību, un

— pats galvenais, PTO Ministru konferencē, kas 2015. gadā notika Nairobi, tā apliecināja spēju paust jaunas un līdzsvarotas idejas.

3. IAM – būtiska nozīme tirdzniecības un ieguldījumu veicināšanā

3.1. UN Foundation⁽¹²⁾ 1. maijā savā tīmekļa lapā paziņoja: “Nodrošinot labu izglītību, veselību un pārvaldību visiem, ir iespējams samazināt konfliktu iespējamību. Lai to izdarītu, @ANO ir 17 #GlobāliMērķi. <http://bit.ly/UN2030>”. Tie ir pamatnosacījumi IAM sasniegšanai, savukārt karš un korupcija joprojām ir būtiskākie šķēršļi.

⁽⁹⁾ LESD 21. panta 3. punkts.

⁽¹⁰⁾ EESK pašiniciatīvas atzinums “Lauksaimniecības nozīme daudzpusējās, divpusējās un reģionālās tirdzniecības sarunās saistībā ar PTO ministru konferenci Nairobi”, ziņotājs: Jonathan Peel (OV C 173, 31.5.2017., 20. lpp.).

⁽¹¹⁾ Turpat.

⁽¹²⁾ @UNFoundation.

3.2. Tomēr, lai sasniegtu IAM, tirdzniecībai un ieguldījumiem ir jāpiešķir svarīga nozīme. Tūkstošgades attīstības mērķos (TAM) tirdzniecība ir minēta tikai vienu reizi, savukārt ilgtspējīgas attīstības mērķos (IAM) – deviņas reizes. PTO tīmekļa vietnē īpaša uzmanība pievērsta **2. mērķim** (Izskaut badu, panākt pārtikas nodrošinājumu un uzlabotu uzturu, veicināt ilgtspējīgu lauksaimniecību), **3. mērķim** (Nodrošināt veselīgu dzīvi un sekmēt labklājību jebkura vecuma cilvēkiem), **8. mērķim** (Veicināt iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, nodarbinātību un cilvēka cienīgu darbu visiem), **10. mērķim** (Samazināt nevienlīdzību starp valstīm un valstu iekšienē), **14. mērķim** (Saglabāt un ilgtspējīgi izmantot okeānus, jūras un to resursus) un **17. mērķim** (Atjaunot globālo partnerību ilgtspējīgai attīstībai). Te vajadzētu pievienot arī **7. mērķi** (Nodrošināt visiem piekļuvi uzticamai, ilgtspējīgai un mūsdienīgai enerģijai par pieejamu cenu) un **9. mērķi** (Veidot noturīgu infrastruktūru, veicināt ilgtspējīgu industrializāciju un sekmēt inovācijas). Turklāt tie jāīsteno pilnīgā sinerģijā ar citiem būtiskiem pasākumiem, jo īpaši attīstības jomā.

3.2.1. Arī lauksaimniecības produktu tirdzniecībai būs svarīga nozīme lielākās daļas IAM sasniegšanā, jo īpaši šādu mērķu sasniegšanā: **12. mērķis** (Nodrošināt ilgtspējīgus patēriņa ieradumus un ražošanas modeļus) un **15. mērķis** (Ilgtspējīgi apsaimniekot mežus, apkarot pārtuksnešanos un novērst zemes degradāciju, veicināt tās atjaunošanu un apstādināt bioloģiskās daudzveidības izzušanu), kā arī **1. mērķis** (Visur izskaut nabadzību visās tās izpausmēs), **13. mērķis** (Veikt seidzamus pasākumus, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un to ietekmi) un **5. mērķis** (Panākt dzimumu līdztiesību un palielināt iespējas visām sievietēm un meitenēm).

3.2.2. Pretēji Tūkstošgades attīstības mērķiem ilgtspējīgas attīstības mērķos (IAM) īpaši ir norādīti “līdzekļi mērķu sasniegšanai”, konkrēti izvirzot 169 apakšmērķus. Tā kā šo apakšmērķu ir daudz, ir grūti noteikt prioritātes vai iegūt atbalstu. Tomēr ir svarīgi pievērst uzmanību tam, lai nodrošinātu, ka tie paliek iekļaujoši un neviena sabiedrības daļa netiek atstāta novārtā.

3.3. EESK pauž bažas, ka līdz šim nav efektīvi definēti pietiekami pasākumi/politikas nostādnes un nav pilnībā apzinātas galvenās nepilnības, kuras ir jānovērš.

3.3.1. Būs svarīgi izvērsti pārbaudīt, kādas priekšrocības var sniegt tirdzniecība pati par sevi. Turklāt kā tieša darbība būtu jāiekļauj “IAM draudzīga” tirdzniecība un ieguldījumi, piemēram, paredzot tīru tehnoloģiju izmantošanu. Tirdzniecība un ieguldījumi var daudzus veidos radīt netiešu pozitīvu devumu, lai gan tie ne vienmēr būs galvenie virzītājspēki IAM sasniegšanā un nevar piedāvāt sistemātisku pieeju.

3.4. Būtībā tirdzniecībai vajadzētu būt ilgtspējīgai, tomēr realitātē tā nenotiek vienmēr, jo īpaši, ja ņem vērā pašreizējos ilgtspējas kritērijus, tostarp oglekļa dioksīda pēdu. Agrāk Eiropā tirgojās ar tādu pārtiku un precēm, ko attiecīgajā reģionā nevarēja iegūt⁽¹³⁾. Nozīme bija vēl diviem aspektiem – būtiskām apstrādes pamatprasmēm, ko ieguva ilgā laika posmā, un ērtai pārveidošanai. Svarīgs aspekts bija piekļuve ūdenim, jo pārveidojumi pa sauszemi bija ievērojami dārgāki un mazāk uzticami.

3.4.1. Šie aspekti joprojām ir svarīgi. Importa aizstāšanas politika ir pastāvīgi izrādījies nesekmīga. Starptautiska mēroga uzticēšanās tirdzniecībai ir būtisks faktors, lai pēc iespējas samazinātu vai novērstu nevajadzīgus importa šķēršļus. Tieši tāpēc būtisks priekšnoteikums ir vispārēja tirdzniecības sistēma, kuras atbalstam tiek izstrādāti starptautiski normatīvie akti un strīdu izšķiršanas sistēma. Neskatoties uz ASV administrācijas radītajām iespējamām problēmām, šajā saistībā izšķiroša nozīme vēl aizvien ir PTO.

3.4.2. Viens no **17. mērķa** konkrētajiem apakšmērķiem ir “veicināt vispārēju, uz noteikumiem balstītu, atvērtu, nediskriminējošu un taisnīgu daudzpusēju tirdzniecības sistēmu Pasaules Tirdzniecības organizācijas pārziņā”; tāpēc PTO ir dots svarīgs uzdevums. Eiropas Savienībai arī turpmāk tas ir jāveicina un jāatbalsta.

3.4.3. PTO Ministru konferences Nairobi deklarācijā norādīts, ka starptautiskā tirdzniecība var veicināt ilgtspējīgu, stabilu un līdzsvarotu izaugsmi visiem⁽¹⁴⁾, un uzsvērts, ka bez efektīva daudzpusējās tirdzniecības mehānisma to izdarīt būs daudz grūtāk. PTO deklarācijā arī uzsvērtā tās Tirdzniecības atbalsta iniciatīvas nozīme – tai vajadzētu sniegt svarīgu ieguldījumu vairāku ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā.

⁽¹³⁾ Ziemeļu reģioni piedāvāja vilnu, kažokādu, kokmateriālus un graudus, savukārt dienvidu reģioni piedāvāja kokvilnas audumu, olīveļļu, korķi, vīnu, pārtiku un augļus.

⁽¹⁴⁾ https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/mindecision_e.htm

3.4.4. Nairobi konferencē paustā PTO apņemšanās likvidēt lauksaimniecības eksporta subsīdijas ir saskaņā ar 2. IAM noteikto galveno apakšmērķi (izskaust badu). Pašreizējās PTO sarunas par zvejniecības subsīdijām ir būtiskas attiecībā uz 14. IAM (okeāni, jūras un to resursi) un tā apakšmērķi līdz 2020. gadam aizliegt tās zvejniecības subsīdijas, kas stimulē zvejas kapacitātes pārsniegšanu un pārzveju. Komiteja pauž cerību, ka gaidāmajā PTO Ministru sanāksmē Buenosairesā tiks panākta šāda vienošanās.

3.4.5. Jau kopš 1947. gada vispirms ar GATT starpniecību un tagad PTO tiecas likvidēt šķēršļus. Papildus rūpēm par pārtikas, lauksaimniecības produktu, tekstilizstrādājumu, apģērbu, apavu un keramikas izstrādājumu nodrošināšanu patlaban uzmanība vairs nav pievērsta tarifu likvidēšanai, bet gan ar tarifiem nesaistītu problēmu risināšanai. EESK jau iepriekš norādīja⁽¹⁵⁾, ka “tirdzniecība palīdz izlīdzināt piedāvājuma un pieprasījuma nelīdzsvarotību; pateicoties pārtikas labākai pieejamībai, tā var ievērojami uzlabot pārtikas nodrošinājumu un uzturu, veicināt resursu efektīvu izmantošanu, palielināt ieguldījumus, uzlabot tirgus iespējas un stimulēt ekonomikas izaugsmi, tādējādi radot darbvietas, ienākumus un labklājību lauku apgabalos”.

3.5. Pieaugot kopējiem ienākumiem, palielinās pieprasījums pēc vēl nebijuša pārtikas un patēriņa preču klāsta un izvēles. Tas ietver kokvilnas izstrādājumus, graudus un liellopu gaļu, kuru ražošanai ir nepieciešams daudz ūdens, bet daudzviet ūdens ir deficīta prece. Ūdens un augsnes ilgtspējīga izmantošana (kā arī gaisa piesārņojuma novēršana) ir būtisks aspekts daudzu IAM sasniegšanai. Aizvien lielāka nozīme būs ražošanas racionalizācijai: piemēram, Uzbekistānā (kas vēl nav PTO dalībvalsts) būtiski svarīga ir kokvilnas ražošana, tomēr valstī ir sauss klimats, savukārt kokvilnas audzēšanai ir īpaši vajadzīgs ūdens, turklāt ir jāizmanto daudz pesticīdu.

3.6. Arī ar tirdzniecības atvieglošanas nolīgumu, kas stājās spēkā 2017. gada sākumā, vajadzētu ievērojami uzlabot starptautiskās tirdzniecības ilgtspēju, likvidējot kavēšanos un nevajadzīgus sastrēgumus pie robežām. Šajā saistībā Eiropas Savienība var sniegt būtisku devumu spēju veidošanā.

3.7. Tirdzniecība un ieguldījumi būtiski ietekmē klimata pārmaiņas. Sarunas par plurilaterālu vides preču nolīgumu solās būt ievērojams panākums, kas veicinās klimata pārmaiņu integrēšanu daudzpusējā tirdzniecības politikā, taču labākas saskaņotības veicināšanai joprojām būs vajadzīga turpmāka daudzpusējā darbība.

3.8. IAM sasniegšanā liela nozīme ir ieguldījumiem, jo īpaši Āfrikā, jo tie palīdz nodrošināt pietiekamu infrastruktūru (**9. mērķis**) un pietiekami attīstītas sekundārās pārstrādes iespējas, kā arī palielina spēju nogādāt iegūtos produktus uz transporta centriem un tirgu.

3.8.1. Kā teikts Komitejas atzinumā par *autonomiem ieguldījumu nolīgumiem*⁽¹⁶⁾, “Ieguldījumu nolīgumus parakstījušajām pusēm būs nozīmīgs uzdevums – nodrošināt ilgtspējīgu infrastruktūru, kas vajadzīga ieguldījumu veicināšanai. Valdības ir atbildīgas par stabila tiesiskā pamata nodrošināšanu infrastruktūras izveidei (..) un par efektīvu un racionālu energoapgādes, ūdensapgādes un transporta tīklu nodrošināšanu, izveidojot attiecīgu efektīvu, sistemātisku pamatu. Enerģijas un ūdens apgādes tīklu projektēšana ir sarežģīta, un iespējams, ka būs vajadzīgi desmit gadi vai vairāk, lai tos pilnībā izveidotu”.

4. ES nozīme un kompetence

4.1. Kā norādīts iepriekš, Komisijas paziņojumā “Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei” teikts, ka IAM ir pilnīgi jāintegrē “Eiropas politikas sistēmā un pašreizējās Komisijas prioritātēs”.

4.1.1. Savā 2006. gada paziņojumā “Globālā Eiropa. Konkurence pasaulē” Komisija norādīja, ka ir svarīgi nodrošināt to, ka tirdzniecības liberalizācijas “labums tiek pilsoniem. Tā kā mēs ticamies pēc sociālā taisnīguma un kohēzijas pašu mājās, mums būtu arī jācenšas visā pasaulē propagandēt mūsu vērtības, ieskaitot sociālos un ekoloģiskos standartus un kultūras daudzveidību”⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁵⁾ Sk. 9. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁶⁾ EESK atzinums par tematu “Ilgspējīgas attīstības nozīme un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana autonomos ES ieguldījumu nolīgumos ar trešām valstīm”, ziņotājs *Jonathan Peel* (OV C 268, 14.8.2015., 19. lpp.).

⁽¹⁷⁾ COM(2006) 567 final, 2006. gada 4. oktobris, 3.1. punkta iii) apakšpunkts.

4.1.2. Lisabonas līgumā⁽¹⁸⁾ ir noteikts, ka par visu ES darbību tirdzniecības, attīstības un plašāku ārējo darbību jomā notiek savstarpēja informācijas apmaiņa. Komiteja ir jau iepriekš paudusi savu vilšanos⁽¹⁹⁾ par to, ka Komisijas paziņojumā "Tirdzniecība visiem"⁽²⁰⁾, ko publicēja neilgi pēc IAM pieņemšanas ANO, šie ilgtspējīgas attīstības mērķi gandrīz nemaz nav pieminēti. Īstenojot savu stratēģiju "Tirdzniecība visiem", ES ir jāpievērš īpaša uzmanība tam, lai nodrošinātu, ka tās turpmākie tirdzniecības un partnerības nolīgumi ir saskaņā ar SDO pamata standartiem un COP 21 saistībām, kā arī nodrošina patērētāju tiesību aizsardzību.

4.1.3. Tomēr, kā apliecināja jaunākais Tiesas spriedums⁽²¹⁾ par ES un Singapūras brīvās tirdzniecības nolīgumu, ES kompetence ieguldījumu jomā ir ierobežota, savukārt tirdzniecības jomā tai ir pilna kompetence.

4.2. Ilgtspējīgas attīstības mērķi nav juridiski saistoši, kā arī tos nebalsta strīdu izšķiršanas mehānisms. Panākumi būs atkarīgi no pašu valstu ilgtspējīgas attīstības politikas un programmām. ANO uzsver, ka valdību, privātā sektora un pilsoniskās sabiedrības starpā ir nepieciešamas partnerības. Tās tīmekļa vietnē⁽²²⁾ pat uzskaitīti pasākumi, kas būtu īstenojami personām.

4.3. ES ir jāturpina pārskatīt sava politika un pasākumi, lai noteiktu, kā tā var vislabāk palīdzēt sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus, arī ar tirdzniecības palīdzību. Komiteja pauž bažas par to, ka ES bieži ir vairāk gatava parādīt, kā pašreizējās politiskās nostādnes sakrīt un pārklājas ar IAM mērķiem, nevis pielāgot pašreizējās politikas nostādnes, lai iegūtu maksimālu sinerģiju. Turklāt Komiteja nav pārliecināta, ka Komisija nozīmīgu jautājumu risināšanai ir izveidojusi pilnīgu vairākus ģenerāldirektorātus aptverošu pieeju. Labāk un vairāk – tostarp tirdzniecības politikā – pievērsties IAM sasniegšanai, tiktu gūti labāki rezultāti.

4.3.1. Tas attiecas, piemēram, uz gaidāmo Kotonū jeb ĀKK un ES partnerattiecību nolīguma atjaunošanu, kā arī ES plašāku sadarbību ar šiem reģioniem. Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, būtu mērķtiecīgi jāveido spējas, lai atbalstītu tirdzniecības atvieglošanas nolīgumu, un uz šiem apsvērumiem būtu jābalstās arī jebkurā ES/dalībvalstu kopējās tirdzniecības atbalsta stratēģijas⁽²³⁾ pārskatīšanā. Jāatzīmē, ka šī stratēģija ir būtisks PTO tirdzniecības atbalsta iniciatīvas elements. Ja politika būs veidota tā, lai uzlabotu jaunattīstības valstu spēju izmantot tirdzniecības nolīgumu sniegtās iespējas, tas būtiski palīdzēs sasniegt daudzus no mērķiem.

4.3.2. Mērķtiecīgāk būtu jāatbalsta arī tas, ka tirdzniecību izmanto kā līdzekli reģionālās integrācijas un IAM sekmēšanai, jo īpaši reģionos, ar kuriem vēl jāvienojas par ekonomisko partnerattiecību nolīgumiem (EPN), lai gan ar nožēlu jāatzīmē, ka tie pagaidām neīsteno sākotnējās cerības.

4.3.3. Atbilstoši savai kompetencei ES vajadzētu tiekties panākt arī lielāku sinerģiju starp IAM un 27 obligātajām vides un SDO konvencijām, kas ir būtiskas tās VPS+ programmai (tāpat kā prasībām, kas paredzētas LDC EBA programmai).

4.3.4. Noslēguma deklarācijā, ko pieņēma ĀKK un ES ekonomisko un sociālo interešu grupu 14. sanāksmē, kura notika 2015. gada jūlijā Jaundē⁽²⁴⁾, norādīts, ka visi pieejamie finanšu līdzekļi ir jānovirza ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai, nodrošinot pareizu, pārredzamu fiskālo pārvaldību un iesaistot privāto sektoru.

4.4. Komiteja turklāt uzskata, ka Eiropas Savienībai ir jāveicina IAM īstenošana ar tās divpusējo attiecību starpniecību, kad vien iespējams. Šajā sakarībā spilgts piemērs ir sadarbība ar Ķīnu saistībā ar tās iniciatīvu "Viena josla, viens ceļš", kuras īstenošanai, kā tika akcentēts pēdējā ES un Ķīnas apaļā galda sanāksmē⁽²⁵⁾, vajadzētu palīdzēt īstenot ilgtspējīgas attīstības mērķus un Parīzes klimata nolīgumu. Tas atspoguļo līdzīgus ANO ģenerālsekretāra nesen izteiktus komentārus.

⁽¹⁸⁾ 3. panta 5. punkts.

⁽¹⁹⁾ EESK atzinums par tematu "Tirdzniecība visiem – ceļā uz atbildīgāku tirdzniecības un ieguldījumu politiku", ziņotājs *Jonathan Peel* (OV C 264, 20.7.2016., 123. lpp.).

⁽²⁰⁾ COM(2015) 497 final.

⁽²¹⁾ Eiropas Savienības Tiesa, paziņojums presei Nr. 52/17.

⁽²²⁾ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction>

⁽²³⁾ Vienlaikus atzinīgi vērtējot līdz šim lielāko ES ieguldījumu šajā jomā 12 miljardu EUR apmērā 2014. gadā.

⁽²⁴⁾ Saskaņā ar Kotonū nolīguma mandātu.

⁽²⁵⁾ Sk. 5. zemsviras piezīmi.

4.4.1 EESK tomēr atkārtoti pauž ciešu pārliecību, ka ir svarīgi, lai Ķīna un citas valstis nodrošinātu atbilstību Starptautiskās Darba organizācijas (ILO) konvencijām.

4.5. EESK arī uzskata, ka ES stratēģijā "Eiropa 2020" ir jāiekļauj kopīgie IAM mērķi, lai tādējādi varētu radīt nosacījumus gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei.

4.6. Savā atzinumā par tematu "Ilgtspējīga attīstība – pārskats par ES iekšpolitiku un ārpolitiku" ⁽²⁶⁾ EESK norādīja, ka "ANO 2030. gada programma būtu jāpārvērš par proaktīvu, pārmaiņām pilnu un pozitīvu vēstījumu Eiropai, un šis process ir jāvirza ar spēcīgu politisko gribu un apņēmību veidot ilgtspējīgu Eiropas Savienību, virzot mūsu ekonomiku noturīgas un konkurētspējīgas, resursu ziņā efektīvas mazoglekļa un sociāli iekļaujošas attīstības virzienā. Šis uz nākotni vērstais stāstījums palīdzētu pārvarēt iepriekš vēl nepieredzēto ES iedzīvotāju neuzticēšanos ES projektam un jo īpaši iegūt tam jauniešu atbalstu. Šādi Eiropas Savienībai ar ANO 2030. gada programmu būtu jāpaver ES iedzīvotājiem jauns redzējums uz Eiropu: 21. gadsimta sociālais līgums".

5. Privātā sektora nozīme

5.1. Saskaņā ar UNCTAD aplēsēm ⁽²⁷⁾ 17 IAM (un 169 apakšmērķu) sasniegšanai *ik gadu* papildus būs vajadzīgi 2,5 triljoni ASV dolāru. Paredzams, ka vienu trešdaļu no minētā apjoma nodrošinās privātais sektors, kura nozīme akcentēta ar 17. mērķi, gluži tāpat kā pilsoniskas sabiedrības nozīme.

5.2. Lielākā daļa no vajadzīgās summas tiks iegūta, palielinoties tirdzniecībai un ieguldījumiem, jo īpaši tāpēc, ka būs jābūvē pilsētas, un attiecīgi nodrošinot infrastruktūru, skolas, slimnīcas un ceļus. Tas jau netieši izriet no Ķīnas iniciatīvas "Viena josla, viens ceļš".

5.3. Kā minēts iepriekš, īpaši liela nozīme būs infrastruktūras būvniecībai Āfrikā. Āfrikas iekšējās tirdzniecības apjoms ir niecīgs – tikai 10–15 % no Āfrikas kopējā tirdzniecības apjoma. Kā EESK jau iepriekš norādījusi: "Lai Āfrika varētu pozitīvi piedalīties lauksaimniecības produktu tirdzniecībā, kā arī uzlabot pārtikas nodrošinājumu, izšķiroši svarīgi būs sekmēt Āfrikas valstu spēju paplašināt lauksaimniecības produktu tirdzniecību saistībā ar tiem IAM, kuri attiecas uz infrastruktūru, reģionālo integrāciju un iekšējo tirgu padziļināšanu, tostarp izvēršot sekundāro pārstrādi" ⁽²⁸⁾.

5.4. EESK ir arī norādījusi šādi: "Normatīvā vide ir jāplāno ilgtermiņā. Arī uzņēmumiem ir jāplāno ilgtermiņā, it īpaši, ja tie vēlas, lai to ieguldījumi būtu sekmīgi. Vienas vai otras puses neveiksme nav vajadzīga nevienam. Stabiliem publiskā un privātā sektora dalībniekiem jāattīsta jaunas sinerģijas un jāapgūst jauni iesaistīšanās veidi. Šajā ziņā būtiska loma būtu jāatvēl pilsoniskās sabiedrības ieguldījumam, it īpaši sociālo partneru līmenī" ⁽²⁹⁾.

5.5. Kā EESK norādīja savā atzinumā par tematu "Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība globālajās piegādes ķēdēs" ⁽³⁰⁾, būtiska nozīme būs globālo vērtības ķēžu un globālo piegādes ķēžu (GVC, GSC) efektīvai pārvaldībai. Globālās vērtības ķēdes ietver visus pasākumus no produkta koncepcijas līdz nonākšanai pie galapatērētāja. Globālā piegādes ķēde ir globālās vērtības ķēdes daļa, kas paredzēta sagādei, nevis izstrādei un izplatīšanai.

5.5.1. EESK norādīja, ka tās mērķis ir "ieviest pakāpenisku, konsekventu un ilgtspējīgu politiku GSC atbildīgā pārvaldībā" un veicināt "praktiskas un piemērotas, uz risku balstītas pieejas, kurās tiktu ņemtas vērā globālās vērtības ķēdes un GSC (lineārās vai modulārās, vienkāršās vai kompleksās, strukturāli īsas vai garas) īpašās iezīmes".

5.5.2. Privātā sektora ietekme būs nopietna. Tā var būt nozīmīgs sociālās, ekonomiskās un kultūras atjaunošanās katalizators, tostarp veicinot un pilnveidojot svarīgas prasmes un nodrošinot lielāku dažādību. Daudzi uzņēmumi jau ir izstrādājuši savu IAM stratēģiju. Tomēr, lai varētu sasniegt IAM, ir jāstiprina atbildīga uzņēmējdarbības prakse, arī mudinot visus uzņēmumus pašiem uzņemties atbildību par savu ietekmi uz sabiedrību. Tās pamatā jābūt pienācīgai rūpībai risku

⁽²⁶⁾ OV C 487, 28.12.2016., 41. lpp..

⁽²⁷⁾ UNCTAD Paziņojums presei, Ženēva, 2014. gads – pēc tam regulāri atkārtots.

⁽²⁸⁾ Sk. EESK atzinumu "Lauksaimniecības nozīme daudzpusējās, divpusējās un reģionālās tirdzniecības sarunās saistībā ar PTO ministru konferenci Nairobī", turpat, 9. zemsvītras piezīme (OV C 173, 31.5.2017., 20. lpp.).

⁽²⁹⁾ Sk. 15. zemsvītras piezīmi.

⁽³⁰⁾ OV C 303, 19.8.2016., 17. lpp.

izvērtēšanā, jo īpaši attiecībā uz GVC un GCS, aptverot gan negatīvo ietekmi, gan riskus, kā arī aktīvi veicinot priekšrocības un nodrošinot, ka neviena sabiedrības daļa netiek atstāta novārtā. Tas savukārt palielinātu uzņēmumu “darbības licenci”, vienlaikus pēc iespējas palielinot gan inovācijas, gan ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi.

5.6. Lai panāktu lielāku sinerģiju starp IAM un privāto sektoru, jāīsteno turpmāk minētie pasākumi:

- jāveicina uzņēmumu sociālā atbildība, ISO 26000 standarta ievērošana un starptautisku pamatnolīgumu izstrāde starp lieliem starptautiskiem uzņēmumiem un starptautiskām arodorganizācijām (visās nozarēs, bet īpaši rūpniecības nozarē),
- jāizstrādā ar finansēm nesaistīts uzņēmumu (sociālais un vides) novērtējums, kā arī jārosina sociāli atbildīgi ieguldījumi,
- līgumslēdzēja un apakšuzņēmēja vērtību ķēdē jāiekļauj sociālā un vides atbildība.

5.6.1. EESK uzskata, ka visos turpmākos ES tirdzniecības vai partnerattiecību nolīgumos būtu jāveicina arī uzņēmumu sociālās atbildības principi un standarti, kā arī jācenšas veicināt valsts tiesību aktus šajā jomā, jo īpaši attiecībā uz papildu finanšu pārskatiem. Tajos ir jāuzstāj uz to, lai katra parakstītāja puse aktīvi mudinātu uzņēmumus ievērot ESAO Pamatnostādnes starptautiskiem uzņēmumiem⁽³¹⁾ un ANO Globālo līgumu, lai tiktu garantētas tiesības uz kolektīvām sarunām un uzturēts sociālais dialogs.

5.6.2. Savā informatīvajā ziņojumā par korporatīvo sociālo atbildību⁽³²⁾ Komiteja arī uzsvēra, cik svarīgi ir 2011. gada ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi⁽³³⁾, kas ir galvenais solis korporatīvās atbildības jomā, sociālajā pilārā uzsvāru liekot uz cilvēktiesībām. ANO tagad šo iniciatīvu turpina pilnveidot, lai virzītos uz saistošu līgumu, kas attiecībā uz cilvēktiesībām jāievēro transnacionālajām korporācijām un citiem uzņēmumiem.

5.6.3. EESK ir izstrādājusi arī citus attiecīgus atzinumus par privātā sektora lomu attīstības jomā⁽³⁴⁾ un par tematu “EFIA garantijas un EFIA garantiju fonda izveide”⁽³⁵⁾.

5.7. Īstenojot 17. mērķa pasākumus, ir jāveic gan publiskais iepirkums, gan jāīsteno valdību sadarbība ar privāto sektoru. ES ir cieši jāsadarbjas gan ar UNCTAD, gan UNECE, kas līdz šim ir veicinājušas publiskā un privātā sektora partnerību (PPP) lomu. Lai gan EESK principā atbalsta PPP, Komiteja ir tomēr paudusi⁽³⁶⁾ konkrētas bažas, norādot, ka PPP “var kļūt par nozīmīgu instrumentu attīstības stratēģiju īstenošanai, ja vien iepriekš tiek nodrošināts ieinteresēto pušu pienācīgs līdzsvars un laba saziņa”.

5.8. Komiteja jau iepriekš ir uzsvērusi e-tirdzniecības milzīgo potenciālu MVU un citiem specializētiem uzņēmumiem, jo dod tiem un vietējiem uzņēmumiem iespēju piekļūt līdz šim nepieejamiem tirgiem. Tā kā MVU ir galvenais inovācijas virzītājspēks un sniedz būtisku ieguldījumu ilgtspējības uzturēšanā un attīstībā, turklāt nodrošina 70–80 % darbvieta, EESK aicina Komisiju pievērst īpašu uzmanību tam, lai atbalstītu šādus uzņēmumus un palīdzētu tiem sasniegt IAM.

6. Pilsoniskās sabiedrības nozīme

6.1. Īpaši 17. IAM attiecas uz pilsoniskās sabiedrības nozīmi, norādot – “lai ilgtspējīgas attīstības programma būtu sekmīga, ir vajadzīgas publiskā un privātā sektora un pilsoniskās sabiedrības partnerības. Šīs vispārīgās partnerības (..) ir nepieciešamas globālā, reģionu, valstu un vietējā līmenī”. Pēc tam tiek runāts par “pārskatīšanas un uzraudzības sistēmām”. Pirmo reizi ANO vēsturē IAM ir precizēts, ka valdības ir atbildīgas tautas priekšā. Lai sasniegtu IAM, būs vajadzīga tieša pilsoniskās sabiedrības līdzdalība kaut vai tāpēc vien, ka tā mudinās ievērot tiesiskumu un palīdzēs apkarot korupciju. Ja

⁽³¹⁾ ESAO Pamatnostādnes starptautiskiem uzņēmumiem, 2011. gads.

⁽³²⁾ EESK atzinums par tematu “Korporatīvā sociālā un sabiedriskā atbildība”, ziņotāja: Evelyne Pichenot.

⁽³³⁾ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_En.pdf

⁽³⁴⁾ EESK atzinums par tematu “Attīstības finansēšana – pilsoniskās sabiedrības nostāja”, ziņotājs: Ivan Voleš (OV C 383, 17.11.2015., 49. lpp.).

⁽³⁵⁾ EESK atzinumus “EFIA garantijas un EFIA garantiju fonda izveide”, ziņotājs: Jan Simons (OV C 173, 31.5.2017., 62. lpp.).

⁽³⁶⁾ OV C 67, 6.3.2014., 1. lpp.

pilsoniskā sabiedrība baidās iesaistīties, tad notiek tieši pretējais. Atklātā sabiedrībā tās viedoklim ir liels spēks, kas rada ievērojamas pārmaiņas iekšzemē, kā arī nodrošina atklātību un plurālismu.

6.1.1. Kopš 2011. gadā tika noslēgts ES un Korejas brīvās tirdzniecības nolīgums, visos ES tirdzniecības un ekonomisko partnerattiecību nolīgumos ir bijis paredzēts iekļaut tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas⁽³⁷⁾, paredzot pilsoniskās sabiedrības veiktās uzraudzības mehānismus. Šobrīd minētās sadaļas tiek pārskatītas. Tās ir jāstiprina un, ja iespējams, jāpielāgo, lai atbalstītu IAM sasniegšanu. Turpmākajās ES sarunu pilnvarās ir jāparedz, ka tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļās tiek iekļauta atsauce uz IAM.

6.2. Šiem mehānismiem ir būtisks potenciāls veicināt ES vērtības, tostarp sociālos un vides standartus. Tie var sniegt reālus rezultātus. Tie ir svarīgs kanāls sadarbībai ar partnervalstu pilsonisko sabiedrību un tās iespēju uzlabošanai.

6.2.1. Šiem kopīgajiem pilsoniskās sabiedrības mehānismiem ir jābūt tādiem, lai tos varētu izmantot nolūkā veicināt IAM sasniegšanu, kā arī reaģēt uz negatīvu notikumu gaitu. Komiteja uzskata: ir jānosaka, ka tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļas ir izpildāmas tādā pašā veidā kā citi tirdzniecības noteikumi. Šajā sakarā Komiteja aicina Eiropas Komisiju, vedot sarunas par katru turpmāko nolīgumu, apspriest pasākumus, kas dod iespēju pilnībā uzraudzīt šo sadaļu īstenošanu, un vajadzības gadījumā veikt attiecīgas darbības.

6.3. Turklāt Komiteja atzinīgi vērtē to, ka tiek uzsvērtā "sociālās ekonomikas uzņēmumu nozīme darbvietu radīšanā un ilgtspējīgā attīstībā", kā teikts Padomes 2015. gada maijā pieņemtajā dokumentā "Jauna globāla partnerība nabadzības izskaušanai un ilgtspējīgai attīstībai pēc 2015. gada"⁽³⁸⁾. Sociālās ekonomikas organizācijas arī var kļūt par svarīgu dalībnieku, kas palīdz īstenot ilgtspējīgas attīstības mērķus. Savā nesenākajā atzinumā par *sociālo ekonomiku*⁽³⁹⁾ EESK norāda, ka sociālā ekonomika ir redzama ikdienas dzīvē un ražošanas darbībā plašos Āfrikas, Amerikas un Āzijas reģionos, būtiski sekmējot vispārējo dzīves un darba apstākļu uzlabošanu.

Briselē, 2017. gada 7. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽³⁷⁾ Vienīgais izņēmums ir ekonomisko partnerattiecību nolīgums (EPN) ar Dienvidāfrikas attīstības kopienā.

⁽³⁸⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9241-2015-INIT/lv/pdf>

⁽³⁹⁾ EESK atzinums par tematu "Sociālās ekonomikas ārējā dimensija", ziņotājs: Miguel Ángel Cabra De Luna (OV C 345, 13.10.2017., 58. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sabiedrības virzītas vietējās attīstības (SVVA) koncepcijas sniegtās priekšrocības integrētai vietējai un lauku attīstībai”

(izpētes atzinums)

(2018/C 129/06)

Ziņotājs: **Roman HAKEN**

Apspriešanās	Padomes prezidentvalsts Igaunija, 08/08/2017
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 302. pants Izpētes atzinums
Biroja lēmums	19/09/2017
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	21/11/2017
Pieņemts plenārsesijā	07/12/2017
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	152/3/0
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Savienība pavisam drīz sāks sarunas par politiku laikposmam pēc 2020. gada. Eiropas Komisija un dalībvalstis sākušas apspriest Eiropas strukturālo un investīciju fondu (ESI fondu) nākamo finanšu shēmu.

1.2. Kā Eiropas Savienība var nostiprināt saiknes ar ES dalībvalstīm un atgūt iedzīvotāju uzticēšanos ⁽¹⁾?

1.3. Atbilde varētu būt pareizi īstenota sabiedrības virzītas vietējās attīstības (SVVA) koncepcija, kas paver iespēju integrētai vietējai attīstībai, kā arī iedzīvotāju un viņu organizāciju iesaistīšanu vietējā līmenī. EESK ir pārliecināta, ka sabiedrības virzītai vietējai attīstībai varētu būt daudz priekšrocību kā sekmīgam Eiropas vietējās attīstības instrumentam.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja iesaka:

1.4. izstrādāt skaidru redzējumu par vairāku fondu finansētas SVVA obligātu īstenošanu Eiropas Savienībā, nodrošinot SVVA koncepcijas izmantošanu visu veidu teritorijās: lauku (tostarp tālākajos, kalnu un salu reģionos), pilsētu un piekrastes;

1.5. mudināt Eiropas Komisiju padziļināti izpētīt un analizēt iespējas ES līmenī izveidot SVVA paredzētu rezerves fondu. Neatkarīgi no tā Eiropas Komisijai būs jānodrošina, lai visām dalībvalstīm būtu nacionāls SVVA fonds ar visu četru ESI fondu (ELFLA, ERAF, ESF un EJZF) iemaksām;

1.6. definēt visu ESI fondu saskaņotu pamatsistēmu un ES līmenī noteikt vienkāršus SVVA fonda īstenošanas noteikumus;

1.7. atzīt, ka SVVA, kas ir LEADER metodes pastiprinājums, piedāvā dalībvalstīm unikālu iespēju partnerībā ar vietējā līmeņa ieinteresētajām personām attīstīt savas teritorijas iekļaujošākā, ilgtspējīgākā un integrētākā veidā. Lai panāktu lielāku ietekmi, 2021.–2027. gada plānošanas periodā SVVA īstenošanai jāparedz pietiekami finanšu līdzekļi. Šajā nolūkā EESK

⁽¹⁾ Saskaņā ar prioritāti Nr. 10: Demokrātisku pārmaiņu Savienība.

mudina Eiropas Komisiju izvirzīt dalībvalstīm obligātu prasību no katra ESI fonda budžeta vismaz 15 % piešķirt SVVA fondam un tos papildināt ar pietiekamiem valsts resursiem;

1.8. novērst jebkādu pārrāvumu starp plānošanas periodiem un garantēt labāku 2021.–2027. gada plānošanas perioda sākumu;

1.9. sarežģīts tiesiskais regulējums un laikietilpīgas procedūras visiem SVVA dalībniekiem ir radījušas ievērojamu birokrātiskā sloga pieaugumu. Lai vairāku fondu finansētas SVVA turpmākajā īstenošanā panāktu efektivitāti, EESK aicina 2021.–2027. gada plānošanas periodā ievērojami vienkāršot SVVA tiesisko regulējumu, īstenošanas procedūras un modeli. Jaunais politiskais un ekonomiskais konteksts būtu jāizmanto, lai samazinātu birokrātisko slogu un ieviestu vienkāršu sistēmu, kas vērsta uz iespējām un uzticēšanos. Vienkārša sistēma ir izveidota, piemēram, vispārējo dotāciju attīstības gaitā. Tā vietā, lai koncentrētos uz kļūdu novēršanu, ir vajadzīgi noteikumi, ar kuriem, īstenojot vietējās attīstības stratēģijas un projektus, patiešām var atbalstīt vietējās rīcības grupas un vietējos labumguvējus (galalietotājus);

1.10. gatavojoties nākamajam plānošanas periodam, uzticēšanās vairošanas un integrētas vairāku fondu finansētas SVVA koncepcijas īstenošanas nolūkā nodrošināt ciešu dialogu starp visiem SVVA dalībniekiem Eiropas, valstu, reģionālajā un vietējā līmenī. Jāstiprina saiknes starp ES, iedzīvotājiem un kopienām;

1.11. nodrošināt visu SVVA dalībnieku (iestāžu, vietējo rīcības grupu, LEADER un lauku sadarbības tīklu, maksājumu aģentūru u. c.) nemitīgu spēju veidošanu saistībā ar vairāku fondu finansētas SVVA īstenošanu;

1.12. izmantot IT risinājumu potenciālu, lai vienkāršotu un automatizētu datu vākšanu valsts un vietējā līmenī. Pārvaldības iestādēs un vietējās rīcības grupās ir jāizpilda šo sistēmu izmantošanas paraugprakse (piemēram, kā Igaunijā). IT sistēmas ir jāattīsta, faktiski iesaistot visas ieinteresētās personas, un ar tām būtu jāpalīdz veidot vispārēju stratēģiju ESI fondu vienkāršošanai;

1.13. izmantot līdzdalības pieeju, nodrošinot vietējās attīstības stratēģiju atbilstību – un tās pielāgot – vietējo apstākļu pārmaiņām (sociālā kohēzija, migrācija, reģionālie klasteri, zaļā ekonomika, klimata pārmaiņas, viedie risinājumi, tehnoloģijas u. c.) un izmantot jauno tehnoloģiju un IT revolūcijas priekšrocības;

1.14. līdztekus vietējo rīcības grupu spējai atlasīt labus projektus, to galvenā vērtība ir saistīta ar funkciju būt teritoriālām veicinātājām, tai skaitā starpteritoriju un transnacionālas sadarbības jomā. Vietējām rīcības grupām ir aktīvi jāpilda veicināšanas funkcija un transversāli jādarbojas visās nozarēs, savās teritorijās iesaistot visus attiecīgos ieinteresētos dalībniekus;

1.15. ir svarīgi, lai būtu redzami un tiktu uzskatāmi demonstrēti vietējo rīcības grupu sasniegumi, un nemitīgi jāvērtē vietējo attīstības stratēģiju īstenošana, un uzmanība jāpārvirza no atbilstības kontroles mehānismiem uz rezultātu nodrošināšanu, paveiktā vērtēšanu un ilgtermiņa ietekmi;

1.16. SVVA pilsētu un pilsētu teritorijās ir izaicinājums attiecībā uz turpmāko ES attīstību vietējā līmenī. EESK iesaka vākt datus par sekmīgiem izmēģinājuma projektiem un organizēt informācijas un motivācijas kampaņas to plašākai izmantošanai. Vietējiem pilsētvides dalībniekiem un publiskās pārvaldes darbiniekiem būs vajadzīga apmācība. SVVA pilsētu teritorijās var izmantot kā instrumentu ES pilsētprogrammas īstenošanai un kombinēt to ar URBACT programmu.

2. SVVA ieviešana un izmantošana dalībvalstīs: vispārīga informācija

2.1. Sabiedrības virzīta vietējā attīstība ir vairāk nekā 26 gadus vecās LEADER metodes atjaunināta versija. Galvenās atšķirības ir ciešāk integrētā pieeja un dažādotais finansēšanas modelis. Taču tagad dažām vietējām rīcības grupām arī lauku rajonos ir pieejami līdzekļi no Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda. Sākot ar šo plānošanas periodu (2014.–2020. gads) no vairākiem fondiem finansētas SVVA piemērošana ir paplašināta, ietverot arī pilsētu dimensiju.

2.2. Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem šajā 2014.–2020. gada plānošanas periodā vairāku fondu pieeju izmanto divdesmit dalībvalstis: Apvienotā Karaliste, Austrija, Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Francija, Grieķija, Itālija, Latvija, Lietuva, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Ungārija, Vācija un Zviedrija. Astoņas valstis (Beļģija, Horvātija, Igaunija, Īrija, Kipra, Luksemburga, Malta un Nīderlande) nolēma šajā plānošanas periodā to nedarīt. Tā kā sarunas bijušas sekmīgas, dažās valstīs citu fondu ieguldījums ir gandrīz 50 % (Čehijas Republikā, Portugālē, Slovākijā un Ungārijā). Lai ieviestu vairākus fondus aptverošu pieeju, valsts līmenī ir vajadzīga politiskā griba, izpratne par SVVA sniegtajiem ieguvumiem un laba ministriju sadarbība. Eiropas Komisijas mērķis ir nojaukt šķēršļus, kas kavē dažādu fondu vienlaicīgu izmantošanu, un tādā veidā palielināt sinerģiju un saskaņotību vietējā un reģionālajā līmenī.

2.3. 2014.–2020. gada periodā LEADER pieeja ir pastiprināta. Nemot vērā vietējo kopienu ieguldījumu teritoriālajā kohēzijā un stratēģijā “Eiropa 2020” noteikto stratēģisko mērķu sasniegšanā, ES – ar pārliecinošu Eiropas Parlamenta atbalstu – ir nolēmusi atvieglot un stiprināt SVVA izmantošanu visu veidu teritorijās (lauku, pilsētu, piekrastes) un dažādām kopienu vajadzībām (it īpaši sociālajām, kultūras, vides un ekonomiskajām). 2014.–2020. gada periodā SVVA iniciatīvas ir tiesīgas saņemt atbalstu no visiem Eiropas strukturālajiem un investīciju (ESI) fondiem (izņemot Kohēzijas fondu), un uz tām attiecas šos fondus regulējošās Kopīgo noteikumu regulas (KNR) vienotais satvars. Tas nodrošina ES finansējuma lielāku saskaņotību un koordināciju, kā arī efektīvāku tā izmantošanu. Kopīgos noteikumus papildina ar konkrētajiem fondiem saistītas īpatnības (piemēram, attiecībā uz ELFLA vismaz 5 % ir jānovirza SVVA koncepcijai, savukārt pārējiem fondiem atbalsts SVVA ir fakultatīvs). Obligātā finansējuma prasība garantēja veiksmīgu LEADER metodes īstenošanu.

2.4. Šajā plānošanas periodā tā ir papildināta ar ITI instrumentu, kas koncentrējas uz lielām teritorijām (NUTS III, metropoles u. c.) un makroprojektiem. Organizēta pilsoniskā sabiedrība šajā procesā nav iesaistīta tik aktīvi kā SVVA mikroskēmā⁽²⁾.

2.5. SVVA pamatā ir trīs savstarpēji saistīti elementi: vietējās rīcības grupas (publiskā un privātā sektora vietējo sociāli ekonomisko interešu pārstāvji), integrētas vietējās attīstības stratēģijas un precīzi definētas teritorijas. Uz visiem trim elementiem attiecas KNR izklāstītās īpašās prasības, piemēram: mērķa teritorijā jābūt no 10 000 līdz 150 000 iedzīvotāju un stratēģijas jāietver sasniedzamie mērķi, teritorijas vajadzību un potenciāla analīze, kā arī rīcības un finanšu plāni.

2.6. EESK pauž izbrīnu, ka 1990. gados LEADER programma bija vieglāk un vienkāršāk īstenojama nekā tagad. Mūsdienās ir datori, internets, programmatūra un mobilie telefoni, bet darbs faktiski ir kļuvis sarežģītāks. Tāpēc EESK vēlas panākt īstu vienkāršošanu – citādi šī jaunā “tehnobirokrātija” iznīcinās veiksmīgus ES instrumentus.

3. Galvenie ieguvumi no vairāku fondu finansētas SVVA vietējās attīstības stratēģiju īstenošanā

3.1. Vairāku fondu finansētas SVVA koncepcija dalībvalstīm dod iespēju uzlabot vietējās un reģionālās spējas integrēti attīstīties. Dalībvalstu prakse liecina, ka integrēta vietējā attīstība ietekmē plašu darbību klāstu un būtiski iedarbojas uz vietējo ekonomiku un darbvieta radīšanu, it īpaši ārpus primārās lauksaimnieciskās ražošanas.

3.2. Turklāt integrētai vietējai attīstībai ir ļoti labvēlīga ietekme uz sociālo iekļautību, jo tā iesaista un liek līdzdarboties dažādām ieinteresētajām personām (dažādu veidu dalībniekiem, vecuma grupām, dzimumiem). SVVA rada izdevību iesaistīt vairāk reģionālā un vietējā līmeņa ieinteresēto personu, nekā tas bija iespējams ar LEADER, kas saņēma tikai ELFLA atbalstu. Ar SVVA reģionālā attīstība iegūst lielāku nozīmi.

3.3. ES kohēzijas politikas mērķis ir panākt teritoriālo kohēziju, kas ir arī SVVA koncepcijas mērķis. SVVA aptver visu veidu teritorijas: lauku, pilsētu un piekrastes; dažādas sabiedriskās vajadzības (sociālās, kultūras, vides un ekonomiskās) un dažādus finansēšanas mehānismus (iesaistīti četri ESI fondi). SVVA koncepcijas ieviešana visu veidu teritorijās sekmē kohēziju starp lauku, piepilsētu un pilsētu teritorijām un palīdz novērst vai apturēt perifērijas efektu.

⁽²⁾ RK atzinums COTER VI/031 – “Integrēti teritoriālie ieguldījumi – mērķuzdevums ES kohēzijas politikā laikposmam pēc 2020. gada”, ziņotājs: Petr Osvald (vēl nav publicēts OV)

3.4. Integrētas vietējās attīstības veicināšanā nozīmīga loma ir SVVA metodoloģijai tās komponentu dēļ: augšupēja pieeja, ar konkrētu teritoriju saistītas vietējās attīstības stratēģijas, publiskā un privātā sektora partnerības, inovācija, integrēta un daudznozarju pieeja, tīklu veidošana un sadarbība, kā arī decentralizēta pārvalde. Lai atbalstītu SVVA metodoloģijas pareizu īstenošanu, ir nepieciešama informācijas apmaiņa, izplatīšana un pašas metodes un tās priekšrocību labāka pamanāmība.

3.5. Vairāk nekā 26 gadu pieredze LEADER programmas īstenošanā ir parādījusi, ka LEADER/SVVA metodoloģija darbojas, ka tā ir ilgtspējīgs un efektīvs teritoriju attīstības veids un ka tai ir ilgtermiņa ietekme uz vietējo attīstību. SVVA ir izvērsusi šo potenciālu tālāk ar ciešāk integrētu pieeju, kuru, pateicoties tās daudzveidīgajam īstenošanas modelim, var uzskatīt par vēl efektīvāku.

3.6. Šis daudzveidīgais SVVA īstenošanas modelis palīdz dalībvalstīm un vietējām teritorijām samazināt riskus un uzlabot pārredzamību.

3.7. EESK stingri atbalsta augšupējo pieeju lēmumu pieņemšanas procesā, kas garantē, ka investīcijas atbilst vietējo teritoriju faktiskajām vajadzībām un potenciālam. Iecerēts, ka SVVA būs vēl elastīgāka, tā aptvers visas iespējamās kopienas vajadzības un ļaus vietējiem iedzīvotājiem izvēlēties pašus svarīgākos jautājumus viņu vietējās attīstības stratēģijai.

3.8. Viena no SVVA metodes lielākajām priekšrocībām ir vietējo dalībnieku iesaistīšana un to spēju veidošana. Integrēta vietējā attīstība ir vislabākais veids, kā veidot saiknes un sinerģiju starp dažādām ieinteresētajām personām un vietējās attīstības jautājumiem.

3.9. EESK atzinīgi vērtē to, ka SVVA ir process, kas saistīts ar vietējo iedzīvotāju nemitīgu līdzdalību un apmācību. Tās ciešāk integrētā pieeja paver vietējām kopienām vairāk iespēju palielināt spējas un zināšanas. Lauku, pilsētu un piekrastes reģionu savstarpējās saiknes nozīmē to, ka iesaistītie var viens no otra mācīties un iekļaujošākā veidā rast būtisku problēmu risinājumus. Pastāvīga sadarbība, tīklu veidošana un apmācība veicina labu pārvaldību.

3.10. Vietējās attīstības jomā pieaug zaļās ekonomikas, sociālās iekļautības, nabadzības mazināšanas, migrācijas jautājumu, reģionālo klasteru, saiknes starp lauku, pilsētu un piekrastes reģioniem, viedo risinājumu un IT tehnoloģiju nozīme. SVVA rada iespējas visām dažādo veidu teritorijām (lauku, pilsētu un piekrastes) un kopienām sadarboties šo izaicinājumu pārvarēšanā. Vairāku fondu finansētas SVVA pieeja ir ļoti labs "viedo ciematu" koncepcijas atbalsta mehānisms, kas izmanto spēju veidošanu, ieguldījumus, atbalstu inovācijai un tīklu veidošanu, kā arī nodrošina novatoriskus finansēšanas instrumentus, lai uzlabotu pakalpojumus un infrastruktūru ⁽³⁾.

3.11. EESK pauž cerību, ka ES finansējuma lielāka saskaņotība un koordinācija atvieglos vietējo dalībnieku uzdevumu izstrādāt daudznozarju stratēģijas, kuru pamatā ir vairāku fondu kombinācija un kuras ir labāk piemērotas jautām teritorijām (piemēram, lauku-pilsētu-piekrastes). Līdz šim, lai vienkāršotu ar vairāku fondu finansētām stratēģijām saistītus jautājumus, ir jāizveido "galvenais fonds" nolūkā segt visas pārvaldības izmaksas valsts līmenī. SVVA regulējums ar ES līmeņa vienotu noteikumu kopumu attiecībā uz visiem ESI fondiem vēl efektīvāk samazinātu birokrātisko slogu.

3.12. EESK ir pārliecināta, ka četru ESI fondu visu veidu prioritāro jomu iekļaušana vietējās attīstības stratēģiju īstenošanā rada daudz priekšrocību visu veidu vietējām rīcības grupām ⁽⁴⁾.

3.13. SVVA ir Eiropā sākta augšupēja attīstības koncepcija, kas var palīdzēt atsvērt antieuropeiskas tendences vietējās kopienās, veicinot sociālo iekļaušanu un ilgtspējīgu ekonomikas attīstību teritorijās, kurās tā tiek piemērota.

⁽³⁾ EESK atzinumi "No Korkas deklarācijas 2.0 uz konkrētiem pasākumiem", OV C 345, 13.10.2017., 37. lpp., "Ciemati un mazpilsētas" (pieņemts 18.10.2017., vēl nav publicēts OV) un informatīvais ziņojums "2007.–2013. gada lauku attīstības programmu ex post novērtējums", pieņemts 18.10.2017.

⁽⁴⁾ No Eiropas semināra "SVVA pieredzes izmantošana – izturētspējīgu vietējo kopienu veidošana", Ungārijā 2017. gada 8.–10. novembrī, ko rīkoja Eiropas Komisija (ar Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ĢD, Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ĢD, Lauksaimniecības un lauku attīstības ĢD un Jūrlietu un zivsaimniecības ĢD atbalstu).

4. Galvenās vajadzības un grūtības saistībā ar vairāku fondu finansētas SVVA īstenošanu 2014.–2020. gadā

4.1. Valsts līmenī vislielākie šķēršļi ir izrādījušies vāja kohēziju starp dažādiem fondiem un vāja teritoriālā kohēzija, kā arī nepilnīga lēmumu pieņēmēju izpratne par SVVA sniegtajām priekšrocībām. Īstu sinerģiju starp dažādiem fondiem un teritorijām (lauku, pilsētu un piekrastes) ir bijis grūti panākt, jo nacionālā līmenī starp fondiem joprojām pastāv “robežas”. Katram fondam ir atšķirīgi noteikumi un regulējums, un lielākajā daļā valstu, kuras īsteno vairāku fondu finansētu SVVA, pārvaldības iestāžu sadarbība ir vāja un nav skaidras koordinācijas. Tikai Zviedrija īsteno vairāku fondu finansētu SVVA visā valsts teritorijā un ir padarījusi visus četrus ESI fondus pieejamus visu veidu (lauku, pilsētu un piekrastes) vietējām rīcības grupām.

4.2. Dalībvalstīm nevajadzētu izvirzīt papildu noteikumus un prasības, kas ir pretrunā vienkāršošanai. Vienkāršošanai ir jābūt reālai vienkāršošanai atbilstīgi Eiropas Komisijas ierosinātajiem noteikumiem. Vajadzīga apmācība un skaidra šo modeļu izpratne. Saskaņā ar Eiropas Revīzijas palātas teikto LEADER projektā ir ne vairāk kļūdu kā projektos, ko īsteno dažādu citu pasākumu ietvaros.

4.3. Dalībvalstīm nevajadzētu pārvērst SVVA par līdzekli, kā sarūpēt iezīmētu finansējumu iepriekš noteiktu valsts pasākumu kopuma ietvaros. SVVA vajadzētu būt “platjoslas” attīstības instrumentam ar vietējā līmenī definētiem pasākumiem.

4.4. Plānošanas perioda uzsākšana ir ļoti aizkavējusies. Ne visas valstis ir spējušas nodrošināt nepārtrauktību starp plānošanas periodiem un raitu īstenošanu, un tas ir izraisījis lielu nenoteiktību, kā arī motivācijas un esošo zināšanu zudumu. Turpmāk no tā ir jāizvairās.

4.5. EESK apzinās, ka šīs metodes potenciālu neļauj izmantot uzticēšanās trūkums SVVA dalībnieku starpā. Šī uzticēšanās ir nemitīgi jāveido. Nemitīga sodīšana īstenošanas laikā iedragā uzticēšanos un kaitē labam dialogam. Pārvaldības iestādēm, to skaitā maksājumu aģentūrām, ir tiesības nepieņemot sodu, un tās ir jāizmanto biežāk.

4.6. Nav īstenots faktiskais vienkāršošanas potenciāls ar IT risinājumu izstrādes palīdzību. Ne visi SVVA dalībnieki ir bijuši iesaistīti IT rīku izstrādes procesā, un tas ir radījis grūtības izmantot šīs sistēmas. Izstrādājot SVVA īstenošanai paredzētus IT rīkus, jāuzticas vietējo rīcības grupu praktiskajām zināšanām. Pārvaldības iestāžu izstrādātajām IT platformām jāatbilst visu SVVA dalībnieku vajadzībām. Vietējām rīcības grupām ir jāpiešķir elastīgas un atvērtas platformas, kas ļauj īstenot vietējās attīstības stratēģijas atbilstoši attiecīgās teritorijas īpatnībām. Jāizvairās no standartizācijas.

4.7. EESK konstatē, ka daudzās dalībvalstīs pastāv neatbilstība starp gaidīto, centieniem un finanšu līdzekļiem. Ja nolūks ir sasniegt taustāmus rezultātus, ir jāiegulda pietiekami daudz naudas, lai tas, kas tiek gaidīts, būtu reālistisks. Lai panāktu ietekmi, jābūt reālistiem un no katra ESI fonda jāpiešķir SVVA pietiekams finansējums. Eiropas Savienībā šajā jomā ir vairāki labi piemēri (piemēram, Saksija ar 40 % un Astūrija ar 17 % no to lauku attīstības programmām).

4.8. Vājš dialogs starp visiem SVVA dalībniekiem (pārvaldības iestādēm, vietējām rīcības grupām, maksājumu aģentūrām, LEADER tīkliem – tādiem kā ELARD un LEADER un lauku tīkli valsts līmenī) ir radījis aizvien lielāku birokrātiju un ievērojami aizkavējis plānošanas perioda uzsākšanu un līdzekļu piešķiršanu projektu iesniedzējiem. Starp dažādām valsts līmeņa iestādēm un ministrijām ir nepieciešama efektīva un pārredzama koordinācija, kā arī ciešs dialogs ar vietējām rīcības grupām. Būtu jāstiprina arī Eiropas Komisijas un vietējo rīcības grupu tiešais dialogs – šajā jomā EESK varētu palīdzēt.

4.9. Konstatēts, ka lielākajā daļā dalībvalstu nenotiek iestāžu un vietējo rīcības grupu spēju veidošana, kas tām palīdzētu īstenot vairāku fondu finansētu SVVA. Lai palielinātu SVVA dalībnieku veikspēju, ir jānodrošina iespēja nemitīgi mācīties un radīt kopīgu izpratni par vairāku fondu finansētu SVVA. Jānostiprina koleģiāla gaisotne. Vietējām rīcības grupām un iestādēm jābūt labi apmācītām un informētām vienai par otras reālo situāciju. To varētu nodrošināt, amatpersonas, vietējo rīcības grupu locekļus un vietējā līmeņa ieinteresētās personas iesaistot faktu vākšanas misijās, apmācībā, personāla apmaiņā u. c. EESK ierosina šādu programmu finansēt, paplašinot Erasmus programmu.

4.10. EESK ir pārliecināta, ka vairāku fondu finansētas SVVA pievienotā vērtība un iespējamie īstenošanas modeļi nav tikuši pienācīgi izskaidroti ES līmenī. Trūkst skaidra redzējuma par to, kā dalībvalstīm faktiski būtu jāīsteno vairāku fondu finansēta SVVA. Dalībvalstīm jādod vienkārši modeļi, struktūras un paraugprakse.

4.11. Vietējo rīcības grupu kā attiecīgās teritorijas veicinātāju faktiskais potenciāls nav pietiekami labi izmantots. Jārada apstākļi, kas ļautu vietējām rīcības grupām koncentrēties uz savu funkciju mobilizēt teritoriju, palīdzēt rasties labākajām idejām un tās īstenot. Pētījumi liecina, ka ir vajadzīgs vietējo rīcības grupu kā starpnieku atbalsts, lai veicinātu integrētu vietējo attīstību. Vietējās rīcības grupas ir spējīgas strādāt dažādās nozarēs un apvienot dažādas ieinteresētās personas. Vietējo rīcības grupu uzdevums ir ne tikai būt par finansējuma avotu un darboties kā papildu administratīvajam līmenim, bet arī rīkoties kā īstenošanai attīstības organizācijai, kas ar atbilstīgu finansiālo un organizatorisko atbalstu sāk sadarbības projektus un nodrošina apmācību un tīklu veidošanu.

4.12. Attiecībā uz vietējās attīstības stratēģijām bieži vien trūkst skaidru un vienkāršu vērtēšanas un uzraudzības modeļu. Vērtēšanai ir jābūt kopienas mācību procesa sastāvdaļai, tāpēc ir ļoti svarīgi, lai vietējās rīcības grupas nemītīgi vāktu informāciju un izvērtētu savu stratēģiju īstenošanu. Būtu jāievieš progresīvi IT risinājumi datu vākšanai un analīzei un tie jākombinē ar līdzdalības procesiem un kvalitatīvu analīzi saskaņā ar SVVA principiem. SVVA saskaņotos uzraudzības un novērtēšanas instrumentos būtu jāveic ES līmeņa ieguldījumi. Zviedrijā ar labiem rezultātiem ir izmantota "stāstu stāstīšanas" (*storytelling*) metode.

4.13. Ir konstatēta pārvaldības iestāžu pilnvaru ļaunprātīga izmantošana dažās dalībvalstīs, kurās nav noticis LEADER/SVVA dalībnieku dialogs un vietējām rīcības grupām nebija iespējas piedalīties diskusijās kā līdzvērtīgiem partneriem. EESK arī brīdina par vietējo pašvaldību dominēšanu un to politiskās darba kārtības īstenošanu ar SVVA resursiem. Jānodrošina, lai vietējās rīcības grupas var strādāt un pieņemt lēmumus neatkarīgi, bez oficiāla vai neoficiāla spiediena no pašvaldību puses.

5. EESK priekšlikumi 2021.–2027. gada plānošanas periodam ES, valstu, reģionālajā un vietējā līmenī

Eiropas līmenī:

5.1. ES līmenī izstrādāt skaidru redzējumu par vairāku fondu finansētas SVVA obligātu īstenošanu, lai, cik drīz vien iespējams, piedāvātu vienkāršus modeļus un pamatnostādnes un ieviestu paraugpraksi, kā dalībvalstīs iespējami drīz (2018) īstenot vairāku fondu finansētu SVVA.

5.2. Meklēt netradicionālus risinājumus, padziļināti pētīt un analizējot iespējas ES līmenī izveidot SVVA rezerves fondu. Neatkarīgi no tā Eiropas Komisijai būs jānodrošina, lai visām dalībvalstīm būtu nacionāls SVVA fonds.

5.3. Definēt visu ESI fondu vienotu satvaru un ES līmenī noteikt vienkāršus SVVA fonda īstenošanas noteikumus.

5.4. Pieprasīt izveidot īpašu SVVA finansējuma avotu (SVVA fondu) ar visu četru ESI fondu ieguldījumiem, kas orientēti uz visām laukiem, pilsētām un piekrastes teritorijām paredzēto dažādo valsts līmeņa fondu prioritārajām jomām (sk. turpmāk ierosināto modeli).

5.5. Izvirzīt dalībvalstīm prasību piešķirt SVVA fondam vismaz 15 % no katra ESI fonda budžeta un pietiekamus valsts resursus.

5.6. Stiprināt SVVA dalībnieku dialogu visos līmeņos (Eiropas, valsts, reģionālajā un vietējā līmenī).

5.7. Atrast vieglāk iegaumējamu un pieņemamu nosaukumu – labs nosaukums šim instrumentam būtu, piemēram, LEADER tā sekmīgās vēstures dēļ.

5.8. Dalīties ar paraugpraksi saistībā ar jaunās SVVA izmantošanu pilsētu teritorijās un paredzēt šim nolūkam vienu konkrētu vietu, lai informācija nav jāmeklē visos ģenerāldirektorātos (piemērs: www.clld-u.eu).

Valsts vai (*decentralizētās administrācijās*) reģionālā līmenī:

5.9. Garantēt vairāku fondu finansētas SVVA koncepcijas piemērošanu visiem teritoriju veidiem (lauku, pilsētu un piekrastes) un izmantot integrētas vietējās attīstības priekšrocības.

5.10. Piešķirt nacionālajam SVVA fondam vismaz 15 % no katra ESI fonda finansējuma un pievienot pietiekamus valsts resursus, lai nodrošinātu šīs metodes reālā potenciāla īstenošanu.

5.11. Izstrādāt SVVA darbības programmu, saskaņā ar kuru fonds tiks izmantots, lai atbalstītu integrētu vietējo attīstību lauku, pilsētu un piekrastes teritorijās. SVVA fondu katrā dalībvalstī vajadzētu iezīmēt mērķiem, kas izvirzīti vietējās attīstības stratēģijas, nenošķirot vai nenodalot starp dažādiem ESI fondiem. SVVA fonds būtu jāizmanto decentralizēti ar vietējo rīcības grupu palīdzību, lai stratēģijas varētu reaģēt uz vietējām vajadzībām un problēmām.

5.12. Izveidot vienu pārvaldības iestādi SVVA īstenošanai valsts līmenī.

5.13. Novērst pārrāvumus starp plānošanas periodiem un nodrošināt 2021.–2027. gada plānošanas perioda netraucētu uzsākšanu.

5.14. Padarīt iespējamu intensīvu dialogu starp visiem SVVA dalībniekiem valsts līmenī un ar vietējām rīcības grupām, lai valsts līmenī izstrādātu SVVA darbības programmu.

5.15. Nodrošināt iestāžu un vietējo rīcības grupu nemitīgu spēju veidošanu.

5.16. Izmantot holistisku IT risinājumu izstrādes potenciālu, lai atvieglotu SVVA procesa īstenošanu. IT rīku izstrādē jāiesaista visi SVVA dalībnieki, un visiem dalībniekiem jāgūst labums no izstrādātajiem IT risinājumiem.

5.17. Turpināt sadarbību, izmantojot integrētu teritoriālo ieguldījumu (*ITI*) instrumentu, ko pielieto lielākām teritorijām un makroprojektiem.

5.18. Sagatavot SVVA kā sinerģijas instrumenta ieviešanas kampaņu, lai panāktu efektivitāti, partnerību, subsidiaritāti un finansiālu atbalstu.

Reģionālajā un vietējā līmenī:

5.19. Nodrošināt, lai integrētai vietējai attīstībai būtu faktiskā pievienotā vērtība un lai izmaksas būtu pamatotas. Gūt labumu no teritoriālās kohēzijas, kas rada sinerģiju un palīdz izmantot jaunus resursus un iespējas.

5.20. Attiecīgā gadījumā un lai uzlabotu teritoriālo kohēziju un palielinātu vietējo rīcības grupu administratīvās spējas, nopietni apsvērt visu dažādo veidu teritoriju (lauku, pilsētu un piekrastes) iekļaušanu vienā vietējās rīcības grupā vai izveidot spēcīgas saiknes starp vietējās attīstības stratēģijām dažādu veidu teritorijās. Vienlaikus jāpievērš uzmanība tam, lai vietējās rīcības grupas nekļūtu pārāk lielas un nezaudētu saikni ar iedzīvotājiem.

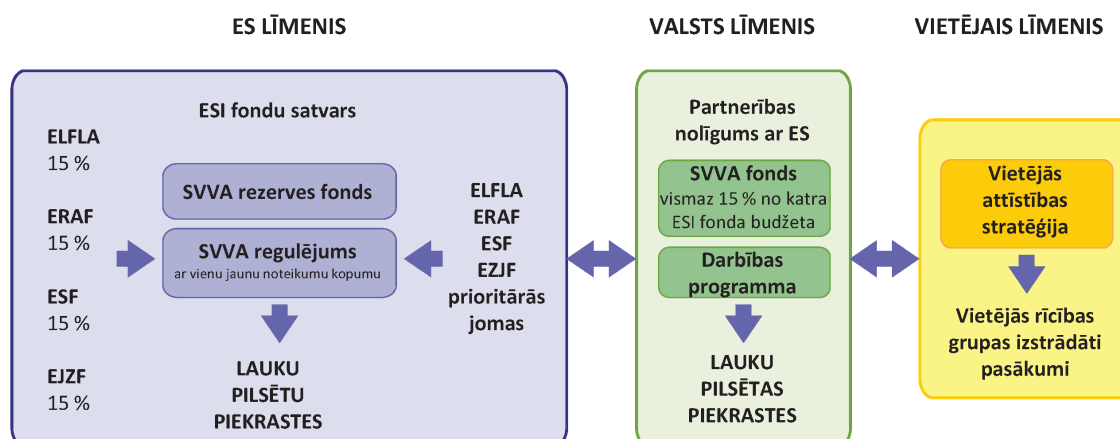
5.21. Nodrošināt vietējās attīstības līdzdalības stratēģiju atbilstību – un tās pielāgot – mainīgajam dzīves un darba apstākļiem un iekļaut tajās visus attiecīgos jautājumus (sociālo kohēziju, nabadzības mazināšanu, migrāciju, reģionālos klasterus, zaļo ekonomiku, klimata pārmaiņas, viedos risinājumus, tehnoloģijas u. c.), un izmantot jauno tehnoloģiju un IT revolūciju.

5.22. Aktīvi pildīt veicināšanas funkciju un darboties visās nozarēs, iesaistot visus vietējās rīcības grupas teritorijā esošos attiecīgos ieinteresētos dalībniekus. Īpašu uzmanību pievērst līdzdalības procesu izstrādei un īstenošanai.

5.23. Aktīvi darboties starpteritoriju un transnacionālas sadarbības jomā.

5.24. Nodrošināt vietējo dalībnieku un vietējo rīcības grupu personāla pastāvīgu apmācību, tīklu veidošanu un sadarbību.

5.25. Organizēt vietējās attīstības stratēģiju īstenošanas pastāvīgu novērtēšanu un rast veidus, kā šajā vērtēšanas procesā iesaistīt vietējos iedzīvotājus.

Briselē, 2017. gada 7. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 530. PLENĀRSESĪJA 2017. GADA 6. UN 7. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematiem “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Iniciatīva strādājošo vecāku un aprūpētāju darba un privātās dzīves līdzsvara atbalstam””

(COM(2017) 252 final),

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem, un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES”

(COM(2017) 253 final – 2017/0085 (COD))

(2018/C 129/07)

Ziņotāja: **Erika KOLLER**Līdzziņotāja: **Vladimíra DRBALOVÁ**

Apspriešanās	Komisija pieprasa atzinumu: 17.11.2017. Eiropas Savienības Padome pieprasa atzinumu: 10.5.2017. Eiropas Parlaments pieprasa atzinumu: 15.5.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 153. panta 1. punkta i) apakšpunkts un 153. panta 2. punkta b) apakšpunkts.
Pilnsapulces lēmums	8.12.2015.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	8.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	182/11/4
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas iniciatīvu palielināt vecāku, kuriem ir bērni, jo īpaši sieviešu, līdzdalību darba tirgū, viņiem palīdzot labāk līdzsvarot darba un privāto dzīvi un tādējādi atraisot visu viņu prasmju potenciālu.

1.2. Papildus tam, EESK uzskata, ka tiesību aktu kopuma priekšlikumi būtu sīkāk jāanalizē, ņemot vērā faktisko situāciju katrā dalībvalstī, kā arī izmaksas un organizatorisko slogu uzņēmumiem un it īpaši MVU. Turklāt būtu jāīsteno arī šādi pasākumi: jānovērš stereotipi, jāizpilda laba prakse un katrā valstī jāizstrādā rīcības plāns, kura mērķis ir nodrošināt līdzsvaru starp darba un privāto dzīvi.

1.3. Mūsdienu darba un privātās dzīves saskaņošanas politikā būtu jānodrošina ģimenēm atbilstīgas izvēles, vienlaikus ņemot vērā uzņēmumu vajadzības. EESK mudina sociālos partnerus visā Eiropā izpētīt papildu praktiskus risinājumus, lai veicinātu tādu darba un privātās dzīves saskaņošanu, kas atbilst to konkrētās darbvietai specifiskajām īpatnībām ⁽¹⁾.

1.4. Kaut arī EESK atzīst, ka priekšlikumu īstenošana radīs izmaksas dalībvalstīm un uzņēmumiem, tā ir pārliecināta, ka ilgtermiņa ieguvumi pārsniegs īstermiņā radušās palielinātās izmaksas. EESK uzskata, ka būtu rūpīgāk jāizpēta pasākumi mazo un vidējo uzņēmumu atbalstam.

1.5. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai gan sievietēm, gan vīriešiem būtu atsevišķas tiesības uz atvaļinājumu. Taču tā atzīst, ka uzņēmumi, sevišķi MVU, var saskarties ar organizatoriskām grūtībām, ko rada šo tiesību jomas palielināšanās. Visi jautājumi, kas rodas, piemērojot šo noteikumu, jārisina saskaņā ar valsts tiesību aktiem, koplīgumiem un/vai praksi.

1.6. EESK uzskata, ka tiesību aktu kopums par darba un privātās dzīves līdzsvaru ir solis pareizajā virzienā, taču nākotnē tas būtu jāuzlabo, pamatojoties uz attiecīgiem ietekmes novērtējumiem.

1.7. EESK uzsver, ka nepieciešami lielāki ieguldījumi kvalitatīvos, cenu un vietas ziņā pieejamos aprūpes pakalpojumos un centros katrai ģimenei, un aicina Komisiju izmantot konkrētām valstīm adresētos ieteikumus (CSR) Eiropas pusgada kontekstā, kā arī reģionālās attīstības fondus, lai mudinātu dalībvalstis palielināt to centienus.

1.8. Lai arī direktīvas priekšlikumā zināmā mērā ir aplūkotas nodokļu sistēmas, EESK pauž nožēlu, ka šī joma nav pietiekami aptverta. Veids, kādā izstrādātas nodokļu sistēmas, var ietekmēt cilvēku lēmumu – stāties darba tirgū vai ne. Būtu jāapsver nodokļu atvieglojumi, kas palīdz strādājošajiem vecākiem turpināt darbu.

2. Ievads

2.1. Sieviešu un vīriešu līdztiesība ir viena no Eiropas Savienības pamatvērtībām un pamatprincipiem ⁽²⁾. Pēdējo sešdesmit gadu laikā ES ir guvusi lielus panākumus, pieņemot virkni direktīvu par līdztiesību un diskriminācijas novēršanu, politikas programmas un finansēšanas instrumentus, lai veicinātu dzimumu līdztiesību Eiropas Savienībā ⁽³⁾. ES tiesiskais regulējums ar ģimeni saistītiem atvaļinājuma veidiem un elastīgu darba režīmu tika izveidots 1990. gados, un tas tiek pastāvīgi atjaunināts, jaunāko direktīvu par vecāku atvaļinājumu pieņemot 2010. gadā ⁽⁴⁾. Ārpus tiesiskā regulējuma sava nozīme ir arī ieteikumiem, kas sniegti Eiropas pusgada ⁽⁵⁾, ES finansējuma un politikas pamatnostādņu ⁽⁶⁾ kontekstā.

2.2. Taču pēdējās desmitgadēs panāktais progress ir gandrīz apstājies ⁽⁷⁾, ko apliecina pastāvošā atšķirība vīriešu un sieviešu darba samaksā (16,3 %) un sieviešu nevienlīdzīgā loma un līdzdalība darba tirgū, kur daļēju darba laiku strādā 31 % sieviešu salīdzinājumā ar 8,2 % vīriešu, savukārt sieviešu vispārējā līdzdalība darba tirgū turpina par vairāk nekā 12

⁽¹⁾ Skatīt Eurofound, *Work-life balance and flexible working arrangements in the EU* (Darba un ģimenes dzīves saskaņošana un elastīgs darba režīms ES), EPSCO sanāksme Tallinā 2017. gada 19.–20. jūlijā.

⁽²⁾ LESD 19. un 153. pants; Pamattiesību harta (23. un 33. pants).

⁽³⁾ Direktīvas 2006/54/EK, 2014/124/ES, 79/7/EEK, 2004/113/EK, 92/85/EEK, 2010/18/ES.

⁽⁴⁾ Skatīt Direktīvu 2010/18/ES (OV L 68, 18.3.2010.); Direktīvu 2006/54/EK (OV L 204, 26.7.2006.), Direktīvu 92/85/EEK (OV L 348, 28.11.1992.), Direktīvu 97/81/EK (OV L 14, 20.1.1998.). Maternitātes atvaļinājuma direktīva (Direktīva 92/85/EEK) tika pieņemta 1992. gadā un kopš tā laika nav grozīta. Vecāku atvaļinājuma direktīva, ko pirmoreiz pieņēma 1996. gadā, tika pārskatīta un uzlabota 2010. gadā.

⁽⁵⁾ Plašāku informāciju skatīt šeit: https://ec.europa.eu/info/strategy/european-semester_lv

⁽⁶⁾ Padome izdeva Ieteikumu par bērna aprūpi (92/241/EEK, OV L 123, 8.5.1992.) jau 1992. gadā.

⁽⁷⁾ Eurostat, Atšķirības sieviešu un vīriešu darba samaksā (*Gender pay gap*):

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc340&plugin=1>

procentpunktiem atpalcēt no vīriešu līdzdalības darba tirgū⁽⁸⁾. Vienlaikus pētījumi liecina, ka sieviešu un vīriešu pensijas atšķiras pat par 40 %. Tas viss norāda, ka vēl aktīvāk jārikojas, lai nodrošinātu sieviešu un vīriešu līdztiesību visās dzīves jomās, tostarp pievēršoties nabadzības feminizācijas jautājumam.

2.3. Sieviešu nevienlīdzīgā līdzdalība darba tirgū ir cieši saistīta ar nevienlīdzīgu aprūpes pienākumu sadalījumu. Nevienlīdzīgo aprūpes pienākumu sadalījumu ietekmē arī tas, ka trūkst atbilstīgu, cenas un vietas ziņā pieejamu un kvalitatīvu aprūpes pakalpojumu, sākot no bērnu aprūpes pakalpojumiem un beidzot ar kopienā sniegtiem pakalpojumiem vecākiem ģimenes locekļiem un personām ar invaliditāti⁽⁹⁾.

2.4. Ir secināts, ka šķēršļi un barjeras darba un privātās dzīves saskaņošanai ne tikai kavē sieviešu pilnīgu līdzdalību darba tirgū, bet arī ietekmē demogrāfiskās tendences, ekonomiku un vīriešu kā līdztiesīgu aprūpētāju lomu. Attiecībā uz ekonomisko ietekmi nesēnā *Eurofound* pētījumā⁽¹⁰⁾ tiek lēsts, ka ekonomiskie zaudējumi dzimumu nodarbinātības atšķirību dēļ ir 370 miljardi EUR gadā. Dažās dalībvalstīs vairāk nekā 25 % sieviešu ir ekonomiski neaktīvas tieši aprūpes pienākumu dēļ. Kaut arī palikšana mājās mūsdienās ir reta izvēle, ko nosaka ekonomiski iemesli, joprojām pastāv sabiedrības priekšstats, kura pamatā ir stereotipisks priekšstats par sievietēm kā galvenajām aprūpētājām un vīriešiem kā ģimenes apgādniekiem. Pierādījumi liecina, ka mātes, kas paliek mājās visu vai daļu no viņu aktīvās dzīves, būs ekonomiski atkarīgākas, viņām būs mazāk iespēju veidot karjeru un viņas, visticamāk, piedzīvos nabadzību vecumā. Darba un privātās dzīves saskaņošanas politika ir instruments, kas ļaus sievietēm un vīriešiem izdarīt izvēles, sākot no vienlīdzīgiem konkurences nosacījumiem. EESK uzsver, ka noteikumos par darba ņēmēju atpūtas laiku un darba un privātās dzīves līdzsvaru attiecīgos gadījumos būtu jāņem vērā kopīga iknedēļas atpūtas diena, kas ir tradicionāli atzīta un ir ierasta attiecīgajā valstī vai reģionā, ievērojot arī attiecīgos (nozaru) koplīgumus un praksi vietējā un uzņēmumu līmenī.

2.5. Eiropas Komisija 2015. gada augustā publicēja ceļvedi, kurā paziņoja par savu iniciatīvu "Jauns mēģinājums pārvarēt darba un privātās dzīves līdzsvara uzdevumus strādājošām ģimenēm"⁽¹¹⁾. Saskaņā ar LESD 154. panta 2. punktu Komisija 2015. gada novembrī uzsāka divu posmu apspriešanos⁽¹²⁾ ar Eiropas sociālajiem partneriem, lai uzzinātu viņu viedokli par šo iniciatīvu. Sociālie partneri neuzsāka sarunas. Lai gan Eiropas darba devēji uzskatīja, ka pašreizējais ES tiesiskais regulējums ir pietiekams, Eiropas arodbiedrības uzstāja uz stingrāku tiesisko regulējumu. Komisija uzsāka arī publisku apspriešanu, kas atklāja, ka 60 % respondentu vēlas ES tiesisko regulējumu par darba un privātās dzīves saskaņošanu. 2017. gada 26. aprīlī Komisija pieņēma priekšlikumu par Eiropas sociālo tiesību pilāru, kas ietver priekšlikumu direktīvai, lai atbalstītu darba un privātās dzīves saskaņošanu strādājošajiem vecākiem un aprūpētājiem, un nelegislatīvu priekšlikumu kopumu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK piekrīt, ka ir nepieciešama proaktīva politika, kuras mērķis ir veicināt dalītu atbildību par bērnu aprūpi, ko veic vīrieši un sievietes. Pētījumi arī liecina, ka vīriešu iesaistīšana aprūpes pienākumos dod labumu ģimenēm, kā arī Eiropas ekonomikai un konkurētspējai. Sieviešu līdzdalības darba tirgū palielināšana uzlabotu arī uzņēmumu piekļuvi prasmīgam darbaspēkam un talantiem, palīdzot atrast sievietēm pilnu potenciālu laikā, kad ES darbaspēks samazinās, iedzīvotāji noveco un demogrāfiskā līkne joprojām rada būtisku problēmu valsts finansēm. Šai politikai vajadzētu būt vērīgai arī uz to, lai radītu stimulus darba devējiem palielināt darba piedāvājumu, nodrošinātu atbalstu bērnu aprūpei un izmantotu dažādus atvaļinājumu veidus un elastīgu darba režīmu.

3.2. EESK vēlas norādīt uz būtisku uzdevumu, kas jāveic Komisijai un dalībvalstīm (apspriežoties ar sociālajiem partneriem un plašāku pilsonisko sabiedrību), lai – līdzās citiem pasākumiem organizējot izglītošanas un sabiedrības izpratnes veicināšanas kampaņas – novērstu stereotipus, mazinātu darba tirgus segregāciju un nodrošinātu personām atjaunotas un uzlabotas prasmes, kas atbilst nākotnes darba tirgus vajadzībām.

⁽⁸⁾ Eurostat, Darbaspēka apsekojums, 2016.

⁽⁹⁾ Skatīt šādus EESK atzinumus: OV C 21, 21.1.2011., 39. lpp., OV C 218, 23.7.2011., OV C 12, 15.1.2015., 16. lpp., OV C 332, 8.10.2015., 1. lpp., OV C 487, 28.12.2016., 7. lpp.

⁽¹⁰⁾ Eurofound (2016), *The gender employment gap: Challenges and solutions* (Dzimumu nodarbinātības atšķirības: uzdevumi un risinājumi), Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga.

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2015_just_012_new_initiative_replacing_maternity_leave_directive_lv.pdf.

⁽¹²⁾ Michel Servoz vēstule Ares(2015)5003207 – 11.11.2015., kas adresēta Eiropas sociālajiem partneriem.

3.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu kopumu par darba un privātās dzīves līdzsvaru, jo tajā ir ierosināts vienlīdzīgāk sadalīt uzdevumus, tādējādi novēršot dažus nozīmīgākos strukturālos šķēršļus, kas kavē sievietes iekļauties darba tirgū.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Paternitātes atvaļinājums

4.1.1. EESK uzskata, ka Komisijas lēmums risināt situāciju, kad netiek izmantots paternitātes atvaļinājums, un ieviest individuālas tiesības uz nenododamu, vismaz desmit darba dienu ilgu paternitātes atvaļinājumu, kuru apmaksā vismaz tagadējā slimības pabalsta līmenī, un attiecībā uz ko tiek veikta izmaksu un ieguvumu analīze valsts līmenī, ir solis pareizajā virzienā. Tomēr komiteja norāda, ka "tiesības uz slimības pabalstu" Eiropā ievērojami atšķiras un sniedzas no vienreizējas summas, kas ir daudz mazāka nekā nopelnītā alga, līdz pat 100 % no attiecīgās algas aizvietošanas rādītāja. Tā uzsver, ka kompensācijai jābūt atbilstīgai, tai jānodrošina tēvi uzņemties savu atbildības daļu, kā arī jādod vecākiem vairāk izvēles iespēju gan pirms, gan pēc bērna piedzimšanas, ņemot vērā valsts praksi attiecībā uz grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma pabalstu.

4.1.2. Norādot, ka nosacījumi par paternitātes atvaļinājumu jau pastāv 21 dalībvalstī un ka vidējais šāda atvaļinājuma ilgums ir divarpus dienas⁽¹³⁾, EESK tomēr uzskata, ka šis ilgums ir ļoti mazs, un pauž nožēlu, ka lielā mērā šie atvaļinājumi netiek izmantoti, un šāda situācija būtu sīkāk jāanalizē. Tādēļ EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikums atbilst vajadzībai nodrošināt stimulus tēviem izmantot paternitātes atvaļinājumu, ņemot vērā pastāvošo sekmīgo praksi dažās dalībvalstīs⁽¹⁴⁾ un tēvu līdzvērtīgo lomu ģimenes pienākumu veikšanā.

4.1.3. Tomēr EESK uzsver, ka tās skatījumā tiesības uz 10 dienu atvaļinājumu šim nolūkam, kā noteikts direktīvas priekšlikumā, ir pirmais solis pareizajā virzienā, lai sasniegtu priekšlikuma mērķi, proti, tēvu līdzdalības būtisku pieaugumu. Komiteja tomēr uzskata, ka ierosinātā mērķa sasniegšanai būtu vajadzīgs piemērots garāks laikposms, piemēram, līdz vienam mēnesim, par ko jāvienojas darba devējam un darba ņēmējam.

4.2. Vecāku atvaļinājums

4.2.1. To vīriešu īpatsvars, kuri izmanto vecāku atvaļinājumu, svārstās robežās no 40 % līdz tikai 2 % dažās dalībvalstīs⁽¹⁵⁾. Pastāvošā bērnu kopšanas atvaļinājuma sistēma un pastāvošās pieejas nav pietiekami novēršamas iemeslus, kuru dēļ vīrieši tik maz izmanto šo atvaļinājumu.

4.2.2. EESK atzīst, ka uzņēmumi, sevišķi MVU un mikrouzņēmumi, var saskarties ar organizatoriskām grūtībām, ko rada bērnu vecuma palielināšana no astoņiem uz divpadsmit gadiem vecāku atvaļinājuma vajadzībām.

4.2.3. EESK jo īpaši atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu individuāli noteikt tiesības uz vecāku atvaļinājumu un šo tiesību nenododamību. Tā atzīmē, ka ir nepieciešama pienācīga atalgojuma kompensācija, kas ir vismaz slimības pabalsta apmērā un uz ko varētu attiekties valsts tiesību aktos noteikti griesti⁽¹⁶⁾, un ir jāveic izmaksu un ieguvumu analīze valsts līmenī, kā arī ir nepieciešami nediskriminācijas nosacījumi, jo minētais var pozitīvi ietekmēt to, ka tēvi izmanto vecāku atvaļinājumu.

4.2.4. Turklāt EESK arī uzskata, ka sarunās par priekšlikumu būtu jāsauglabā līdzsvars starp darba ņēmēju un darba devēju vajadzībām. Komisijas ietekmes novērtējums (IA) parādīja, ka priekšlikuma ietekme ir jaukta atkarībā no laikposma. Ierosināto pasākumu izmaksas īsā līdz vidējā termiņā palielināsies (to izraisīs galvenokārt ražošanas zudums pieteikumu apstrādes administratīvā sloga dēļ un nepieciešamība uz laiku aizstāt darbiniekus), savukārt ilgākā laikposmā paketei būtu jārada tikai ierobežotas izmaksas uzņēmumiem⁽¹⁷⁾.

⁽¹³⁾ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/593543/EPRS_ATA\(2016\)593543_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/593543/EPRS_ATA(2016)593543_EN.pdf)

⁽¹⁴⁾ RAND Europe, Policy brief by Janna van Belle, Paternity and parental leave policies across the European Union (Paternitātes un vecāku atvaļinājuma politika Eiropas Savienībā).

⁽¹⁵⁾ <http://www.oecd.org/social/parental-leave-where-are-the-fathers.pdf>

⁽¹⁶⁾ Direktīvas 92/85/EEK 11. panta 3. punkts.

⁽¹⁷⁾ Komisijas dienestu darba dokuments, ietekmes novērtējums, kas pievienots paziņojumam "Jauns sākums vecāku un aprūpētāju darba un privātās dzīves līdzsvara sekmēšanā".

4.3. Aprūpētāja atvaļinājums

4.3.1. EESK norāda, ka arī tas, ka nav atbilstīga nodrošinājuma atvaļinājumam, lai rūpētos par radniekiem ar atbalsta vajadzībām, veicina aprūpes pienākumu nevienlīdzīgu sadalījumu, aprūpes slogam bieži gulstoties tikai uz sieviešu pleciem. Tas apdraud viņu fizisko un garīgo veselību, sociālo iekļautību un līdzdalību darba tirgū un galu galā veicina to, ka viņām ir neatbilstīgas tiesības uz pensiju.

4.3.2. Tiesību akti par aprūpētāju piekļuvi atvaļinājumiem ir pieņemti gandrīz visās ES dalībvalstīs, taču atvaļinājuma ilgums, tiesības uz to, pabalstu līmenis un tiesības uz sociālo nodrošinājumu dažādās valstīs ļoti atšķiras⁽¹⁸⁾. Tādēļ EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu noteikt minimālos standartus attiecībā uz vienlīdzīgiem nosacījumiem Eiropā, ieviešot individuālas tiesības uz aprūpētāju atvaļinājumu vismaz piecas dienas gadā, kuras apmaksā slimības pabalsta līmenī. Taču šis ir tikai pirmais solis, un Komisijai būs jādarā vairāk, lai atbalstītu un papildinātu dalībvalstu centienus palīdzēt ģimenēm labāk tikt galā ar pieaugošajiem aprūpes pienākumiem. Šo individuālo tiesību ieviešanai vajadzētu būt saistītai ar aprūpētājiem paredzētu atbalsta mehānismu attīstīšanu.

4.3.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas pieeju, proti, ierosināt darba un privātās dzīves saskaņošanas pasākumus, kas aptver darba ņēmējus visā viņu dzīves laikā, tostarp sievietes, kuras pieder "viduspaudzei", t. i., tās, kurām jāaprūpē vairāk nekā vienas paaudzes radnieki. Aprūpes nodrošinājuma trūkums bieži piespiež šos darba ņēmējus, sevišķi sievietes, atstāt algotu nodarbinātību tikai dažus gadus pirms aiziešanas pensijā, un tas rada papildu šķēršļus no jauna piedalīties darba tirgū pēc 50 gadu vecuma.

4.3.4. EESK arī uzsver, ka individuāliem aprūpētājiem paredzētajam atvaļinājumam nebūtu jāaizstāj profesionāli, cenas un vietas ziņā pieejami un kvalitatīvi kopienā sniegti aprūpes pakalpojumi, kas lielā mērā veicinās arī turpmāko ekonomikas attīstību.

4.3.5. Turklāt EESK norāda, ka dažādus aprūpes atvaļinājuma veidus nevar pilnībā un precīzi salīdzināt, jo gados vecākas personas aprūpe ne tikai pēc būtības atšķiras no bērna aprūpes, bet tā var ietvert arī paplašināto ģimeni, tostarp lēmumu pieņemšanu.

4.3.6. Svarīgs aspekts personu ar invaliditāti aprūpē ir profesionālās aprūpes nošķiršana no ģimenes aprūpes, tiecoties radīt situāciju, kurā iespējami vairāk var atvieglot slogu ģimenēm. Tomēr neatkarīgi no attiecīgās aprūpes veida aprūpētājiem jābūt pieejai sociālā nodrošinājuma sistēmai.

4.4. Elastīgs darba režīms

4.4.1. Elastīgums darba režīmā ir būtisks, lai ļautu uzņēmumiem pielāgot savu darbaspēku mainīgajam ekonomiskajam kontekstam. Tas ir arī lietderīgs instruments veikspējas un produktivitātes palielināšanai⁽¹⁹⁾, kā arī instruments, kas darba ņēmējiem ļauj pārvaldīt savu darba un privātās dzīves līdzsvaru. Tādēļ ir svarīgi, ka sociālajā dialogā vietējā un nozaru līmenī tiek risināti šie aspekti, lai ieviestu darba veidus, kas ļauj saskaņot privāto un darba dzīvi.

4.4.2. Elastīgs darba režīms var palīdzēt veikt daudzus aprūpes pienākumus, taču tam nevajadzētu negatīvi ietekmēt strādājošo aprūpētāju nodarbinātības situāciju. Direktīvas priekšlikumā ir noteikts, ka strādājošam vecākam vai to radnieku, kam nepieciešama aprūpe vai atbalsts, aprūpētājam ir tiesības prasīt elastīgu darba režīmu.

4.4.3. Priekšlikums ievieš iespēju darba ņēmējiem izmantot i) saīsinātu darbadienu, ii) elastīgu darba grafiku un iii) tāl darba iespējas. EESK norāda, ka šādam elastīgam darba režīmam ir jāatbilst lielākās daļas darba ņēmēju vajadzībām un jāiekļauj dzīves cikla pieeja. Minētie jautājumi būtu jārisina, izmantojot sociālo dialogu un kopīgumus tādā līmenī, kas visvairāk atbilst attiecīgajai situācijai. Turklāt ir jāgarantē tiesības atgriezties pie sākotnējā darba modeļa. Vienlaikus būtu jārespektē darba devēju tiesības izskatīt elastīga darba režīma pieprasījumus, ņemot vērā gan darba devēju, gan darba

⁽¹⁸⁾ Skatīt: Bouget, D., Spasova, S. and Vanhercke, B. (2016), *Work-life balance measures for persons of working age with dependent relatives in Europe* (Darba un privātās dzīves saskaņošanas pasākumi Eiropā darbspējīga vecuma personām, kurām ir atkarīgi radnieki). *A study of national policies* (Valstu politikas pētījums), Eiropas Sociālās politikas tīkls (ESPN), Brisele: Eiropas Komisija <https://webgate.ec.europa.eu/emplcms/social/BlobServlet?docId=16325&langId=en>

⁽¹⁹⁾ Chung, H., (2017) *Work Autonomy, Flexibility and Work Life Balance* (Darba autonomija, elastīgums un darba un privātās dzīves saskaņošana), galīgais ziņojums, pieejams šeit: <http://wafproject.org/research-outputs/final-report/>

ņēmēju vajadzības. Visi jautājumi, kas rodas, piemērojot šo noteikumu, jārisina saskaņā ar valsts tiesību aktiem, koplīgumiem un/vai praksi.

4.4.4. Darbvietas un nodarbinātības attiecību digitalizācijas ietekme var būt tik liela, ka tā maina tradicionālos darba modeļus. Šajā saistībā ir rūpīgāk jāapsver, kādā veidā atvaļinājums aprūpes mērķiem tradicionāli tiek uzskatīts par galveno izvēli ģimenēm, lai saskaņotu darba un privāto dzīvi. Pārāk bieži tās ir sievietes, kas izmanto elastīgu darba režīmu, lai tiktu galā ar aprūpes pienākumiem, vienlaikus turpinot strādāt. Tas kavē viņu progresu darba vietā gan atalgojuma, gan profesionālās attīstības ziņā. Turklāt EESK vēlas uzsvērt, ka elastīgs darba režīms nebūtu jāuzskata par "sieviešu problēmu", koncentrējoties uz mātēm vai sievietēm, kurām jā rūpējas par viņu atkarīgajiem radniekiem. Uzņēmumiem ir jāveicina elastīgi darba veidi gan vīriešiem, gan sievietēm, un jādod ieguldījums kultūras evolūcijā, kas atbilst vīriešu un sieviešu cerībām un kas veicina arī lielāku profesionālo līdztiesību. Elastīgam darba režīmam jābūt arī pilnībā atceļamam, labvēlīgam darba ņēmējam un pieejamam visu veidu līgumos. Šajā kontekstā īpaši svarīgi ir efektīvi īstenot tiesības atgriezties pie sākotnējā darba modeļa.

4.4.5. Turklāt, kaut arī digitalizācija var atbalstīt elastīgu darba režīmu, ļaujot darba ņēmējiem strādāt attālināti, tā var radīt arī dažas problēmas un riskus.

4.5. Neleģislatīvas iniciatīvas

Eiropas Parlamenta un Padomes priekšlikumam direktīvai par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem, un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES, līdztekus nāk virkne neleģislatīvu iniciatīvu, kuras papildina visu darba un privātās dzīves saskaņošanas paketi. EESK atzinīgi vērtē papildu neleģislatīvos priekšlikumus, kas papildina paketi par darba un privātās dzīves saskaņošanu, piemēram, turpmāk minētos.

4.5.1. Bērnu aprūpe un ilgtermiņa aprūpe

4.5.1.1. Pieejamas bērnu aprūpes trūkums un bērnu aprūpes augstās izmaksas ir vieni no lielākajiem faktoriem, kas attur divu ienākumu pāra otrā peļņitāja atgriešanos darbā. ES 2014. gadā tikai 28 % bērnu vecumā no 0 līdz 3 gadiem tika aprūpēti, izmantojot oficiālus aprūpes pakalpojumus, salīdzinājumā ar 83 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam. Šie rādītāji ir mazāki par Barselonas mērķiem, kas tika izvirzīti 2001. gadā un kas bija jāsasniedz līdz 2010. gadam. Minēto iemeslu dēļ EESK pauž nožēlu, ka Barselonā noteiktie bērnu aprūpes mērķi, kas bija vērsti uz to, lai pietiekamā mērā nodrošinātu cenu un vietas ziņā pieejamu un kvalitatīvu bērnu aprūpi dalībvalstu līmenī, nav sasniegti.

4.5.1.2. Joprojām problemātiskas ir augstās izmaksas vecākiem un aprūpes centru darba laika stundas, kas nav savienojamas ar pilna laika darbu. Komisijas ziņojums liecina, ka ieguldījumi augstas kvalitātes pakalpojumos ir jāturpina. Eiropas Parlaments arī norāda, ka 27 procentiem Eiropas iedzīvotāju infrastruktūras trūkuma un pieejamo pakalpojumu kvalitātes dēļ ir apgrūtināta piekļuve⁽²⁰⁾.

4.5.1.3. EESK norāda, ka Komisija ierosina pārskatīt izglītības un apmācības mērķus, taču nepiemin Barselonas mērķu sasniegšanu. Tomēr izglītības un apmācības mērķim, kas attiecas uz agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi (ECEC), ir šaurāka joma, jo tas koncentrējas tikai uz bērniem no 4 gadiem līdz skolas vecumam. Tādēļ EESK aicina steidzami rīkoties, lai pārskatītu minēto ECEC izglītības un apmācības mērķi un saskaņotu to ar Barselonas mērķiem, paplašinot tā jomu (t.i., iekļaujot mērķus bērniem līdz 4 gadu vecumam). Jaunajiem mērķiem, kas tiktu izvirzīti šīs pārskatīšanas rezultātā, vajadzētu būt vērienīgākiem par pašreizējiem Barselonas mērķiem. Turklāt EESK aicina izstrādāt ES līmeņa salīdzināšanas kritērijus ārpussskolas aprūpei un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumiem.

4.5.1.4. EESK atzinīgi vērtē Komisijas plānus pastiprināt aprūpes pakalpojumu sniegšanas vadlīnijas un pārraudzību dalībvalstīs Eiropas pusgada kontekstā, kā arī veicināt labākās prakses apmaiņu. Tā arī mudina uzlabot datu vākšanu ES līmenī un atbalsta plānu pārskatīt 2020. gadam noteiktos izglītības un apmācības mērķus attiecībā uz agrīnas bērnības izglītību. Turklāt EESK jo īpaši vēlas redzēt, ka tiek izmantoti dažādi Eiropas finansēšanas instrumenti, kas ir pielāgoti

⁽²⁰⁾ Skatīt Eiropas Parlamenta 2016. gada 13. septembra rezolūciju par darba un privātās dzīves līdzsvaru labvēlīgu darba tirgus apstākļu izveidi (2016/2017(INI)).

dalībvalstu īpašajām vajadzībām. Šajā kontekstā EESK vairākas reizes ir aicinājusi vērienīgāk veicināt sociālos ieguldījumus, jo īpaši ņemot vērā “daudzkārtšās dividendes”, kas saistītas ar ieguldījumiem bērnu aprūpes centros⁽²¹⁾.

4.5.1.5. Komiteja uzskata, ka spēju veidošana/informācijas semināri ar visu ieinteresēto personu pilnīgu līdzdalību ir ļoti svarīgi kā papildu pasākumi, taču norāda, ka tie ir nepieciešami daudz lielākā mērogā, nekā pašlaik ir ierosināts. Īpaši ir vajadzīgi informācijas semināri par aizsardzību no atlaišanas pēc atgriešanās no maternitātes atvaļinājuma.

4.5.2. Darba un privātās dzīves saskaņošana un fiskālā politika

4.5.2.1. Kaut arī direktīvas priekšlikumā zināmā mērā ir aplūkotas nodokļu sistēmas, EESK pauž nožēlu, ka šī joma nav pietiekami aptverta. Nodokļu sistēmām var būt tieša ietekme uz līdzdalību darba tirgū, jo īpaši “otrajām pelnītājiem”, no kuriem lielākā daļa ir sievietes. Veids, kādā izstrādātas nodokļu sistēmas, var ietekmēt cilvēku lēmumu – stāties darba tirgū vai ne. Būtu jāapsver nodokļu atvieglojumi, kas palīdz strādājošajiem vecākiem turpināt darbu.

4.5.2.2. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijas priekšlikums novērst fiskālos demotivējošos faktorus papildinās un atbalstīs pārējos paketes pasākumus. Jo īpaši tā atbalsta tādu valstīm specifisku šķēršļu apzināšanu, kurus rada dzimumu ziņā diferencētu nodokļu atvieglojumu sistēmas, un ierosina tos novērst, izmantojot ieteikumus, kas sniegti Eiropas pusgada kontekstā.

4.5.3. Pilsoniskās sabiedrības dalībnieku loma

4.5.3.1. Papildus tam, ka ir vajadzīgs sniegt kvalitatīvus, vietas un cenu ziņā pieejamus sabiedriskos pakalpojumus, tostarp aprūpes pakalpojumus bērniem, gados vecākiem radniekiem un citām atkarīgām personām, sociālā ekonomika un nevalstiskais sektors var dot lietderīgu ieguldījumu, sniedzot pakalpojumus, lai atbalstītu darba un privātās dzīves saskaņošanu. Daudzos gadījumos bez to centieniem pakalpojumu sniegšana netiktu nodrošināta.

4.5.3.2. Sociālie partneri sniedz īpašu ieguldījumu, lai īstenotu darba un privātās dzīves saskaņošanas politiku darbvietā, sevišķi sarunu un koplīgumu veidā. EESK atzinīgi vērtē uzmanību, kādu Eiropas sociālie partneri savās darba programmās gadu gaitā ir pievērsuši dzimumu līdztiesībai, lai panāktu taustāmus rezultātus.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽²¹⁾ Cita starpā skatīt EESK atzinumus OV C 271, 19.9.2013., 91. lpp., OV C 226, 16.7.2014., 21. lpp., OV C 125, 21.4.2017., 10. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programma”

(COM(2017) 294 final)

(2018/C 129/08)

Ziņotājs: **Antonello PEZZINI**Līdzziņotājs: **Éric BRUNE**

Apspriešanās	7.6.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Rūpniecisko pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI sanāksmē	16.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	7.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	133/2/5
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pauž stingru atbalstu Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programmas (EARAP) uzsākšanai, kuras mērķis ir, stiprinot Eiropas aizsardzības stratēģisko autonomiju⁽¹⁾ un veidojot stabilu kopēju tehnisko un rūpniecisko pamatu, īstenojot integrētu un sadarbībspējīgu kopējās aizsardzības sistēmu, kas, ņemot vērā pašreizējo ģeopolitisko situāciju, ir steidzami nepieciešama.

1.2. EESK uzskata, ka svarīga ir jauna pieeja, ar kuru pastāvīga strukturēta sadarbība (PESCO) tiek uzskatīta par galveno Lisabonas līguma instrumentu, kas kalpo par politikas inkubatoru, kurā veidot aizsardzības ziņā spēcīgu Eiropu, lai stimulētu dalībvalstu gatavību un saistības saskaņā ar ES Līguma 42. panta 6. punktu, 46. pantu un Līguma 10. protokolu.

1.3. Komiteja uzskata, ka tikai “iekļaujoša un vērienīga”⁽²⁾ PESCO, kas spēj izstrādāt kritēriju un ciešu saistību sarakstu, var izraisīt procesu, kas ļautu pārvarēt pieprasījuma un piedāvājuma sadrumstalotību un pakāpeniski radīt pārredzamu un atvērtu Eiropas tirgu.

1.4. EESK uzskata, ka EARAP regula jāiekļauj kopējā rūpniecības stratēģiskā redzējumā, kas varētu sekmēt Eiropas ražotāju un lietotāju efektīvu integrāciju, finansētajos projektos un produktu un pakalpojumu iepirkumos iesaistot vismaz trīs dalībvalstis.

1.5. Komiteja stingri atbalsta nostāju, ka sinerģijā un koordinācijā ar NATO⁽³⁾ un Aizsardzības ministru padomi Eiropas līmenī jārisina strukturēts dialogs, kas spētu nodrošināt ilgstošu politisko vadību un forumu apspriedēm un īstu Eiropas lēmumu pieņemšanai.

1.6. EESK uzskata, ka ir būtiski nodrošināt tādu EARAP pārvaldību, kas spētu izvirzīt kopīgus un konkrētus mērķus, izmantojot:

— rūpniecības ekspertu konsultatīvo komiteju, kuras uzdevums būtu noteikt darba programmā iekļaujamās prioritātes, un vadības komiteju, kurā līdzdarbotos dalībvalstis.

⁽¹⁾ OV C 288, 31.8.2017., 62. lpp.

⁽²⁾ Sk. Eiropadome, 2017. gada 22.–23. jūnijs.

⁽³⁾ Sk. 2016. gada 8. jūlija kopīgo deklarāciju.

1.7. Ar regulu būtu jānodrošina:

- atbilstīgs ģeogrāfiskais līdzsvars starp ES valstīm,
- ievērojama mazo uzņēmumu līdzdalība,
- Eiropas aizsardzības tehniskā un rūpnieciskā pamata (*EDTIB*) jomā strādājošo nodarbinātības nestabilitātes pārvarēšana, lai apstiprinātu ES finansējuma pamatotību,
- sociālo un vides standartu ievērošana, jo īpaši ekodizaina un darbvietas drošības jomā⁽⁴⁾, lai nodrošinātu prasmes nozarē,
- pārredzamas iespējas dalībai EARAP visiem ES uzņēmumiem neatkarīgi no to atrašanās vietas un lieluma.

1.8. EESK piekrīt, ka EARAP pasākumiem vajadzētu koncentrēties uz produktu, pakalpojumu un prototipu izstrādi.

1.9. EESK uzskata, ka kopējas Eiropas aizsardzības sistēmas izveides priekšnoteikums ir attīstīt **plaši izplatītu Eiropas aizsardzības un drošības kultūru**, kuras mērķis ir uzskatāmi parādīt Eiropas pilsoniskuma jēdziena nozīmi.

2. Ievads

Mēģinājumi radīt kopēju aizsardzību pastāvīgi ir bijis aktuāls – taču ļoti delikāts – jautājums visā Eiropas veidošanas vēsturē.

2.1. Pirmais bija mēģinājums 1954. gadā izveidot Eiropas Aizsardzības kopieni (EAK), kas 1954. gada 30. augustā cieta neveiksmi. Nākamais mēģinājums bija kopējās drošības un aizsardzības politikas ieviešana 2000. gadā, kurai 2004. gadā sekoja Eiropas Aizsardzības aģentūras (EAA) izveide. Kārtējais solis bija ES globālās stratēģijas (*EUGS*)⁽⁵⁾ izstrāde un visbeidzot ES un NATO kopīgās deklarācijas⁽⁶⁾ parakstīšana 2016. gadā.

2.2. Aizsardzības rūpniecības nozares tālāka attīstība var ne tikai radīt būtiskas priekšrocības Eiropas ekonomikai, bet, tālredzīgi pārvaldīta, tā var kļūt par stūrakmeni plašākam un atbilstošākam redzējumam, kas vērsts uz īstenas Eiropas mēroga aizsardzības radīšanu.

2.3. Lai lēni, bet noteikti pārvarētu nacionālistisku aizsardzības redzējumu, kas cita starpā ir pretrunā spēcīgu politiski militāru bloku klātbūtnē pasaulē un kas ir parādījis Eiropas nestabilitāti un politisko vājumu lielākajos pasaules notikumos, varētu piemērotā veidā balstīties uz Parlamenta un Padomes iniciatīvu, kura ar Komisijas atbalstu var veicināt Eiropas aizsardzības rūpniecību un aizsardzības ražojumu tirgu.

2.3.1. Eiropas aizsardzības rūpniecības nozarei, ko saprot kā nozari kopumā, kas izstrādā, ražo un piegādā preces un pakalpojumus ES dalībvalstu bruņotajiem spēkiem, policijai un drošības struktūrām, ir raksturīgas daudzējādas īpašas iezīmes: tehnoloģisko pārmaiņu rezultātā radikāli mainās aizsardzības un drošības būtība un profils, un tas rada spēcīgu ietekmi uz Eiropas rūpniecību, sākot ar lielo datu izmantošanu, bezpilota transportlīdzekļiem un lidaparātiem un beidzot ar mākslīgo intelektu.

2.3.2. Eiropas ekonomikas perspektīvā: aizsardzības rūpniecības nozare ar 100 miljardu EUR gada apgrozījumu un 1,4 miljoniem augsti kvalificētu darbinieku⁽⁷⁾ ir viena no vadošajām ES nozarēm, kas spēcīgi ietekmē citas nozares, piemēram, elektronikas, aviācijas, kuģubūves, kosmosa un tehniskā tekstila ražošanas nozares.

2.3.3. Tehnoloģiskā perspektīvā: pastāvīgā jaunu tehnoloģiju attīstība stiprina ES konkurētspēju, jo rodas jauni, uz izcilību orientēti uzņēmumi, kuri ir jāatbalsta, lai civilās tehnoloģijas integrētu kompleksās sistēmās, kuras pielāgotas konkrētām aizsardzības ipatnībām.

⁽⁴⁾ ISO 14000 un ISO 18000, ISO 14006 un ISO 45001, ISO 14006.

⁽⁵⁾ Eiropas Savienība, "Shared Vision, Common Action", 2016. gada jūnijs, https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf.

⁽⁶⁾ Kopīgā deklarācija, Varšava, 2016. gada 8. jūlijs, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm.

⁽⁷⁾ Eiropas Aeronautikas, kosmosa un aizsardzības nozaru asociācija (*Aerospace and Defence Industries Association of Europe*), 2017. gads.

2.3.4. Iekšējā tirgus perspektīvā: aizsardzības tirgus tradicionāli ir bijis izslēgts no Eiropas vienotā tirgus izveides procesa, un 27 tirgu, kurus šķir valstu programmas, esamība nav ļāvusi ražošanā iegūt apjomradītus ietaupījumus ⁽⁸⁾.

2.3.5. Pieprasījuma perspektīvā: aizsardzības rūpniecības nozare galvenokārt ir atkarīga no atsevišķu valstu pieprasījuma un no to nacionālajiem budžetiem. Pēdējo desmit gadu laikā aizsardzības budžeti Eiropas Savienībā ir samazinājušies par aptuveni 2 miljardiem EUR gadā, savukārt 27 ES dalībvalstis aizsardzības jomā iegulda vidēji 1,32 % no IKP.

2.3.6. Stratēģiskā perspektīvā: ja Eiropa vēlas nodrošināt pietiekamu drošības līmeni saviem iedzīvotājiem un uzņēmumiem, aizsargāt savu robežu teritoriālo integritāti un uzņemties atbildību pasaulē, tai jādemonstrē uzticamas aizsardzības spējas, nodrošinot atbilstošu stratēģiskās autonomijas līmeni un tehnoloģisko un rūpniecisko attīstību ar vienotu Eiropas pamatu.

2.4. Arī pašreizējā situācija var apdraudēt Eiropas spēju risināt jaunās drošības problēmas, ņemot vērā iekārtu aizvien ātrāku novecošanos un aizvien augstākās aprīkojuma izmaksas ⁽⁹⁾.

2.4.1. Investīcijas Eiropas aizsardzībā šobrīd ir mazākas par pusi no ASV investīcijām.

2.5. Lai gan Eiropas aizsardzības rūpniecība ir spējusi iekšējo pasūtījumu samazināšanos vismaz daļēji kompensēt ar eksportu un ražošanas un pārdošanas globalizāciju, aizsardzības politikas pastāvošās sadrumstalotības dēļ arvien uzskatāmāk izpaužas neefektivitāte un vājums kā:

- negūti apjomradītie ietaupījumi,
- pastāvīgs produkta vienības izmaksu pieaugums,
- konkurences trūkums starp uzņēmumiem ražotājvalstīs,
- atšķirīgi tehniskie un normatīvie standarti,
- lēnāka inovācija,
- pieaugoša tehnoloģiskā plaisa ar vadošajiem trešo valstu uzņēmumiem;
- augsts atkarības līmenis no ārvalstu piegādātājiem.

2.6. Šī situācija apdraud arī Eiropas spēju risināt jaunus uzdevumus, ņemot vērā relatīvi zemās izdevumu saistības apvienojumā ar nacionālo rīcībpolitiku vāju koordināciju.

2.6.1. Turklāt aizsardzības jomā 80 % iepirkuma pamatā joprojām ir nacionālais iepirkums, tādējādi radot izmaksu acīmredzamu pārklāšanos.

2.7. Operatīvā ziņā Eiropas valstu bruņotie spēki ir sasnieguši augstu integrācijas pakāpi un guvuši ilgstošas sadarbības pieredzi, taču tie joprojām ir sadrumstaloti 27 struktūrās, kuras izmanto tikai nacionālos atbalsta pakalpojumus, kaut arī tie arvien biežāk izmanto dažāda veida iniciatīvas tā dēvētās “apvienošanas un koplietošanas” (*pooling and sharing*) ietvaros ⁽¹⁰⁾.

2.8. Dažādos ES globālās stratēģijas dokumentos ir noteikti pieci konkrēti mērķi, kam ir īpaša nozīme Eiropas aizsardzības jomā, un tie ir:

- 1) panākt sauszemes, gaisa, kosmosa un uz jūras militāro spēju pilnu spektru;
- 2) nodrošināt tehniskos un rūpnieciskos līdzekļus, lai iegūtu un uzturētu militārās spējas, kas nepieciešamas autonomai rīcībai;
- 3) investēt tālvaldības gaisa kuģos (RPA);

⁽⁸⁾ SWD(2017) 228 final, 2.2. punkts.

⁽⁹⁾ Sk. 9. punktu.

⁽¹⁰⁾ Sk., piemēram, programmas *Eurofighter Thyphoon* un A400M.

- 4) investēt satelītkomunikācijās, autonomā piekļuvē kosmosam un pastāvīgā Zemes novērošanā;
- 5) nodrošināt un atbalstīt dalībvalstu spējas aizsargāties pret kiberdraudiem.

2.9. Ar iniciatīvu kopumu, kurā ietilpst priekšlikums regulai, ar ko izveido Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programmu, un priekšlikums izveidot Eiropas Aizsardzības fondu nolūkā atbalstīt investīcijas kopīgā tehnoloģiju un materiālu pētniecībā un izstrādē, paredzēts uzsākt aizsardzības un drošības nozares reformu procesu, lai:

- stiprinātu dalībvalstu sadarbību un izstrādātu jaunas sadarbības programmas,
- mazinātu šķēršļus starp valstu tirgiem,
- palīdzētu Eiropas aizsardzības nozarei kļūt konkurētspējīgākai,
- veicinātu civilās un militārās pētniecības sinerģiju,
- apzinātu jomas, kuras varētu dot ieguldījumu Eiropas aizsardzības spēju stiprināšanā, piemēram, enerģētika, kosmos un divējāda lietojuma tehnoloģijas.

2.9.1. Lai risinātu nozares globālās problēmas, ir jāizvērs Eiropas Aizsardzības aģentūras potenciāls, lai identificētu kopīgas operatīvas darbības jomas, kas jāiesniedz dalībvalstīm lēmuma pieņemšanai.

2.10. Eiropadomes 2016. gada 15. decembra sanāksmē tika pausts aicinājums “2017. gada pirmajā pusgadā nākt klajā ar priekšlikumiem par Eiropas aizsardzības fonda izveidi, ieskaitot sadaļu spēju kopējai attīstīšanai, par ko dalībvalstis kopīgi vienojas”⁽¹¹⁾. Pēc kopīgas Ārlietu un aizsardzības ministru padomes sanāksmes Eiropadome 2017. gada marta secinājumos aicināja izveidot Militārās plānošanas un īstenošanas centru (MPĪC) un jaunu struktūru, lai uzlabotu ES spējas reaģēt ātrāk, efektīvāk un viendabīgāk.

2.11. Vēlāk 2017. gada 22.–23. jūnija Eiropadome vienojās par to, ka “ir jāsāk iekļaujoša un vērienīga pastāvīgā strukturētā sadarbība” (PESCO) ar kopēju kritēriju un ciešu saistību sarakstu, pilnībā ievērojot Līguma par Eiropas Savienību 42. panta 6. punktu un 46. pantu un Līgumam pievienoto 10. protokolu; šim darbam jābūt saskaņotam ar dalībvalstu nacionālo aizsardzības plānošanu un saistībām, par kurām attiecīgās dalībvalstis ir vienojušās NATO un ANO ietvaros⁽¹²⁾.

2.12. Savukārt Parlaments (EP) turpināja centienus panākt ES dalībvalstu ciešāku sadarbību aizsardzības jomā, kā arī Lisabonas līguma pilnīgu īstenošanu attiecībā uz drošību un aizsardzību. EP savā 2016. gada 22. novembra rezolūcijā par Eiropas aizsardzības savienību⁽¹³⁾ mudināja “Eiropadomi vadīt kopējas Savienības aizsardzības politikas pakāpenisku veidošanu un nodrošināt papildu finanšu resursus tās īstenošanai”.

2.12.1. Turklāt EP uzsvēra, ka Eiropas valstīm ir vajadzīgas uzticamas militārās spējas, un mudināja dalībvalstis intensīvāk sadarboties, kā arī atkārtoti aicināja sistemātiski koordinēt militārās prasības saskaņotā plānošanas procesā un atbilstīgi NATO aizsardzības plānošanas procesam⁽¹⁴⁾.

2.13. Savukārt Komiteja ir vairākkārt paudusi viedokli par aizsardzības politiku⁽¹⁵⁾, prasot “panākt ievērojamu kvalitatīvu progresu Eiropas sadarbībā aizsardzības jomā”, ņemot vērā to, ka “aizsardzības ražojumu tirgus un rūpniecība ir pārāki sadrumstaloti”⁽¹⁶⁾.

⁽¹¹⁾ Ārlietu padomes secinājumi, 2016. gada 15. novembris.

⁽¹²⁾ Sk. 2. zemsvītras piezīmi.

⁽¹³⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0435+0+DOC+XML+V0//LV>

⁽¹⁴⁾ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0456+0+DOC+XML+V0//LV>

⁽¹⁵⁾ OV C 288, 31.8.2017., 62. lpp.; OV C 67, 6.3.2014., 125. lpp.; OV C 299, 4.10.2012., 17. lpp.; OV C 100, 30.4.2009., 114. lpp.; OV C 100, 30.4.2009., 109. lpp.

⁽¹⁶⁾ OV C 288, 31.8.2017., 62. lpp.

3. Eiropas Komisijas priekšlikums

3.1. Eiropas Komisija ierosina laikposmam no 2019. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 31. decembrim izveidot Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programmu, kuras budžets būtu 500 miljoni EUR; minētās programmas mērķi būtu šādi:

- veicināt ES aizsardzības rūpniecības konkurētspējas un inovācijas spējas, atbalstot darbības to izstrādes posmā un visu inovācijas veidu veicināšana,
- optimizēt uzņēmumu sadarbību produktu un tehnoloģiju izstrādes jomā,
- atbalstīt pētniecību un izstrādi un īpaši veicināt pētniecības rezultātu labāku izmantošanu,
- veicināt uzņēmumu sadarbību, lai mazinātu dublēšanos un sadrumstalotību, kā arī radītu apjomradītus ietaupījumus.

3.2. Eiropas Savienības finansiālais atbalsts tiek sniegts dotāciju, finanšu instrumentu un publiskā iepirkuma veidā nolūkā atbalstīt aizsardzības ražojumu, komponentu un tehnoloģiju projektēšanu, tehnisko specifikāciju definēšanu, prototipu izgatavošanu, testēšanu, kvalifikāciju un sertifikāciju.

3.3. Ierosinātie atbilstības kritēriji ir šādi: priekšlikumos sadarbībai jāiesaistās vismaz trim uzņēmumiem no vismaz divām dažādām dalībvalstīm; prototipu izgatavošanas gadījumā finansējuma līmenis nepārsniedz 20 % no kopējām projekta izmaksām, savukārt visos citos gadījumos var tikt finansētas visas izmaksas.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē iniciatīvas, kuru mērķis ir risināt nākotnes uzdevumus un aizsargāt iedzīvotāju drošību, tostarp kibernetiskā drošību, stiprinot Eiropas aizsardzības rūpniecības stratēģisko autonomiju un attīstot spēcīgu kopīgu rūpniecisko un tehnisko pamatu.

4.2. Komiteja pauž stingru atbalstu Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programmas uzsākšanai ar regulas projektu **kā pirmo soli, kas jāuzlabo un jānostiprina** saistībā ar tam patlaban piešķirto finansējumu, ar mērķi izveidot kopēju aizsardzības sistēmu (jo īpaši pētniecības uz izstrādes jomā), kas pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā ir steidzami nepieciešama.

4.3. EESK uzskata, ka ir pienācis laiks izveidot efektīvu, pabeigtu, rezultatīvu un konkurētspējīgu **27 ES dalībvalstu vienoto aizsardzības tirgu**, kuram būtu šādas iezīmes:

- atvērtāks un nesegmentēts, tostarp attiecībā uz standartiem, tehniskajām specifikācijām un CE sertifikātiem,
- labāka piekļuve izejvielām,
- īpašs atbalsts mazajiem un vidējiem uzņēmumiem,
- vieglāka piekļuve finansējumam, informācijai un citiem tirgiem,
- augsta uzdevumu specializācija,
- enerģētikas un kosmosa infrastruktūras efektīva izmantošana,
- labāka robežu aizsardzība un obligāti nepieciešama jūras satiksmes drošība,
- prognozēšanas darbības, lai izveidotu kopīgu, līdzdalīgu redzējumu visā ES,
- ilgtspējīga un sociāli pieņemama attīstība, lai cīnītos pret nodarbinātības nestabilitāti,
- ES iekšējās tirdzniecības atvieglošana starp produktu ķēdēm, vienkāršojot pagaidu importu starp atzītajiem uzņēmumiem⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁷⁾ Atzītie uzņēmēji (AEO – *Authorised Economic Operators*) ir uzņēmēji, kuri izpilda noteiktus standartus, lai garantētu starptautiskās piegādes ķēdes drošību un drošumu.

4.3.1. EESK ir pārliecināta, ka cīņa pret Eiropas aizsardzības rūpnieciskā un tehniskā pamata jomā strādājošo nodarbinātības nestabilitāti ir vienīgais veids, kā nodrošināt prasmju apguvi uzņēmumos un sasniegt EARAP mērķus.

4.4. Komiteja uzskata, ka EARAP **finansējums** ir ārkārtīgi ierobežots un tai jābūt tiesīgai izmantot arī ESIF atbalstu, "lai nodrošinātu vislabāko iespējamo ietekmi uz nodarbinātību, tostarp divējāda lietojuma tehnoloģijas, kas attiecināmas uz drošības un aizsardzības nozarēm, lai atbalstītu vienota spēcīga un skaidrāk definēta Eiropas aizsardzības tehniskā un rūpnieciskā pamata (EDTIB) izveidi (¹⁸)".

4.5. EESK arī uzskata, ka norādītie atbilstības kritēriji ir nepietiekami, lai nodrošinātu **pasākumu tehniskā un rūpnieciskā pamata efektīvu Eiropas dimensiju**; vajadzētu paredzēt vismaz trīs neatkarīgus uzņēmumus no **vismaz trim** dažādām dalībvalstīm, kā arī lietotāju grupas, kas sastāv no maziem uzņēmumiem.

4.5.1. Turklāt būtu jānodrošina atbilstīgs līdzsvars starp dažādām Eiropas valstīm, kā arī ievērojama mazo uzņēmumu līdzdalības kvota.

4.6. EESK cer, ka vislielākie ieguvēji no izstrādes darbībām, kas īstenotas ar Eiropas finansējumu, būs Eiropas uzņēmumi.

4.7. EESK uzskata, ka noteikumi par aizsardzības ieroču eksportu jāaskaņo ES līmenī atbilstoši noteikumiem, kas paredzēti ieroču tirdzniecības līgumā (ITL), kuru parakstījušas un ratificējušas visas ES dalībvalstis; tas nepieciešams, lai novērstu iespējamu cēloni Eiropas uzņēmumu konkurences kropļojumiem, kas sarežģītu piekļuvi eksporta tirgum.

4.8. Attiecībā uz darbību veidiem EESK uzskata, ka būtiski ir apkarot Eiropas aizsardzības nozarē strādājošo nodarbinātības nestabilitāti. ES finansējuma mērķis ir stiprināt aizsardzības tehniskā un rūpnieciskā pamata īpašās zināšanas. Tā kā nozares īpašās zināšanas ir atkarīgas no tajā strādājošajiem, ir vajadzīga ilgtermiņa un droša sadarbība starp darba ņēmējiem un uzņēmumiem, kas viņus nodarbina.

4.9. Tas pats, pēc EESK ieskata, attiecas uz **projektu atlases kritērijiem**, kuros būtu jāiekļauj šādi kvalificējoši elementi:

- paredzamā ietekme uz darba ņēmēju prasmju kvantitatīvo un kvalitatīvo uzlabošanu,
- mazo un vidējo uzņēmumu iesaiste kā papildu faktors projekta kvalificēšanai,
- sociālo un vides standartu ievērošana (¹⁹).

4.9.1. EESK uzskata, ka pastāvīgajās programmās būtu jāparedz kvota (piemēram, 10 %) nelieliem projektiem un maziem uzņēmumiem; tas ļautu līdzsvarotāk piedalīties programmā visiem dalībniekiem, kas aktīvi darbojas aizsardzības nozares produktu un pakalpojumu tehnoloģiskajā un inovatīvajā izstrādē.

4.10. EESK uzskata, ka papildus Komisijas īstenošanas pilnvarām ir jānodrošina tāda EARAP pārvaldība, kas spētu izvirzīt kopīgus un konkrētus mērķus, izmantojot:

- dalībvalstu rūpniecības ekspertu padomdevēju komiteju, kas ierosinātu prioritāros tematus,
- programmas vadības komiteju no dalībvalstu pārstāvjiem, lai nodrošinātu ģeopolitisku līdzsvaru visā ES.

5. Veicamās darbības

5.1. uzsvērt Eiropas aizsardzības būtisko lomu Eiropas drošības interešu aizstāvībā, kā arī starptautisko saistību nozīmi demokrātijas un tiesiskuma garantēšanā;

5.2. norādīt uz spējām un profesionalitāti militārajā sektorā, kas tradicionāli tiek uzskatīts par pētniecības un inovācijas, kā arī Eiropas rūpniecības ekonomikas un uzņēmējdarbības atveseļošanas virzītājspēku;

(¹⁸) ESIF – Eiropas Stratēģisko investīciju fonds, sk. atzinumu OV C 75, 10.3.2017., 57. lpp.

(¹⁹) Sk. 4. zemsvītras piezīmi.

- 5.3. stiprināt identitātes un piederības izjūtu Eiropas Savienībai, dažādu valstu pilsoņiem atzīstot vienas un tās pašas vērtību sistēmas;
- 5.4. vairot Eiropas iedzīvotāju zināšanas un izpratni par ES aizsardzības militāro organizāciju un institucionālo darbību, kā arī atbalstu tai;
- 5.5. vairot iedzīvotāju zināšanas un izpratni par aizsardzības instrumentu tehnoloģisko attīstību, kas tieši ietekmē pilsonisko sabiedrību un valsts attīstību;
- 5.6. attīstīt jaunās kopējās pieejas komunikācijas aspektu, lai personāls būtu arvien labāk sagatavots un kvalificēts ES komunikācijas jomā. Darbību pamatā ir jābūt kvalifikācijas un koordinēšanas pamatprincipam, kas ir izstrādāts atbilstoši Eiropas koordinācijas pieejai un saskaņojot ar NATO.
- 5.7. Kiberdrošība un kiberaizsardzība – jomas, kurā aizsardzības nozare ir svarīgs dalībnieks Eiropas līmenī, – ir saistītas ar kibertelpas parādīšanos, kas ir jauna teritorija līdztekus tradicionālajai militārajai jomai.

Briselē, 2017. gada 7. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu**“Eiropas Aizsardzības fonda izveide”**

(COM(2017) 295 final)

(2018/C 129/09)

Ziņotājs: **Mihai IVAȘCU**Līdzziņotājs: **Fabien COUDERC**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 4.8.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Komitejas Biroja lēmums	16.6.2017.
Atbildīgā struktūrvienība	Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI)
Pieņemts CCMI sanāksmē	16.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	7.12.2018.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	179/2/5

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai ir jāuzņemas lielāka atbildība par savu aizsardzību un jābūt gatavai un jaspēj novērst jebkādas ārējus draudus saviem iedzīvotājiem un viņu dzīvesveidam.

1.2. Eiropas Aizsardzības rīcības plānā un globālajā stratēģijā uzsvērts: lai Eiropas Savienība kļūtu par nozīmīgu un uzticamu aizsardzības sektora dalībnieci, ir svarīgi panākt ES aizsardzības rūpniecības stratēģisku autonomiju. Eiropas Aizsardzības fondam ir skaidrs mērķis – stimulēt dalībvalstu sadarbību gan pētniecības un tehnoloģiju, gan izstrādes un aizsardzības spēju pilnveidošanai veikto stratēģisko iepirkumu jomā. Īpaša uzmanība būtu jāvelta pētniecības un tehnoloģiju sasaistei un aizsardzības spēju veidošanai.

1.3. EESK uzskata, ka aizsardzības rūpniecībai, kas nodrošina 1,4 miljonus darbvietu, ir liela nozīme Eiropas ekonomikā. Nepietiekamā koordinācija gadā izmaksā 25 līdz 100 miljardus euro, kas globālās konkurences apstākļos ir nepieņemams skaītis.

1.4. EESK visnotaļ iesaka dalībvalstīm un Eiropas Komisijai izmantot Eiropas Aizsardzības fondu, lai galvenās rūpnieciskās spējas saglabātu Eiropas teritorijā un nodrošinātu, ka Eiropas finanšu līdzekļi tiek izlietoti pētniecībai un izstrādei Eiropā un Eiropas ieroču sistēmu iegādei.

1.5. EESK atbalsta Eiropas Aizsardzības fonda pieeju, kas vērsta uz konkurētspējas stiprināšanu, nodrošinot visām dalībvalstīm piekļuvi un finansējumu projektiem, ar kuriem tiks radīta pievienotā vērtība un modernas tehnoloģijas.

1.6. EESK uzskata, ka Eiropas Komisijai būtu ne tikai jānodrošina finansējums nozarei, bet arī jāradā satvars, kura mērķis ir uzlabot saziņu starp dažāda lieluma aizsardzības nozares uzņēmumiem dalībvalstīs.

1.7. EESK atzinīgi vērtē īpašo uzmanību, kas minētajā priekšlikumā pievērsta visu dalībvalstu maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU). MVU bieži vien rada jauninājumus tādās progresīvās jomās kā informācijas un komunikācijas tehnoloģija (IKT) un kibernetika. EESK atzinīgi vērtētu arī tādus MVU iesaistīšanas mehānismus kā, piemēram, stimulu sistēmu, kas paplašinātu MVU pārrobežu sadarbību.

1.8. EESK ir visnotaļ pārliecināta, ka ir jāstiprina svarīgākās spējas, kas kalpo Eiropas interešu atbalstīšanai. Šīs spējas būtu jānosaka dalībvalstīm, ņemot vērā valsts aizsardzības politiku, Eiropas mērķus un pienākumus NATO partnerībā.

1.9. EESK uzskata, ka īpaša uzmanība jāvelta tehnoloģijām, kurām varētu būt būtiska nozīme, lai ES kļūtu par līderi tehnoloģiju jomā. To var panākt, kopīgi plānojot aizsardzību un izstrādājot svarīgāko spēju veidošanas plānu.

1.10. EESK iesaka iepirkumu piešķiršanā nodrošināt, ka pēc uzaicinājuma iesniegtajos priekšlikumos tiek ņemti vērā obligāti ievērojami augsti sociālie un ekoloģiskie standarti.

1.11. EESK uzskata: tā kā aizsardzības nozarei raksturīgas īpašas iezīmes un tā kā valda aizdomas un bailes par zināšanu apmaiņu starp uzņēmumiem un dalībvalstīm, nevar izmantot tās pašas finansēšanas shēmas, ko izmanto citās tautsaimniecības nozarēs.

1.12. EESK uzskata, ka Eiropas Aizsardzības fonda pārvaldība jāizveido iespējami ātrāk un tajā būtu jāiesaista Eiropas Savienība, Eiropas Aizsardzības aģentūra un dalībvalstis, kā arī nozares pārstāvji. Komisijai būtu jāapsver jaunas iespējas, kā ierobežot birokrātiju, kas saistīta ar Eiropas Aizsardzības fonda izmantošanu. EESK arī ierosina nodrošināt Eiropas Parlamenta pastāvīgu piekļuvi ziņojumiem, lai tas varētu novērtēt fonda darbību.

1.13. EESK ierosina EAF programmas īstenošanas gaitā apsvērt, vai valstu minimālo skaitu, kam jāiesaistās atbilstīgajos projektos, nevar palielināt līdz trim valstīm.

1.14. EESK uzskata, ka, palielinot EAF iesaistīto dalībvalstu skaitu, var samazināt dublēšanos un veicināt loģistikas un apakšsistēmu standartizāciju. Tādā veidā tiktu novērsta arī dublēšanās ar pašreizējiem NATO standartiem un samazināta ieroču sistēmu sadrumstalotība. Tādēļ visos finansētajos projektos Eiropas Aizsardzības fondam un izvēlētajam nozares konsorcijs būtu cieši jāsadarbjas jau izstrādes sākuma posmā, lai noteiktu kopējas normas un standartus.

1.15. EESK apšaubā apgalvojumu, ka projekti "ticami varētu noslēgties ar iepirkumu", jo militārās pētniecības jomā ir ļoti daudz tādu izstrādātu projektu, kas nav beigušies ar iepirkumu. EESK rosina pieņemt skaidrus noteikumus attiecībā uz apņemšanos iepirkt sekmīgi izstrādātās spējas.

1.16. EESK ierosina rast iespēju spēju atzarā finansēto projektu izstrādes sākuma posmā izmantot Eiropas Savienības līdzfinansētas apmācības programmas. Lai aizsardzības jomā varētu izstrādāt modernas tehnoloģijas, ļoti liela nozīme ir kvalificētam darbspēkam.

1.17. Turklāt EESK, būdama organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāve, ir gatava sniegt speciālās zināšanas un konsultācijas visos jautājumos, kas saistīti ar Eiropas Aizsardzības fonda ekonomiskajiem un sociālajiem aspektiem.

2. Atzinuma konteksts, tostarp vispārīga informācija par attiecīgo leģislatīvo priekšlikumu

2.1. Eiropa ģeopolitiskajā vidē saskaras ar ārkārtas apstākļiem. Arvien lielākā nestabilitāte, kas vērojama visā pasaulē, ir izraisījusi drošības mazināšanos, kura rada daudzus tradicionālus un netradicionālus draudus. Eiropas iedzīvotāji pieprasa izmantot visus mūsu rīcībā esošos līdzekļus, lai risinātu šīs problēmas.

2.2. Lai atkal nostiprinātu savu nozīmi pasaulē, Eiropai jāspēj efektīvi un neatkarīgi novērst ārējo apdraudējumu. Pašreizējais ģeopolitiskajās apstākļos spēja ietekmēt procesus Tuvajos Austrumos un Āfrikā ir ļoti svarīga Eiropas iedzīvotāju drošībai un labklājībai.

2.3. Pēc pētniecībai un tehnoloģijām aizsardzības jomā piešķirtā finansējuma pastāvīgās samazināšanās (par 27 %), kas bija vērojama kopš 2006. gada, un pēc tam, kad Eiropas sadarbības satvarā šai pētniecībai un tehnoloģijām paredzētie izdevumi bija sarukuši par vairāk nekā 30 %, 2014. gadā ES-27 šiem mērķiem atvēlēja aptuveni 2 miljardus euro. Tajā pašā laikā ASV pētniecībai un tehnoloģijām aizsardzības jomā tērēja 9 miljardus euro gadā, Krievija no 2012. līdz 2014. gadam divkārtēja savus tērējumus pētniecībai un tehnoloģijām aizsardzības jomā, un jaunākie dati liecina, ka arī Ķīna palielinājusi šiem mērķiem paredzētos ieguldījumus⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta pētījums "The Future of EU defence research", 2016. gads. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535003/EXPO_STU\(2016\)535003_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/535003/EXPO_STU(2016)535003_EN.pdf).

2.4. Eiropas Aizsardzības fonda uzdevums, kā tas paredzēts Eiropas Aizsardzības rīcības plānā ⁽²⁾, ir palīdzēt dalībvalstīm koordinēt un labāk izmantot līdzekļus, kurus tās ir gatavas izlietot aizsardzībai, novēršot dublēšanos gan pētniecības un izstrādes, gan aizsardzības spēju iepirkuma jomā. EESK jau ir atbalstījis Eiropas aizsardzības savienības izveidi un atzinīgi novērtējis Eiropas Aizsardzības fonda izveidi ⁽³⁾.

2.5. Eiropas Aizsardzības fondam ir divi nošķirti, bet savstarpēji papildinoši atzari: pētniecības atzars un spēju atzars, kurus koordinē Koordinācijas padome. Pētniecības atzaru pilnībā finansēs no ES budžeta, un saskaņā ar dalībvalstu vienošanos šis atzars finansēs aizsardzības spēju attīstīšanai paredzētus sadarbības projektus. Spēju atzaru galvenokārt finansēs no dalībvalstu iemaksām.

2.6. EESK atzīmē, ka pašreizējā drošības vidē, kurai raksturīgi teroristu uzbrukumi Eiropas teritorijā, hibrīdkarš un kibernetiskie uzbrukumi, aizvien grūtāk ir nošķirt aizvien ciešāk saistīto iekšējo un ārējo drošību.

3. Eiropas Aizsardzības fonda un Eiropas aizsardzības nozares saistība – īpašās iezīmes

3.1. Aizsardzības spējas un spēja aizsargāt mūsu ārējās robežas ir cieši saistītas ar spēcīgu rūpniecības bāzi. Tādēļ EESK iesaka – ar Eiropas līmenī veiktajiem pasākumiem, kuru mērķis ir atbalstīt kopējo aizsardzību, jānodrošina arī rūpniecības saglabāšana Eiropas teritorijā. Uzņēmējdarbības stratēģiju dēļ aizsardzības nozare varētu būt spiesta izvēlēties apakšuzņēmējus trešās valstīs un tādā veidā daļu no piegādes ķēdes izvietot ārvalstīs. EESK ir pārliecināta, ka būtu iespējami jāierobežo Eiropas finansējuma izmantošana ārvalstu apakšuzņēmēju atbalstam un ka nebūtu jāpieņem tādi uzņēmējdarbības lēmumi, kuru dēļ nākas zaudēt stratēģisko autonomiju.

3.2. Eiropas Aizsardzības fonda galvenajai prioritātei vajadzētu būt Eiropas rūpniecības konkurētspējas uzlabošanai, vienlaikus izstrādājot tehnoloģijas, kuras ir ļoti svarīgas, lai ES aizsardzības nozare spētu pastāvēt un sevi nodrošināt.

3.3. Aizsardzības nozarē radikālas pārmaiņas izraisa mākslīgais intelekts, lielie dati un mākoņtehnoloģijas, kibernetiskie uzbrukumi, bezpilota transportlīdzekļi, hibrīddraudī, starptautiski apdraudējumi utt. Uz jaunām tehnoloģijām un draudiem ir jāreaģē ar jauniem pretpasākumiem. Komiteja ir pilnīgi pārliecināta, ka, tikai strādājot kopā, šīs problēmas var risināt un novērst efektīvāk. Vajadzīga sistemātiskāka sadarbība, ko papildina kopīgi centieni tehnoloģiju izstrādes jomā un koordinēta rīcība saistībā ar spēju iegādi.

3.4. EESK vēlas norādīt uz lielo ekonomisko labumu, ko varētu sniegt plašāka sadarbība. Aizsardzības nozarē tieši vai netieši ir nodarbināti vairāk nekā 1,4 miljoni kvalificētu personu, un katrs ieguldītais euro rada peļņu 1,6 euro apmērā. Nepietiekamā koordinācija šajā jomā Eiropai gadā izmaksā no 25 līdz 100 miljardiem euro ⁽⁴⁾.

3.5. Nepietiekamās sadarbības dēļ ir radīts liels skaits lieku ieroču sistēmu, aizsardzības nozare negūst apjomrādītus ietaupījumus un samazinās bruņoto spēku gatavības spējas. Eiropas Savienībā ir 178 dažādas ieroču sistēmas, toties ASV – tikai 30. Eiropas Savienībā ir 17 dažādi kaujas tanku veidi, savukārt ASV – tikai viens. Tas liecina par aizsardzības budžetu nenoliedzami neefektīvu izlietošanu un aizsardzības aprīkojuma sadarbības trūkumu.

3.6. EESK atgādina, ka aizsardzības jomā efektīvas pētniecības un tehnoloģiju pamatā ir kvalificēts darbspēks. Plašai un pamatīgai apmācībai un arodizglītībai aizsardzības nozarē ir būtiska nozīme, lai varētu nodrošināt progresīvu tehnoloģiju izstrādes projektu sekmīgu īstenošanu.

3.7. EESK vēlas norādīt, ka vairākos gadījumos kopīga militārā sadarbība pētniecības un iegādes jomā ir bijusi sekmīga. *Eurofighter Typhoon*, *Meteor missile*, *Horizon class destroyer* un *FREMM frigate* ir tikai daži šādu projektu piemēri.

⁽²⁾ COM(2016) 950 final
<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LV/COM-2016-950-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>.

⁽³⁾ OV C 288, 31.8.2017., 62. lpp.

⁽⁴⁾ "Defending Europe. The case for greater EU cooperation on security and defence"; https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/defending-europe-factsheet_en.pdf.

3.8. EESK nav skaidrs, kā dalībvalstis, kas iesaistījušās izstrādes projektā, var pierādīt, ka attiecīgais projekts "ticami varētu noslēgties ar iepirkumu", ņemot vērā, ka militārās pētniecības jomā ir ļoti daudz izstrādātu projektu, kas nav beigušies ar iepirkumu⁽⁵⁾. Iespēja no ES budžeta līdzfinansēt jaunu spēju izstrādi tās sākuma posmā ir paredzēta, lai samazinātu rūpnieciskos riskus, taču to var panākt tikai tad, ja klienti apņemas iegādāties sekmīgi izstrādātās spējas.

3.9. Militāro izdevumu ziņā visas 28 dalībvalstis kopā ir otrajā vietā pasaulē. Tomēr, lai gan visas lielākās lielvalstis ir palielinājušas savus aizsardzības izdevumus, ES 27 dalībvalstu izdevumi no 2005. līdz 2015. gadam ir samazinājušies par gandrīz 11 %⁽⁶⁾. Tikai 4 no 28 dalībvalstīm sasniedz NATO noteikto izdevumu mērķrādītāju – 2 % no IKP. Valstu budžetos ievērojami ir samazināti izdevumi pētniecībai un tehnoloģijām aizsardzības jomā. No 2006. līdz 2013. gadam Eiropas Aizsardzības aģentūrā iesaistījušos 27 dalībvalstu izdevumi pētniecībai un tehnoloģijām aizsardzības jomā samazinājās par 27 %⁽⁷⁾.

3.10. EESK uzskata, ka problēma saistībā ar Apvienotajā Karalistē (AK) esošajiem aizsardzības uzņēmumiem ir jārisina jau izstāšanās sarunu sākuma posmā, jo tie ir interesēti piedalīties Eiropas izstrādes programmās un Apvienotajai Karalistei ir liela nozīme aizsardzības jomā. ES ir ieinteresēta arī turpmāk izmantot britu zinātību.

3.11. Lai gan finansējumu pētniecības atzaram piešķirs Eiropas Komisija, lēmumu par spēju iepirkumu un līdzekļu ieguldīšanu pieņems dalībvalstis. Visā šajā sistēmā nozare faktiski veic pētniecību un izstrādi un attīsta aizsardzības spējas. EESK uzskata, ka Komisijai būtu ne tikai jānodrošina finansējums nozarei, bet arī jārada satvars, kas uzlabotu visu ES aizsardzības nozarē iesaistīto rūpniecības dalībnieku komunikāciju.

4. Labuma guvēji: lielie uzņēmumi un MVU

4.1. EESK uzskata, ka arī turpmāk par drošību galvenokārt būs atbildīgas dalībvalstis un to nemainīs neviena no pašreizējām Eiropas līmeņa iniciatīvām.

4.2. EESK uzskata, ka Eiropas Aizsardzības fondam vajadzētu būt tikai tādai programmai, kura vērsta uz konkurētspējas stiprināšanu un kura finansētu visbūtiskākos un konkurētspējīgākos projektus, ņemot vērā ģeogrāfiskus vai sociālus apsvērumus. Tomēr ir jāveic pasākumi, lai visām dalībvalstīm nodrošinātu vienlīdzīgas piekļuves iespējas un mazākus uzņēmumus mudinātu iesaistīties pārrobežu sadarbības partnerībās.

4.3. EESK uzskata, ka MVU ir būtiska loma mūsu tautsaimniecībā. Atzinīgi ir jāvērtē atbalsts aizsardzības rūpniecībā iesaistītajiem MVU un vidējas kapitalizācijas uzņēmumiem. Turklāt jaunuzņēmumi un mazie uzņēmumi bieži vien rada jauninājumus tādās progresīvās jomās kā IKT un kibernetika. EESK to visnotaļ atbalsta un uzskata, ka ārkārtīgi svarīgs ir galvenais mērķis – vienlīdzīgas iespējas visiem MVU neatkarīgi no izcelsmes valsts.

4.4. EESK uzskata, ka Eiropas Aizsardzības fonds tika izveidots, lai uzlabotu Eiropas aizsardzības rūpniecības konkurētspēju. Eiropas Komisijai būtu jāveicina iekļaujoša pieejas izmantošana fonda darbībā, taču tas nebūtu jāizmanto kā reģionālās attīstības fonds. Pretējā gadījumā fonda līdzekļu sadalījums varētu būt pārāk siks un nebūtu iespējams efektīvi likvidēt Eiropas aizsardzības sistēmu sadrumstalotību.

4.5. Saistībā ar iekļautību jānorāda, ka fonds nebūtu jāveido tā, lai ieguvēji būtu tikai lielie uzņēmumi. Ievērojama fonda līdzekļu daļa būtu jāatvēl MVU, piemēram, izraugoties mazākus projektus. EESK atzinīgi vērtētu arī tādus mehānismus kā, piemēram, stimulu sistēmu, kas paplašinātu MVU pārrobežu sadarbību.

4.6. EESK piekrīt pamatojumam, kādēļ atšķirībā no tradicionālā ES līdzfinansējuma civilajām darbībām pētniecība un tehnoloģijas aizsardzības jomā pilnībā jāfinansē Eiropas Savienībai. Ļoti ierobežotā klientu skaita (galvenokārt aizsardzības ministrijas) dēļ uzņēmumiem ir sarežģīti paredzamākā tirgū kompensēt ar jauna ražojuma izstrādi saistītos riskus.

⁽⁵⁾ Kā piemēru varētu minēt lidmašīnas modeli *Northrop Grumman X-47B*, kas tika izstrādāts ASV jūras kara flotei. Neraugoties uz tā sākotnējiem panākumiem un sekmīgajiem izmēģinājuma lidojumiem, ASV jūras kara flote uzskatīja, ka tas ir pārāk dārgs un tā maskēšanās spējas ir nepietiekamas, un programma, kuras kopējās izmaksas bija 813 miljoni USD, galu galā tika pārtraukta.

⁽⁶⁾ Stokholmas Starptautiskā miera pētniecības institūta militāro izdevumu datubāze, 2005.–2015. gads <https://www.sipri.org/databases/milex>.

⁽⁷⁾ COM(2016) 950 final

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LV/COM-2016-950-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>.

Neatkarīgi no tā, vai iecerētais fonds jaunajā daudzgadu finanšu shēmā būs iekļauts tajā pašā aptverošajā programmā, kur citi pētniecības fondi, šiem īpašajiem aspektiem būs jāpievērš uzmanība.

4.7. Komiteja ir visnotaļ pārliecināta, ka turpmākajos iepirkumos aizsardzības jomā Eiropas Aizsardzības fonds dalībvalstīm būs spēcīgs stimuls "pirkt Eiropas ražojumus", tādējādi nodrošinot ekonomikas attīstību un saglabājot zinātību un rūpniecisko bāzi, kas vajadzīga, lai arī turpmāk varētu veidot globālas militārās spējas. EESK atbalsta ieceri, ka dalībvalstīm būtu jāapņemas iegādāties tehnoloģijas un spējas, kas radītas sekmīgos Eiropas Aizsardzības fonda finansētos pētniecības un tehnoloģiju projektos.

5. Kopīga aizsardzības plānošana un svarīgāko spēju veidošanas plāns

5.1. EESK iesaka, ka dalībvalstīm, Eiropas Komisijai un Eiropas Aizsardzības aģentūrai (EAA) būtu jāizstrādā kopīgi aizsardzības plāni un svarīgāko spēju veidošanas plāns, lai gan dalībvalstu, gan Eiropas aizsardzības interesēs noteiktu pētniecības un tehnoloģiju prioritātes un vajadzīgās militārās spējas.

5.2. Tā kā Eiropas Savienībai ir ļoti necīga iepriekšējā pieredze, kas saistīta ar dalību šādā programmā (faktiski tikai izmēģinājuma projekts un sagatavošanas darbības sākums), tās priekšlikums nav sagatavots, izmantojot precīzus rādītājus, un Eiropas Savienībai nav skaidra svarīgāko spēju veidošanas plāna. Šā plāna projekts tiks sagatavots 2018. gadā.

5.3. Svarīgāko spēju veidošanas plānam būtu jānodrošina, ka ES notiek virzība uz stratēģisko autonomiju un tiek noteiktas tehnoloģijas, kas vajadzīgas, lai Eiropas Savienība saglabātu vadošo stāvokli svarīgāko spēju jomās un varētu atbrīvoties no atkarības no ārējiem dalībniekiem. EESK uzskata: lai Eiropas Aizsardzības fonda darbība būtu sekmīga, būtiska nozīme būs tādu tehnoloģiju un spēju izstrādei, kuras pārsniedz katras dalībvalsts konkrētās vajadzības.

5.4. Pētniecības jomā EESK visnotaļ atbalsta tādu pieeju, kas vērsta uz spēju veidošanu. Komiteja uzskata, ka tādēļ visiem Eiropas Aizsardzības fonda finansētiem pētījumiem jābūt veltītiem tādu svarīgāko spēju veidošanai, kas Eiropai nodrošinātu rīcības un lēmumu pieņemšanas brīvību.

5.5. Tehnoloģiskais pārākums pašreizējā drošības vidē ir ļoti nozīmīgs faktors. Tādēļ EESK uzskata, ka ar Eiropas Aizsardzības fondu un it īpaši ar Eiropas Aizsardzības pētniecības programmu ir jānodrošina, ka Eiropa saglabā vadošo pozīciju militāro pētījumu jomā. Šajā saistībā varētu būt lietderīgi piešķirt līdzekļus tehnoloģiju demonstrējuma projektiem, kas veidos pamatu turpmākajām kopīgajām programmām.

5.6. EESK uzskata, ka, izstrādājot svarīgāko spēju veidošanas plānu, jāplāno un jāņem vērā viss tehnoloģiju jomas aprites cikls. Turklāt pētniecība un izstrāde un spēju veidošana Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir jāplāno kopīgi un koordinēti, ņemot vērā pienākumus NATO partnerībā.

6. Ieguldījumu jomas un finansēšanas shēmas

6.1. Eiropas Komisija ierosina abiem Eiropas Aizsardzības fonda atzariem piešķirt lielu finansējumu:

- 2017.–2020. gadā 90 miljonus euro sagatavošanas darbībai,
- 500 miljonus euro gadā Eiropas Aizsardzības pētniecības programmai,
- 2019.–2020. gadā 500 miljonus euro Eiropas aizsardzības rūpniecības attīstības programmai,
- sākot ar 2021. gadu 1 miljardu euro gadā saskaņā ar nākamo daudzgadu finanšu shēmu.

6.2. EESK uzskata, ka ieguldījumiem jābūt vēršamiem uz ES aizsardzībai nozīmīgām tehnoloģijām tādās jomās, kurās esam atkarīgi vai kļūstam atkarīgi no ārējiem piegādātājiem. EESK uzskata arī, ka īpaša uzmanība jāvelta tehnoloģijām, kurām varētu būt būtiska nozīme, lai ES varētu izvairīties priekšgalā dažādās tehnoloģiju jomās.

6.3. EESK atbalsta nošķirtu abu atzaru finansēšanu – ES finansējums pētniecības atzaram un dalībvalstu budžeta līdzekļi spēju atzaram. EESK jau norādījusi: kamēr "Savienībai nav pašai savu mainīgu ienākumu, par bruņoto spēku militāro spēju iepirkumu arī turpmāk būs atbildīgas dalībvalstis. [...] EESK uzsver, ka saskaņā ar LES 41. pantu ES budžetu nedrīkst

izmantot militāro operāciju finansēšanai. Atkāpšanās no šā principa būtu pretrunā arī dažu dalībvalstu drošības un aizsardzības politikas īpašajam raksturam (LES 42. panta 1. punkts)⁽⁸⁾.

6.4. EESK iesaka Eiropas Aizsardzības fondu izmantot kā finanšu instrumentu, lai atbalstītu spēju veidošanu jomās, kurās Eiropas aizsardzības nozare pašlaik ir atkarīga no ārējiem avotiem. Šo spēju veidošana Eiropā paplašinātu stratēģiskās iespējas un vienlaikus piesaistītu nozarei vērtīgas zināšanas, tehnoloģijas un darbvietas.

6.5. EESK uzskata, ka Eiropas Aizsardzības fonda pētniecības atzaram ierosināts piešķirt tik lielu finansējumu, kas nodrošinās plašas iespējas stimulēt novatoriskus pētījumus. Tādā veidā ES kļūs par Eiropā ceturto lielāko aizsardzības pētījumu finansētāju; tomēr šis fonds nedrīkstētu negatīvi ietekmēt citus būtiskus Eiropas attīstības projektus.

6.6. EESK uzskata, ka Eiropas Aizsardzības fonda finansēšanas shēmu struktūra ir ārkārtīgi svarīga, lai nodrošinātu pilnīgu nozares iesaistīšanos un mudinātu izveidot produktīvus konsorcijs, kur iesaistījušās iespējami vairāk dalībvalstu. Tā kā aizsardzības nozarei raksturīgas īpašas iezīmes un tā kā valda aizdomas un bailes par zināšanu apmaiņu starp uzņēmumiem un dalībvalstīm, nevar izmantot tās pašas finansēšanas shēmas, ko izmanto citās tautsaimniecības nozarēs.

7. Pārvaldība

7.1. Eiropas Komisijas priekšlikumā nav skaidri izklāstīts, kā Eiropas Aizsardzības fonds tiks pārvaldīts. EESK uzskata, ka iespējami ātrāk jāizveido skaidra pārvaldības sistēma un tajā būtu jāiesaista Eiropas Savienība, Eiropas Aizsardzības aģentūra un dalībvalstis, kā arī nozares pārstāvji.

7.2. EESK uzskata, ka būtu jāsāk aktīvākas dalībvalstu debātes, lai panāktu vienošanos par Eiropas Aizsardzības fonda pārvaldības modeli, ņemot vērā abus atzarus, kā arī nākamo daudzgadu finanšu shēmu. Lai gan fonds iecerēts kā jauna pētniecības un izstrādes programma, EESK uzsver, ka aizsardzības nozare ir īpaša un tai ir vairākas īpašas iezīmes, kuru pārvaldībā jāievēro atšķirīgi, bet skaidri noteikumi. Par šiem noteikumiem ir iespējami drīz jāvienojas.

7.3. EESK arī norāda, ka abi atzari būtu cieši jākoordinē ar pārējām valstu un starptautiskajām programmām, kurās ir iesaistītas dalībvalstis.

7.4. Lai gan kritērijs "trīs uzņēmumi no divām dalībvalstīm" patlaban šķiet piemērots, EESK uzskata, ka, tiklīdz programmu īstenošana būs sasniegusi zināma brieduma posmu, minimālajai prasībai vajadzētu būt "no trīs valstīm", lai panāktu lielāku sinerģiju starp dalībvalstīm.

7.5. Projektiem, kurus pētniecības vai spēju atzarā finansē Eiropas Aizsardzības fonds, tiek piešķirti publiskā sektora līdzekļi. Eiropas Komisijai būtu jānodrošina, ka iepirkuma procedūrā, ievērojot augstus sociālos un ekoloģiskos standartus un pamatojoties uz objektīviem kritērijiem, tiek izraudzīti tikai konkurētspējīgākie projekti.

7.6. EESK pauž bažas par to, ka pārmērīga birokrātija kavēs Eiropas Aizsardzības fonda praktisku izmantošanu, un iesaka pēc noteikta Eiropas Aizsardzības fonda darbības laika apsvērt vēl citus risinājumus šajā jomā.

7.7. EESK kā Eiropas iestāde, kas pārstāv organizētu pilsonisko sabiedrību, uzsver, ka ir gatava sniegt konsultācijas par Eiropas Aizsardzības fonda izmantošanu un par visiem jautājumiem, kuri skar Eiropas jaunās aizsardzības politikas ekonomiskos, sociālos un ar pētniecību saistītos aspektus.

8. Standartizācija

8.1. EESK uzskata, ka kopīgās programmas, kas vērstas uz savstarpēji atzītu vajadzību apmierināšanu, ne vien samazinās lietu sistēmu skaitu, bet arī veicinās apakšsistēmu un loģistikas standartizāciju.

⁽⁸⁾ OV C 288, 31.8.2017., 62. lpp.

8.2. Saistībā ar kritērijiem jānorāda, ka svarīgi ir raudzīties visaptveroši, proti, ņemot vērā ne vien dalībvalstu pētniecības programmas, bet arī mūsu NATO partneru centienus visās jomās.

8.3. EESK visnotaļ iesaka Komisijai, Eiropas Aizsardzības aģentūrai un dalībvalstīm noteikt prioritārās kopīgas attīstības jomas. To iespējams panākt, tikai nosakot kopējās vajadzības un uzlabojot standartizāciju.

8.4. Fonda mērķis ir uzlabot valstu aizsardzības izdevumu efektivitāti un pamatotību, nevis aizstāt šos izdevumus. To varēs panākt tikai tad, ja Eiropas Aizsardzības fonds pierādīs savu pievienoto vērtību, īstenojot projektus, kurus katra dalībvalsts viena pati nevarētu īstenot efektīvāk un ar mazākām izmaksām. Fondam jābūt stimulam, kas uzlabo sadarbību. Tikai tad tas varēs novērst ieroču sistēmu pārmērīgo dažādību.

8.5. EESK atkārtoti pauž atbalstu kopēju standartu izstrādei⁽⁹⁾, vienlaikus izvairoties no spēkā esošo, it īpaši NATO, standartu dublēšanas. Tā kā zināms, ka Eiropā tiek izmantotas 178 dažādas ieroču sistēmas, vienai no pētniecības prioritātēm vajadzētu būt kopēju Eiropas standartu un saskarņu izveidei, lai iespējami sasaistītu esošās sistēmas un radītu pamatu turpmākajām sistēmām. Ievērojot šādus standartus, dalībvalstis varētu izstrādāt savstarpēji saderīgas Eiropas sistēmas.

8.6. Īpaši nozīmīga ir apakšsistēmu standartu noteikšana. Jaunie ražojumi patiešām noteiks standartu Eiropas līmenī, taču esošajām apakšsistēmām, kuras, iespējams, iekļautas šajos ražojumos, arī zināmā mērā būtu jāatbilst kopējiem standartiem. EESK uzskata, ka tas uzlabotu sadarbību, tādējādi samazinot ieroču sistēmu sadrumstalotību.

Briselē, 2017. gada 7. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽⁹⁾ OV C 288, 31.8.2017., 62. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu
“Komisijas 2017. gada 28. aprīļa paziņojums “Komisijas paziņojums par tiesu pieejamību vides lietās””

(C(2017) 2616 final)

(2018/C 129/10)

Ziņotājs: **Cillian LOHAN**

Līdzziņotājs: **Brian CURTIS**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 31.5.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Pilnsapulces lēmums	25.4.2017.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	21.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	7.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	171/5/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē šo Komisijas skaidrojošo paziņojumu, kurā sniegts vērtīgs pārskats par paziņojuma publicēšanas brīdī pieejamo ES Tiesas judikatūru, kas attiecas uz valstu tiesu pieejamību vides lietās. Tas radīs papildu ieguvumus, ko sniegs lielāka noteiktība un skaidrība gan lēmumu pieņēmējiem valstu tiesās un administratīvajās struktūrās, gan arī uzņēmumiem un iedzīvotājiem, ja efektīvi tiks nodrošināta paziņojuma pieejamība visām ieinteresētajām personām.

1.2. EESK atzīst, ka visā Eiropas Savienībā vienādas tiesības vērsties ar prasību tiesā ir būtisks faktors, uz kā balstās gan vienotais tirgus, gan ES tiesību aktos paredzēto tiesību konsekventa ievērošana Savienībā un kas sniedz tirgum un ieguldītājiem vajadzīgo skaidrību un noteiktību.

1.3. EESK rosina pieņemt visaptverošas un saistošas ES tiesību normas, lai konsekventi un pilnīgi nodrošinātu tiesu pieejamību Savienībā, un tādā veidā papildināt šo atzinīgi vērtējamo pasākumu, proti, Komisijas paziņojumu par tiesu pieejamību. Pašas Komisijas dienestu darba dokumentā ⁽¹⁾ atzīts, ka saistoši ES tiesību akti būtu vislabākais risinājums. EESK atzinīgi vērtē arī analīzi un ieteikumus, kas sniegti pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma sagatavotajā *J. Darpō* ziņojumā ⁽²⁾ par šo jautājumu. Dalībvalstīm jāatbalsta šādi mērķi, un tās nedrīkst apgrūtināt to sasniegšanu.

1.4. Lai panāktu šā paziņojuma reālu ietekmi, dalībvalstu līmenī papildus jāveic paredzētās mērķauditorijas, īpaši tiesu un administratīvās pārskatīšanas struktūru, kā arī iedzīvotāju apmācības un izglītošanas pasākumi.

1.5. Gan Komisijai, gan dalībvalstīm būtu jāparedz, ka prioritāte ir pietiekamu resursu un finansējuma nodrošināšana, lai varētu efektīvi atbalstīt šādu plānu īstenošanu.

1.6. Paziņojuma mērķis nav prevalēt pār valstu jurisdikcijām, un tajā ir minēti ES Tiesas nolēmumi un skaidrojumi, kas veido obligāti ievērojamas pamatprasības. Uz šo secinājumu un uz atkāpju vai regresa nepieļaujamību būtu jānorāda paziņojuma turpmākajās versijās.

⁽¹⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2017/EN/SWD-2017-255-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>

⁽²⁾ <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/synthesis%20report%20on%20access%20to%20justice.pdf>

1.7. Šis skaidrojošais paziņojums ir regulāri jāatjaunina. Lai nodrošinātu, ka šis skaidrojošais paziņojums vienmēr ir precīzs un aktuāls, būtiska ir satura savlaicīga atjaunināšana un jaunākās informācijas sniegšana mērķauditorijai, atspoguļojot attīstības tendences ES Tiesas judikatūrā. Būtu jāapsver iespēja izveidot dinamisku un atjauninātu instrumentu pilsoniskās sabiedrības, valsts pārvaldes iestāžu un tiesu iestāžu vajadzībām.

1.8. Prioritāri uzmanība būtu jāpievērš ekspertu atsauksmēm un paziņojumā dalībvalstīm atklātiem trūkumiem un nepilnībām, kas būtu jānovērš, un jāapsver, kā rīkoties jomās, kurās konstatētas nepilnības spēkā esošajā ES Tiesas judikatūrā.

1.9. Jāizstrādā **un pastāvīgi jāpilnveido** neatkarīgs, objektīvs, visaptverošs un atjaunināts atsauces novērtējums, kurā atspoguļotas pozitīvās norises un problēmas saistībā ar tiesu pieejamību dalībvalstu līmenī un visi Orhūsas konvencijas 9. panta elementi.

1.10. Tā kā lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ir svarīgi centienos nodrošināt ES tiesību aktu konsekveni šajā jomā⁽³⁾, Komisijai būtu visaptveroši jāanalizē minētā noteikuma piemērošana un atbilstības nodrošināšana visās dalībvalstīs un jāsniedz ziņojums par to, kā arī jāapzina un jālikvidē visi šķēršļi, kas kavē tā piemērošanu.

1.11. Laikā, kad visur pasaulē vērojama vides aizstāvju aizskaršana un vajāšana, Eiropas Savienībai būtu jāuzņemas vadība centienos atvieglot tiesu pieejamību.

1.12. EESK norāda, ka skaidrojošais paziņojums ir nepilnīgs, jo tajā nav iekļauti neatkarīgas struktūras, proti, Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas konstatējumi. Šis svarīgais un lietderīgais veikums var papildināt Komisijas paziņojumu un atbalstīt lēmumu pieņēmējus un iedzīvotājus tiesu pieejamības jomā, un uz šo veikumu būtu jānorāda.

1.13. EESK atbalsta Orhūsas konvenciju un tās visaptverošu īstenošanu Eiropas Savienībā. Tādēļ ir būtiski, ka puses pilnībā atzīst pašu ieceltās Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas konstatējumus par atbilstību konvencijai.

1.14. EESK izprot jutīgos aspektus, kas saistīti ar Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas nesajamajiem konstatējumiem par noteikumu par tiesu pieejamību neievērošanu ES iestādēs. EESK uzsver, ka Eiropas Savienībai pirms nākamās Pušu sanāksmes sesijas steidzami un konstruktīvi jārisina šis jautājums. It īpaši svarīgi būs sadarbībā ar NVO, kas darbojas vides aizsardzības jomā, un pilsonisko sabiedrību izmantot plašu un vērienīgu pieeju, lai noskaidrotu, kā un kādās jomās ES var uzlabot gan konvencijas īstenošanu un tiesu pieejamības nodrošināšanu ES iestādēs, gan to, kā ES iestādes īsteno konvenciju un nodrošina tiesu pieejamību. Būtu arī jāapsver iespējas izstrādāt gan paralēlu un papildinošu pieeju attiecībā uz to, kā tiesu pieejamība tiek nodrošināta ES iestādēs un kā tās nodrošina tiesu pieejamību, gan arī attiecīgas norādes un īstenošanas pasākumus.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Komisijas publicētais dokuments ir skaidrojošs paziņojums. Tajā sniegts pārskats par spēkā esošo ES Tiesas judikatūru attiecībā uz valstu līmenī nodrošināto tiesu pieejamību vides lietās. Paziņojumā sniegta sīki izstrādāta juridiska analīze, skaidrojot noteiktas juridiskās un procesuālās prasības un standartus saistībā ar vides lietām. Tajā aplūkoti tādi temati kā tiesiskās aizsardzības līdzekļi, izmaksas, laika grafiks, termiņi, darbības joma, nostājas un efektivitāte.

2.2. Paziņojuma mērķis ir nodrošināt skaidrību un atsauces avotu valsts pārvaldes iestādēm, valstu tiesām un fiziskām personām un NVO, kas veic sabiedrības interešu aizstāvības funkcijas, kā arī "uzņēmējiem, kas ir ieinteresēti tiesību aktu paredzamā piemērošanā" (A9. punkts). Paziņojuma 8. punktā izklāstīts šā mērķa izvirzīšanas iemesls, proti, problēmas, ar kurām saskārusies šī mērķauditorija, tostarp, bet ne tikai, uzņēmumi, MVU, fiziskas personas, NVO un sabiedrība, un kuras radušās saistībā ar tiesu pieejamības nodrošināšanu dalībvalstīs.

2.3. Paziņojumā arī teikts, ka vide ir "mūsu dzīvības uzturēšanas sistēma" un ka tās saglabāšana, aizsardzība un uzlabošana ir "kopēja Eiropas vērtība".

⁽³⁾ Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pants.

2.4. Paziņojumā iezīmēts ES visaptverošais tiesu pieejamības satvars, norādot uz līgumiem un efektīvas tiesiskās aizsardzības principu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantu un Cilvēktiesību konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem ("Orhūsas konvenciju"). 47 konvencijas puses ir Eiropas Savienība un tās 28 dalībvalstis, kā arī citas Eiropas un Vidusāzijas valstis.

2.5. ES 2003. gadā pieņēma divus priekšlikumus tiesību aktiem: Direktīvu par vides informācijas pieejamību⁽⁴⁾ un Direktīvu par sabiedrības līdzdalību⁽⁵⁾. Minētie tiesību akti paredzēja, ka noteiktas spēkā esošās direktīvas, kas bija konkrēti norādītas, ierobežotā mērā nodrošinās tiesu pieejamību. ES 2006. gadā tika pieņemta papildu regula ("Orhūsas regula"⁽⁶⁾) par Orhūsas konvencijas īstenošanu. Komisija 2003. gadā pieņēma priekšlikumu tiesību aktam par tiesu pieejamību⁽⁷⁾. Dalībvalstu atšķirīgie viedokļi un nepietiekamā politiskā griba to pieņemt bija iemesls, kādēļ tas 2014. gadā tika atsaukts⁽⁸⁾. Direktīvas par tiesu pieejamību neesamība joprojām ir problēma, un tā ir jāatrisina. EESK rosina pieņemt visaptverošas un saistošas ES tiesību normas par tiesu pieejamību.

2.6. ES un dalībvalstis ir parakstījušas un ratificējušas Orhūsas konvenciju. Pirmajā sesijā, kas notika 2002. gadā, Konvencijas pušu sanāksme izveidoja konvencijas atbilstības mehānismu, tostarp Orhūsas konvencijas Atbilstības komiteju. Šī komiteja izskata ziņojumus par to, ka kāda no pusēm nenodrošina atbilstību, un nāk klajā ar konstatējumiem un sniedz ar tiem saistītus ieteikumus. Tie tiek iesniegti Konvencijas pušu sanāksmei. Līdz sestajai Konvencijas pušu sanāksmes sesijai, kas notika 2017. gadā, puses parasti bija tiem bez izņēmumiem un pilnībā piekritušas.

2.7. Paziņojumā **atzīts**, ka vairākās dalībvalstīs joprojām tiek radīti lieli šķēršļi. Dažas valstis gandrīz pilnībā liedz piekļuvi, citas to ierobežo, vēl citās problēma ir būtiskās izmaksas un dažas neparedz noteikumus attiecībā uz efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem. Jāizstrādā regulāri pilnveidojams un neatkarīgs pamatziņojums, lai radītu skaidrību par konkrētām problēmām dalībvalstīs un arī informētu par zināmiem labas prakses piemēriem.

2.8. Komisija min ES Tiesas nolēmumus un skaidrojumus, un tās ir obligāti ievērojamas pamatprasības. Uz šo atziņu un uz atkāpju vai regresa nepieļaujamību būtu skaidri jānorāda paziņojuma turpmākajās versijās.

2.9. Komisijas paziņojums publicēts laikā, kad noris asi strīdi par to, vai ES pati pilnībā pilda savas saistības, kas noteiktas konvencijas 9. pantā. Pirms tam Orhūsas konvencijas Atbilstības komiteja bija saņēmusi paziņojumu, kurā norādīts uz iespējamu neatbilstību, un Orhūsas konvencijas Atbilstības komiteja konstatēja⁽⁹⁾ neatbilstību pašas ES centienos nodrošināt tiesu pieejamību un sniedza attiecīgus ieteikumus.

2.10. ES Padome 2017. gada jūlijā vienprātīgi nolēma piekrist šiem konstatējumiem, kuros jāveic grozījumi (šo nostāju atbalstīja Komisija), un arī atkārtoti pauda atbalstu Orhūsas konvencijai⁽¹⁰⁾. Ierosinātajos grozījumos, kas attiecas uz Konvencijas pušu sanāksmes lēmumu par Atbilstības komitejas konstatējumiem, arī ierosināts, ka Konvencijas pušu sanāksme šiem konstatējumiem "nepiekrīt", bet "pieņem tos zināšanai". EESK norāda, ka ES vēlme nepiekrīt Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas konstatējumiem ir pretrunā atkārtoti paustajam viedoklim, ka ES atbalsta Orhūsas konvenciju. Šī pieeja, ja to pārņems citas konvencijas puses, var ļoti negatīvi ietekmēt neatkarīgo atbilstības mehānismu un tādēļ arī konvencijas spēku un efektivitāti.

2.11. Konvencijas pušu sanāksmes sestajā sesijā, kas 2017. gada septembrī notika Melnkalnē, tika pieņemts lēmums atlikt Konvencijas pušu sanāksmes lēmumu par Atbilstības komitejas konstatējumiem, ka ES nenodrošina atbilstību. Šāds lēmums tika pieņemts pēc pārliecinošas pretēju viedokļu paušanas un debatēm Konvencijas pušu sanāksmes sesijā. Konvencijas pušu sanāksme vienmēr cenšas panākt vienprātību, un, tā kā nebija vienprātības par šo jautājumu, pēc ES dalībvalstu koordinācijas sanāksmes tika nolemts atlikt lēmuma pieņemšanu uz nākamo Konvencijas pušu sanāksmes sesiju, kas notiks 2021. gadā.

⁽⁴⁾ Direktīva 2003/4/EK.

⁽⁵⁾ Direktīva 2003/35/EK.

⁽⁶⁾ Regula (EK) Nr. 1367/2006.

⁽⁷⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52003PC0624>

⁽⁸⁾ Sk. aktualitāti zaudējušu Komisijas priekšlikumu atsaukumu, OV C 153, 21.5.2014., 3. lpp.

⁽⁹⁾ https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2008-32/Findings/C32_EU_Findings_as_adopted_advance_unedited_version.pdf

⁽¹⁰⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11150-2017-INIT/lv/pdf>

2.12. EESK izprot jutīgos aspektus, kas saistīti ar Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas nesensajiem konstatējumiem, ka ES nenodrošina atbilstību. EESK uzsver, ka Eiropas Savienībai pirms Konvencijas pušu sanāksmes nākamās sesijas steidzami, savlaicīgi un konstruktīvi jārisina šis jautājums. Būs īpaši svarīgi, ka Eiropas Savienība sadarībā ar NVO, kas darbojas vides aizsardzības jomā, un plašu pilsonisko sabiedrību izmanto plašu un vērienīgu pieeju, lai noskaidrotu, kā un kādās jomās ES var uzlabot gan konvencijas īstenošanu un tiesu pieejamības nodrošināšanu ES iestādēs, gan to, kā ES iestādes īsteno konvenciju un nodrošina tiesu pieejamību. Būtu arī jāapsver iespējas izstrādāt gan paralēlu un papildinošu pieeju attiecībā uz to, kā tiesu pieejamība tiek nodrošināta ES iestādēs un kā tās nodrošina tiesu pieejamību, gan arī attiecīgas norādes un īstenošanas pasākumus.

2.13. Komisijas skaidrojošais paziņojums publicēts pēc ilgām un nesekmīgiem pūliņiem ES līmenī apstiprināt konkrētus pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt tiesu pieejamību. Par šiem nesekmīgajiem pūliņiem liecina:

— priekšlikuma Tiesu pieejamības direktīvai atsaukšana,

— nespēja atsevišķi grozīt visas attiecīgās direktīvas, lai tajās paredzētu iespēju vērsties tiesu iestādēs, piemēram, tādas nozīmīgas direktīvas vides jomā kā Putnu direktīva un Dzīvotņu direktīva nav grozītas, lai iekļautu skaidrus un visaptverošus noteikumus par tiesu pieejamību,

— neveiksmīgie mēģinājumi grozīt noteiktas direktīvas, lai paredzētu tiesu pieejamības noteikumus ⁽¹¹⁾.

2.14. Vajadzīgi pasākumi, lai saskaņotu valstu tiesu pieeju ar vidi saistītu lietu izskatīšanā: izrādījies, ka ES juridiskie standarti nav pietiekami precīzi. Tādēļ Eiropas Savienības Tiesa saņem daudzus lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu. Komisijas paziņojuma mērķis ir precizēt noteikumus un standartus, kas izriet no Eiropas Savienības Tiesas judikatūras, tādējādi palielinot juridisko noteiktību, kura vajadzīga ieinteresētajām personām.

2.15. Komisija paudusi arī savu viedokli par juridisko analīzi.

2.16. Paziņojums un tā pamatā esošais skaidrojums ir saistīts ar Vides politikas īstenošanas pārskatu, un tā mērķis ir šā pārskata uzlabošana. EESK nesen pieņemtā atzinumā ⁽¹²⁾ puda atbalstu Vides politikas īstenošanas pārskata procesam un rosināja apņēmīgi rīkoties, lai pilnībā īstenotu vides *acquis* un izmantotu tā iespējas.

2.17. Direktīvas par tiesu pieejamību trūkums rada nepilnību to tiesību aktu hierarhijas augšējā līmenī, kas palīdzētu precizēt daudzus jautājumus, kuri dalībvalstīs radījuši neskaidrības un pretrunas, un risināt ar tiem saistītās problēmas, kas radušās uzņēmumiem un iedzīvotājiem.

2.18. Dažas dalībvalstis ir ratificējušas Orhūsas konvenciju, nenorādot, kā tiesu pieejamības noteikumi būtu piemērojami konkrētos gadījumos, vai arī minēto noteikumu īstenošana ir bijusi neskaidra vai nepilnīga.

3. EESK nostāja

3.1. EESK atbalsta Orhūsas konvenciju un gan Eiropas Savienības, gan tās dalībvalstu centienus to visaptveroši īstenot. Lai nodrošinātu Orhūsas konvencijas spēkā esamību un integritāti, ir būtiski, ka puses pilnībā piekrīt Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas konstatējumiem.

3.2. EESK norāda, ka Orhūsas konvencija ietilpst starptautisko tiesību aktu kopumā, kas attiecas uz cilvēktiesību jautājumiem, un pilnībā atbilst ES pamatprincipiem, kuri ietverti līgumos un Eiropas Cilvēktiesību hartā. EESK uzsver, ka ES jāaizstāv cilvēktiesības un šajā jomā jārada priekšzīme visai pasaulei.

3.3. EESK mudina dalībvalstis paātrināt Orhūsas konvencijas efektīvu īstenošanu un īpaši nodrošināt, ka tiesu pieejamība – tas attiecas gan uz administratīvo pārskatīšanu, gan uz valstu tiesām – tiek paredzēta saskaņā ar konvencijas prasībām un, ievērojot pārskatīšanas būtiskās iezīmes, kuras minētas konvencijas 9. panta 4. punktā. EESK arī atzīmē konvencijas triju pilāru būtisko savstarpējo atkarību un to, ka tie ir jāīsteno kā papildinošs kopums, lai varētu panākt reālu ietekmi.

⁽¹¹⁾ Direktīva par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju.

⁽¹²⁾ "ES vides politikas īstenošanas pārskats" (OV C 345, 13.10.2017., 114. lpp.).

3.4. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas publicēto dokumentu un uzskata, ka tas ir ļoti lietderīgs un svarīgs paziņojums. EESK atzīmē, ka visā Eiropas Savienībā vienādas tiesības vērsties ar prasību tiesā ir būtisks faktors, kas ietekmē vienādu tirgus apstākļu nodrošināšanu, kura ir ļoti svarīga sekmīgai vienotā tirgu darbībai, un ka šādas vienādas tiesības ir arī vajadzīgas, lai izdotos nodrošināt ES tiesību aktos paredzēto pamattiesību konsekventu ievērošanu Savienībā. Šis paziņojums to veicina.

3.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas norādi, ka “gadījumos, kad konstatēta neatbilstība spēkā esošajām ES *acquis* tiesiskajām prasībām, Komisija arī turpmāk izmantos pienākumu neizpildes procedūras, lai nodrošinātu šo prasību izpildi” (A13. punkts). Komisijai saskaņā ar ES līgumiem ir uzticēti vajadzīgi un noteikti uzdevumi šajā saistībā. Šo uzdevumu efektīvai izpildei ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu, ka dalībvalstis konsekventi pilda savas saistības, ka tās dalībvalstis, kuras panākušas atbilstību noteikumiem, nepamatoti nenonāk nelabvēlīgākā situācijā, un ka tiek panākta tirgus apstākļu un tiesību viendabība.

3.6. EESK uzskata, ka vides jomā spēkā esošo tiesību aktu efektīva īstenošana nodrošina skaidrību un noteiktību tirgus dalībniekiem un ieguldītājiem un vienlaikus veicina ilgtspējīgu attīstību. Šā Komisijas paziņojuma mērķis uzlabot noteiktību un skaidrību saistībā ar tiesību aktiem vides jomā ir vērtējams atzinīgi, neraugoties uz tā tvēruma ierobežotību.

3.7. EESK atzinīgi vērtē to, ka pēc Eiropas Komisija pasūtījuma veikta analīze par tiesu pieejamību vides lietās, un kā piemēru min *Darpö*⁽¹³⁾ ziņojumu. Minētais ziņojums un citu neatkarīgu struktūru veikta analīze nodrošina svarīgu īstenošanas novērtējumu, kas dalībvalstīm būtu jāņem vērā.

3.8. EESK atzīmē, ka konvencijas 2. pantā minētā jēdziena “valsts iestāde” definīcija ietver “visu to reģionālo ekonomiskās integrācijas organizāciju institūcijas, kuras minētas 17. pantā un ir šīs konvencijas Puses”. EESK uzskata, ka saskaņā šo definīciju un ar pašu 17. pantu konvencija ir jāievēro tādām pusēm kā, piemēram, Eiropas Savienība. ES pati ir parakstījusi un ratificējusi konvenciju⁽¹⁴⁾. EESK uzskata, ka Orhūsas konvencijas ratifikācijas instruments neatbrīvo ES iestādes no pienākumiem, kas saistīti ar tiesu pieejamību.

4. Turpmākie pasākumi

4.1. Lai varētu viest lielāku skaidrību un atvieglot konvencijas īstenošanu un ievērošanu, vajadzīgi papildu paziņojumi vai norādes, kuros iekļauti Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas konstatējumi un ieteikumi. Direktīva par tiesu pieejamību var ievērojami sekmēt skaidrības un noteiktības nodrošināšanu.

4.2. *Konsekventāka pieeja* īstenošanai nodrošinātu viendabīgākus apstākļus uzņēmumiem visās dalībvalstīs un veicinātu attīstību. Patlaban nenoteiktība izraisa kavēšanos, rada papildu izmaksas un kavē ilgtspējīgu attīstību.

4.3. Steidzami vajadzīga *apspriešanās visā Eiropas Savienībā, lai varētu izstrādāt un pastāvīgi pilnveidot neatkarīgu pamatnovērtējumu* par tiesu pieejamību dalībvalstu līmenī. Tajā jāaplūko gan pilsoniskās sabiedrības informētības līmenis, gan norises tiesās un administratīvās pārskatīšanas jomā. Būtiski ir noteikt, kādas lietas tiek pieņemtas izskatīšanai, kādas lietas netiek pieņemtas izskatīšanai un kādu lietu pieņemšana tiek kavēta tiesu pieejamības jomā vērojamo problēmu dēļ. EESK var izmantot savu organizētas pilsoniskās sabiedrības tīklu, lai informētu plašu auditoriju, un tā arī vēlas veikt turpmākus pasākumus un informēt par šāda novērtējuma rezultātiem. Novērtējumam jābūt neatkarīgam un objektīvam.

4.4. Pamatnovērtējumam jābūt plašākam par nepilnīgo Vides politikas īstenošanas pārskatu, kuru ierobežo tā tvērums un sabiedrības līdzdalības trūkums, un par nepilnīgo ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā. Pamatnovērtējumā vajadzētu aplūkot visus Orhūsas konvencijas 9. pantā minētos aspektus, īpaši konvencijas 9. panta 4. punktā norādītās pārskatīšanas iezīmes un 9. panta 5. punktā noteikto pienākumu sniegt palīdzību. Pamatnovērtējums būtu pilnībā jāatjaunina vismaz reizi divos gados.

4.5. EESK piekrīt Komisijas atziņai, ka Orhūsas konvencijas īstenošanas procesā iedzīvotājiem un nevalstiskajām organizācijām ir liela nozīme pārskatatbildības nodrošināšanā. Ļoti svarīga ir apmācība un izglītība gan dalībvalstu iedzīvotāju, gan tiesu līmenī. Komisijas uzdevumi:

⁽¹³⁾ <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/pdf/synthesis%20report%20on%20access%20to%20justice.pdf>

⁽¹⁴⁾ https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27&clang=_en#EndDec

- Komisijai jāizstrādā konkrēti plāni, kuru mērķis ir efektīvi pilnveidot un izplatīt paziņojumu, savlaicīgi atspoguļojot jaunākās attīstības tendences ES Tiesas judikatūrā, un šajā jomā jāsadarbojas ar pilsonisko sabiedrību,
- Komisijai būs jāparedz, ka prioritāte ir pietiekamu resursu un finansējuma nodrošināšana šādu plānu īstenošanai,
- Komisija varētu apsvērt iespēju izveidot dinamisku un atjauninātu instrumentu pilsoniskās sabiedrības, valsts pārvaldes iestāžu un tiesu iestāžu vajadzībām, lai nodrošinātu norāžu lietderīgumu un precizitāti, atspoguļojot attiecīgās tendences ES Tiesas judikatūrā,
- Komisijai būtu reizi sešos mēnešos jāsaprot progresa ziņojumi par šādu plānu īstenošanu,
- Komisijai būtu prioritāri uzmanība jāpievērš ekspertu atsauksmēm un paziņojumā dalībvalstīm atklātiem trūkumiem un nepilnībām, kas būtu jānovērš, un jāapsver, kā rīkoties jomās, kurās konstatētas nepilnības spēkā esošajā ES Tiesas judikatūrā.

4.6. Pārmērīgās izmaksas dažās jurisdikcijās var būt būtisks šķērslis tiesu pieejamībai. Bailes no tā, ka būs jāsedz pārmērīgas izmaksas, var būt šķērslis tiesu pieejamībai. Laikā, kad visur pasaulē vērojama vides aizstāvju aizskaršana un vajāšana, Eiropas Savienībai būtu jāuzņemas vadība centienos atvieglot tiesu pieejamību un īpaši proaktīvi jārīkojas aizskaršanas gadījumos, tostarp gadījumos, kad izmaksu problēma ir šķērslis.

4.7. Vajadzīgs mehānisms, kas paver iespēju izmantot Orhūsas konvencijas Atbilstības komitejas konstatējumus, lai papildinātu paziņojumu dalībvalstīm un turpinātu precizēt pienākumus.

4.8. Šis skaidrojošais paziņojums būs regulāri jāpilnveido un jāaktualizē, laikus veicot atjauninājumus un sniedzot jaunāko informāciju mērķauditorijai. Gan dalībvalstu līmenim, gan Komisijai jāatvēr pietiekami daudz resursu un finansējuma, lai sekmētu efektīvu plānu īstenošanu.

4.9. Tā kā lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu⁽¹⁵⁾ ir svarīgi centienos nodrošināt ES tiesību aktu konsekveni šajā jomā, Komisijai būtu visaptveroši jāanalizē minētā noteikuma piemērošana un atbilstības nodrošināšana visās dalībvalstīs un jāsniedz ziņojums par to, kā arī jāapzina un jālikvidē visi šķēršļi, kas kavē tā piemērošanu.

Briselē, 2017. gada 7. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹⁵⁾ Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantu.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2006/1/EK par bez transportlīdzekļa vadītājiem nomātu transportlīdzekļu izmantošanu kravu autopārvadājumiem”

(COM(2017) 282 final – 2017/0113 (COD))

(2018/C 129/11)

Ziņotājs: **Brian CURTIS**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 15.6.2017. Eiropas Savienības Padome, 12.6.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 91. panta 1. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	22.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	121/0/1

1. Secinājumi un ieteikumi

Secinājumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē šo nākamo soli, kas vajadzīgs, lai likvidētu dažus atlikušos šķēršļus efektīvam un taisnīgam vienotajam tirgum Eiropas kravu autopārvadājumu nozarē. Šajā gadījumā grozījumu direktīvas mērķis ir atvieglot transportlīdzekļu parku optimālu izmantošanu visā Eiropā, it īpaši pieprasījuma sezonāla pieauguma laikā, un nodrošināt vismaz minimālu liberalizācijas līmeni. Ierobežojumu atcelšana kravas transportlīdzekļu izmantošanai pašpārvadājumos ir vērtējama pozitīvi.

1.2. Komiteja joprojām uzskata, ka transporta jautājumu regulēšanai ar tiesību aktiem piemērotāka būtu regula, nevis direktīva, jo direktīva pieļauj lielākas dalībvalstu atšķirības interpretācijas un piemērošanas stingrības jomā. Taču Komiteja atzīst, ka šī šīs direktīva savus mērķus sasniedz un ka šajā gadījumā tās pārveidošana par regulu būtu nesamērīga.

Ieteikumi

1.3. Lai novērstu pastkastītes uzņēmumu izplatību, EESK mudina visas dalībvalstis ne tikai piekrist ierosinātajiem pasākumiem, kuru mērķis ir stiprināt Regulu (EK) Nr. 1071/2009 un Regulu (EK) Nr. 1072/2009 un tādā veidā likvidēt negodīgus pastkastītes uzņēmumus, bet arī efektīvi īstenot šos pasākumus. Rezultāti ir rūpīgi jāpārbauda, un tie jāiekļauj ziņojumā par minētās grozījumu direktīvas efektivitāti.

1.4. Lai atturētu pārvadātājus no zemāku transportlīdzekļa reģistrācijas nodokļu maksāšanas, kas iespējama dažās dalībvalstīs, būtu jāveic papildu pasākumi, ja pārskata periodā veikta analīze liecina par šādu pasākumu nepieciešamību, piemēram, jānosaka pārvadātājam piederoša autoparka maksimālā daļa, ko var īslaicīgi pārvest uz saistītu pārvadātāju citā dalībvalstī.

1.5. Komiteja norāda: kaut arī tiek lietotas arvien efektīvākas izsekošanas metodes, nelikumīga kabotāža joprojām ir būtiska problēma kravu pārvadājumu nozarē. Pastāv iespēja, ka šīs direktīvas pasākumu īstenošana var apgrūtināt nelikumīgas kabotāžas atklāšanu. Tādēļ varētu ieviest papildu prasības nodrošināt izsekojamu saikni starp uzņēmumu un transportlīdzekli.

2. Ievads

2.1. Grozījumu direktīva ir ierosināta kā daļa no dokumentu kopuma "Eiropa kustībā", ko veido plašs iniciatīvu klāsts, kura mērķis ir uzlabot ceļu satiksmes drošību, atbalstīt viedu ceļu nodevu iekasēšanu, samazināt CO₂ emisijas, gaisa piesārņojumu un satiksmes sastrēgumus, samazināt birokrātiju, ar ko saskaras uzņēmumi, cīnīties pret nelegālo nodarbinātību un nodrošināt pienācīgus apstākļus un atpūtas laiku darba ņēmējiem.

2.2. Ar priekšlikumu tiek risināti daži nenoregulēti jautājumi saistībā ar nomātu kravas transportlīdzekļu izmantošanas liberalizāciju vienotajā tirgū. Dalībvalstīs joprojām spēkā ir atšķirīgi noteikumi un regulējums. Pirmoreiz šis jautājums tika risināts 1984. gadā⁽¹⁾, un vēlāka saskaņošana tika veikta ar 2006. gada direktīvu⁽²⁾. Tomēr pat pēc šīs grozījumu direktīvas transponēšanas daudzās dalībvalstīs joprojām būs spēkā dažādi ierobežojumi.

2.3. Galvenais jautājums, kas tiek risināts ar šiem grozījumiem, ir pārvadātāju vēlme izmantot savus transportlīdzekļus visā Eiropas Savienībā, reaģējot uz vietējo pieprasījumu. Šādas darbības iespējas pašlaik ietekmē valstu tiesību aktos noteiktie ierobežojumi, kā arī regulējuma un darbības prasību piemērošana (ieteikuma tiesības).

2.4. No vienas puses, pārvadātāji apgalvo, ka pašreizējais stāvoklis ierobežo Eiropas transportlīdzekļu parku efektīvu izmantošanu. No otras puses, transporta nozares arodbiedrības pauž bažas, ka priekšlikums vēl vairāk vājinās ļoti svarīgo saikni starp pārvadātāju un tā aktīviem un samazinās dalībvalstu spējas kontrolēt to teritorijā reģistrēto pārvadātāju faktisko darbību un panākt noteikumu izpildi. Pašām dalībvalstīm nav vienotas pieejas šajā jautājumā, un dažas uzskata, ka būtu jā saglabā *status quo*.

2.5. Turklāt dažu dalībvalstu valdības pauž bažas par ienākumu zaudējumu, ja transportlīdzekļi tiks reģistrēti vienā dalībvalstī, taču galveno darbību veiks citā. Piemēram, nodokļu līmeņa diapazons smagkravas transportlīdzekļiem ir no aptuveni 500 euro par transportlīdzekli Latvijā līdz gandrīz 5 000 euro Īrijā⁽³⁾.

2.6. Iepriekšējos atzinumos⁽⁴⁾ par transportu Komiteja apgalvoja, ka tā atbalstītu direktīvas aizstāšanu ar regulu, lai samazinātu dalībvalstīs vērojamas atšķirības interpretācijas un piemērošanas stingrības jomā. Komiteja uzskata, ka šis princips joprojām ir spēkā, taču atzīst, ka šajā gadījumā attiecīgās direktīvas pilnīga pārstrādāšana būtu nesamērīga. Komiteja arī norāda: lai arī direktīvas juridiskā forma sniedz dalībvalstīm lielāku elastību transponēšanā un izpildes panākšanā, tā, visticamāk, pieļaus turpmākas novirzes un interpretācijas atšķirības dažādās dalībvalstīs.

3. Komisijas paziņojuma kopsavilkums

3.1. Pēc plašas pārskatīšanas, apspriešanās un analīzes, ko veica Komisija, šajā priekšlikumā ierosināti 2006. gada direktīvas grozījumi. Direktīva ļāva dalībvalstīm ierobežot nomātu kravas transportlīdzekļu, kuru maksimālā pieļaujamā pilnā masa pārsniedz sešas tonnas, izmantošanu pašpārvadājumiem, un ierobežot tādu transportlīdzekļu izmantošanu, kas nomāti citā dalībvalstī, kura nav transportlīdzekli nomājošā uzņēmuma darbības valsts.

3.2. Ierosinātie grozījumi, kas padziļinās un stiprinās iekšējo tirgu, novērš iespēju ierobežot visu nomāto transportlīdzekļu izmantošanu pašpārvadājumiem. Turklāt būs atļauts izmantot citā dalībvalstī nomātu transportlīdzekli vismaz četrus mēnešus, lai uzņēmumi varētu apmierināt pagaidu vai sezonālu pieprasījuma pieaugumu un/vai aizstāt bojātus transportlīdzekļus. Dalībvalstīs, kurās spēkā ir liberālāks režīms (piemēram, Beļģija, Čehijas Republika, Igaunija un Zviedrija), varēs to saglabāt.

3.3. Tā kā piemērojamo autotransporta nodokļu jomā ir vērojamas lielas dalībvalstu atšķirības, ir paredzēts četru mēnešu periods, lai novērstu iespējamus traucējumus ieņēmumu iekasēšanā.

⁽¹⁾ Direktīva 84/647/EEK.

⁽²⁾ Direktīva 90/398/EEK; Direktīva 2006/1/EK.

⁽³⁾ Direktīvas 2006/1/EK *ex post* novērtējums, galīgais ziņojums, 2016. gada janvāris.

⁽⁴⁾ OV C 34, 2.2.2017, 176. lpp.

3.4. Ar priekšlikumu iecerēts nodrošināt pārvadātājiem vienlīdzīgu piekļuvi nomāto transportlīdzekļu tirgum visā Eiropas Savienībā un vienotu tiesisko regulējumu, kas ļaus paaugstināt pārvadātāju darbības efektivitāti. Vēl viens ieguvums varētu būt drošības uzlabošanās un mazāks piesārņojums, jo nomāti transportlīdzekļi parasti ir jaunāki.

3.5. Komisija piecu gadu laikā sagatavos ziņojumu par minēto grozījumu īstenošanu, un, balstoties uz šo ziņojumu, varētu pieņemt papildu pasākumus.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Komiteja atzinīgi vērtē grozījumu direktīvas mērķus – tā ir vēl viens solis centienos likvidēt dažus atlikušos šķēršļus, kas ietekmē efektīvu un taisnīgu vienoto tirgu Eiropas kravu autopārvadājumu nozarē. Šajā gadījumā grozījumu direktīvas mērķis ir atvieglot transportlīdzekļu parku optimālu izmantošanu visā Eiropā, it īpaši pieprasījuma sezonāla pieauguma laikā, un nodrošināt vismaz minimālu liberalizācijas līmeni. Pozitīvi vērtējams tas, ka paredzēts atcelt ierobežojumus kravas transportlīdzekļu izmantošanai pašpārvadājumos.

4.2. Komiteja joprojām uzskata, ka transporta jautājumu regulēšanai ar tiesību aktiem piemērotāka būtu regula, nevis direktīva, jo direktīva pieļauj lielākas dalībvalstu atšķirības interpretācijas un piemērošanas stingrības jomā. Taču Komiteja atzīst, ka šī īsā direktīva savus mērķus sasniedz un ka šajā gadījumā tās pārveidošana par regulu būtu nesamērīga.

4.3. Tomēr Komitejai ir dažas iebildes par iespējamo ietekmi. Tās ir divējādas. Pirmkārt, varētu pieaugt pastkastītes uzņēmumu skaits, otrkārt, pārvadātājam ir iespēja veikt nelikumīgu kabotāžu un netikt atmaskotam. Šie aspekti tiek aplūkoti turpinājumā.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Visa veida komerciālie transportlīdzekļi ir dārgi aktīvi, un pārvadātājiem tos arvien biežāk nodrošina izpirkumnomas uzņēmumi. Lai pārvadājumus varētu veikt iespējami efektīvi, transportlīdzekļu pieejamībai ir jāatbilst pieprasījumam. Šai pieejamībai ir raksturīgas ne vien sezonālas, bet arī ģeogrāfiskas svārstības, piemēram, atkarībā no lauksaimniecības produktu un tūrisma pakalpojumu pieprasījuma. Taču, lai pārvadātāji varētu ievērot darbības standartus un drošības prasības un nodrošināt transportlīdzekļu vadītāju darba apstākļus, ir svarīgi, ka valstī, kurā pārvadātāji veic darbību, to rīcībā ir aktīvi un tieša atbalsta infrastruktūra.

5.2. Pastkastītes uzņēmumi ir struktūras, kas tiek izveidotas kādā ES dalībvalstī, kurā tie neveic saimniecisko darbību (vai kurā tā ir nebūtiska), un šādi uzņēmumi tiek dibināti, lai maksātu zemākus nodokļus, atalgojumu utt. (*regime shopping*). Šādiem uzņēmumiem irniecīga vietējā atbalsta infrastruktūra vai tādas nav vispār, tie rada konkurences izkropļojumus un var arī ekspluatēt savus darbiniekus.

5.3. Problēmas, ko rada šādi uzņēmumi, ir ņemtas vērā arī citos mobilitātei veltītajos dokumentos, un ir ierosināti pasākumi⁽⁵⁾ šo problēmu risināšanai. EESK atzīst, ka pastkastītes uzņēmumu jautājuma risināšana nav šīs grozījumu direktīvas tiešais uzdevums, taču pauž bažas par to, ka minētā direktīva var atvieglot to izaugsmi un darbību. Tāpēc EESK mudina visas dalībvalstis ne tikai piekrist ierosinātajiem pasākumiem, kuru mērķis ir stiprināt Regulu (EK) Nr. 1071/2009 un Regulu (EK) Nr. 1072/2009 un tādā veidā likvidēt negodīgus pastkastītes uzņēmumus, bet arī efektīvi īstenot šos pasākumus. Rezultāti ir rūpīgi jāpārbauda un jāiekļauj ziņojumā par minētās grozījumu direktīvas efektivitāti.

5.4. Tomēr šie pasākumi neskars pārvadātājus, kuri izmanto to, ka dažās dalībvalstīs noteiktas zemākas transportlīdzekļa reģistrācijas nodokļa likmes. Tā kā paredzēts, ka transportlīdzekļi četrus mēnešus var izmantot citā dalībvalstī, ir iespējams, ka pārvadātāji pārvietos transportlīdzekļus no vienas valsts uz otru, lai šo ierobežojumu apietu.

5.5. Lai arī no loģistikas viedokļa to būs sarežģīti izdarīt, šādas bažas teorētiski ir diezgan pamatotas. Pārskata periods atklās, vai šī iespējamā nepilnība tiek izmantota. Ja tas notiks, Komiteja ierosina papildināt četrus mēnešu ierobežojumu ar citiem pasākumiem, piemēram, jānosaka pārvadātājam piederoša autoparka maksimālā daļa, ko var īslaicīgi pārvest uz saistītu pārvadātāju citā dalībvalstī.

⁽⁵⁾ COM(2017) 281 final, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1071/2009 un Regulu (EK) Nr. 1072/2009, lai tās pielāgotu nozares attīstības tendencēm.

5.6. Komitejai pauž bažas arī par to, ka, iespējams, tiks atvieglota nelikumīga kabotāža. Kabotāža ir preču komercpārvadājums vienā dalībvalstī, ko veic ar citā dalībvalstī reģistrētam ārvalstu pārvadātājam piederošu transportlīdzekli. (Kravu pārvadātājam, kas saņēmis standarta starptautisko licenci, ir Kopienas atļauja uzņēmējā dalībvalstī veikt ne vairāk kā trīs kabotāžas pārvadājumus septiņu dienu laikā. Pārvadājumam ir jābūt braucienam, kurā preces tiek pārvestas no vienas dalībvalsts uz uzņēmēju dalībvalsti.) Iekšējā tirgū, kur konkurence darbotos nevainojami, ierobežojoši noteikumi, protams, nebūtu vajadzīgi, taču šis mērķis vēl ir jāsasniedz. Ja tiek atcelti ierobežojumi attiecībā uz nomātiem transportlīdzekļiem, pārvadātājs var daudz vienkāršāk veikt pastāvīgu (nelikumīgu) kabotāžu, vienkārši nomājot tajā dalībvalstī reģistrētus transportlīdzekļus, kurā pārvadātājs vēlas veikt šādu darbību.

5.7. Komiteja iesaka apsvērt šādas rīcības nepieļaušanas iespējas, proti, vairākas prasības, kas konsolidētu un nodrošinātu izsekojamu saikni starp uzņēmumu un transportlīdzekli. Tām vajadzētu būt šādām:

- visu pārvadātāja izmantoto transportlīdzekļu reģistrācijas numuru obligāta deklarēšana valstu elektroniskajos reģistros,
- ceļu inspekcijas iestāžu iespējas, veicot pārbaudes uz ceļa un uzņēmumu pārbaudes, reāllaikā piekļūt valstu elektroniskajiem reģistriem,
- ar nomāto transportlīdzekļu direktīvu saistīto pārkāpumu iekļaušana tā dēvētajā sarakstā, kurā tiek kategorizēti pārkāpumi, kas izraisa labas reputācijas zaudēšanu.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par dzelzceļa transporta statistiku”

(COM(2017) 353 final – 2017/0146/(COD))

(2018/C 129/12)

Vienīgais ziņotājs: **Raymond HENCKS**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 4.8.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 91. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	22.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	158/0/1
(par/pre/atturas)	

1. Kopsavilkums un secinājumi

1.1. Komisija izmanto dzelzceļa transporta statistikas pārskatu, lai vērtētu dzelzceļa jomā īstenoto ES pasākumu rezultātus un, ja nepieciešams, sagatavotu jaunus pasākumus.

1.2. Šādi statistikas dati tiek sagatavoti kopš 1980. gada. Sākumā tie nebija pilnīgi, ne arī sīki izstrādāti⁽¹⁾. Ar jaunu tiesību aktu, proti, Regulu (EK) Nr. 91/2003 (t. s. oriģinālo dokumentu), 2003. gadā tiek ieviesti būtiski grozījumi un papildinājumi. Kopš tā laika dalībvalstīm, balstoties uz noteiktiem rādītājiem, ir jāāvāc un jāiesniedz gada, ceturkšņa un piecu gadu statistikas dati par kravu un pasažieru pārvadājumiem dzelzceļa transportā.

1.3. Laika gaitā t. s. oriģinālais dokuments ir grozīts un papildināts ar Regulām (EK) Nr. 1192/2003, (EK) Nr. 219/2009 un (ES) 2016/2032, tādēļ daudzi noteikumi ir daļēji atrodami oriģinālajā dokumentā, daļēji – vēlākajos grozošajos dokumentos.

1.4. Komisija ir veikusi tikai kodifikāciju, iekļaujot dažādu iepriekš pieņemto regulu saturu vienotā saskaņotā dokumentā, neskarot saturu, vienīgi svītrojot Regulas (EK) Nr. 91/2003 4. panta 5. punktu, kurā noteikts, ka Komisija ir tiesīga pēc saviem ieskatiem pielāgot minētās regulas pielikumus attiecībā uz nebūtiskiem elementiem.

1.5. Ņemot vērā normatīvās atbilstības mērķi (REFIT), EESK var tikai atbalstīt Komisijas iniciatīvu, tomēr tai rodas jautājums, vai minēto statistikas datu izmantošanu nebūtu iespējams uzlabot un vai šos datus nevarētu ietvert starp Eurostat šajā jomā vāktajiem datiem.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹⁾ Direktīva 80/1177/EEK.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Atjaunota partnerība ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna reģiona valstīm”

(JOIN(2016) 52 final)

(2018/C 129/13)

Ziņotāja: **Brenda KING**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 27.1.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa (REX)
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	7.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	7.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	165/1/2

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. 2020. gadā beigsies starp Eiropas Savienību (ES) un Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstīm noslēgtā Kotonū Partnerattiecību nolīguma (KPN) darbības termiņš. KPN ir kalpojis par pamatu sadarbībai un dialogam par politiku, ekonomiku, tirdzniecību un attīstības palīdzību.

1.2. ES un ĀKK valstis atsevišķi ir sākušas debates par to, kāds varētu būt turpmāko attiecību satvars un pamats. Prioritātes, kas, ļoti iespējams, tiks iekļautas, ir šādas: nabadzības mazināšana, tirdzniecības attiecības, migrācijas plūsmu pārvaldība un globālās sasilšanas ierobežošana. Oficiālās sarunas starp ES un ĀKK valstīm ir jāsāk ne vēlāk kā 2018. gada augustā.

1.3. Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD) un Eiropas Komisija 2015. gadā sāka sabiedrisku apspriešanos, lai sagatavotu regulējumu, kas aizstās Kotonū nolīgumu, un 2016. gada novembrī publicēja kopīgu paziņojumu, paužot atbalstu kopīga satvara nolīgumam, kurā būtu definētas kopīgas vērtības un intereses un kurā būtu paredzētas atsevišķas partnerības ar katru no trijiem reģioniem.

1.4. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK/Komiteja) atzinīgi vērtē kopīgo paziņojumu, kā arī Komisijas skatījumā vēlamāko variantu: kopīga satvara nolīgumu ar konkrētām reģionālajām prioritātēm, kurām vajadzētu būt juridiski saistošām. EESK uzskata, ka ir vajadzīgs jauns atjaunināts nolīgums, kurā būtu ņemti vērā tādi jaunās realitātes elementi kā Eiropas sabiedrības raizes par palielinātajiem teroristu uzbrukuma draudiem, sajūta, ka migrācijas plūsmas netiek kontrolētas, iespējama klimata bēgļu pieplūdums, kura cēlonis ir straujais Āfrikas iedzīvotāju skaita pieaugums, citu reģionālo spēku ietekmes palielināšanās un pašreizējā ASV prezidenta neparedzamā darbība.

1.5. EESK arī aicina jaunajā satvarā labāk integrēt pilsonisko sabiedrību un tai atvēlēt nozīmīgāku lomu, kas neaprobežotos tikai ar apspriešanos. Tas ir svarīgi, lai nodrošinātu principa “politikas saskaņotība attīstībai” ievērošanu.

1.6. EESK atzinīgi vērtē plānu par pamatu izmantot ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam (ilgtspējīgas attīstības mērķus) un saglabāt īpašās Eiropas Attīstības fonda iezīmes. Tas papildina jauno Eiropas Konsensu par attīstību, kura galvenais mērķis ir nabadzības izskaušana un kurā vienlaikus ietverta arī ilgtspējīgas attīstības ekonomiskā, sociālā un ekoloģiskā dimensija. Tomēr Komiteja pauž sarūgtinājumu par to, ka topošā nolīguma centrā nav likta programma 2030. gadam, kas stiprina tādus pamatprincipus kā universālums, pārvaldība, kā arī ilgtspējīgas attīstības mērķu savstarpējā saistība un nedalāmība.

1.7. EESK uzskata, ka turpmākās partnerības ir jābalsta uz politisko dialogu, nevis uz līdzekļu devēja – saņēmēja attiecībām. Komiteja atzīmē, ka paziņojums ir pamatoti saskaņots ar ES globālo stratēģiju, taču iesaka ĀKK valstu un ES turpmāko sadarbību noteikti saskaņot arī ar ĀKK partnervalstu stratēģijām un mērķiem.

1.8. EESK arī iesaka stiprināt politisko dimensiju un paredzēt spēcīgu uzraudzības mehānismu, kas iesaistītu pilsonisko sabiedrību. ES sasniegumi, kuri saistīti ar pilsoniskās sabiedrības, tostarp privātā sektora, iesaisti visos jaunās partnerības posmos, ir jāsauglabā un jāstiprina, un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir jāietver politiskajam dialogam paredzētajā institucionalizētajā satvarā.

1.9. EESK īstenojot ekonomikas un sociālās jomas dalībnieku aptauja ĀKK valstīs atklāja, ka 82 % aptaujāto atbalsta nevalstisko dalībnieku līdzdalību parlamentārajās sanāksmēs un ka 78 % atbalsta viņu iesaisti valdību sanāksmēs, kurās viņiem vajadzētu arī būt iespējai sniegt ziņojumus un ieteikumus.

1.10. EESK pauž sarūgtinājumu par to, ka kopīgais paziņojums neatspoguļo pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīmi kopīgā satvara līmenī vai visos trijos reģionos. Komiteja iesaka jaunajā partnerībā iekļaut oficiālu mehānismu pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistei izstrādē, īstenošanā, uzraudzībā un pārskatīšanā, kā arī gaidāmajā sarunu posmā. Komiteja pauž gatavību aktīvi piedalīties šajā procesā.

1.11. EESK konstatē, ka it nemaz nav minēts Eiropas Attīstības fonds (EAF), un izsaka pieņēmumu, ka tas mainīsies atkarībā no tā, kāda būs daudzgadu finanšu shēma, un lēmuma par EAF iekļaušanu budžetā. EESK atgādina atzinumā REX 455 pausto ieteikumu, ka uz visa veida attīstības atbalstu, ko ES sniedz trešām valstīm, būtu jāattiecinā viens un tas pats tiesiskais regulējums un šim atbalstam vajadzētu būtu pakļautam vienādi Eiropas Parlamenta demokrātiskai kontrolei, vienlaicīgi saglabājot Eiropas Attīstības fonda pozitīvos aspektus. EESK joprojām ir pārliecināta, ka Āfrikas Miera nodrošināšanas fonds un jauni ar migrāciju saistīti projekti būtu jāfinansē, neizmantojot EAF.

1.12. Komiteja atzinīgi vērtē jaunās partnerības koncentrāciju uz tautu attīstību, kas ir īpaša tās prioritāte, un uzskata, ka tai vajadzētu būt visu triju reģionu prioritātei un ka tā būtu jāsaista ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

1.13. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumā ietvertu norādījumu, ka ir pilnībā jāaizsargā, jāveicina un jāpanāk dzimumu līdztiesība, jānodrošina pilnvērtīgas iespējas sievietēm un meitenēm, kā arī jāpanāk, lai tiktu atzīts sieviešu un meiteņu būtiskais ieguldījums miera un valsts veidošanā, ekonomikas izaugsmē, tehnoloģiju attīstībā, nabadzības samazināšanā, veselības un labklājības jomā, kā arī kultūras un tautas attīstībā. Tomēr EESK pauž nožēlu par to, ka paziņojumā nav precizēts, kā tas tiks izdarīts.

1.14. EESK atzinīgi vērtē faktu, ka tirdzniecības un ekonomiskās partnerības nolīgumi (EPN) tiks pilnībā integrēti jaunajā partnerībā. EESK uzskata, ka tirdzniecības nolīgumiem, tostarp EPN, par satvaru būtu jāizmanto ANO Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam un Parīzes (klimate) nolīgums.

1.15. EESK iesaka rūpēties, lai ĀKK valstu un ES sarunas par EPN notiku pārredzami un iesaistot pilsonisko sabiedrību. Ekonomiskās partnerības nolīgumos vajadzētu būt iekļautai ilgtspējīgas attīstības sadaļai, kuras izpilde būtu jāpanāk un kuras īstenošanā, uzraudzībā un pārskatīšanā būtu aktīvi jāiesaista pilsoniskā sabiedrība.

1.16. EESK ir gandarīta par to, ka klimats ir noteikts par vienu no galvenajām prioritātēm, bet pauž bažas par to, ka šajos trijos reģionos klimata un vides prioritātes ir atšķirīgas. Bažas raisa arī tas, ka uzmanības centrā ir pasākumi, kas tiek prasīti no ĀKK valstīm, bet netiek norādīts uz ES atbildību par tās darbības sekām vai ietekmi uz dabas resursiem un ekosistēmām šajās jaunattīstības valstīs.

2. Vispārīga informācija

2.1. Eiropas Savienībai (ES) un 79 Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstīm ir visaptverošs un juridiski saistošs starptautisks sadarbības nolīgums, kas apvieno vairāk nekā pusi no visas pasaules valstīm. Kotonū partnerattiecību nolīgums (KPN vai Kotonū nolīgums) tika parakstīts 2000. gadā Beninā, un tā mērķis ir stiprināt ES un ĀKK valstu ilgtermiņa sadarbību politikas, tirdzniecības un attīstības jomā. Ar minēto nolīgumu ir izveidotas vairākas struktūras, kas veicina ĀKK valstu un ES dalībvalstu valdību, ierēdņu, parlamentu deputātu, vietējo pašvaldību un pilsoniskās sabiedrības, tostarp privātā sektora, sadarbību. Tā pamatā ir ES valstu un to bijušo koloniju vēsturiskās attiecības, kas kopš tā laika un pēc vairāku nolīgumu noslēgšanas ir attīstījušās: no Jaundes I un II konvencijas starp Eiropas

Ekonomikas kopienu un bijušajām Francijas kolonijām Āfrikā (1963.–1975. gads) uz Lomes konvencijām starp ĀKK un ES valstīm (1975.–2000. gads) un visbeidzot uz Kotonū parakstīto partnerattiecību nolīgumu (2000. gads).

2.2. Lomes konvencijas ĀKK valstīm nodrošināja likumīgu statusu un deva tām iespēju veidot attīstības modeli, kā arī prasīt privilēģētu piekļuvi vienotajam tirgum. Pateicoties šim satvaram, palielinājās Karību un Klusā okeāna valstu ietekme, un ļoti iespējams, ka tās nebūtu varējušas gūt labumu no šāda attīstības modeļa, ja būtu slēgušas tikai divpusējus nolīgumus. Lai gan nabadzība samazinājās, ĀKK valstu daļa iekšējā tirgū saruka no 6,7 % 1976. gadā uz 3 % 1998. gadā.

2.3. Kotonū nolīguma mērķis bija stiprināt partnerību, un tas ietvēra trīs pīlārus: politisko, tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības pīlāru. Šā visaptverošā nolīguma sākotnējais mērķis bija veicināt ĀKK valstu attīstību un vienlaikus mudināt tās dažādot savu ekonomiku, radot uzņēmējdarbībai un ieguldījumiem piemērotu vidi.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Kotonū partnerības nolīguma darbības termiņš beigsies 2020. gadā, un tāpēc Eiropas Komisija un Savienības augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos publicēja kopīgu paziņojumu, kas datēts ar 2016. gada 22. novembri. Ņemot vērā 2015. gada 6. oktobrī sāktās sabiedriskās apspriešanas rezultātus, paziņojumā tiek ierosinātas trīs iespējas. Kā pirmā iespēja tiek ieteikta KPN atjaunošana ar ĀKK valstīm. Šīs iespējas priekšrocība ir ĀKK formāta saglabāšana. Tomēr šajā gadījumā netiktu noslēgts nolīgums, kurā būtu ņemtas vērā iesaistīto pušu noteiktās prioritātes. Turklāt tādejādi netiktu ņemtas vērā kopš 2000. gada notikušās būtiskās pārmaiņas, piemēram, ES paplašināšanās, atšķirīgās prioritātes ĀKK valstīs un tādu reģionālo organizāciju kā Āfrikas savienība pieaugošā nozīme.

3.2. Otrā iespēja būtu pilnīga ES un ĀKK valstu attiecību reģionalizācija. Lai gan šāda pieeja atspoguļotu triju reģionu atšķirības, ar to tiktu ignorēta ĀKK valstu apņemšanās palikt vienotām, kā arī kopējā vēlme izmantot ES un ĀKK valstu nolīguma formātu, lai ietekmētu starptautiskās iestādes.

3.3. Priekšroka tiek dota trešajai iespējai, par kuru puses, šķiet, ir varējušas vienoties. Šajā gadījumā pārskatīšana ietvertu vienota pamatnolīguma noslēgšanu ar trijiem reģionāliem pīlāriem: “trešā iespēja ir noslēgt ar partnervalstīm vienu nolīgumu, kas vienotā satvarā ietver trīs atsevišķas reģionālas partnerības ar Āfriku, Karību jūras reģionu un Klusā okeāna reģionu un paredz iespēju ciešāk iesaistīt arī citas valstis. Pamatojoties uz KPN ievērojamo *acquis*, satvarā būtu noteiktas tās kopējās vērtības, principi, pamatelementi un intereses, kas ir pušu sadarbības pamatā. Tas ietvertu arī specifiskus mehānismus sadarbībai globāla mēroga programmā. Trīs reģionālās partnerības tiktu balstītas uz pastāvošajām partnerībām (piemēram, ES un Āfrikas kopējā stratēģija) un integrētu tās, kā arī noteiktu prioritātes un pasākumus, kas vērsti uz partnerības programmas ar katru no trijiem reģioniem specifiku.” Šī Komisijas ierosinātā iespēja ietver trīs atsevišķas reģionālās partnerības ar Āfriku, Karību jūras reģionu un Klusā okeāna reģionu kopīgā satvarā, *acquis* saglabāšanu un ES–ĀKK formāta priekšrocības, vienlaikus dodot iespēju īstenot katram reģionam piemērotas diferencētas attīstības iniciatīvas. Turklāt šī iespēja, kam tiek dota priekšroka, ļautu nākotnē iesaistīties citām valstīm ārpus ĀKK, piemēram, citām vismazāk attīstītajām valstīm (VAV) vai arī Ziemeļāfrikas valstīm.

3.4. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas mērķi padarīt partnerību juridiski saistošu, vienlaikus saglabājot elastīgumu un spēju reaģēt, lai to varētu pielāgot regulāri mainīgajai videi. EESK iesaka nolīgumā, kas aizstās Kotonū nolīgumu, skaidri definēt, ko nozīmē “juridiski saistošs”, un ietvert apspriešanās un sankciju procedūras, kas piemērojamas cilvēktiesību, demokrātijas principu un jo īpaši tiesiskuma pārkāpumu gadījumos. EESK konstatē, ka ĀKK valstis atbalsta jaunā nolīguma saistošo raksturu⁽¹⁾, un ir pārliecināta, ka tas nodrošinās prognozējamību, pārredzamību un savstarpēju atbildību.

3.5. Nesen noslēgtie starptautiskie nolīgumi – Ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam, Parīzes klimata nolīgums, Adisabebas rīcības programma, Sendai pamatprogramma un ANO pilsētprogramma – dod iespēju tos ietvert jaunā

⁽¹⁾ Sipopo deklarācija “ĀKK valstu grupas nākotne mainīgajā pasaulē.” ĀKK valstu un valdību vadītāju 7. samits “Problēmas un iespējas”, 2012. gada 13. un 14. decembris.

nolīgumā, tādējādi nolīguma partnerus virzot uz ilgtspējību, kas sniedz labumu cilvēkiem, vairo labklājību un pozitīvi ietekmē planētu. Turpmākā partnerība būtu jābalsta uz šiem starptautiskajiem nolīgumiem un šīm saistībām, un to izpildei jānotiek integrētā, iekļaujošā un ilgtspējīgā veidā.

3.6. Jaunajā nolīgumā prioritāte būtu jādod tautu attīstībai, ņemot vērā gan eksponenciālās demogrāfiskās izaugsmes, gan klimata pārmaiņu sekas, kas skar ĀKK valstis. Tās radīs pārtikas un uzturdrošības un vides aizsardzības problēmas, kā arī apgrūtinās visu cilvēku labklājības nodrošināšanu.

3.7. Būtu jānodrošina, ka politikas saskaņotība attīstībai ir jaunās partnerības pamatelements, lai visas ES iekšpolitikas un ārpolitikas jomas stiprinātu ilgtspējīgu attīstību gan ES, gan visā pasaulē.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Pilsoniskās sabiedrības iesaiste jaunajā ĀKK un ES partnerībā

4.1.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Kotonū nolīguma 6. pantā atbalstīta nevalstisko struktūru iesaistīšana, atzīstot, ka partnerattiecībās tām ir būtiska nozīme. Komiteja tomēr pauž nožēlu par to, ka sadarbība joprojām ir pārmērīgi orientēta uz valdībām, neraugoties uz atziņu, ka politiskais dialogs ir svarīgs, lai veicinātu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību attīstības procesā. Tomēr ir daži izņēmumi: ĀKK un ES Apvienotā parlamentārā asambleja un *Cariforum* un ES Parlamentārā asambleja, *Cariforum* un ES Konsultatīvā komiteja un *Cariforum* un ES Tirdzniecības un attīstības komiteja. To turpmāko darbību joprojām ir iespējams pilnveidot.

4.1.2. EESK atkārtoti norāda uz nevalstisko struktūru izšķirošo lomu ĀKK un ES attiecībās, visā ilgtspējīgas attīstības procesā un ekonomisko partnerattiecību nolīgumu īstenošanas uzraudzībā. ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam ir atzīta pilsoniskās sabiedrības loma: "Ņemot vērā jaunās programmas apjomu un vērienu, tās īstenošanas nodrošināšanai ir vajadzīga atjaunota globāla partnerība. (..) Tā veicinās intensīvu vispārējo iesaistīšanos visu mērķu un apakšmērķu īstenošanas atbalstam, apvienojot valdības, privāto sektoru, pilsonisko sabiedrību, Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmu un citus dalībniekus un piesaistot visus pieejamos resursus."

4.1.3. EESK ar nožēlu konstatē, ka vairākas ĀKK valstis un kopš neilga laika arī ES ievieš ierobežojošus tiesību aktus, lai kavētu nevalstisko struktūru darbu, un tas savukārt atsevišķos gadījumos ir negatīvi ietekmējis pilsoniskās sabiedrības organizāciju iespējas aktīvi iesaistīties. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju ilgtspējas rādītājs 2016. gadā⁽²⁾ liecina, ka daudzās valstīs Subsahāras Āfrikā pilsoniskās sabiedrības organizācijas – it īpaši tās, kas iestājas par cilvēktiesību ievērošanu, – arvien biežāk saskaras ar darbības ierobežojumiem vai draudiem to ierobežot.

4.1.4. EESK iesaka, ka, vienojoties par jauno satvaru, būtu jāstiprina it īpaši pilsoniskās sabiedrības organizāciju un visu nevalstisko struktūru leģitimitāte, jo tās ir svarīgas politisko procesu dalībnieces, un tādēļ gan uz ĀKK valstu, gan ES pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu jāattiecinā juridiski saistošie nolīguma principi. Tostarp būtu jāizveido strukturēts satvars, kas aptver pilsoniskās sabiedrības organizācijas un visas ĀKK valstu un ES kopīgās struktūras. Tādēļ Komiteja mudina uzņemties lielākas tehniskās un finansiālās palīdzības saistības, lai veicinātu un atbalstītu pilsoniskās sabiedrības organizāciju aktīvu līdzdalību.

4.2. Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība

4.2.1. Saskaņā ar Lomes IV nolīgumu ĀKK valstīm bija iespēja izmantot ES noteiktas vienpusējas preferences, lai tās varētu eksportēt savus ražojumus uz vienoto tirgu, un šīs preferences papildināja sistēma, kas bija paredzēta, lai kompensētu šo valstu eksporta ienākumu zaudējumu valūtas maiņas kursa svārstību vai dabas katastrofu gadījumā. Šāda sistēma tika uzskatīta par neatbilstošu Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) vislielākās labvēlības principam, un tāpēc, lai panāktu Kotonū nolīguma atbilstību PTO noteikumiem, ekonomisko partnerattiecību nolīgumi tika izstrādāti tā, lai šo problēmu novērstu un lai ĀKK valstis varētu iekļauties pasaules ekonomikā.

4.2.2. Eiropa tāpēc ir noslēgusi ekonomisko partnerattiecību nolīgumus ar sešiem reģioniem, kas ietver 79 ĀKK valstis, ar mērķi veidot kopīgas tirdzniecības un attīstības partnerības, ko atbalsta ar palīdzību attīstības jomā. No 2000. gada līdz

⁽²⁾ <https://www.usaid.gov/africa-civil-society>

2008. gadam piekļuve Eiropas tirgum tika panākta ar vienaspusēju valsts preferenču sistēmu, kas ietvēra virkni atkāpju no PTO noteikumiem. Sākot no 2008. gada atbilstoši ekonomisko partnerattiecību nolīgumiem tika parakstīti tirdzniecības nolīgumi; tomēr parakstīšana, kas bija vajadzīga, un turpmākā īstenošana kļuva par pastāvīgu problēmu avotu. Lai gan līdz šim ir parakstīti seši ekonomisko partnerattiecību nolīgumi, gandrīz visu nolīgumu ratifikācijas process bija apgrūtināts. 2007. gadā Eiropa parakstīja pirmo no šiem nolīgumiem ar 15 Karību jūras reģiona valstīm, un tie provizoriski stājās spēkā 2008. gada decembrī. Savukārt Āfrikā rezultāts bija neviennozīmīgs. 2014. gadā 16 Rietumāfrikas valstis, kā arī divas reģionālās organizācijas – Rietumāfrikas valstu ekonomikas kopiena (ECOWAS) un Rietumāfrikas Ekonomiskā un monetārā savienība (WAEMU) – un Austrumāfrikas valstu kopiena panāca vienošanos, bet parakstīšanas process vēl turpinās. Dienvidāfrikas attīstības kopienas valstis ekonomisko partnerattiecību nolīgumu parakstīja 2016. gadā. Papua-Jaungvineja un Fidži pagaidu ekonomisko partnerattiecību nolīgumu starp Eiropas Savienību un Klusā okeāna valstīm parakstīja 2009. gadā, jo šo valstu ieguldījums tirdzniecībā starp Eiropu un Klusā okeāna reģionu ir vislielākais.

4.2.3. Tādējādi Kotonū nolīgums ietver būtisku tirdzniecības dimensiju. 2012. gadā Eiropas Savienība bija otrā lielākā ĀKK valstu tirdzniecības partnere pēc ASV. Tas nozīmē, ka ES apsteidz Venecuēlu, Ķīnu, Brazīliju, Kanādu un Indiju. Tās daļa tirdzniecībā ar ĀKK valstīm ir 12,1 %, kas ir mazāka nekā ASV rādītājs (35,7 %), bet lielāka nekā Ķīnas rādītājs (6,9 %) ⁽³⁾.

4.2.4. Saskaņā ar Starptautiskā tirdzniecības centra datiem laikā no 2003. līdz 2012. gadam ĀKK valstu daļa pasaules ekonomikā pieauga no 1,4 % līdz 1,7 %, savukārt tajā pašā laikposmā ES 28 valstu tirgus daļa ĀKK tirgū palielinājās no 10,9 % līdz 11,5 %. Tomēr kopš 2010. gada ĀKK valstis saskaras ar 2008. gada ekonomikas krīzes sekām, kuru dēļ to kopējā preču tirdzniecības vērtība samazinās. 2015. gadā eksporta apjoms bija 320,7 miljardi USD (salīdzinājumā ar 495,1 miljardu USD 2011. gadā), savukārt importa apjoms bija 439,6 miljardi USD (salīdzinājumā ar 500,2 miljardiem USD 2014. gadā).

4.2.5. Tā kā 80 % vismazāk attīstīto valstu joprojām pieder ĀKK valstu grupai, EESK iesaka parūpēties, lai, pārskatot Kotonū nolīgumu tiktu domāts par to, kā atjaunot ĀKK valstu uzticēšanos tirdzniecības paplašināšanai. Komiteja norāda arī, ka lauksaimniecība nodrošina 90 % ĀKK valstu eksporta un tajā ir nodarbināta lielākā daļa strādājošo iedzīvotāju. Vidēji 20 % nacionālās bagātības nodrošina ienākumi no lauksaimniecības, taču to apjoms ĀKK valstīs ir ļoti atšķirīgs. Piemēram, pusi Čadas IKP rada lauksaimnieciskā ražošana, bet Karību jūras reģionā šis rādītājs vidēji ir 1 % ⁽⁴⁾.

4.2.6. **Tirdzniecība un reģionālā integrācija:** ekonomisko partnerattiecību nolīgumu mērķis ir veicināt reģionālo integrāciju, un to pamatā ir atziņa, ka ciešāka reģionālā integrācija uzlabo veikspēju tirdzniecības jomā un tādā veidā veicina izaugsmi, nodarbinātību un ekonomikas attīstību. Lai varētu atvieglot ĀKK valstu savstarpējo tirdzniecību, ir vajadzīgi ieguldījumi infrastruktūrā, tostarp tīrā enerģijā, jo šādi ieguldījumi palīdzēs ĀKK valstīm virzīties uz starpproduktu un gatavo produktu ražošanu un eksportu un tādējādi pakāpties uz augšu globālajā vērtības radīšanas ķēdē. Lai to panāktu, būs vajadzīga arī efektīva kuģniecības nozare. Tāpēc EESK iesaka kuģniecību iekļaut ES tirdzniecības un attīstības politikas darba kārtībā.

4.2.7. **Tirdzniecība un ilgtspējīga attīstība:** ar jauno partnerības nolīgumu tirdzniecība un ekonomisko partnerattiecību nolīgumi būtu jāietver 2030. gada programmas un Parīzes nolīguma satvarā. Ekonomisko partnerattiecību nolīgumos būtu jāiekļauj ilgtspējīgas attīstības sadaļa, kuras izpilde būtu jāpanāk, un oficiāls un strukturēts pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšanas satvars. Turpmākajām ĀKK un ES sarunām būtu jānotiek pārredzami, sarunu uzraudzībā, kā arī nolīguma īstenošanā un uzraudzībā iesaistot pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

4.3. Attīstības sadarbība

4.3.1. Sadarbības instrumentus un metodes paredzēts izmantot, lai praktiski piemērotu Kotonū nolīguma principus, īpaši koncentrējoties uz rezultātiem, partnerību un atbildīgu līdzdalību. Tādēļ ir paredzēta kopīga atbildība par Eiropas Attīstības fonda (EAF) programmu izstrādi un īstenošanu.

4.3.2. **EAF** tiek tieši finansēts no brīvprātīgām ar ES budžetu nesaistītām ES dalībvalstu iemaksām, bet, lai nodrošinātu saskaņotību, sarunas par to norit vienlaicīgi ar sarunām par citiem ārējiem ES finanšu instrumentiem. Fondu pārvalda Eiropas Komisija un Eiropas Investīciju banka (EIB). EIB pārvalda ieguldījumu mehānismu, izsniedz aizdevumus un garantijas un piešķir gan EAF, gan pašas līdzekļus privātiem ĀKK valstu uzņēmumiem, lai tie varētu īstenot īstermiņa un ilgtermiņa projektus privātajā un publiskajā sektorā.

⁽³⁾ <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0440-post-cotonou-the-modernisation-of-the-acp-partnership>

⁽⁴⁾ ĀKK valstu sekretariāta paziņojums presai "Jaunā ĀKK politika akcentē lauksaimniecības produktu pārstrādi", 2017. gada 15. jūnijs.

4.3.3. **EAF piešķirto līdzekļu kopējums ir pieaudzis, taču pēc Brexit tas, visticamāk, samazināsies**, un vienlaikus ir saglabāts starpvalstu raksturs un pārvaldības struktūra, un tādēļ fonds ir kļuvis par lielāko ES attīstības sadarbības elementu, atpaliekot tikai no daudzgadu finanšu shēmas (DFS). Tā kā EAF ir unikāla vēsture un juridiskais statuss un tam piemīt starpvalstu raksturs, Eiropas Parlamentam (EP) attiecībā uz to nav koplēmuma pilnvaru. EP Attīstības komiteja iesaistās vispārīgās politiskās debatēs un ir svarīga Kotonū partnerattiecību nolīguma ieinteresētā persona. Apvienotajai parlamentārai asamblejai ir arī tiesības veikt parlamentāro kontroli pār EAF piešķirumiem valstu indikatīvajām programmām un reģionu indikatīvajām programmām.

4.3.4. **EAF un iekļaušana budžetā** – Eiropas Parlaments, izmantojot īpašo budžeta izpildes apstiprinājuma procedūru, sniedz Eiropas Komisijai apstiprinājumu par EAF pārvaldību un līdzekļu izlietošanu. EAF iekļaušana ES budžetā joprojām ir jautājums, par ko EP un Padome nevar vienoties, lai gan Komisija vairākkārt ierosinājusi, ka EAF ir jāiekļauj ES budžetā.

4.3.5. EESK uzskata, ka uz visiem atbalsta veidiem, ko ES sniedz trešām valstīm, būtu jāattiecinā viens un tas pats tiesiskais regulējums un šim atbalstam vajadzētu būtu pakļautam vienādei Eiropas Parlamenta veiktai demokrātiskai kontrolei. Tādēļ Komiteja rosina EAF iekļaut ES budžetā, vienlaikus saglabājot EAF pozitīvos aspektus (piemēram, savstarpīgumu un savstarpēju atbildību). Tādējādi varēs panākt, ka ES īsteno saskaņotāku politiku attīstības jomā.

Briselē, 2017. gada 7. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Iniciatīva zilās ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai Vidusjūras rietumu reģionā””

(COM(2017) 183)

(2018/C 129/14)

Ziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**

Apspriešanās	Komisija, 31.5.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	REX
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	7.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	159/1/1
(par / pret / atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Jūras baseinu un piekrastes teritoriju sociāli un ekoloģiski ilgtspējīga attīstība, kas ļauj novērst pašreizējās atšķirības un nodrošināt kultūras un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, ir ārkārtīgi svarīga. Turklāt tā ir viena no retajām jomām, kurās var izveidot starpvalstu sadarbības shēmas Eiropas Savienībā un ārpus tās. Šajā ziņā EESK pilnībā atbalsta īpašo iniciatīvu zilās ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai Vidusjūras rietumu reģionā un aicina ES iestādes pabeigt apspriešanās ciklu un izveidot attiecīgu darba grupu.

1.2. EESK uzskata, ka šīs iniciatīvas sekmīgai īstenošanai ir vajadzīga laba komunikācija un atbilstoši apstākļi sadarbībai starp tajā iesaistītajām valstīm un ES iestādēm. Uzņemties svarīgu lomu efektīvas saiknes izveidē starp visām iesaistītajām pusēm tiek aicināta Savienība Vidusjūrai (SV).

1.3. EESK atzīst, ka iniciatīva ir jāpaplašina trijos turpmāk aprakstītajos veidos.

1.3.1. Līdztekus Komisijas iniciatīvā izvēlētajām darbības jomām – 1) drošāka un neapdraudētāka jūras telpa, 2) pārdomāta un noturīga zilā ekonomika un koncentrēšanās uz prasmju pilnveidošanu, pētniecību un inovāciju, kā arī 3) labāka jūras pārvaldība – EESK iesaka iniciatīvu tematiski paplašināt, ietverot bioloģisko daudzveidību un saglabāšanu, starpkultūru komunikāciju, kā arī konkrētāku stratēģiju maza un ļoti maza apjoma ražošanas darbību atbalstam.

1.3.2. Turklāt EESK uzskata: lai palielinātu pārējo zilās ekonomikas jomu efektivitāti, ļoti svarīgi būs iniciatīvā ietvert profesionālās un akadēmiskās izglītības sistēmu pakāpenisku attīstību un to sadarbību starpvalstu kontekstā kā horizontālu intervences jomu. Šajā ziņā būtu jāizmanto makroreģionālās stratēģijas pieeja.

1.3.3. Ar jūras (transporta) drošību, drošumu, ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi un kultūras un vides saglabāšanu saistītie jautājumi netiks ilgtermiņā efektīvi risināti, ja neņemsim vērā faktu, ka Vidusjūras reģions ir vēsturiski, ekonomiski un ekoloģiski vienota teritorija ⁽¹⁾. Tāpēc, lai gan paaugstinātā ģeopolitiskā spriedze un konfliktu saasināšanās jūras baseina

⁽¹⁾ Nesen publicētajā Pasaules Dabas fonda (WWF) ziņojumā *Reviving the Economy of the Mediterranean Sea – Actions for a sustainable future* (“Vidusjūras reģiona ekonomikas atjaunošana: ilgtspējīgas nākotnes nodrošināšanas pasākumi”) autori apgalvo, ka, pirmkārt, ir nepieciešama holistiska pieeja un, otrkārt, “Vidusjūra ir viena no lielākajām reģionālā IKP veicinātājām un ka tās dabas resursi ir ārkārtīgi vērtīgi ne tikai reģiona, bet arī visas pasaules zilajai ekonomikai”. (Sk. ziņojuma 7. lpp., http://www.wwf.gr/images/pdfs/Reviving_Mediterranean_Sea_Economy_Full%20rep_Lowres.pdf).

austrumu daļā izskaidro to, kāpēc iniciatīva ir uzsākta Vidusjūras rietumu reģionā, tas būtu jāuztver kā izmēģinājums, kas var sniegt noderīgu pieredzi un paraugpraksi, kuru izvērst visaptverošā Vidusjūras reģiona pieejā (sk. arī 3.3., 3.4. un 3.5. punktu).

1.4. EESK paredz, ka iniciatīvas sekmīgai īstenošanai būs vajadzīga augsta līmeņa koordinācija starpvalstu mērogā un starp dažādām grupām. Pēdējos 20 gados īstenotā politika un programmas Vidusjūras reģionam ir devušas vājus rezultātus un atstājušas neizmantotas milzīgas līdzekļu summas, jo atšķirās Kopienas iestāžu un Vidusjūras reģiona trešo valstu pārvaldes iestāžu pieejas un nebija efektīvas koordinācijas starp šiem dalībniekiem, kā arī tāpēc, ka dažos gadījumos birokrātija, paslēpta aiz pārredzamības iegansta, radīja pārmērīgus šķēršļus pieejamo līdzekļu izmantošanai. Tas nozīmē, ka ir vajadzīgs tehniskās palīdzības apakšprojekts, kas ietver turpmāk norādītos problēmjautājumus.

1.4.1. Padziļināta salīdzinošā analīze, kas norādīs uz jomām, kuras savstarpēji pārklājas, ļoti daudzajās spēkā esošajās iniciatīvās ar līdzīgu (ja ne identisku) mērķi (sk. 3.9. un 3.10. punktu); tās nolūks – ietaupīt resursus un uzlabot galīgos rezultātus. EESK uzsver risku, ka iniciatīvas īstenošana var tikt aizkavēta vai pat atcelta, ja nebūs skaidri definēti vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķi un/vai konkrēti noteiktas iesaistīto struktūru un iestāžu kompetences.

1.4.2. Darbības ģenerālplāns, kurā būs noteiktas zilās ekonomikas darba grupas kompetences, īpašie organizatoriskie/administratīvie instrumenti, iesaistīto reģionālo, valsts un starptautisko iestāžu konkrēti pienākumi līdztekus labi izstrādātam laika grafikam (sk. arī 4.5. un 4.6. punktu). Tā kā būtiska loma būs pētniecības iestādēm, minētā ģenerālplāna autoram(-iem) būtu arī jāņem vērā reģionālais nevienādīgums, proti, pētniecības un izstrādes (R&D) nozares attīstības un kompetences atšķirīgais līmenis dažādos reģionos, kā arī visi veiksmīgas R&D sadarbības piemēri abos Vidusjūras krastos.

1.4.3. Pietiekami vērienīgas komunikācijas stratēģijas plānošana un īstenošana ar mērķi publikot zilās ekonomikas iniciatīvas saturu un tās radītās iespējas un perspektīvas, lai i) apzinātu visas iestādes un ieinteresētās personas, kas varētu tikt ietvertas un/vai ietekmētas, īpaši reģionālajā un vietējā līmenī, un ii) tām izplatītu attiecīgo informāciju.

1.5. Ņemot vērā iepriekš minētos vispārējos ieteikumus, turpinājumā ir izklāstīti detalizēti secinājumi un attiecīgi priekšlikumi.

1.5.1. EESK piekrīt, ka, lai gūtu panākumus cīņā pret noziedzību un terorismu, ciešā sadarbībā ar *Frontex* un citām starptautiskām iestādēm, kā Starptautiskā Jūrniecības organizācija (SJO), ir jāizveido efektīvāks abos krastos izvietoto sauszemes un jūras robežu iestāžu tīkls, kā arī jānodrošina sistemātiska datu apmaiņa un analīze.

1.5.2. Tomēr, ņemot vērā sadarbības tīklu veidošanu starp sauszemes un jūras robežu iestādēm, EESK vēlas vērēt īpašu uzmanību uz labas pārvaldības noteikumiem un uz nepieciešamību rūpīgi ņemt vērā cilvēktiesības un kolektīvās tiesības (skatīt arī 4.1. punktu).

1.5.3. Lai telpiskā plānošana un piekrastes pārvaldība būtu efektīva, starpvalstu un jo īpaši reģionālajā/vietējā līmenī būtu jāpieņem četrcārtīgās spirāles pieeja. Ir vajadzīga vietējo un reģionālo pašvaldību, kā arī sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju pastiprināta iesaiste to attiecīgajās darbības jomās. Šim nolūkam Komisijai būtu jāauzicina vietējās publiskās un privātās sektora ieinteresētās personas uz apspriešanos par paziņojumu un konkrētām darbības jomām – transporta drošumu un drošību, zivsaimniecību, tūrismu un enerģētiku, sociālo kohēziju un vides ilgtspēju (sk. arī 4.2.1. un 4.3. punktu).

1.5.4. “Zilā izaugsme”⁽²⁾ ir viena no galvenajām ilgtermiņa stratēģijām, kas paredzēta, lai sasniegtu stratēģijas “Eiropa 2020” mērķus, proti, gudru, ilgtspējīgu un integrējošu izaugsmi: zvejniecība un akvakultūra, piekrastes (eko) tūrisms, jūras loģistika (aizvien svarīgāka Vidusjūras reģionam, ņemot vērā tā pašreizējās ģeopolitiskās un ekonomiskās norises), jūras biotehnoloģija, okeāna enerģija un derīgo izrakteņu ieguve jūrā nodrošina jaunas un daudzpusīgas uzņēmējdarbības iespējas.

⁽²⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_lv

1.5.5. Mazie un ļoti mazie uzņēmumi, mājamatniecības rūpali un ģimenes uzņēmumi ar tradicionālu organizatorisko struktūru, darbības shēmām un darbībām ir vietējās ekonomikas stūrakmens abos Vidusjūras baseina krastos. Šajā ziņā mazo un ļoti mazo ražotāju sadarbības tīkli un shēmas arī var uzlabot noturību un izmaksu konkurētspēju, tajā pašā laikā saglabājot viņu nodrošināto preču un pakalpojumu tik vajadzīgo diferenciāciju. Tāpēc EESK uzskata, ka papildus novatoriskai un tehnoloģiski attīstītai uzņēmējdarbībai vismaz tikpat svarīgi ir veicināt arī īpašas un labi pielāgotas tradicionālās saimnieciskās darbības programmas, ņemot vērā vietējās īpatnības (sk. 3.6., 3.7., 4.2.2., 4.2.3. un 4.2.4. punktu).

1.5.6. Tā kā tuvākajos gados var saasināties nabadzības un jauniešu bezdarba problēma, īpaši Vidusjūras reģiona dienvidu valstīs, labākas atbilstmes nodrošināšana darba tirgū var būt svarīga, bet ar to noteikti nepietiks, lai risinātu ar bezdarbu, sociālo saskaņotību un ilgtspēju saistītus jautājumus. Šajā ziņā ir vajadzīgi 1.5.5. punktā apkopotie attīstības pasākumi, kuru mērķis ir radīt jaunus un ilgtspējīgas vakances, kā arī uzlabot dzīves līmeni konkrētajos apgabalos. Minētie attīstības pasākumi ir rūpīgi jāplāno sadarbībā ar vietējām iestādēm un organizācijām. Turklāt šī vietējā mēroga politika ir efektīvākais veids, kā pretējā virzienā pavērst migrāciju veicinošos faktorus, tāpēc tā būtu jāuzskata par galveno instrumentu, kas ļauj risināt ar pieaugošo migrācijas plūsmu saistītus jautājumus un no tās izrietošās sociālekonomiskās problēmas abos krastos, kā arī nodarboties ar saistītajiem drošības un drošuma jautājumiem un cīnīties pret noziedzību un terorismu (1.5.1. punkts).

1.5.7. Attiecībā uz zvejniecību EESK uzskata, ka i) būtu jāpalielina Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda (EJZF) elastība, lai novērstu šķēršļus starp valsts pārvaldes līmeņiem, un ii) būtu jāstiprina Vidusjūras Vispārējās zivsaimniecības komisijas (GFCM) loma, lai ciešā sadarbībā un koordinācijā ar Vidusjūras reģiona trešām valstīm uzlabotu nelabvēlīgo situāciju saistībā ar daudzu zivju sugu krājumiem (sk. arī 4.3.4. un 4.3.5. punktu).

2. Paziņojuma konteksts

2.1. SV Ministru konferencē par zilo ekonomiku⁽³⁾, kas notika 2015. gada novembrī, tika pieņemta *deklarācija* par zilās ekonomikas turpmāko attīstību⁽⁴⁾, ko panāk, palielinot ieguldījumus attiecīgajās tehnoloģijās, inovācijā, zināšanās un prasmēs, kā arī jūrlietu pārvaldībā.

2.2. Dialogā “5+5” (Alžīrija, Lībija, Mauritānija, Maroka un Tunisija plus Francija, Itālija, Malta, Portugāle un Spānija) iesaistītie ārlietu ministri 2016. gada oktobrī Savienības Vidusjūrai ietvaros aicināja turpināt darbu pie iniciatīvas zilās ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai⁽⁵⁾.

2.3. Atzinumā aplūkojamais paziņojums⁽⁶⁾ un tam pievienotais rīcības plāns (SWD(2017) 130)⁽⁷⁾ izriet no šīs prasības. Minētajos dokumentos izklāstīts, kā izmantot iespējas un risināt problēmas reģionā, kuram vajadzīga daudzpusēja koordinācija un starptautiska sadarbība ārpus Eiropas Savienības robežām.

2.4. Turklāt EK iniciatīva, kas ir pamatā minētajam paziņojumam, balstās uz ilgstoši uzkrātu pieredzi darbā ar jūras baseina un makroreģionālajām stratēģijām (sk., piemēram, Atlantijas stratēģiju, ES stratēģiju Baltijas jūras reģionam un ES stratēģiju Adrijas un Jonijas jūras reģionam⁽⁸⁾). Tajā izmantots arī reģionālais dialogs par zilo ekonomiku – dialogs, kas

⁽³⁾ 2015. gada 17. novembrī notikušās SV Ministru konferences par zilo ekonomiku darba kārtību sk. šeit: http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/10/Agenda_UfM_Ministerial-on-Blue-Economy_MARE-D1.pdf.

⁽⁴⁾ Sk. http://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-11-17-declaration-on-blue-economy_en.pdf.

⁽⁵⁾ Īsu pārskatu par ārlietu ministru 2016. gada 28. oktobra sanāksmē pieņemtajiem lēmumiem sk. šeit: <http://ufmsecretariat.org/foreign-affairs-ministers-of-the-55-dialogue-discuss-pressing-regional-challenges-and-highlight-the-positive-contribution-of-ufm-activities-to-the-enhancement-of-regional-cooperation/>. Dialoga “5+5” vēsturi no 2003. gada sk. šeit: http://westmediterraneanforum.org/wp-content/uploads/2013/09/131017_chronology5+51.pdf.

⁽⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0183&from=LV>

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/swd-2017-130_en.pdf

⁽⁸⁾ Informāciju par visām trim ES reģionālajām stratēģijām skatīt šādās tīmekļa vietnēs: <http://www.atlanticstrategy.eu/> par Atlantijas stratēģiju, <https://www.balticsea-region-strategy.eu/> par ES stratēģiju Baltijas jūras reģionam (EUSBSR) un <http://www.adriatic-ionician.eu/> par ES stratēģiju Adrijas un Jonijas jūras reģionam (EUSAIR).

notiek SV ietvaros (minēts iepriekš), Vidusjūras Vispārējās zivsaimniecības komisijas ⁽⁹⁾ iestrādes, Barcelonas konvenciju par Vidusjūras reģiona jūras vides un piekrastes aizsardzību ⁽¹⁰⁾, kā arī ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam ⁽¹¹⁾ un darbu, kurš paveikts, īstenojot Vidusjūras ilgtspējīgas attīstības stratēģiju ⁽¹²⁾.

2.5. Turklāt Komisijas paziņojums atbilst jaunākajām zinātniskajām un sociālpolitiskajām debatēm visā pasaulē. Zilā ekonomika jau ir viens no svarīgākajiem mūsdienu jautājumiem pirmām kārtām tāpēc, ka jūru un okeānu resursi ir vērtīgi un tie dod attiecīgas izaugsmes iespējas ar jūrām un okeāniem saistītām ekonomikas nozarēm, un, otrkārt, tāpēc, ka jūru un okeānu ilgtspēja ir visā pasaulē svarīgākais vides saglabāšanas priekšnoteikums ⁽¹³⁾.

2.6. Paziņojumā ir atzīts, ka ir jāuzlabo drošība un drošums, jāveicina ilgtspējīga ekonomikas izaugsme un nodarbinātība, kā arī jā saglabā ekosistēmas un bioloģiskā daudzveidība Vidusjūras rietumu reģionā. Citiem vārdiem, tā mērķis ir veicināt sociāli un ekoloģiski ilgtspējīgu ekonomikas attīstību jūras baseinā, ziemeļu un dienvidu piekrastes teritorijās, ostās un pilsētās, kas veido integrētu sistēmu cilvēku un preču mobilitātei, sniedzoties tālu pāri pašreizējām administratīvajām un politiskajām robežām. Šim nolūkam paziņojumā ir aprakstītas trīs problēmjomas.

2.6.1. *Ar jūru saistīto darbību drošība un drošums:* saskaņā ar paziņojumu Vidusjūras rietumu reģionā ir satiksmes pārslodzes zonas, kas turpmāko ģeopolitisko un ekonomisko notikumu dēļ (piemēram, Suecas kanāla paplašināšana) saskarsies ar paaugstinātu risku (transporta negadījumu ziņā). No otras puses, drošības jautājumi ir aktuāli jau tagad – par to liecina nelikumīgā migrācija –, un vienlaikus ir sagaidāms, ka pašreizējās sociālekonomiskās un demogrāfiskās tendences kopā ar klimata pārmaiņu ietekmi pastiprinās konkurenci par resursiem un saasinās ģeopolitisko nestabilitāti.

2.6.2. *Augsts jauniešu bezdarba līmenis attiecībā pret novecojošo jūras nozares darbaspēku:* paziņojumā ir atzīts labi zināmais nodarbinātības paradokss, proti, neizmantošs darbaspēks, no vienas puses, un brīvas darbvietas, no otras, jo īpaši zilās ekonomikas jomās un nozarēs. Komisija uzskata, ka pašreizējā situācija ir galvenokārt (ja ne pilnībā) neatbilstības rezultāts. Tāpēc tā koncentrējas uz jautājumu par dialoga un sadarbības trūkumu starp nozari un izglītības sistēmu.

2.6.3. *Atšķirīgās un konkurējošās intereses jūrā:* saskaņā ar paziņojumā sniegtajiem datiem Vidusjūras rietumu reģionā ir lielākā bioloģiskā daudzveidība visā baseinā. Vienlaikus tajā koncentrējas aptuveni puse no Vidusjūras reģiona IKP, ko galvenokārt nodrošina ar jūru saistītas darbības – tūrisms, akvakultūra, zvejniecība un transports – un kas rada pieaugošu piekrastes urbanizāciju, zivju krājumu pārmērīgu izmantošanu, jūras piesārņojumu un citus vides aizsardzības problēmjautājumus. Ņemot vērā iesaistīto interešu starpvalstu raksturu un ievērojamās sociālekonomiskās atšķirības, šie faktori pilnībā pamato paziņojumā pausto uzskatu, ka “reģionā pastāv liels ekonomisks, demogrāfisks un vides spiediens”.

2.7. Kopumā Komisija atzīst, ka pašreizējās sadarbības shēmas abos jūras baseina krastos nav izrādījušas pietiekami efektīvas. Šajā ziņā iniciatīvā ir ņemta vērā pašreizējā vajadzība. Tomēr panākumi šā jautājuma risināšanā ir atkarīgi no daudziem vispārīgiem un konkrētiem grozījumiem un pielāgojumiem, un daudzus no tiem centīsimies aplūkot turpmākajos punktos.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atbalsta Komisijas centienus nostiprināt un attīstīt ekoloģiski ilgtspējīgu ražošanas un patēriņa ķēdi, piemēram, ierosinot atsāļošanai izmantot tīrus enerģijas veidus, vispārēji popularizējot energoefektivitāti un tīru enerģiju, kā arī veicinot un stiprinot videi draudzīgus kravu pārvadājumus un jūras transportu. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā milzīgo uzņēmējdarbības potenciālu šajā interešu jomā.

⁽⁹⁾ <http://www.fao.org/gfcm/en/>

⁽¹⁰⁾ Konvencija par Vidusjūras reģiona jūras vides un piekrastes aizsardzību (Barcelonas konvencija) tika pieņemta 1976. gada 16. februārī Barselonā notikušajā Vidusjūras reģiona piekrastes valstu pilnvaroto konferencē par Vidusjūras aizsardzību. Konvencijas oriģinālā tika veikti grozījumi, kurus pieņēma 1995. gada 10. jūnijā (UNEP(OCA)/MED IG.6/7). Tā stājās spēkā 2004. gada 9. jūlijā.

⁽¹¹⁾ https://www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2015/08/120815_outcome-document-of-Summit-for-adoption-of-the-post-2015-development-agenda.pdf

⁽¹²⁾ https://planbleu.org/sites/default/files/upload/files/smdd_uk.pdf

⁽¹³⁾ Skatīt WWF ziņojumu *Reviving the Economy of the Mediterranean Sea – Actions for a sustainable future*, kas izstrādāts sadarbībā ar Boston Consulting Group, 2017. gads, http://www.wwf.gr/images/pdfs/Reviving_Mediterranean_Sea_Economy_Full%20rep_Lowres.pdf

3.2. Jēdziens “zilā ekonomika” attiecas uz jūras baseinu un piekrastes teritoriju sociāli un ekoloģiski ilgtspējīgu attīstību, kas novērš pašreizējās atšķirības un nodrošina kultūras un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu; tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā Vidusjūras reģiona vēsturi un raugoties tā nākotnē. Šajā ziņā paziņojumā izvēlētas darbības jomas – 1) jūras drošība un drošums, 2) gudra un noturīga ekonomika un 3) labāka jūras pārvaldība –, lai gan tās ir svarīgas, var izrādīties neefektīvas un nepietiekamas, lai aptvertu visas baseina vajadzības. EESK iesaka iniciatīvu paplašināt, ietverot bioloģisko daudzveidību un saglabāšanu, starpkultūru komunikāciju, kā arī konkrētāku stratēģiju maza un ļoti maza apjoma ražošanas darbību atbalstam, piemēram, zvejniecības jomā u. c.

3.3. Ar jūras (transporta) drošību un jo īpaši drošumu saistītos jautājumus, lai gan tie ir ļoti svarīgi, nevar attiecināt tikai uz Vidusjūras rietumu reģionu. Gluži pretēji – ģeopolitiskā vēsture un stāvokļa pašreizējā pasliktināšanās, kā arī sprādzienveidīgā bēgļu krīze jūras baseina austrumu daļā norāda uz to, ka ir vajadzīga holistiska Vidusjūras reģiona pieeja šo jautājumu risināšanai.

3.4. Tas attiecas arī uz pārējām noteiktajām interešu jomām – ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, kultūras un vides saglabāšanu u. c. Vidusjūras reģionu nevajadzētu dalīt rietumos un austrumos. Pat ja tas jādara administratīvu iemeslu dēļ un īstermiņa taktikas nolūkā, ilgtermiņa stratēģiskajā plānošanā baseins ir jāuztver kā viens veselums.

3.5. EESK pilnībā saprot, ka, ņemot vērā paaugstināto ģeopolitisko spriedzi un konfliktu saasināšanos Vidusjūras austrumu daļā, iniciatīvas uzsākšana Vidusjūras rietumu reģionā varētu būt vieglāka, reālistiskāka un ātrāk īstenojama pieeja. Bet, ja tai nesekos līdzīga iniciatīva Vidusjūras austrumu reģionā, pastāv liels risks, ka noteiktie mērķi netiks sasniegti. Lai gan ģeopolitisko apstākļu radītā spriedze tajā ir daudz lielāka, tomēr problēmas Vidusjūras austrumu reģionā ir tās pašas, kas rietumos, tāpēc tam būtu jāparedz un jāpiemēro līdzīgi noteikumi un politika.

3.6. Lai gan dialoga trūkums starp nozari, no vienas puses, un akadēmiskajām aprindām un R&D nozares pārstāvjiem, no otras, var būt svarīgs apsvēruma, risinot bezdarba problēmu (īpaši ilgtermiņā un ekonomikas izaugsmes laikā), nav efektīvi vienpusīgi koncentrēties tikai uz šo jautājumu. Gluži pretēji – pašreizējās ekonomiskās nelīdzsvarotības (kuras galvenais aspekts ir jaunu darbvieta trūkums un augstais bezdarba līmenis) un pieaugošo sociālekonomisko atšķirību problēmas Vidusjūras baseina rietumu reģionā būtu jārisina, ņemot vērā pastāvīgu sistēmisko krīzi reģiona ziemeļu daļā un vispārēju nevēlēšanos veikt produktīvus ieguldījumus.

3.7. Kad vien saimnieciskā darbība spēcīgi mijiedarbojas ar vides saglabāšanas problēmām, kad ir vērojamas (makro) ekonomikas ārējās sekas (ko nosaka pieprasījums vai piedāvājums) un brīvo individuālo lēmumu kopums rada sociālekonomiskās un vides ilgtspējas problēmas, ir vajadzīga efektīva politikas intervence, kura pastiprinātas internacionalizācijas laikā ir jāpielāgo starpvalstu līmenī. Saskaroties ar tādām problēmām kā zivju krājumu pārmērīga izmantošana, jūras piesārņojums, pārmērīga urbanizācija, neefektīvi augošas aglomerācijas, pastāvīgas ekonomikas/finansu krīzes un pieaugošas starpreģionālās un sociālās atšķirības Eiropas Savienībā un ārpus tās, nepietiek ar “tirgus spēku atbrīvošanas” doktrīnu vien.

3.8. Tāpēc pašreizējā reģiona politikas veidošanas sistēmā atzītās nepilnības, kas ir galvenokārt saistītas ar sadarbības trūkumu starp dažādām valstīm (paziņojumā uz to norādīts, aplūkojot problēmu un nepilnību trešo grupu, kas attiecas uz atšķirīgām un konkurējošām interesēm), ir ārkārtīgi svarīgs faktors, risinot gan vides, gan arī sociālekonomiskos konfliktus reģionā. Spēkā esošie un turpmākie divpusējie nolīgumi starp kaimiņos esošajām ES un Vidusjūras reģiona dienvidu valstīm būtu faktiski jāievēro. Vienotas un tādējādi spēcīgas ES nostājas trūkums ārpolitikas jautājumos šajā ziņā var būt šķērslis, tomēr, no otras puses, valstīm baseina dienvidu krastā būtu jāsaprot, ka ES būs to galvenais (ja ne vienīgais) partneris ar lielu un patiesu interesi veicināt kopīgos plānus attiecībā uz ilgtspējīgu attīstību un labklājību reģionā.

3.9. Līdzās starpvalstu sadarbības trūkumam cits iemesls, kādēļ vajadzīga politikas koordinācija, ir mulsinoši lielais skaits iniciatīvu un platformu ar līdzīgu (ja ne identisku) mērķi. Paziņojumā, ko šeit analizējam, ir minēta, piemēram, ES zilās

izaugsmes stratēģija un jūrlietu politika⁽¹⁴⁾, ES stratēģija lielākai izaugsmei un darbvietām piekrastes un jūras tūrisma nozarē⁽¹⁵⁾, *BLUEMED* iniciatīva⁽¹⁶⁾ un *FAO* zilās izaugsmes iniciatīva⁽¹⁷⁾. Ir arī citas darbības, kas aptver abus baseina krastus, piemēram, Ilgtspējīga patēriņa un ražošanas rīcības plāns un Reģionālā transporta rīcības plāns Vidusjūras reģionam⁽¹⁸⁾.

3.10. Ņemot vērā daudzās iniciatīvas ar līdzīgu orientāciju, EESK aicina veikt padziļinātu salīdzinošo analīzi, kas ļaus izkristalizēt jomas, kuras savstarpēji pārklājas, un dos iespēju iniciatīvas izmantot tā, lai ietaupītu resursus un uzlabotu galīgos rezultātus. Tuvāk būtu jāizpēta un jāņem vērā paraugprakse, kas tiek piemērota citās makroreģionālajās stratēģijās (arī Baltijas jūrā) un iniciatīvās (tādās kā iniciatīva “Viedas salas”⁽¹⁹⁾).

3.11. Neizpildāmas prasības, kas ierobežo Vidusjūras reģionā īstenoto Eiropas programmu efektivitāti, no vienas puses, un birokrātija, ko rada slimīgas bailes nepareizi izlietot ES līdzekļus, no otras, kā arī korupcija un neefektivitāte dažos gadījumos, kad iesaistītas valsts pārvaldes no abiem baseina krastiem, ir radījušas būtiskas nepilnības Vidusjūras reģionam paredzēto ES fondu apguvē.

3.12. No otras puses, neraugoties uz dažādajiem izsludinātajiem projektiem, Savienība Vidusjūrai līdz šim nav guvusi panākumus tai paredzēto uzdevumu izpildē. Tāpēc tās intervence reģionā ir jāpastiprina. Zilās ekonomikas iniciatīvām varētu būt liela nozīme vispārējās labklājības veicināšanā, taču tām ir jābūt efektīvi saistītām ar pašreizējām struktūrām un shēmām.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Drošāka un neapdraudētāka jūras telpa

4.1.1. Paziņojums ir vērsts uz divām konkrētām intervences jomām: 1) krasta apsardzes sadarbība un 2) datu apmaiņa un administratīvā sadarbība, kas ļautu uzlabot spēju reaģēt uz negadījumu izraisītu jūras piesārņojumu un to novērst.

4.1.2. EESK uzskata, ka ar *Frontex* palīdzību ir jāizveido ciešāks tīkls un tādējādi jāstiprina sadarbība starp sauszemes un jūras robežu apsardzes un kontroles iestādēm abos krastos. Lai gūtu panākumus cīņā pret noziedzību un terorismu, ir vajadzīga arī sistemātiska informācijas apmaiņa un analīze, ko veic pārvalstiska līmeņa datu analīzes centrs. Tomēr ir rūpīgi jāapsver labas pārvaldības noteikumi, kā arī gan individuālās, gan kolektīvās cilvēktiesības, jo īpaši ņemot vērā konkrētu režīmu negatīvo pieredzi.

4.1.3. EESK uzskata, ka šīs abas skaidri noteiktās pieejas ir efektīvs veids, kā risināt jautājumu saistībā ar drošāku un neapdraudētāku jūras telpu. Tomēr ir jāuzlabo pamatā esošo kvantitatīvo mērķu analīze, lai nepārtraukti uzraudzītu un novērtētu šo prioritāti, un būtu jāpieliek pūles, lai koordinētu rīcību un sadarbotos ar tādām starptautiskām iestādēm kā SJO⁽²⁰⁾.

4.2. Gudra un noturīga zilā ekonomika

4.2.1. EESK pauž bažas, ka Komisijas paziņojumā sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir – labākajā gadījumā – pārstāvētas nepietiekami (ja vispār), lai gan šīs iestādes varētu būt ārkārtīgi noderīgas konkrētas politikas un programmu plānošanā un īstenošanā, ņemot vērā to pieredzi kritisku situāciju risināšanā un pierādīto spēju tieši ietekmēt un atrisināt sociālekonomiskās problēmas.

⁽¹⁴⁾ Sk., piemēram, jaunāko ziņojumu par zilās izaugsmes stratēģiju (SWD(2017) 128 final): https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/swd-2017-128_en.pdf

⁽¹⁵⁾ COM(2014) 86 final.

⁽¹⁶⁾ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/content/bluemed-initiative-blue-growth-and-jobs-mediterranean_lv

⁽¹⁷⁾ Vairāk informācijas par ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas zilās izaugsmes iniciatīvu sk. Šeit: <http://www.fao.org/3/a-mk541e/mk541e02.pdf>.

⁽¹⁸⁾ Sk. attiecīgi <http://www.unep.org/ourplanet/june-2017/unep-publications/regional-action-plan-sustainable-consumption-and-production> un https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/themes/international/european_neighbourhood_policy/mediterranean_partnership/docs/rtap2014_2020_en.pdf.

⁽¹⁹⁾ <http://www.smartislandsinitiative.eu/en/index.php>

⁽²⁰⁾ <http://www.imo.org/en/Pages/Default.aspx>

4.2.2. Tuvākajos gados klimata pārmaiņu dēļ var saasināties nabadzības un jauniešu bezdarba problēma, kas īpaši ietekmēs apstākļus Vidusjūras reģiona dienvidu valstīs. Komisijai sadarbībā ar vietējām iestādēm un sociālajiem partneriem būtu jāveic attīstības pasākumi vietējā līmenī – piemēram, atbalsts MVU un mājamatniecības rūpaliem, īpaši pasākumi, kas ļautu atbalstīt primāro sektoru un veicinātu vietējo lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu noietu Eiropas tirgos u. c. –, kā arī attiecīgi uzlabojumi vietējās izglītības un profesionālās apmācības sistēmās, lai paaugstinātu iedzīvotāju dzīves līmeni un novērstu migrāciju. Zilā ekonomika var nodrošināt pietiekamus ienākumus tūkstošiem ģimeņu, izmantojot mūsdienīgas, maza mēroga un augstas kvalitātes koncepcijas attiecībā uz zvejniecību, saglabāšanu un zivsaimniecības produktu piegādi.

4.2.3. Ģimenes uzņēmumi, mazie un ļoti mazie uzņēmumi ar tradicionālu organizatorisko struktūru, darbības shēmām un darbībām ir vietējās ekonomikas stūrakmens abos Vidusjūras baseina krastos, jo īpaši zilās ekonomikas jomās un nozarēs. Šā iemesla dēļ EESK uzskata, ka papildus iniciatīvām, kas atbalsta novatorisku un tehnoloģiski attīstītu uzņēmējdarbību, vismaz tikpat svarīgi ir veicināt arī tradicionālās saimnieciskās darbības programmas.

4.2.4. Šajā ziņā EESK uzskata, ka ir jāstiprina šīs prioritātes otrā darbību grupa, kas attiecas uz jūrlietu kopu izveidi. Mazo un ļoti mazo ražotāju sadarbības tīkli un shēmas var uzlabot noturību un izmaksu konkurētspēju, tajā pašā laikā saglabājot to nodrošināto preču un pakalpojumu tik vajadzīgo diferenciāciju. No otras puses, kopu veidošana var būt efektīva konkrētās nozarēs, kur ir vajadzīga kapitāla koncentrācija, tādās kā atjaunojamā enerģija un kravu pārvadājumi. Tomēr EESK uzskata, ka ideja par to, ka kopas un inkubatorus veido un uzņēmējdarbības plānus veicina, izmantojot uzņēmējdarbības mecenātu pakalpojumus, ir visai pāragra pat tām ES valstīm, kurās ir augstāks ekonomikas attīstības līmenis, tāpēc ir jāplāno labi izstrādāti atbalsta pakalpojumi, jo īpaši mazajiem ražotājiem, amatniekiem un tirgotājiem baseina dienvidu krastā.

4.2.5. Turklāt saskaņā ar ceturto stratēģisko prioritāti, kas iekļauta iepriekšminētajā, nesen publicētajā WWF ziņojumā par Vidusjūras reģiona ekonomikas atjaunošanu, publiskā un privātā finansējuma novirzīšana, kuras mērķis ir potenciāla atraisīšana dabas resursu jomā, ir gan iespējama, gan nepieciešama. Tas var radīt ienākumus, vienlaikus ņemot vērā sociālo un vides ilgtspēju, ko panāk, izmantojot tādu oglekļa mazināšanas pasākumu finansēšanas mehānismus kā maksājums par ekosistēmas pakalpojumu ⁽²¹⁾. Piemēram, Vidusjūras jūraszāļu teritorijas ir vienas no visefektīvākajām oglekļa absorbēšanas sistēmām, un tas nozīmē, ka publiskais un privātais ieguldījums šajā virzienā var apvienot vietējās ekonomikas izaugsmes veicināšanu ar ieguldījumu globālas klimata stratēģijas īstenošanā.

4.3. Labāka jūras pārvaldība

4.3.1. Lai veiksmīgi īstenotu pirmās grupas darbības – telpiskā plānošana un piekrastes pārvaldība –, būtu jāizmanto četrcārtīgās spirāles pieeja ⁽²²⁾. Ir vajadzīga vietējo un reģionālo pašvaldību, akadēmisko aprindu un R&D pārstāvju, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju pastiprināta iesaiste to attiecīgajās darbības jomās, ņemot vērā to plašākās zināšanas par vietējiem sociālekonomiskajiem un vides apstākļiem, kā arī to administratīvo elastību.

4.3.2. Tāpēc ekonomisko un sociālo organizāciju interesēm var un vajadzētu būt izšķirošai lomai Vidusjūras reģiona sociālekonomiskajā attīstībā. Komisijai sadarbībā ar SV būtu jāauzicina privātā sektora ieinteresētās personas uz apspriešanos par paziņojumu, garantējot to būtisku ieguldījumu plānošanā un tādējādi efektīvāku iesaisti attiecīgo programmu un darbību īstenošanā. Attiecībā uz zvejniecību būtu jāpieņem pasākumi, lai stiprinātu kopīgās pārvaldības shēmas, nodrošinot ieinteresēto personu efektīvu iesaisti lēmumu pieņemšanas procesā.

4.3.3. Būtu jāuzsver sadarbības trūkums starp Eiropas un trešām valstīm Vidusjūras rietumu reģionā, jo īpaši attiecībā uz drošības un imigrācijas jautājumiem, kas ietekmē ekonomikas attīstību.

⁽²¹⁾ Maksājums par ekosistēmas pakalpojumu rodas tad, kad ekosistēmas pakalpojuma saņēmējs vai izmantotājs veic tiešu vai netiešu maksājumu šāda pakalpojuma sniedzējam. Vidusjūras baseina gadījumā maksājumu par ekosistēmas pakalpojumu var arī uzskatīt par vides aizsardzības pasākumu, kas attaisno līdzekļu pārskaitīšanu no ziemeļu uz dienvidu krastu.

⁽²²⁾ Sk. šeit: <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/quadruple-helix.pdf>.

4.3.4. Zvejniecība ir svarīgs faktors Vidusjūras reģiona saimnieciskajā darbībā un otrs svarīgākais ienākumu avots pēc tūrisma. EESK piekrīt, ka šajā nozarē ir jāplāno konkrētas darbības, piemēram, tās, kas izklāstītas šīs prioritātes ceturtnajā darbību grupā. Programmās būtu jāizvirza mērķis samazināt pārzveju un izveidot atbalsta pakalpojumus un finansējumu, lai nodrošinātu mazapjoma zvejas saglabāšanu un piekrastes kopienų paralēlu attīstību. Ir jāpalielina EJZF⁽²³⁾ elastība, lai, nosakot efektīvas iniciatīvas, novērstu šķēršļus starp valsts pārvaldes līmeņiem.

4.3.5. EESK uzskata, ka būtu jāstiprina Vidusjūras Vispārējās zivsaimniecības komisijas (GFCM) loma, lai nodrošinātu, ka ciešā sadarbībā un koordinācijā ar Vidusjūras reģiona trešām valstīm tiek pieņemti vajadzīgi, saskaņoti un saderīgi administratīvie pasākumi, kuru mērķis ir uzlabot nelabvēlīgo situāciju saistībā ar zivju krājumiem.

4.4. EESK ir vairākkārt norādījusi, ka pēdējos 20 gados īstenotā politika un programmas Vidusjūras reģionam ir devušas vājus rezultātus un atstājušas neizmantotas milzīgas līdzekļu summas, jo atšķirās atbildīgo Kopienas iestāžu un Vidusjūras reģiona trešo valstu valdību un pārvaldes iestāžu pieejas un nebija efektīvas koordinācijas starp šiem dalībniekiem. Šajā saistībā ir steidzami vajadzīgs spēcīgs atbalsts un tehniskā palīdzība, lai uzlabotu trešo valstu iestāžu atbilstību Eiropas finansējuma prasībām, kā arī labāka pielāgošanās spēja, kas sagaidāma no Komisijas.

4.5. Paziņojumā izklāstīto darbību efektīvu īstenošanu īpaši apdraud traucējoša birokrātija, kā tas redzams nodaļā "Pārvaldība un īstenošana", un arī tas, ka ir iesaistītas pilnīgi dažādas iestādes ar dažādām struktūrām un pieejām, piemēram, ministru sanāksmes, Komisija, SV u. c. Ir vajadzīgs darbības plāns ar īpašiem organizatoriskiem/administratīviem instrumentiem un skaidri noteiktiem pienākumiem.

4.6. EESK uzskata, ka nekavējoties būtu jāizveido zilās ekonomikas darba grupa ar skaidri noteiktu rīcības un kompetenču plānu un tai jābūt saistītai ar SV darba grupām. Minētajai darba grupai ir jābūt pietiekami elastīgai, lai ātri reaģētu ārkārtas situācijās (dabas un vides katastrofas u. c.), un arī jāpilda īpaši uzdevumi un pienākumi. EESK piesardzīgi vērtē darba grupas efektivitāti, kas būs atkarīga no tās dalībniekiem un Eiropas iestāžu un trešo valstu valdību tiešas iesaistes. Tāpēc EESK uzskata, ka darba grupa būtu rūpīgi jāveido jau no paša sākuma, izstrādājot skaidri noteiktu struktūrshēmu un efektīvu procesu un procedūru sistēmu, kā arī pilnībā izstrādātu īpašu uzņēmējdarbības plānu.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽²³⁾ Vairāk informācijas sk. šeit: https://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff_lv.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Rīcības plāns dabai, cilvēkam un ekonomikai””

(COM(2017) 198 final)

(2018/C 129/15)

Ziņotājs: **Lutz RIBBE**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 31.5.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Pilnsapulces lēmums	25.4.2017.
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	21.11.2017.
Pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	157/5/6

1. EESK secinājumu un ieteikumu kopsavilkums

1.1. EESK atzinīgi vērtē dabas aizsardzības direktīvu atbilstības pārbaudi. No tās izriet, ka minētās direktīvas kā visaptverošas bioloģiskās daudzveidības politikas pilāri ir mērķtiecīgas, tomēr to īstenošana ir būtiski jāuzlabo.

1.2. Lai gan katrs no 15 pasākumiem, kas ierosināti jaunajā rīcības plānā, ir noderīgs, tas tomēr rada neskaidrības, jo nav skaidrs, kādā mērā plāns ir saistīts ar esošo bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, jo īpaši tāpēc, ka saturiskā ziņā šie dokumenti ir ļoti līdzīgi, taču ieviestās izmaiņas ir ļoti nenozīmīgas. Komiteja uzskata, ka būtu lietderīgi novērtēt un vajadzības gadījumā papildināt esošo bioloģiskās daudzveidības stratēģiju.

1.3. Bioloģiskās daudzveidības politikas sekmīgu īstenošanu galvenokārt kavē tas, ka bioloģiskās daudzveidības veicināšanas un saglabāšanas pasākumi zemes īpašniekiem un lietotājiem vairākumā gadījumu rada izmaksas, nevis ieņēmumus. Tomēr bioloģiskās daudzveidības pasākumiem – gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām – jābūt ekonomiski izdevīgiem tiem, kam šie pasākumi ir jāīsteno. Tos nedrīkst un nevar īstenot uz šo personu rēķina. Šo galveno pretrunu faktiski nav spējušas mazināt visas ES un dalībvalstu līdz šim izveidotās programmas, un arī rīcības plānā, kurā daudz runāts par savstarpēji izdevīgām situācijām, šajā ziņā diemžēl nav piedāvāti mērķtiecīgi risinājumi.

1.4. Finansējuma trūkums ne vien kavē sasniegt izvirzītos bioloģiskās daudzveidības mērķus, bet ir arī noteicošais faktors, kas traucē pareizi īstenot Eiropas politiku. Tiek pieņemti tādi tiesību akti, kas rada izmaksas, taču netiek saskaņots, kurš šīs izmaksas segs vai kā tās tiks segtas.

1.5. EESK atkārtoti aicina Eiropas Komisiju atjaunināt aprēķinu par *Natura 2000* tīklam vajadzīgajām izmaksām. EESK uzskata, ka periodiski minētās izmaksas 6,1 miljarda EUR apmērā neatbilst *Natura 2000* tīkla finansēšanas vajadzībām, visticamāk, tās varētu būt divas līdz trīs reizes lielākas.

1.6. Tādēļ EESK uzskata, ka ir nepieciešams iesniegt ilgtermiņa stratēģiju bioloģiskās daudzveidības politikas finansiālo vajadzību segšanai ⁽¹⁾. Diskusija par finanšu plānu pēc 2021. gada piedāvātu atbilstīgu satvaru, taču ne rīcības plāns, ne arī līdzšinējās pieejas, kas izklāstītas Pārdomu dokumentā par ES finanšu nākotni ⁽²⁾, neliecina par to, ka šī situācija varētu krasī uzlaboties.

1.7. EESK ļoti atzinīgi vērtē ES Komisijas nolūku saistībā ar rīcības plānu turpināt zaļās infrastruktūras stratēģijas pilnveidi. Tomēr, arī ņemot vērā šo vadošo koncepciju, Komiteja norāda, ka bez finansējuma šāda koncepcija neradīs pārmaiņas.

2. Pamatinformācija

2.1. ES jau 1998. gadā pieņēma pirmo bioloģiskās daudzveidības stratēģiju ⁽³⁾, lai apturētu savvaļas dzīvnieku un augu sugu un to dzīvotņu izzušanu. Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā ("Gēteborgas stratēģija"), ko pieņēma 2001. gadā, bioloģiskās daudzveidības jomā tika formulēti skaidri bioloģiskās daudzveidības mērķi, proti, līdz 2010. gadam ierobežot bioloģiskās daudzveidības samazināšanos un nodrošināt biotopu un dabisko ekosistēmu atjaunošanu.

2.2. Pēc tam tika pieņemti vēl citi pasākumi, citu starpā 2001. gadā bioloģiskās daudzveidības rīcības plāns ⁽⁴⁾ un 2006. gada maijā vēl viens bioloģiskās daudzveidības rīcības plāns ⁽⁵⁾, kas satur a ziņā bija ļoti līdzīgs pirmajam.

2.3. Kad kļuva skaidrs, ka izvirzīto un saskaņoto mērķi nav iespējams sasniegt, pamatojoties uz Komisijas paziņojumu "ES redzējuma un mērķu iespējamības bioloģiskās daudzveidības jomā laikposmam pēc 2010. gada" ⁽⁶⁾, tika pieņemta jauna ES bioloģiskās daudzveidības stratēģija laikposmam līdz 2020. gadam ⁽⁷⁾, kurā galvenokārt atkārtojās tikai iepriekšējo rīcības plānu prasības un instrumenti un sākotnēji noteiktais 2010. gada termiņš tika pārcelts uz 2020. gadu.

2.4. Rezultāti, kas iegūti, veicot vidusposma novērtējumu šai bioloģiskās daudzveidības stratēģijai, kurā bija 6 skaidri definēti mērķi un kopumā 20 pasākumi, sagādāja vilšanos un tika secināts, ka dabiskās vides aizsardzībā ir jāiegulda intensīvs darbs, lai sasniegtu no jauna izvirzīto mērķi – līdz 2020. gadam pavisam apturēt sugu izzušanu un nodrošināt zudušo dzīvotņu atjaunošanu.

2.5. EESK par visiem šiem dokumentiem vienmēr ir paudusi būtībā vienādu nostāju un ir kritiski norādījusi, ka:

- ES "bioloģiskās daudzveidības saglabāšana ir joma, kurā netrūkst likumu, direktīvu, programmu, paraugprojektu, politisku deklarāciju vai norādījumu, taču trūkst īstenotu pasākumu un saskaņotas rīcības visos politikas īstenošanas līmeņos",
- "politīkiem līdz šim pietrūcis spēka vai gribas īstenot pasākumus, kuru lietderība atzīta jau sen, un tas noticis, neraugoties uz paziņojumā minēto norādi, ka izlēmīga bioloģiskās daudzveidības politika sniedz vienādu labumu gan sabiedrībai, gan ekonomikai" ⁽⁸⁾,
- "ES bioloģiskās daudzveidības politika ir klasisks piemērs neizpildītu solījumu politikai Eiropas un valstu līmenī, kaut gan šī politika ir pilnīgi pareizi apzinājusi esošās problēmas un izveidojusi nepieciešamos instrumentus". EESK uzskatīja, ka spēkā esošais juridiskais pamats nav jāgroza.

2.6. Tomēr J. C. Juncker vadītā Komisija, īstenojot savu REFIT programmu, veica dabas aizsardzības direktīvu analīzi. Analīzes rezultāts apstiprināja EESK nostāju, ko apstiprināja arī Vides padome, ka "dabas aizsardzības direktīvas ir lietderīgas kā centrālais pilārs plašākā ES bioloģiskās daudzveidības politikā, bet tās mērķus sasniegt un tās potenciālu pilnībā izmantot var, tikai būtiski uzlabojot šo direktīvu īstenošanu" ⁽⁹⁾.

⁽¹⁾ Sk. EESK atzinumu "ES bioloģiskās daudzveidības politika" (OV C 487, 28.12. 2016., 14. lpp.) un atzinumu "LIFE programmas vidusposma novērtējums" (OV C 173, 31.5.2017., 7. lpp.).

⁽²⁾ COM(2017) 358, 2017. gada 28. jūnijs.

⁽³⁾ COM(1998) 42 final.

⁽⁴⁾ COM(2001) 162 final.

⁽⁵⁾ COM(2006) 216 final.

⁽⁶⁾ COM(2010) 4 final.

⁽⁷⁾ COM(2011) 244 final.

⁽⁸⁾ EESK atzinums "Mūsu dzīvības garantija, mūsu dabas kapitāls – bioloģiskās daudzveidības stratēģija līdz 2020. gadam" (OV C 24, 28.1.2012., 111. lpp.).

⁽⁹⁾ Sk. Vides padomes 2017. gada 19. jūnija secinājumus.

2.7. Atsaucoties uz *REFIT* procesa rezultātiem, Komisija iesniedza dokumentu "Rīcības plāns dabai, cilvēkam un ekonomikai" ⁽¹⁰⁾, par kuru sagatavots šis atzinums.

3. Vispārīgas piezīmes par rīcības plānu

3.1. Vispirms rīcības plānā ir atkārtoti aprakstīts sugu un dzīvotņu ārkārtīgi sliktais aizsargātības stāvoklis, lai gan to aizsardzībai jau bija jābūt nodrošinātai ar 1979. gadā vai attiecīgi 1992. gadā pieņemtajām dabas aizsardzības direktīvām. Tajā minēts, ka "galvenie nepilnīgās īstenošanas iemesli ir ierobežotie resursi, neatbilstoša izpilde, neapmierinoša dabas aizsardzības mērķu integrācija citās politikas jomās, nepietiekamas zināšanas un nepietiekama piekļuve datiem, kā arī slikta saziņa un ieinteresēto pušu iesaiste. Turklāt direktīvu īstenošanā, it īpaši reģionālā un vietējā līmenī, dažkārt nav pietiekami informēti par to prasībām vai tajās paredzēto elastību un iespējām. Tas var raisīt spriedzi starp dabas aizsardzības un saimnieciskās darbības interesēm."

3.2. Rīcības plāna mērķis ir "izstrādāt konkrētu rīcības plānu, lai uzlabotu direktīvu īstenošanu un saskaņotību ar sociālekonomiskajiem mērķiem, kā arī valstu, reģionālo un vietējo iestāžu, ieinteresēto personu un iedzīvotāju iesaisti".

3.3. Ņemot vērā direktīvu izteikto teritoriālo dimensiju un būtisko nozīmi, kas to īstenošanā ir reģionālajām un vietējām iestādēm, šī rīcības plāna izstrādē cieši iesaistījās Eiropas Reģionu komiteja (RK), kurai būs nozīmīga loma reģionālo un vietējo iestāžu turpmākā iesaistīšanā un informēšanā.

3.4. Rīcības plānā ir paredzēts īss laika posms, jo Komisija vēl pirms pašreizējā pilnvaru termiņa beigām 2019. gadā vēlas ziņot par rezultātiem. Komiteja uzskata, ka tas ir pārāk vērienīgs mērķis, kaut vai tikai tāpēc, ka rīcības plāna īstenošanai Komisija nav paredzējusi paplašināt savu personāla sastāvu.

3.5. Rīcības plānā ir noteiktas četras prioritārās jomas, kurās kopā ir 15 konkrēti pasākumi:

— A prioritāte. Pilnveidot vadlīnijas un zināšanas, uzlabot saskaņotību ar plašākiem sociālekonomiskiem mērķiem.

— B prioritāte. Uzņemties politisko atbildību un stiprināt noteikumu ievērošanu.

— C prioritāte. Stiprināt ieguldījumus *Natura 2000* tīklā un uzlabot sinerģiju ar ES finansēšanas instrumentiem.

— D prioritāte. Uzlabot saziņu un informēšanu, iesaistīt iedzīvotājus, ieinteresētās personas un kopienas.

4. Īpašas piezīmes par rīcības plānu

4.1. EESK pauž gandarījumu par atbilstības pārbaudžu rezultātiem un uzskata, ka tie apstiprina tās līdzšinējo nostāju. Atbilstības pārbaudē bija iesaistījies ievērojams skaits ieinteresēto personu. Tas pierāda, ka ES bioloģiskās daudzveidības politika ir temats, kas ir svarīgs plašām iedzīvotāju grupām, kas zināmā mērā attiecas uz tām tieši un par kuru tiek intensīvi diskutēts.

4.2. Lai arī katrs no rīcības plāna 15 pasākumiem var sekmēt spēkā esošo dabas aizsardzības tiesību aktu labāku īstenošanu, EESK pauž bažas par to, ka Komisija jau atkal ir iesniegusi jaunu plānu. EESK uzskata, ka mērķtiecīgāk būtu bijis novērtēt esošo bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, tās 6 mērķus un 20 konkrētos pasākumus, veikt precīzu nepilnību analīzi un to publicēt, lai, ņemot to vērā, vajadzības gadījumā esošajā stratēģijā iekļautu papildinošus pasākumus. Patlaban iesniegtais rīcības plāns rada neskaidru situāciju, jo pilnīgi nav skaidrs, kā tas ir saistīts ar esošo bioloģiskās daudzveidības stratēģiju, jo daži rīcības plāna pasākumi (piemēram, B un C prioritāte) jau gadiem ilgi ir iekļauti ES bioloģiskās daudzveidības programmās un politikas programmā un joprojām nav īstenoti.

⁽¹⁰⁾ COM(2017) 198 final, 2017. gada 27. aprīlis.

4.3. EESK jau ir kritiski norādījusi, ka lielais programmu un stratēģiju skaits drīzāk ir mulsinošs un var rasties priekšstats, ka, izveidojot aizvien jaunas programmas/plānus vai stratēģijas, tiek imitēta darbība, kas faktiski rada tikai nelielus uzlabojumus.

4.4. Eiropas Komisija jau savā paziņojumā presei par rīcības plānu norādīja, ka rīcības plāna mērķis ir “palīdzēt reģioniem nosargāt bioloģisko daudzveidību un gūt saimniecisko labumu no dabas aizsardzības”. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka rīcības plānā ir runa ne vien par dabu/bioloģisko daudzveidību, bet arī par cilvēka, dabas un saimniecisko darbību mijiedarbību. Tādējādi kļūst skaidrs, ka bioloģiskās daudzveidības politikas tvērums ir plašāks par ētiskajiem un morāles pienākumiem aizsargāt sugas un dzīvotnes. Arī tas atbilst viedoklim, ko EESK paudusi pēdējos gados.

4.5. Daudzos Eiropas reģionos jau ir izveidotas koncepcijas, kas parāda, kādus ieguvumus cilvēkam var sniegt dabas kapitāls. Cita starpā acīmredzama ir tūrisma un daudzveidīgu, dažādu, bioloģiski daudzveidīgu ainavu savstarpējā saikne. Aizvien plašāk nostiprinās atziņa, ka ekosistēmas pakalpojumi, kurus sniedz arī ārpus *Natura 2000* teritorijām, veicina sabiedrības labklājību.

4.6. Tomēr galveno problēmu rada tas, ka bioloģiskās daudzveidības veicināšanas un saglabāšanas pasākumi zemes īpašniekiem un lietotājiem vairākumā gadījumu rada izmaksas, nevis ieņēmumus. Iepriekš dabas daudzveidība zināmā mērā bija ekstensīvas saimniekošanas līdzprodukts, bet tagad ir radies klasisks zemes izmantošanas konflikts, ko cita starpā izraisījusi sarežģītā ekonomikas vide, kura ļoti ietekmē, piemēram, lauksaimniekus un mezsaimniekus.

4.7. Tomēr bioloģiskās daudzveidības pasākumiem – gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām – jābūt ekonomiski izdevīgiem tiem, kam šie pasākumi ir jāīsteno. Tos nedrīkst un nevar īstenot uz šo personu rēķina. Šo galveno pretrunu faktiski nav spējušas mazināt visas ES un dalībvalstu līdz šim izveidotās programmas, un arī rīcības plānā, kurā daudz runāts par savstarpēji izdevīgām situācijām, šajā ziņā diemžēl nav piedāvāti mērķtiecīgi risinājumi.

4.8. Šo situāciju nemainīs arī tie pasākumi, kuri bioloģiskās daudzveidības stratēģijās iepriekš nebija paredzēti, bet tagad ir iekļauti rīcības plānā: ne pārdomātā informēšanas kampaņa, ne rūpīgi izstrādātā sabiedrības iesaistīšana, ne pilnveidotās norādes, ne arī 21. maija pasludināšana par “Eiropas *Natura 2000* dienu”; visi jaunie rīcības plānā paredzētie pasākumi nebūs sekmīgi, ja nebūs atbilstošas ekonomiskās un finansiālās vides. EESK uzskata, ka šajā ziņā vajadzīgi izšķiroši uzlabojumi un jaunajā vidēja termiņa finanšu plānojumā no 2021. gada jāparedz pietiekams, mērķtiecīgs finansējums *Natura 2000* tīklam; gan ES, gan dalībvalstu līmenī jānodrošina pietiekams personāls, kas nodarbojas ar stratēģijas īstenošanu.

5. Dilemma, ko rada finanšu resursu trūkums

5.1. Piemēram, jau sākumā, veidojot *Natura 2000* tīklu, zemes īpašniekiem/lietotājiem tika solīts, ka tiks nodrošināta vismaz pietiekama finansiāla kompensācija gadījumos, kad *Natura 2000* teritorijās ieviestie pasākumi/noteikumi negatīvi ietekmēs viņu finansiālo stāvokli. “2010. gada noslēguma novērtējumā par ES bioloģiskās daudzveidības rīcības plāna īstenošanu”⁽¹¹⁾ Komisija secina, ka atbilstoša finansējuma nodrošināšana ir viens no četriem galvenajiem atbalsta pasākumiem. Tomēr tā pati konstatē, ka “tiek segti tikai 20 % kopējā finansējuma, kas vajadzīgs, lai pārvaldītu aizsargājamās teritorijas, tostarp *Natura 2000* tīklu Eiropā. 2004. gadā tika aplēsts, ka *Natura 2000* apgabalu pārvaldībai būtu vajadzīgs ieguldījums 6,1 miljarda EUR apmērā gadā ES 25 vajadzībām.” Tādējādi finansējuma deficīts gadā ir vismaz 5 miljardi EUR!

5.2. Jaunākie aprēķini par *Natura 2000* teritoriju pārvaldības izmaksām liecina, ka būtu vajadzīgs ievērojami lielāks budžets. Vācijas federālās zemes ir aprēķinājušas: lai pārvaldītu *Natura 2000* sauszemes teritoriju tīklu Vācijā, ir vajadzīgi 1,417 miljardi EUR gadā, vidēji 175 EUR par hektāru. Ja, pamatojoties uz šīm izmaksām par hektāru, veic aprēķinus attiecībā uz *Natura 2000* sauszemes teritoriju tīklu visā ES, nepieciešamo līdzekļu apjoms ES-28 sasniedz gandrīz 21 miljardu EUR. Papildus tam jāierēķina izmaksas, kas saistītas ar *Natura 2000* jūras teritoriju pārvaldību. EESK aicina Eiropas Komisiju steidzami atjaunināt aprēķinu par visam *Natura 2000* tīklam vajadzīgajām izmaksām.

⁽¹¹⁾ COM(2010) 548, 13. lpp.

5.3. *Natura 2000* tīkla apsaimniekošanas finansējuma trūkums ne vien kavē sasniegt izvirzītos bioloģiskās daudzveidības mērķus, bet arī traucē pareizi īstenot Eiropas politiku. Tiek pieņemti tādi tiesību akti, kas rada izmaksas, taču netiek saskaņots, kurš šīs izmaksas segs vai kā tās tiks segtas. ES tiesību aktu un ES budžeta nesaskaņotība ir bioloģiskās daudzveidības aizsardzības problēmu galvenais cēlonis.

5.4. Arī rīcības plānā pašreizējais ES budžets tiek pieņemts kā stabils. To zināmā mērā var paredzēt, jo patlaban ir 2014.–2020. gada finansējuma perioda vidus; tomēr līdz ar to bioloģiskās daudzveidības aizsardzības problēmas, izmantojot rīcības plānu, atrisināt nevarēs.

5.5. Vienīgais finansiālais pasākums, par kuru paziņots rīcības plānā, ir paredzētais *LIFE* budžeta palielinājums par 10 % projektiem, kas veicina dabas un bioloģiskās daudzveidības aizsardzību. Tas jāveic, neskarot budžetu, proti, *LIFE* kopējo budžetu saglabājot iepriekšējā līmenī un tādējādi atņemot līdzekļus citiem programmas *LIFE* pasākumiem. *LIFE* budžetā 2014.–2017. gadā prioritārajai jomai “Daba un bioloģiskā daudzveidība” bija paredzēti apmēram 610 miljoni EUR. Tādējādi par 10 % vairāk nozīmē 15 miljonus EUR gadā.

5.6. Tālab ir svarīgi, ka Komisija rīcības plāna C prioritātē (“Stiprināt ieguldījumus *Natura 2000* tīklā un uzlabot sinerģiju ar ES finansēšanas instrumentiem”) runā arī par sinerģiju ar kopējās lauksaimniecības politikas finansējumu, norāda, ka jāapsver finansēšanas iespējas kohēzijas politikas un kopējās zivsaimniecības politikas ietvaros, kā arī paziņo nolūku izstrādāt vadlīnijas “zaļās infrastruktūras” veicināšanai. Tomēr tie visi nav jauni pasākumi vai priekšlikumi, bet elementi, kas jau ilgu laiku ir iekļauti politikas programmā un joprojām nav īstenoti. Tie jau ir iekļauti iepriekšējās bioloģiskās daudzveidības programmās un darbībās, bet pēdējos gados nav piedzīvotas pozitīvas pārmaiņas.

5.7. Tāpēc būtu vajadzīga Komisijas ilgtermiņa stratēģija bioloģiskās daudzveidības politikas finansēšanai⁽¹²⁾. Pašreiz uzsāktā diskusija par finanšu plānu, pēc EESK domām, ir satvars, kurā jāiekļauj atbilstoši apsvērumi. Pieredze liecina, ka reģionu, dabas aizsardzības organizāciju, kā arī lauksaimnieku un mezsaimnieku sadarbības projektos ļoti sekmīgi var īstenot *Natura 2000* pasākumus, ja tie ir izstrādāti ekonomiski pietiekami pievilcīgi. Tomēr ne rīcības plāns, ne arī līdzšinējās pieejas, kas izklāstītas Pārdomu dokumentā par ES finanšu nākotni⁽¹³⁾, neliecina par to, ka šī situācija varētu krasi uzlaboties.

5.8. EESK ļoti atzinīgi vērtē ES Komisijas nolūku saistībā ar rīcības plānu turpināt zaļās infrastruktūras stratēģijas pilnveidi. Tomēr, arī ņemot vērā šo vadošo koncepciju, Komiteja norāda, ka bez finansējuma šāda koncepcija neradīs pārmaiņas. Šajā ziņā EESK norāda arī uz secinājumiem, ko pieņēma (Vides) padome, kas savā sanāksmē 2017. gada 19. jūnijā aicināja ES Komisiju turpināt Eiropas zaļās infrastruktūras tīkla (*TEN-G*) izveidi.

5.9. Tādēļ Komiteja vērs uzmanību uz nesen pieņemto atzinumu par programmas *LIFE* vidusposma novērtējumu⁽¹⁴⁾, kurā ierosināja, ka “*LIFE* programmai būtu jāklūst par *Natura 2000* tīkla galveno finansēšanas instrumentu. Savulaik izraudzītā pieeja organizēt *Natura 2000* finansēšanu galvenokārt no ES reģionālās attīstības fondiem, kā arī kopējās lauksaimniecības politikas 2. pīlāra, ir uzskatāma par nepietiekamu. Šajā sakarā Komiteja norāda uz savu atzinumu⁽¹⁵⁾ un aicina *LIFE* programmu papildināt ar attiecīgi iezīmētu finansējumu. Šajā saistībā jāpievērš uzmanība visu atbalsta pasākumu saskaņotībai, tātad jāizvairās no konflikta ar citiem ES fondiem vai dubulta atbalsta saņemšanas no tiem.”

5.10. Rīcības plānā paredzēts arī uzlabot saziņu un informēšanu, iesaistīt iedzīvotājus, ieinteresētās personas un kopienas, kā arī vietējās un reģionālās pašvaldības. Tālab cita starpā paredzēts veidot kopēju platformu ar Reģionu komiteju. EESK to vērtē atzinīgi un ir stingri pārliecināta, ka pilsoniskās sabiedrības ciešāka iesaistīšana noteikti var pozitīvi ietekmēt īstenošanu.

⁽¹²⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “ES bioloģiskās daudzveidības politika” (OV C 487, 28.12.2016., 14. lpp.) un “*LIFE* programmas vidusposma novērtējums” (OV C 173, 31.5.2017., 7. lpp.).

⁽¹³⁾ COM(2017) 358, 2017. gada 28. jūnijs.

⁽¹⁴⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “*LIFE* programmas vidusposma novērtējums” (OV C 173, 31.5.2017., 7. lpp.).

⁽¹⁵⁾ Sk. EESK atzinumu “ES bioloģiskās daudzveidības politika” (OV C 487, 28.12.2016., 14. lpp.).

5.11. EESK ar prieku pieņem zināšanai, ka Komisija rīcības plānu ir izstrādājusi un vēlas īstenot ciešā sadarbībā ar RK. EESK no savas puses piedāvā atbalstu, jo uzskata, ka bez pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās un atbalsta arī vietējo un reģionālo pašvaldību panākumi nevarēs būt pilnīgi.

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regulu (ES, Euratom) Nr. 1141/2014 par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu”

(COM(2017) 481 final – 2017/0219 (COD))

(2018/C 129/16)

Ziņotājs: sers **Graham WATSON**

Līdzziņotāji: **Anne DEMELENNE**

Stéphane BUFFETAUT

Apspriešanās	Ministru padome, 11.10.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Biroja lēmums	Dokumentu izstrādes grupa 17.10.2017.
Pieņemts plenārsesijā	7.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	141/0/5
(par/pre/atturas)	

1. EESK piekrīt Komisijai, kas uzsver, ka demokrātija ir viena no ES pamatvērtībām un ka politiskajām partijām un politiskajiem fondiem ir būtiska loma pārstāvības demokrātijā, kā atzīts LES 10. pantā un ES Pamattiesību hartas 12. panta 2. punktā.
2. Komiteja atzīst, ka Regula (ES, Euratom) Nr. 1141/2014 par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu ir palīdzējusi palielināt Eiropas politisko partiju un ar tām saistīto politisko fondu redzamību, atzīšanu, efektivitāti, pārredzamību un pārskatatbildību; taču piekrīt Komisijas viedoklim, ka joprojām ir jāstrādā, lai palielinātu pilsoņu līdzdalību un vēlēšanu iekļaujošo raksturu, uzlabotu Eiropas dimensiju politiskajās debatēs, uzsvērtu saistību starp valsts un Eiropas partijām un veicinātu politisko atbildību.
3. Komiteja piekrīt Komisijai, ka, neraugoties uz progresu, kas panākts ar Regulu (ES, Euratom) Nr. 1141/2014, spēkā esošajos noteikumos ir nepilnības, kas jānovērš, un norāda uz Eiropas Parlamenta aicinājumu (2017/2733 (RSP)) uzlabot un pielāgot noteikumus.
4. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumus grozīt minēto regulu attiecībā uz to, kas var finansiāli atbalstīt politiskas partijas reģistrāciju, attiecībā uz ES finansējuma proporcionālītāti, robežvērtību, kas ļauj saņemt šādu finansējumu, atbilstību reģistrācijas kritērijiem un neatbilstoši tērētu līdzekļu atgūšanu.
5. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas nodomu padarīt Eiropas līmeņa politisko partiju vēlēšanu programmas vieglāk pieejamas iedzīvotājiem. Tai tomēr ir zināmi iebildumi pret ierosināto jauno regulas 18. panta 3.a punktu. Tajā noteikts, ka Eiropas politiskajai partijai savā pieteikumā uz finansējumu jāiekļauj pierādījumi, kas apliecina, ka tās sastāvā esošās partijas savās tīmekļa vietnēs 12 mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas ir pastāvīgi publicējušas attiecīgās Eiropas politiskās partijas politisko programmu un logo, kā arī informāciju par katru no tās sastāvā esošajām partijām attiecībā uz dzimumu pārstāvību starp tās kandidātiem pēdējās Eiropas Parlamenta vēlēšanās un tās EP deputātiem.
6. Komiteja īpaši vēlas jautāt, kā pirmās minētās prasības izpilde tiks uzraudzīta, kā to varēs piemērot dalībvalstīs izveidotām jaunām partijām un tām Eiropas politiskajām partijām, kuras pieņem savas politiskās programmas novēloti; kādēļ otrā minētā prasība attiecas tikai uz dzimumu, nevis, piemēram, rases, etniskiem vai valodu kritērijiem.

7. Tāpēc Komiteja iesaka Komisijai laikposmu, kurā programmai jābūt pieejamai partiju tīmekļa vietnēs, sāsināt no divpadsmit uz trim mēnešiem un noteikt, ka informācijā par kandidātu dažādību vēlēšanu sarakstos ir jānorāda ne tikai sieviešu un vīriešu skaita attiecība, bet arī viņu etniskā izcelsme un valodu daudzveidība.
8. Turklāt EESK vēlreiz vērs uzmanību uz aizvien nevienlīdzīgāko attieksmi pret Eiropas politiskajām partijām un fondiem, no vienas puses, un Eiropas apvienībām un fondiem ar vispārīgākiem mērķiem (piemēram, ekonomiskām, sociālām, humanitārām, kultūras, vides, sporta apvienībām u. c.), no otras puses.
9. Komiteja atkārtoti kritizē Komisijas pirms vairākiem gadiem pieņemto lēmumu atsaukt Eiropas apvienības statūtu projektu un pauž nožēlu par šķēršļiem, kas traucē reģistrēt uzņēmumus ar Eiropas statūtiem, un atkārtoti mudina Komisiju tuvākajā laikā nākt klajā ar līdzvērtīgu Eiropas regulu par tādu Eiropas apvienību statūtiem un finansējumu, kas nav saistītas ar politiskajām partijām.

Briselē, 2017. gada 7. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko Regulu (ES) Nr. 1303/2013 groza attiecībā uz izmaiņām resursos, kas paredzēti ekonomiskajai, sociālajai un teritoriālajai kohēzijai, un resursos, kas paredzēti mērķim “Investīcijas izaugsmei un nodarbinātībai” un mērķim “Eiropas teritoriālā sadarbība””

(COM(2017) 565 final – 2017/0247 COD)

(2018/C 129/17)

Apspriešanās	Eiropas Savienības Padome, 19.10.2017. Eiropas Parlaments, 23.10.2017.
Reglamentā noteiktā kārtība	Līguma par Eiropas Savienības darbību 177. un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Datums, kad pieņemts plenārsesijā	6.12.2017.
Plenārsesija Nr.	530
Balsojuma rezultāts	160/0/2
(par/pret/atturas)	

Tā kā priekšlikuma saturs ir pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi komentāri, Komiteja vienprātīgi nolēma nerīkot vispārējas debates, bet nodot atzinumu tūlītējai balsošanai (Reglamenta 50. panta 4. punkts un 56. panta 3. punkts).

Briselē, 2017. gada 6. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburģa
LUKSEMBURGA

LV